

SKANDINÁVIAI
MAGYAR
IRODALMI
ÉS MŰVÉSZETI
LAPFOLYAM

ARGENT

Szerkeszti:
Tar Károly

Munkatársak:
**Balázs Viktória , Békássy N. Albert, Kasza Imre,
Kovács Ferenc (szerkesztőhelyettes),
Sulyok Vince, Szente Imre, Ungváry Tamás,**

14 –15. szám (1704 -1978 oldal) ● 2006

Tartalom

Herskó János nyolcvan éves

IRODALOM

Tar Károly négysorosai 1713

Bartal Klári versei 1715

Hegedüs Zsolt : Arnold 1717

ÉSZAK HÍRNÖKEI

Kalevala– Szente Imre fordítása 1751

Margócsy Klára: A költészet napjára 1760

Bernhard Nordh: A hódtavi telepések 1775

AKIK ELŐTTÜNK JÁRTAK

Szilágyi Domokos skandináv utazása 1793

RÜGYEK

Csillag János versei 1804

Tóth Ildikó Irma írásai 1823

Czibik Gábor írásai 1835

Lőrinc Ágnes 1839

Tóth Tímea 1843

PÁHOLY

Tar Károly: Az ismert katona (tragédia két részben) 1844

KÉPFÉNY

Jarmo Valkola: Árnyak a Kaurismäki-paradicsomban 1895

ZENE/SZÓ

Gerendás Péter oslói koncertje 1905

Hol van Benyó (Fülöp) Krisztina? 1910

AKIK MELLETTÜNK JÁRNAK

Garam Katalin, Rosenberg Ervin, Tar Károly, Kasza Imre, Gulyás Miklós 1914

KÉPTÁR

Elment Mikola Nándor 1927

Popovics Zoltán hazatért 1929

Ligeti Pál fotói 1931

KÖNYVEK

Gáspár György: Kemény Ferenc: Tengertől tengerig c. könyvéről 1933

MEGJEGYZÉSEK

Ághegy -Liget Baráti Társaság 1937, A Magyar Kultúra új lovagja 1942

Norvégiai hírek 1947, A Magyar Kultúra hete 1947, Interjú Maros Miklóssal

1947, HamvasBela.org 1948, Strasser Boglárka levele 1952, Burányi Gyula si-

kere 1956, Szilványi testvérek 1956

PRÓBÁLKOZÁS

KÉPTÁR MELLÉKLET

Kasza Imre új munkái. Tóth Tímea festményei. Ligeti Pál fotói.

Az első oldalon Kasza Imre munkája.

Lapszámunkat Kasza Imre, Mayer Hella, és Tar Károly munkáival díszítettük.

Herskó János köszöntése

Előzmények

Herskó Jánossal eredetileg és stílusosan videofilmes-interjút szándékoztunk készíteni, hogy az Ághegy-Liget Baráti Társaság honlapján, barátaink számára stockholmi környezetében, bemutathassuk, de ehhez akkor hirtelenében nem találtunk két megfelelő kamerát, később pedig olyan operatőrt, akinek mesterségbeli tudása méltó lett volna az ünnepelt mozgóképes megörökítésére. A megbeszélte találkozóinkat így vissza kellett mondanom. De születésnapjára készülve, a Duna Tévében róla sugárzott filmből rögzítettem néhány képet, hogy majdani beszélgetésünkhöz emlékeztetőül felhasználhassuk. Amikor a stockholmi magyar nagykövetség egyik fogadásán összehozott velem a véletlen, újra ígéretet kaptam arra, hogy a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam számára interjút ad. Nem volt nála névjegykártya. Valaki figyelmeztetett környezetéből, hogy írjam fel elérhetőségeit. Megnyugtattam, hogy Herskó Jánost mindenkor és mindenütt megtaláljuk, mert hálánkkal üldözzük.

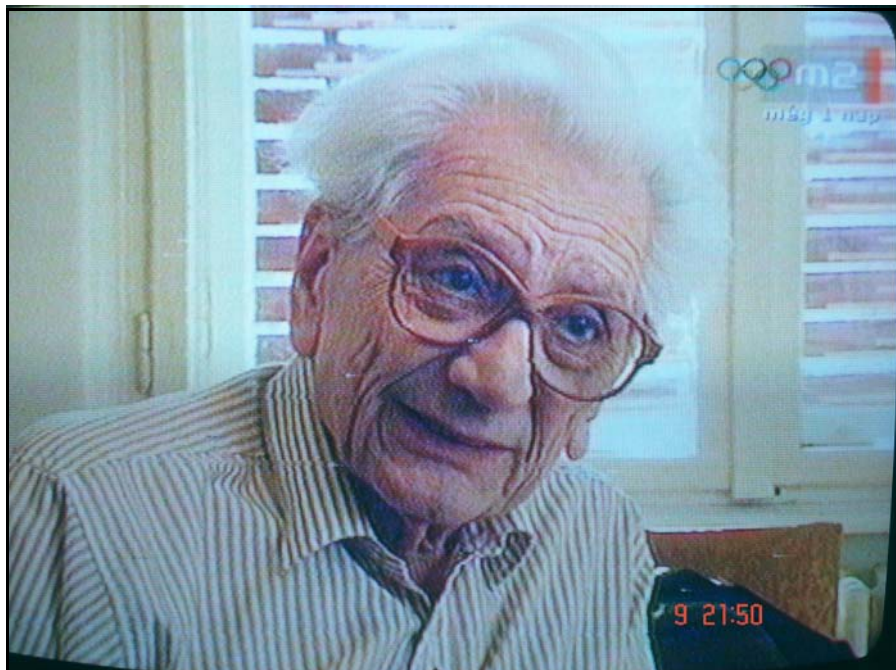
- Nyilván, könnyen megtalálnak, hiszen Herskó csak egy van! – mondta mosolyogva a mester. Sejttem, hogy tudta, mennyire igaza van: fején találta a szöveget!

Herskó valóban csak egy van. De két helyen bizonyított. Előbb a magyar filmművészetben, és immár harminchatodik éve, a svéd filmszakmában.

A szerkesztő

„Út közben a legjobb”

Beszélgetés Herskó János Kossuth díjas filmrendezővel, nyolcvanadik születésnapja alkalmából

Herskó János *A kenyereslány balladája* című filmben szívek legmélyebb zugát is átjáró, megható történetben meséli el saját életútját. A szerelmi szálakkal átszőtt megrendítő, ugyanakkor humoros történetet a narrátor Herskó alig 18 évesen éli meg; 1944 őszétől 1945 januárjáig. A sárga csillagot viselő Herskót és számos osztálytársát, a német csapatok 1944. március 19-i Magyarországra való bevonulását követő időszakban három etapban hívják be munkaszolgálatra. *A kenyereslány balladája* több szálon futó történet, melynek epizódjai éles vágásokat követően alkotják a filmet. Az igaz „mese” a jelenben, a Lövölde téren kezdődik, de rövid bevezetőt követően már 1944-be ugrunk vissza, az Országház Kávéházba. Herskó színes marrációja során megelevenedik a kávéház: a földszinten felszolgáló lányok sűrögnek-forognak, az emeleti kártyaszobákban szivar füstje gomolyog, no és a háttérből feltűnik Nusi, a kenyereslány. A szomszédos tüztöltő-

parancsnokságon segédtűzoltóként munkaszolgálatot teljesítő Herskó hamar felfigyel a kedves kenyereslányra (s viszont) és ezzel kezdetét veszi a két fiatal szerelmi története.

A film során a narrátorral végigjárjuk a munkaszolgálat rideg helyszíneit: Felsőhangony, Ózd, Kecskemét, Szolnok, Dinnyés, Székesfehérvár, Hegyeshalom, Győr. Herskó remek humorérzéssel idézi fel a „szolgálat” során szerzett emlékeit - a felsőhangnyi két kislibát, akik a munkatáborban melléjük rendelt munkaszolgálatos gardedámmal rendelkeztek; Kelemen nevű barátját, aki a katonai felügyelő bizottság érkezésekor olyan „ügyesen” lapátolta a salakot a vagonokra, hogy életre szóló sebet szerzett Herskónak. A vagonban, útban Hegyeshalom felé, merthogy a szombathelyi vasútvonal építésére rendelték ki őket, elhatározza, hogy leányruhába bújva megszökik. Bár maga az ötlet humorosnak tűnhet, a megvalósítás mégis sokkal nagyobb bátorságot kívánt, mint ahogy azt maga Herskó is gondolta volna. Az elszalasztott első lehetőséget követően, mégis sikerül leányruhába öltözve meglógnia és vonaton eljutni Győrig. Itt azonban rendőr állja útját és negyedmagával zárkában találja magát. Szerencséjének köszönhetően mégsem vagonírozzák be és nem deportálják Németországba, mert akkor még Magyarországon is szükség volt magyar munkaszolgálatos munkaerőre. Hetekkel később Pestre utazhat svájci menlevélért, de az utazást követően hónapokig kell még bujkálnia a nyilasok elől. Ezen hónapokra Herskó viccesen úgy emlékszik vissza, mint élete egyik legkellemesebb korszakára; mert csak Nusira és az ételre kellett várakoznia.

A megfilmesített visszaemlékezés nemcsak humoros. Alaphangulatát a Nusi iránti szenvedélyt bemutató epizódok adják. Herskó hangjából néhol oly mély szenvedély árad, hogy az már-már Kristin Lavransdatter által megélt fájdalomhoz és vágyakozáshoz hasonlítható. Bizonyára Nusihoz fűződő szerelme, saját családjához kötődő szeretete ösztönözte az életben maradásra. Nem mindennapi helyzeteket kellett átélnie: hazaárulónak nevezeték és a munkaszolgálat során még a hazaszeretetről is kioktatták. Őt, aki a munkaszolgálat idején is hitt a magyarságban, mint eszmében.

A kenyereslány balladája című film 1996-ban, 51 évvel az átéltek után készült. Herskó még a rögzös életút számos megpróbáltatása ellenére is örömmel rózta le „tartozását” a film elkészítésével azon emberek előtt, akik segítő kezet nyújtottak neki és akik révén egész életre szóló optimizmussal töltődött fel.

Herskó János 1970-ig mint filmrendező, stúdióvezető dolgozott Budapesten, majd 70-ben feleségével, Annával Svédországba költözött. Stockholmban kezdetben a Dramatiska Institutet-ben tanárként dolgozott, majd az intézet rektorává nevezik ki. Számos díjat nyert, köztük a filmművészetben rangos Balázs Béla-díjat; Érdemes Művész.

*

József Anita: *Az Ághegy, a skandináv magyar irodalmi és művészeti lapfolyam olvasói és szerkesztősége nevében köszöntöm Önt nyolcvanadik születésnapja alkalmából! Isten éltesse sokáig!*

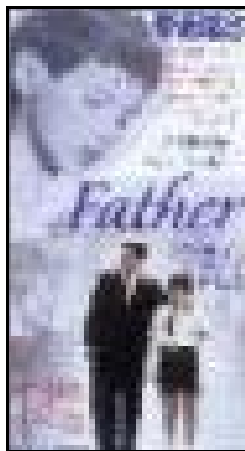
Herskó János: Köszönöm!

— *Elmesélné az Ághegy olvasóinak, hogy melyek voltak az Ön életének egy epizódját bemutató A kenyereslány balladája című film készítésének körülményei? Hogyan talált egymásra Ön és a film rendezője?*

— Pálos György megkeresett, hogy szeretne velem filmet készíteni, mert különböző okokból tetszenek neki a filmjeim. Azt válaszoltam, hogy olyan filmet szeretnék forgatni, ahol a szereplőket abban a környezetben kérdeznék ki, ahol az események megtörténtek velük. Hirtelen eszembe jutott, hogy legjobb lenne erre az én női ruhás szökésem története, mert ezt tényleg jól el tudom mesélni és az egész országot bejárjuk és bemutatjuk vele.

— *Milyen érzés volt nem rendezőként vagy dramaturgként, hanem narrátorként szerepelni a kamera másik oldalán?*

— *A kenyereslány balladája* forgatását megelőzően már több filmben is szerepeltem itt Svédországban. Azt megelőzően pedig Szőke András *Kiss Vakond* című filmjében női szerepet játszottam, amiért 1995-ben a Magyar Filmkritikusok díját

kaptam. Így nem jelentett különösebb problémát, hogy szereplőként álljak a kamera túloldalán. Ugyanakkor improvizált helyszíni forgatókönyv-írást is igényelt ez a film: de előre átgondoltam, hogy mit fogok mondani és így a film 85-95 százalékát sikerült elsőre felvennünk. A történetet „elég jól ismertem” és már többször, többeknek elmeséltem, a helyszínek pedig különösen megihlettek. A forgatás során különböző vicces dolgok is történtek, mint például Felsőhangonyban, ahol egy öregúr összetévesztett Gábor Mikivel.

— *Néhány hete jelent meg Muhi Klára kötete (Herskó – Interjúkötet, Korona 2006), amely fiatalkorától a mai napig mutatja be az Ön életútját. A könyv bővelkedik humoros kommentárjaiban, hasonlataiban. Honnan ered ez a jó humorérzéke, honnan táplálkozik pozitív életszemlélete?*

— Mint ahogy *A kenyereslány balladájában* is elmondtam, ennek egyik oka az a néhány hónap, amit a szökésemtől a felszabadulásig átéltem. Az emberek többsége — hogyha egy mód volt rá — segített nekem. Arra jöttem rá, hogy az emberek, ha nem érzik magukat fenyegetve, ha nem érzik azt, hogy nekik a segítségből nagyon nagy bajuk származhat, akkor szívesen segítenek. Persze, ha féltik az életüket vagy egzisztenciájukat, akkor ez nem mindig működik. Erről többször is meggyőződtem. De a Mamám és a Papám is ilyen pozitív szemléletűek voltak. Nekem szerencsém volt az életben, mert nehéz helyzetekben is olyan emberekkel találkoztam, akik segítőkészek voltak. Ez adta meg azt az alapérzést, amiről Ön is kérdez.

— *Ön azt vallja az interjúkötetben, hogy élete első 30-35 éve nagyon meghatározó forgatókönyvírás szempontjából és Svédországban asszociációi szegényesebbek.*

— Nem, nem szegényesebbek az asszociációim, de már nincsenek meg azok az alapélmények, amelyek az alap asszociációkat megadnák. Mert ahol az ember a gyerekkorát és az első 20 évét (pláne, ha negyvenet!) töltötte, ott lesznek meg az asszociációk és azon nyelvi szokások, amelyek könnyebbé teszik a forgatókönyv-írást.

— *Hogyan alakult élettörténete, miután lezárult szerelme a Kenyereslánnyal?*

— A feleségemmel, Annával már 60 éve élünk együtt. Anna filmoperatorként és rendezőként is dolgozott a Fradi pálya melletti Kis Filmgyárban, amit HDF-nek (Híradó és Dokumentum Filmgyár) hívtak. Készítettünk együtt néhány filmet, mint például a *Kézenfogva* címűt, amiben én is szerepeltem. Ez volt az első nagyobb szerepem. A feleségem ezzel a filmmel Oberhausen-ben díjat is nyert. Forgattunk egy *Miért?* című filmet, ami egy kisfiúról szól, akit 3 éves korában, az akkori szabályok szerint, egyik intézetből a másikba vittek, ami igen rosszul hatott rá. Aztán Svédországban is készítettünk három dokumentumfilmet arról a nyelvcsopotról, akikkel együtt jártunk itt Svédországban.

— 1970-ben Svédországot választották új otthonuknak, amiben nem kis szerepet játszott felesége, Anna választása és szimpátiája a skandináv régióval. Annak ellenére, hogy felesége Norvégiáról már készített filmet, mégsem Norvégiát választották.

— Anna ezen filmjének nagyon örültem. Annának Skandináviában Svédország tetszett a leginkább és itt még ismerősök is voltak. Így Svédország mellett több érv szólt.

— Milyen eltéréseket tapasztal a magyar és a svéd filmes diákjai életszemlélete között? Kik fogékonyabbak az Ön filmművészeti nézetei iránt?

— Még ha eleinte itt volt is bizonyos értetlenség — de azért a növendékekkel egy pillanatilag sem volt gondom, mert ők teljes erőbedobással vettek részt a munkában. Nekem kellett megismerni a két ország közötti szociológiai eltéréseket, a különböző reagálási módokat. De amint megtanultam ezeket, a növendékek ugyanúgy elérhetőek voltak számomra, mint Magyarországon.

— Milyen tervei vannak a jövőre nézve?

— Hát leginkább az, hogy egészségesen éljek még. Annával sokat sétálunk, én sokat főzök. Amikor — akár itt vagy otthon — a véleményemet kérik, segítik. Vagy ha adódik valami, szívesen közreműködöm. Elsősorban mint boldog svéd-magyar nyugdíjas élem az életemet.

— Magyarországot tekinti inkább hazájának, vagy már Svédországban is otthon érzi magát?

— Mind a két országban otthon érzem magam. Ahogy egy bizonyos vicc mondja: „út közben a legjobb”, tehát itthon is, otthon is — ezt csak magyarul lehet így mondani — jól érzem magam. Otthon azért mindig idegesebb a helyzet, legutóbb például a választások miatt. Itt, Svédországban sokkal nagyon nyugalomban élhetek.

— Budapesten 2006. májusában, többek közt a Svéd Filmintézet támogatásával fiatal filmrendezők filmjeit láthatták a magyar filmrajongók a Svéd Filmnapok keretében. Ön tud-e arról, hogy Svéd Filmintézet hasonlóképpen bemutatná a fiatal magyar kortárs filmrendezők munkáit Svédországban? Mennyire van jelen a magyar filmművészet Svédországban?

— Egyelőre meglehetősen kevésbé van jelen. Igyekszem azért segítséget nyújtani, de otthonról is szükséges lenne kezdeményező lépéseket tenni. Valahogy ezt a térséget a magyar szervezők elhanyagolják. Ez azért érthető is, hisz nem nagy a svéd piac. Az otthoniak sokkal jelentősebb energiát fektetnek abba, hogy a nagyobb nyugati országokban tegyék ismertté a magyar filmet. Néha-néha feltűnik itt is egy-egy magyar film, de nem eléggé szervezett formában. Magyarországról kellene kezdeményezni és szorgalmazni. Azt.

— Köszönöm a kérdésekre adott válaszait! Jó egészséget kívánok!

A bevezetőt írta, a telefoninterjút készítette:

József Anita

Tar Károly

Négysorosak*

Újrakezdés

Nézd a csecsemő vattamosolyát.
Szarkaláb ráng idő marta arcon.
Mikor időd üzeni: nincs tovább,
akard, hogy gyermekséged kitartson.

Hiány

Pillantásod bundájában nyakig
temetkezve, elvagyok magammal.
S hogy másra tekintve kitakarsz csontig
fájón, hiányod mardos haraggal.

Perceim

Kérdezem már katona-perceim,
hányan sorakoznak még előttem?
Vigyázzba feszülve, ők merszeim
kérik számon, amiket ellőttem.

Megnyugvás

Eszme-nyeregen zúzmarás fejem,
Igazság-kengyelbe kapaszkodom,
Remény-lovam mellett porlad testem,
Elmúlásukért sem panaszkodom.

* A Nagyváradi Ady Társaság négysoros versekre kiírt pályázatának különdíjazottja. Megjelent a Várad című folyóirat 3. számában.

Magány

Számítógépemben sorban ülnek
a levelek. Rendre kirepülnek
válaszaim is. Fák vagy madarak:
alattuk - vén szavakból – szamarak.

Dicsőség

A dicsőség műholdon üldögél,
körülötte a végtelen világ.
Ki ember, nyüzsögve törtet s remél,
hogy övé lesz majd ez a művirág.

Mayer Hella csendélete (olaj)

Bartal Klári

Carl Larsson házában

Halvány narancsok, kékek, olivok:
Pasztellbe festett álmok, kacajok.
Gyermekszobának fehér függönye,
Az asztalfőnél Ópapa helye,
Egy tolóajtón portré: asszonya;
Lelkeket rejtő hús könyvtárszoba,
Ólomkeretes virágablakok –
A boldog béke fészket itt rakott.

Sundborn, 2001. augusztus

Carpe diem

Az álmos csendben pillangók röpülnek,
A napraforgó fény felé ragyog
S régóta tudjuk, hogy az arany nyárban
Tevéled együtt, csak vendég vagyok.

Örülj a mának, édes napsugárnak,
Amíg tanyád a béke szigete -
Az örült világ ropja rég a táncot
S elenged majd az Isten tenyere.

Brännatorp, 2003. július

Igéző

Hold Anya, sirass el,
Víz Anya, csííts el,
Föld Anya, fogadj be
Teremtő méhedbe!

Nap Apám, melegíts,
Kő Apám, áthevíts,
Köpenyed borítsd rám,
Le ne hűts, Szél Apám!

Éjféli Nap nyugta
Hold Anyát ringatja -
Kegyesen pillants rám,
Nyár fia, Szent Iván!

Brännatorp, 2003. június

Hegedűs Zsolt

SVÉDCSAVAR

ARNOLD EGY NAPJA

Meyer Hella rajzaival

Március 25, szerda este 22.10

- Megigértem internetező társaimnak, hogy beszállok naplót írni. - Köszörülöm a torkom. - De rájöttem, életem a tiédhez képest eseménytelen. Ezért arra gondoltam, néhanapján leírhatnád pár sorban azt, ami veled történik.

Arnold nem veszi le a tekintetét a tévéről, csak a hangot húzza le egy kicsit. Érdeklődése láttán felbátorodva folytatom. - Annyi mindent mesélsz a ping-pongról, a sakk-

partnereidről meg arról, hogy kikkel találkoztál a metróban, hogy miről beszélte-tek... Itt az alkalom kifejtetni az ötleteidet... Most meg miért ráncolod a homloкод?

- Kedves Naplóm! Ma reggel madárcsivitelésre ébredtem a rózsaszín paplanos ágymban. Ilyesmire gondoltál? - vigyorog kajánul Arnold.

- Nem kérhetek tőled soha semmit, mert mindig elmarháskodod! - Kikapom a távirányítót a kezéből. - A focit bezzeg órákon át nézed, de tejet ma is nekem kellett hoznom. És a kávészűrő is fogytán van már!

- Két napja megvettem már - mordul fél. - Benne van a táskámban!

Percekig hallgatunk. Az 1-en történelmi műsor, a 3-on foci, a 4-en jégkorong, az 5-ön cirkusz, a Természet csatornán a giliszták élete. Tényleg, milyen érdekes...

- Akármit írhatok? - szólal meg.

- A tisztesség határain belül bármit. De úgyis tárgyaltan, hiszen neked fontosabb a meccs, a sakk, meg a mittudoménmicsoda.

- Tudod te is, hogy csak vicceltem. - Átölel, közben visszavált a meccsre. - Látod, már három-null! És nem láttam a harmadik gólt!

- Majd megnézed reggel az összefoglalót. Különben holnap később megyek munkába. Kisarnold fél nyolckor indul iskolába... - Közelebb férközöm - Nem mond neked ez semmit?

- De mond. - Elégedetten vigyorog, aztán komolyra vált. - A napló ötlet nem lesz jó. Hiányzik belőlem a kitartás.
- Tudom, de azért megpróbálhatnád. - Előveszem a legkedvesebb mosolyomat. - A kedvemért.
- Egy nap eseményeit szívesen leírnám. - Elmerengve rágsálja a szemüvege szárát. - A jócselekedeteimet és a szép gondolataimat.
- Na látod, nem is olyan rossz ötlet!
- A napok úgyis összefolynak, elég belőlük egyet megírni. - Megadóan legyint. - Oké, kihoztad belőlem az állatot: megírom EGY hétköznapiomat. A végső győzelmet kis ütközetek megnyerésével lehet kiharcolni...

Arnold naplója

I. Nyitány

Március 26, 04.00-04.20

Meredek az út, egyre elviselhetlenebbül nyom a bicikli ülése. Le kellene szállnom, és beállítanom a nyeret. Próbálok lassítani, nem fog a fék!! A fák egyre közelebb suhannak el melletttem. Hé! Ez egy rossz álom!

Felriadok. Huhh! Persze, hogy álmodtam. A saját ágyikómban vagyok, mellettem a Zasszony, egyenletesen szuszog. Szívem dobogása csitul, csak az a fájó szorítás nem szűnik. A sör az, amit az este ittam.

A vakító fénytől félig elvakulva, ingadozva silabizálom a szemem előtt lassan kibontakozó, jól ismert szavakat. "Gustavsbergi Porcelángyár", ez áll a víztartályon. Gustavsberg! Ahá, szóval innen ismerős a név! Gustavsbergi Porcelángyár! Ki tudja, hányszor olvastam el kiguvadt szemekkel, hogy tudat alatt belopózott az agyamba, és

most erősebben kapaszkodik, mint a rokonaim születésnapj dátumai? Ezen az elven alapszik a reklám is.

Kész vagyok. Már? Vízzubogás. Az egész ház megtelik szörcsögő nyöszörgéssel. Az ajtóból visszafordulok. Fedő vissza a helyére! Eggyel kevesebb az ok az utólagos, szűrős megjegyzésekre.

Visszafekszem. Úgy látszik, nem voltam elég gyors, kiment az álom a szememből. Aludnék, de nem tudok. Az sem sokat javít a helyzetemen, hogy a

Zasszony rám fújja a tegnap még oly illatos melegszendviccsel bevett fokhagyma bukéját. Este ping-pong, el ne felejtsem! Az öregfiúk csapatbajnokságának utolsó fordulója. Csak győzelem menthet meg a kieséstől. Kisarnoldnak is ígértem valamit. Felírtam, cetli a kabátom zsebében.

Délutánonként bezzeg, ragad le a szemem, de most nem akar. Forgolódom, nem segít. Ha a bal oldalamon fekszem, akkor az ördög sugdolózik a fülembe, ha a jobbon, akkor a démonok. Hanyatt meg sötét gondolatok töltnek el, hason fekvé pedig parázna ötletek kelnek életre. Vajon mit csinált az ősemler, amikor hajnalban felébredt? Bizonyára megdugta a hozzá legközelebb fekvő nőtényt, attól aztán elbágyadt és visszabubukált. Oldalra

sandítok. Áh, szóba se jöhet. Egyszer, amikor szörnyű rosszul voltam, keserves nyöszörgésemre felébredt, és hipochondertól kezdve mindennek elmondott. A lázamat is rosszul olvasta le. Legközelebb a mentőknek telefonálok, minthogy felébrezzem.

Tulajdonképpen nem értem: mi az, ami arra kényszerít, hogy itt feküdjem, és makacsul alvással próbálkozzam? Felnőtt vagyok, szabad ország polgára. Akkor meg jobb, ha felkelek, és csinálok valamit.

Ajj-ájjjj... Fsssssszzzz... Hányszor kértem, hogy ne hagyja a küszöbön a fapapucsát. Szerencsére nem ébredt fel. Jó az alvókája. Kisántikálok az előszobába. Tipikus: nincs újság. Hogy is lenne, amikor még csak reggel 4 óra van, azaz a mikrón 4.01, a videón 3.58 és az ébresztórádió 4.03. Csak a falióra szerint van negyed egy. Tegnapról késik. Hazafelé jövet veszek elemet.

Ha már úgy sincs mit csinálnom, megöntözöm a növényeket. Satnya hibiszkuszok, de időnként szép virágokat eresztenek kinyukban a konyhaablak párkányán. Kétszer is öntök a tányérkákba, ki tudja, mikor jut még az eszembe. Legalább nekik legyen jó a hajnaluk. Jóérzés tölt el, bizonyára ez is a közelgő öregkor jele.

Az utca kihalt, hidegnek néz ki odakint, olyan mínusz öt fok lehet. A fákon mikroszkopikus rügyek, talán még az ősszel bújtak ki. Az első vers, amit az iskolában tanultam: „Kopaszok a fák, a bokrok/Erdő, erdő, hol a lombod?” Tovább nem tudom, de nagyon depressziós vers volt.

Innen a magasból látni a tengeröböl túlsó oldalát. A jég fehérje dereng a félhomályban. Este támolyni fogok a fáradságtól, az ellenfél meg az élvezettől, hogy megvert. Megint valami morgós öregekből toborzott veteráncsapat lesz az

ellenfelünk. Pihennem kellene, helyette itt nézem a falakat.

Olvastam az újságban, hogy némely népek hite szerint elalváskor átadjuk a lelkünket megőrzésre Istennek, hogy reggel patyolat tisztán visszakapjuk. Lehet benne valami, hiszen néha az az érzésem, hogy a Zasszony valaki másnak a lelkét kapta vissza. Persze, tudom, hogy bal lábbal kelt fel, azért oly morgós. Pedig igazán kíváncsi lennék arra, hogy kibe költözött az a jókedvű, türelmes lélek, akit egy szép nyári délután megszólítottam az utcán.

Ha meg korábban adta vissza a lelkem, akkor küldhetné kissé hamarabb az újságot is! Most mit csináljak a patyolat tiszta lelkemmel újság nélkül? És ott van a napló!! Nem vagyok komplett: könnyelműen elvállaltam. Belementem a csapdába! Na, majd csak kitalálok valamit. Legfeljebb azt mondom, hogy sok dolgom volt. Vagy elintézem néhány szóban: Hajnal, kávé, busz, gyűlés. Remélhetőleg nem lesz hosszú, jön valami guru, egy unix-nörd. Aztán utazás haza, otthon, vacsora, híradó... Esetleg: „Nem mond neked ez valamit?” De csak holnap. Majd holnap.

Írjam talán azt, hogy az autóbuszon történt valami érdekes? Ugyan, mi történhet? (És érdekel ez vadidegen embereket a földgolyó másik oldalán? Jó, nem a másik oldalán, hanem innen ezer-kétezer kilométerre.) Legfeljebb annyi történhet, hogy az a taknyos kiskölyök az anyjával nem fog az utolsó pillanatban megállni érni. Tele van a gyerekkocsi alja cuccokkal, a múltkor is belefájdult a derekam az emelésébe. Néha nagyon fáj a derekam. Most is olyan jól esik az ágy... Jóóóó elnyújtóóóozom... Az én ágyikóm. Olyan jó lenne álmodni valamit... valami érdekeset, ami aztán egész napomra kihat.

Zutty... Mi volt ez?! Ja, megjött az újság!

II. Felgördül a függöny...

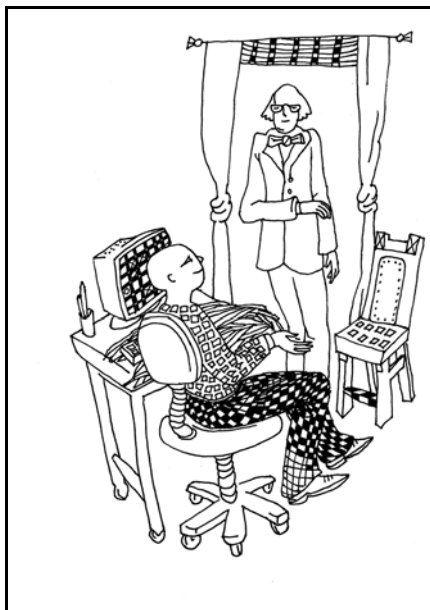
6.05-7.30

- Hej Ragnar! Mi újság? - A bemondó jól ismert hangja megtöri a hajnali csendet. És Ragnarnak nem kell kétszer mondani, dől belőle a panasz. Félálomban hallgatom a nyugdíjas nyűgös lamentálását. Humoros szerepjáték, néha egészen szellemes, felvidítja a reggeletem. Éppen a kormány legújabb baklövése van a terítéken.

Ébresztőnk, a *Vinyl 107* rádióállomás, garantáltan csak régi, 60-as évekből való ismerős slágereket sugároz. “Sí lávsz júú, jé-jé-jé”... “Béjbi, béjbi”... ilyesmi. A többi adó, mint az *Energy* és a *Bandit* a fiatalabbakhoz szól, sőt még a *Klasszikus Sikerek* is, ahol egy bizonyos Dave nyomja a sokakat botránkoztató sódert. A múltkor gyomorgörcsök gyötörték, és azon elmélkedett, milyen szerencse, hogy egyedül vezeti a műsort. Térdig a zöldessárga gázban. Csupán a takarító életéért aggódott egy kicsit.

Erről jut eszembe az *Egér a pizzában* című vándorregé gyűjtemény, amit az

Interneten találtam. Az újra és újra felbukkanó mendemondák közül az egyik egy házaspárról szól, akik kiadós babfőzelék elfogyasztása után leugrottak a főtéri cukrászdába egy kis süteményért. Amíg a feleség vásárolt, a férj az autóban ülve várta. A sor lassan haladt, a bab alattomosan dolgozott, a felgyülemlett gázok egyre elviselhetlenebb kínokkal gyötörték a hölgyet. Amikor aztán végre sorra került, reszkető kezekkel fizetett, kikapta a süteményes csomagot az eladó kezéből, és kiviharzott a cukrászdából. A parkolóban feltépte a kocsiját, beugrott a várakozó autóba, és kéjesen recsegtetve könnyített magán. - Mire várunk? - fordult a kormánynál ülő, megrökönyödéstől tágra nyílt szemű, vadidegen pasashoz.

Úgy tűnik, a házastársak között nem szégyen az ilyesmi. Giuliano, a szomszédból, azért bontotta fel eljegyzését Karinnal, mert az utóbbi egyáltalán nem fékezte magát, sőt értetlennek viszonyult társa tiltakozásával szemben. Egy olasz férfi soha nem fog beletörődni abba, hogy felesége nyíltan áldozzon a természet által megkövetelt ingereinek. A titkárnőnknek valószínűleg nem olasz a férje, mert a múltkor beszélgetésünket megszakítva, rám mosolygott, elnézést kért, és "Megyek pisilni!" bejelentéssel ellavírozott. Így tanulta az óvodában, és a napköziben.

Ragnar recsegő hangja belefűl a kávéfőző harákolásába. Remélem, megtöltöttem az este, nem mint a múltkor, amikor csak vizet raktam belé. Hajszálvékony szálon függ a tegnapi ígéret beváltása, semminek sem szabad elrontania a Zasszony hangulatát. Tejet töltök a kávé-

ba, hónom alá csapom az újságot, és beegyensúlyozok a szobába. Figyelmem tárgya ülve vár az ágyban. Meglepetésemre megköszöni. Pillanatok telnek el, amíg felocsúdok. Persze, a napló!

Az újságból a *Sport és Apró hírek* rész az enyém. (Majd, ha sok pénzünk lesz, akkor két újságra fogunk előfizetni.) Még egyszer körülnézek, aztán behúzom magam mögött a fürdőszoba ajtaját. „Négy nullra kaptak ki a fiaink a spanyoloktól!” - kesereg a főcím. Lássuk, mi történt a tegnapi jégkorong-fordulóban. Mi?? Nem volt forduló? Ha ezt tudom, könyvet hozok magammal. Akármilyet csak könyv legyen. Habár, nem is annyira az olvasás, mint a nyomtatvány illata az, ami megindítja a folyamatot. A könyvtárban például mindig rám jön. Vagy csak akkor,

amikor az alsó polcok előtt guggolva keresgélek?

Az apró hírek talán megteszik a kívánt hatást. Az első egy hím gorilláról szól, akit több hónapos önmegtartóztatás után engedtek össze három nőtsténnyel. Szegény, örömeiben egy ideig Bálám szamaraként kergette a hölgyeket, aztán a szívéhez kapott és kimúlt. Ezek a nők játszanak az ember életével!

Azért kötve hiszem, hogy gorilla volt. Inkább csimpánz. Olvastam a múltkor, hogy azoknál a fajoknál, amelyeknél a szaporodási stratégia magas fokú promiszkuitásra épül - a hímek egyszerre több hölgynek csapják a szelet, ami aztán megfordítva is érvényes - az öröklődés folyamatában jelentős szerepet játszik a golyóbisok mérete. A hímgorilla testi erejével kiharcolja a hárem fölötti uralmát, és életre szóló kapcsolatban áll a választott nőtsténnyel, így a herék nagysága nem játszik különösebb szerepet a túlélési folyamatban. Ezért van az, hogy amíg a 200 kilós gorilla nevétségesen kicsiny szerszámmal, és a hozzá tartozó 10 grammos mogyorókkal viszi tovább az apai ágat, addig az alig ötven kilós, csélcsap csimpánzfűnnek - hogy valami esélye legyen a konkurenciával szemben - 60 grammos diók csörögnek a zacskójában. Így válik a test és a golyók súlyaránya egy faj szexuális szokásainak biztos mutatójává. (Az, hogy a testépítők maxi izmaihoz mini tesztikulák járnak, eleve meggondolkoztatja az embert.)

Tudták ezt jól az ókori Rómában is. A szenátorok eskütétel közben mélyen az öv alatt, a szívüknél is becsesebb testrészünkön tartották a kezüket - innen származnak tanúskodással kapcsolatos szavaink, a teszt és a testamentum. Hogy mi mindent nem tanul az ember!... Tessék? Milyen ollót kérjek? Hogy félórája ülök már? Akkor majd a munkában. Ott nem zavarják az embert.

Kisarnold mocorog. Kelj fel, édes fiam. Ül fel, akkor békén hagylak. Nem hallottam a választ? Jó, öt percet, de csak ötöt. Szalámit vágok, tevizet teszek főni. - Menj fiam a fürdőbe, ne fond a lábad. Kaphatnám az újság első részét? Át szeretném futni a munkában. Nem láttad a táskámat? Tudom, hogy rendetlen vagyok, de nézd csak: Szabad a fürdő! Egyél fiam, ne bámulj magad elé. Leckéidet nem kérdezem, mert úgyis azt válaszolnád, amit hallani szeretnék. Fogmosááááá! Persze, hogy foglalt, ha annyit totójjazol. Hányra jössz? Mi az, hogy nem tudod?

Ez elment...

A telefont kihúzom a dugójából, leeresztem a szobaablak rolóját. A Zasszony talpig mundérban vonul ki a fürdőből. - Minek pingáltad ki magad? Hogyhogy méész munkába? Hát nem arról volt szó?... És egy órát sem késhetsz? Jó, jó, nem akadékoskodom, nem én, csak arra gondoltam, ha már úgyis...

- Este kibontunk egy üveg bort. Nem mond neked ez valamit? - Vigasztalólag csücsörít a tükörből. - A kesztyűmet nem láttad?

Ez is elment...

Fenébe a zuhanyozással. Roló fel. Telefon vissza. Fogmosás. Borotválkozás. A kabátomat a lépcsőházban gombolom be.

III. Hosszú, kanyargós út

7.30-8.30

A régi újságokat berakom a parkoló mögötti sárga házikóba. A példás rendben sorakozó kötegekből előkukkanó fejlécekből ítélve, szomszédaink a szociáldemokrata pártra szavaznak. Kivéve talán az újságírókat a harmadikról, aki kommunista, de a szó jó értelmében. Van neki autója, háza, meg nyaralója is. Szóval olyan humanista kommunista. Csak szavazni nem szavaz a gazdagokra.

A buszmegállóban többnyire fiatalok várakoznak, a dermesztő hideg ellenére nyitott kabátban. Frissen mosott hajuk divatosan csapzott és cigarettáznak. Úgy látszik, szerencsés napom van, mert a gyerekkoecsis nőt nem látom. A focipályán nagyjából már elolvadt a múlt héten hullott hó, csak az északi oldalon, a háromszázhatvanöt éves tölgyfák mögött virít még valami fehérén. (A tölgyfák életkorát nagyon pontosan meg lehet határozni: annyi éves, ahány centiméter mellmagasságban a kerülete. Ennél pontosabban pedig úgy, hogy az ember bemegy a könyvtárba és felüti a környékről szóló leírások egyikét. A mi tölgyfáinkat 1633-ban egy Peter Wallenstien nevű

pap ültette.)

Mindig arról ábrándoztam, hogy tenger mellett lakom. Na, tessék, erre beteljesült: a nádasnál kezdődő jégpáncél alatt a Balti tenger vize kocsonyásodik. Sajnos, elfelejtettem hozzáábrándozni azt, hogy a vize meleg és sós legyen, a partja pedig homokos.

A piros Volvo busz halkán csúszik be a megállóba. Szépen, érkezési sorrendben szállunk fel. Semmi előreengedés, udvariaskodás. Beülök kedvenc helyemre, és a helyi szokás szerint magam elé meredek. A vezető türelmesen megvárja, amíg a szerecsenyerek is kirohannak a követségi lakásból. Cipőfüzőjük hosszabb, mint papa országa hitelezőinek a listája. A késői punk csemete is befut, szakadt jeansben és pólóban. Belediderg az ember a nézésébe. Iskolatáskája nincs, azzal csak veszítene hitelességéből.

virágait. És ha már úgyis a szomszédban járok, akkor talán sakkozhatnánk egyet.

- Majd máskor, ma meccsem van - szabadkozom. Fizetünk, megvárom, amíg elővakarja a koronáit. Veszek egyet a metróbejáratnál kirakott, ingyenes újságból, áthúzom a mágneses kártyát az automata kapu olvasóján. Kétszer, mert Sanyinak nincs bérlete. Az autója a javítóban, a pénze meg a bankban. - Ilyenkor nem szokták ellenőrizni - nyugtat meg. Lent, a peronon elválnak útjaink. Sanyi északnak tart, én délre megyek. Vonatom szokás szerint késik. Több százan lehetünk, ennek ellenére nagyobb a csend, mint a templomban.

- Ki volt az? Rokon? - furakodik mellém Ingrid. - Az - hagyom rá pillanatnyi gondolkodás után.

Skandináv értelemben, a család kizárólag a férjből, a feleségből és a gyerekekből áll. A nagyszülők nem családtagok. Azért fizetjük a magas adót, hogy öregkorukra gondjukat viselje az állam. A bevándorlók megtűrik a nagymamát és nagypapát, rossz nyelvek szerint azért, hogy klánokba tömörülve csaljanak, és meglopják az államot.

Évekkel ezelőtt, amikor Sanyiékkal, Feriékkel és Lacival bámultuk a svéd Walpurgis, azaz Valborg estéjén a dalokkal és csuklásokkal fűszerezett, kollektív máglyagyújtást, egyszer csak előttünk termett a szélsőjobboldali „Új Demokrácia” párt hírhedt elnöknője.

- Ááá! Szóval ez a CSALÁD!?! - nézett végig rajtunk, világoszöld szemlencséin keresztül Vivianne. (Négy hónappal később pártja 12 százalékos eredményt ért el az országos választásokon.)

Mindig büszke voltam arra, hogy ismerőseim sorában nincs politikus, rendőr, sőt még kórházportás sem. Rendes ember nem lehet sem kapus, sem pedig nagykövet. Ezeket ugyanis azért állították oda, hogy akadályozzák az embert a célja elérésében. Na, de nem Vivi volt a leghíresebb ember, akivel volt szerencsém kezét rázni. Néhány évvel ezelőtt Borg és Wilander a Királyi Teniszcsarnokban búcsúmérkőzést játszott. Előtte Nastase bohóckodott Tannerrel, és nem állhattam meg, hogy ne gratuláljak Nastasenak a régi Davis-kupa döntőért, a Stan Smith-el vívott, idegölő csatáért. Láthatóan jól esett neki. Az adogatásairól híres Tannerrel is kezét ráztam. Aztán odajött Borg is, meg Wilander. Úgy éreztem magam, mint amikor gyerekkoromban, a kispadról szorongva néztem városunk első osztályú csapatának a mérkőzését.

IV. Gondolatok a kutatásról

8.30-10.00

Az Egyetemenél többen leszállunk. Ellenkező irányból is érkezik vonat, sietősebbre fogjuk a lépteinket. A kapuknál újabb tömörülés, kisodródunk a permetező esőbe. A tömeg kétfelé oszlik: a csinos honleányok a jobboldali ösvényen folytatják

az utat a humán tanszékek felé. Mi, a többnyire félretaposott cipőjű, hátzissákkal imbolygó, multidioptriás csordát követjük. Tudom, rossz szakmát választottam.

Előveszem a mágneses kártyát, beütöm a kódot a folyosójátó mellett díszelgő ládikóba. Szobám ajtaja tárva-nyitva (a munkahelyen senki sem csukja be az ajtaját), az íróasztalom előtt vár kényelmes székem, amit fondorlatos módon szereztem. (De csitt, az ember ne próbáljon minden lényegtelen dolgot belesuvasztani a naplójába.) Bekapcsolom a PC-met, egyből beugrik a *windows*. Húsz levelem jött, kb. ennyire számítottam.

Léptek hallatszanak a folyosóról, arcomra fagy a mosoly. Kajla, tojásfejű, szemüveges krapek lép be, a professzor. Közli, hogy kilenckor szeminárium lesz az emeleti gyűlésteremben. Szerinte: érdekes előadás lesz. Magyarra fordítva: kötelező a jelenlét.

Annyi időm maradt, hogy kávéval hozzak. A folyosón Ratti, a középkorú, indiai vendégkutató szegődik hozzám. - Good moorning! - Vigyorog, miközben lajhárt meghazudtoló lassúsággal vonszolja magát. Otthon állítólag szolgálókat tart, akik sietnek helyette. Mire a terembe érünk, már csak az első sorokban van hely, az összes szunyálósarkok foglaltak. - Azért sem figyelek oda! - határozom el magamban.

Ha valamit igazán utálok, azok a szemináriumok. A kiszemelt szerencsétlen három héten át dolgozik az előadásán, hogy aztán lámpaláztól reszkető hangon, valami abszurd hülyeséget próbáljon népszerűsíteni. Az első mondat után kiszárad a torka, mire szimpátiából, vagy nem is tudom miért, valamennyien köszörülni kezdjük a torkunkat. Eszméletlenül lassan beszél, minden mondatot megrág, nehogy elcsessze a bevezetőt. Az előadásra szánt idő utolsó percében aztán rádöbben, hogy a fele még hátravan. Eszeveszett kapkodásba kezd, és csak akkor nyugszik meg, amikor a professzor, pár begyakorolt frázissal megköszöni a tudomány oltárán hozott áldozatát.

Néhány évvel ezelőtt engem is felkértek kutatásom eredményeinek ismertetésére. A végén elmaradt a professzori méltatás. Állítólag egy másik gyűlésre kellett sietnie. Nyugdíjazás előtt álló kollegám, alaposan körülnézve sügta, hogy ez volt életében az első előadás, amiből mindent megértett. Hát hogyisne!!? Csocsó, hajdani fizika tanárom végigkergetett volna a városon, ha kérdéseire nem válaszolunk tömören, érthetően és helyesen. - Mi az energia, fiam? - kérdezte minden bevezetés nélkül, miközben töltőtolla hegyét az osztálynaplóhoz közelítette. - Munkavégző képesség - jött elő kisagyam mélyéről. A tollhegy tovább siklott. Aznap már nem érhetett nagyobb baj. Hitchcockot meghazudtoló leleményességgel tartotta ébren a figyelmünket. Ha valaki elmerengett az óráján, az súlyos szertári kulcsosomójának landolására riadhatott. Egyszer sem tévesztett célt, ami ugyancsak hozzájárult félelmetes hírneve megalapozásához. Ráadásul vissza kellett vinnünk a kulcsokat a katedrához, ami gyakran feletteléssel járt.

Manapság már nem indítja meg a tanár naplóban való keresgélése „a mai de-

generáció" szervezetében az adrenalin áramlását. Talán ez lehet az oka a horrorfilmek egyre növekedő népszerűségének. Kevés a természetes izgalom, valamivel pótolni kell a hiányát? Vagy ki tudja? Elég horrort szolgáltatott akkoriban a mindennapi valóság.

Magam sem értem, miért zavar annyira az, hogy néhanapján ki kell ülnöm egy unalmas előadást? Nem mindenkinek jutott osztályrészül az, hogy ilyen kényelmes munkakörülmények között tengesse az életét, miközben mások sokkal nehezebben keresik a kenyerüket.

- Jé, te kutató vagy? - szokták kérdezni tőlem. - Mit csináltok ti tulajdonképpen? - érdeklődnek gúnyos arckifejezéssel azok, akiknek csak a fizikai munka jelent valamit, minden más lógásnak minősül. Ilyenkor lehajtom a fejem, úgy magyarázom, hogy hát kísérletezünk, írogatunk, aztán megint kísérletezünk... Eleinte azt is hozzátettem, hogy kutatás nélkül még most is ott ülnénk a barlangban. - Hehehe, de jó vicc... - Nincs meggyőzőbb érve. Tény, hogy nem lehet egész nap felfedezni. Sok az üresjárat, amit ki ezzel, ki azzal tölt ki.

Hajdani főnököm apró ember volt, ámde sok hasznos tanáccsal ellátott. Az első, amire szóról-szóra emlékszem, így hangzott: „A kutató jó, ha négy órát dolgozik naponta. De ez is sok!” Fiatalkorban fogékony az ember, nekem ezt sem kellett kétszer mondani. Útmutatásának hála, átvészeltém a nehéz éveket, a kutatás normázására tett különféle kísérleteket - odafent nem hallottak az ötletaszályról -, a szakirodalom mellőzését. Itt nem mondtak semmit, de egy hét alatt rájöttem a néhai bevezető egyetemes voltára. Ha a politikusok - akik évről évre kiszabják a nemzeti jövedelemből (avagy adósságból) a kutatás támogatására szánt szeltekét - tudnák ezt, meggyőződésem, hogy bezárnák a kutatóintézetek és az egyetemek nagy részét.

A felfedezés többnyire véletlen műve. Az igazi áttörést legtöbbször a melléktermékek jelentik. Néhány megszállott, minden ellenállásra fittyet hányva végigviszi az elképzelését, és a törekvései gáncsolásában élen járó prof learatja a babérokat. Ez utóbbi, valamikor ragyogó alkalmazkodó képességgel rendelkező, egy kereskedelmi segéd napi munkájához szükséges intelligenciájú fiatalember volt, akit az akkori professzor többszörös teszteknek vetett alá, gondolván, hátha csak szimulálja a korlátoltságot. Amikor pedig eljött a nyugdíjazásának napja, mindent megmozgatott, hogy védence lépjen a helyébe. Hálából továbbra is bejárhat, matathat a könyvtár melletti kissozóban, feliratkozhat az elektronmikroszkóp várólistájára. (Ha utána következel, legalább félórátba telik a potenciométereket helyrefordítani.) Továbbra is részt vehet a gyűléseken, és ami a legfontosabb: együtt löncsolhat a tanszék karrierista alkalmazottaival. (Ha minden akarata teljesedhetne, a katedróját is magával vinné a sírba.)

Tegyük fel, adott egy fehérköpenyes, heterogén halmaz. Egyedei kutatgatnak, tanítgatnak... amíg valamelyikükből egyetemi tanár lesz. Na kiből lesz az? Hát abból, aki a főnökké válás módozatait kutatta. (Kivéve persze, a miniszter sógo-

rát.) Mert ha valaki igazán gyakorolja a mesterségét, akkor az leköti minden figyelmét, és nincs ideje könyökléssel foglalkozni.

Eleinte nem nagyon álltak szóba velem. Hiába kértem többször is köpenyt a raktárból, nem kaptam. Egyszer, amikor a professzor szobáját takarították, beementem, és leakasztottam egyik köpenyét a fogasról. (Szegény chilei takarító azt hitte, hogy valamelyik bennfentes vagyok.) Igazából vissza akartam vinni másnap, mert egy kicsit bő volt, de véletlenül ráömlött egy tenyérnyi lyukra való kén-sav. Bizonyára letagadta volna, hogy az övé volt. (Amikor meglátták, hogy van köpenyem, azonnal kaptam kiutalást még kettőre. A kutya is oda szarik, ahol már van. Nem furcsa az élet?)

Na, végre! Még két celluloid lap van hátra. Ezt is kibírtuk! Nagyon szép volt, nagyon jó volt, mindenki elégedett. Széktologatás, aztán irány az emeleti kávézó. Ratti csámpázva követ. Már rég a kávé szürcsölgetjük, amikor megjelenik.

V. Olaf, Pancho, Kalle és a többiek

10.00-12.00

Manapság az egyetemi alkalmazott státusza - elsősorban a kutatóra gondolok - egyáltalán nem olyan magas, mint amilyen a hatvanas években volt. Amíg az ipar, a magánvállalatok, két-háromszoros fizetéssel csalogatják a frissen végzett, reményteljes hallgatókat, addig csak a szentek, a boldogtalanok és a vendégkutatók maradnak az egyetemeken. Na meg az olyanok, mint én. Részlegünk lompos dolgozói évtizedeken keresztül ugyanazt a váltás ruhát nyúvik. Olaf is, amióta ismerem, szürke, gyapjú pulóverében és kopott farmerében jár dolgozni.

Olaf norvég matematikus, intézetünk számítógéprendszerét gondozza. Agglegény, azt rebesgetik, hogy viszonya van személyi számítógépével. Haja állandó jelleggel félrealudva, szemüvegén ujjlenyomatok. Nyelvét kidugja az erőlködéstől, a széles mozdulatokkal gesztikuláló Panchot figyeli, közben megállás nélkül ropogatja a bütykeit.

Pancho két hónapja érkezett Costa Ricából, egy évig kutathat valami svéd környületi alaptól kapott pénzből. Kegyetlenül törí az angolt, de azért megértjük, amit mond.

- Tegnap Karinnál voltam. Tudjátok, az a magas, szőke technikus kollegám. - Bólogatunk, Karint valamennyien ismerjük. Ő készíti a legjobb mintákat az elektronmikroszkóphoz. - Na, gondoltam, Pancho, eljött a te időd, most mutasd meg, hogy milyen egy Speedy Gonzales vagy. Tudtam, hogy nem illik késni, ezért pucba vágtam magam, és jóval a megbeszélte időpont előtt érkeztem a megadott címre. Karin köldöknél hasadó háziköntösben fogadott. Haja vizes volt - nyilvánvalóan a fürdőből jött ajtót nyitni. Kivágása legmélyéig elpirult, és nagyon kedvesen beinvitált. Kicsit furcsállottam, hogy egyből a lényegre térünk, de hát, mi

mást várhattam volna? - Sokatmondóan körbejárta a tekintetét. Várjuk a folytatást, Olaf hangoskodva nyeli a taknyát.

Nem lehet tudni, ki indította el a mendemondát. Lényege az, hogy a külföldi látogatók szentül meg vannak győződve: a svéd nők csak azt várják, hogy leteperjék, és azon nyomban magukévá tegyék őket. Az igazság közben az, hogy a várokozásban felgyült hormonoktól félőrült hidalgó csupán levegő a svéd honleány előtt. Sőt, vákuum. Tény és való, hogy emberünk néhány sikertelen kísérlet után, még egy elejtett pillantással is megelégedne.

Az, hogy eddig még nem cáfolták meg e tévhitet, minden valószínűség szerint annak tulajdonítható, hogy a póruljártak nem maradhatnak el hantázásban elődeik mögött, akik skandináviai tartózkodásuk végeztével, hetet-havat összelódítottak képzeletbeli hódításaikról. - „Hogy-hogy nem dugtál meg egyet sem? Hiszen Pedro tizzel, Diego meg hússzal lefeküdt!” - hüledeznek a haverek otthon. Ezt elkerülő, szerényen bevallanak harmincat. Így születnek a legendák.

- Mondom Karinnak - folytatja a beszámolóját Pancho -, jöjjön közelebb, van hely kettőnknek is a kereveten. Szabadkozott, hogy még van egy kis dolga a fürdőszobában. Behívta a konyhából a nővérét, Gunillát, hogy addig is szórakoztasson. Még szökebb, még magasabb, mint a húga. - Várok ám másokat is! - szolt vissza kacéran a fürdő ajtajából. - Szóval gruppszex lesz? - futott át az agyamon. Felpattantam, hogy a karomba zárjam. Ekkor betepegett egy kisleány, mögötte egy férfi, akiről kiderült, hogy valamelyiküknek a férje. Nem volt időm elhűlni sem, mert csengettek, és a szoba hamarosan megtelt a kollegákkal. - Pancho két kézre fogta a fejét. - A születésnapja volt, és nekem erről egy szót sem szoltak. Tiszta szerencse, hogy nem volt időm a kezdeményezéshez.

- Az sem lett volna baj - szolalt meg Olaf. - Azt mondtad volna, hogy be voltál rúgva, és nem emlékszel semmire.

Hát ez az! Nálunk az volt a virtus, hogy sokat igyál, de talpon maradj. Itt az a legény a gáton, aki minimális italfogyasztás után esik kómába. Italosan senki sem felel a tetteiért, ezért az is előfordulhat, hogy annyira felbátorodnak, hogy nőnemű lényt is megszólítanak. Egyik finnországi hajóutunk alkalmával a vendéglőben táncoltunk a Zasszonnyal. A férfiak nézegették, nézegették, de nem merték elkérni. Inkább rendelték maguknak még egy-egy pohárral. A reggelinél aztán jöttek sorban bocsánatot kérni. Hátha mégis felkérték, és történhetett valami malőr, amire nem emlékeznek. Biztos, ami biztos.

A szomszédos asztalnál formás, testhez álló feketébe öltözött lányok. Az egyiknek különösen szép az arca. - Nem tűnt fel nektek, hogy mennyi csinos nő ül körülöttünk? - sóhajtok félhangosan.

- Rég nem voltál együtt az asszonnyal... - kapja el pillantásomat Igor. - Ha így folytatod, meglásd, még a szakácsnő is tetszeni fog.

Ez már sok szegény Olafnak. Az órájára pillant, és felpattan. Sziszegve próbálja kiszabadítani a kávéscsésze fülébe szorult ujját, maradék kávéja kilöttyen az

belőle.

A tégeyek kihültek, indulok magam is löncsőlni. Azaz a városba, könyvet vásárolni. Az úton veszek kebabot, vagy egy MekDöncit.

VI. A pofátlanság teteje

12.00-13.00

Östermalmnál szállok le a metróról, innen egy ugrás az Akademiabokhandel, Stockholm legnagyobb könyvesboltja. Nem múlhat el a hét anélkül, hogy ne töltsék el néhány órát a polcai között. Hatalmas a választék, igazi paradicsom annak, aki szereti a szép - és méregdrága - könyveket. Mivel mindet úgysem tudnám megvenni, hosszas válogatás után kiválasztok egy kedvemre való kötetet, nekidőlök a könyvespolcnak és böngészek.

A bestsellereket - Stephen Kinget, Sidney Sheldont meg Tom Clancyt - megszire elkerülöm, inkább a szakkönyveket nézegetem. Sok szép kép, kevés szöveg. (Kinek van ma kedve és ideje Anna Kareninát olvasni? Nekem semmi esetre sincs.)

Gondosan válogatok a címek között. Elsőnek az *Erotikus Masszázs* gusztusos kiadását veszem kezembe, majd az *Így akarok szeretkezni* című remekművet. Végül a *Tao szexológiánál* kötök ki. Írója az embert szárazelemhez hasonlítja, mely minden éjszaka feltöltődik alvás közben, hogy aztán másnap szex közben kiszüljön. Ez utóbbit elkerülendő injakulációt, azaz „kozmosz” *tantra-orgazmust* javasol.

Bevallom, egyetértek a Tao tanaival. Főleg azzal, hogy hibásan fogjuk fel a világot. Hogy ostobán, olyan dolgokra vágyunk, amelyekre nincs szükségünk, olyan életmód után sóvárgunk, amelyben nem éreznénk jól magunkat. Az élet olyan, de olyan egyszerű: ha boldog akarsz lenni, csak annyit kell tenned, hogy becsülöd magad. Taoista szempontból a savanyúság és a keserűség a kicsinyes, az elégedetlenkedő elme szüleménye. Elégedetlenségeddel egyre szerencsétlenebb leszel. Legjobb az, hogyha betartod a *Vu Vejt*, a legkisebb erő kifejtés elvét. Mindent a *Micimackó és a Tao* című könyvben olvastam. (Ha majd a *Micimackó és a Tökét* vagy a *Micimackó és az Empireokriticismust* is megírják, akkor azokat is elolvasom. Mert az eredetiből egy szót sem értettem. Nem is nagyon próbálkoztam.)

Tudásszomjam enyhül, lerakom a könyvet, átmegek a gyermekosztályra. Kláriék Istvánkája holnap tölti hetedik életévét, neki lesz a könyv. Igaz, hogy manapság a gyerekek számítógépet, CD lemezen tárolt programot, meg új hangkártyát kapnak a születésnapjukra, de amikor én Istvánkával egyidős voltam, a könyvnek örültem a leginkább. Ezért abban egyeztünk meg a Zasszonnyal, hogy könyvet viszünk ajándékba. A könyv olyan, mint egy jó barát. Komolyan mondom, hiszen a gyerekkori barátainak neve nem jut eszembe, de legkedvesebb

meséskönyvemre ma is emlékszem. Egy majom és egy elefánt amerikai utazásáról szól. „Én és Bubu. Becsapjuk az óriáskígyót.” Így kezdődött Muki majom beszámolója. Luxushajóval kelnek át az Óceánon, New Yorkban előkelő szállodában laknak, ahol bonyodalmak sorozata történik velük.

Amikor himlős, kanyarós vagy éppen mumpszos voltam, édesanyám felolvastott nekem. Végigszipogtuk a *Kincskereső kisködmönt*, együtt reszkettünk Vicával és Gergővel Jumurdzsák épen maradt szeme pillantását elképzelve. Ott álltam Tímár Mihály mellett a Balaton jegén, talpam alatt éreztem a rianások lökését. Csak a népmeséket nem szerettem, mert csaknem kizárólag eszmei mondanivalóból állottak, amelynek felismerésével mindig is hadilábon álltam. Ha kifogytam az olvasnivalóból, akkor elővettem az első világháborús Új Idők bekötött évfolyamait, amiket a nagymama könyvtárának legalsó polcán találtam. Faltam az olasz frontról, ötven-hatvan év késéssel érkező tudósításokat, ismerkedtem a szakszavakkal: srapnel, Zeppelin, Lomnitz. Alkalmakként meg a *Pallas Nagy Lexikona* köteteit böngésztem, amelyek csodálatos módon átvészelték a „felszabadulást”.

Az ismeretlen címek bizonytalansággal töltenek el. Közben eszembe jutott, hogy egy kapitalista üzletben vagyok, tehát a pénzemért jogosan igényelhetek segítséget. Szemüveges, fiatal eladó áll kedvesen a szolgálatomra.

- Ööööööö... Verne? Sajnos éppen most nincs. Cooper kiadását tervezik... - mondja a kompjúter képernyőjéről felpillantva. - Hogy mondta? Karl May? - Fél-szegen mosolyog. - Nem hallottam róla, sajnos. Talán nézzen körül az újdonságok között...

Nem csodálkozom. A mártírok és más hősök árfolyama nem éppen magas. Északon a hírhedt Jante-törvény érvényes: Nem az egyén, hanem a csoport a fontos. Nehogy azt hidd, hogy valaki vagy! Ennek következtében Old Shatterhandról sem igen hallani. Kivételt a képregények hősei jelentenek. A metróban látni felnőtteket, akik a *Superman*-be mélyedve utaznak. Ilyenkor eszembe jut, hogy annak idején a szellemileg visszamaradottaknak ajánlották a képregényeket. Nem csodálkozom, amilyen fejlődésen mi keresztülmentünk... Amit egykor szarvasmarhák viseltek, az ma már ott díszleg minden valamirevaló, divatos tizenéves orrában.

Megfogadom a tanácsot. Az első képeskönyv, amit kézbe veszek, egy köpésről szól, amely megfagy a hidegben, és addig gurul, amíg egy hatalmas hógolyóvá nem gurulja magát, és kimozdítja a holtpontról az öreg apó súlyos szánkóját... Nem éppen ilyen könyvre gondoltam. Tovább nézelődöm. Az egyik címlapján vakondok, fejét hosszúkás, kolbász-szerű fonat takarja. Címe: *A pofátlanság teteje*. Belelapozok. A kis vakondok fejére egy hosszúkás, barna valami pottyán, és meleg, orrfacsaró büzt árasztó sapkaként ül meg rajta. - Ez aztán a pofátlanság teteje! Pont a fejemre! - méltatlankodik, és nekilát, hogy felkutassa a tettest. Sorba veszi az ismerőseit, de a macska, kecske, tehén, ló, és galamb produkciója távolról sem hasonlít büzlő fejfedőjére. A színgazdag kaki-enciklopédia végéhez

közeledve, egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy hősünk nem bír egyedül megbirkózni a feladattal. Szakértőket von be a vizsgálatba. Az eredmény nem marad el. Két légy, száját törölgetve, egybevágó következtetésre jut: A kutya volt.

A kis vakondok tétovázás nélkül felkapaszkodik az ól tetejére. A délutáni álmát alvó burkus fejére apró kis fekete gubacsok potyognak.

Édes a bosszú, még ha oly kicsiny is.

VII. Írjunk vagy ne írjunk cikket?

13.00-15.00

Nem tudok dönteni, így aztán üres kézzel távozom. Akad otthon valami eldugott csokoládé, megteszi az is ajándéknak. Inkább az, mint valamelyik idült alkoholista agyából kipattant szikra nyomán keletkezett irodalmi remekmű! Miért vegyük el Istvánka kedvét az olvasástól. Ha már úgyis bent vagyok a központban, benézek a *Hötorget*-i, azaz a Széna téri bevásárló csarnokba.

Mozgólépcső visz le a kulináris metropolisba, az ínycsiklandozó illatú fűszerek birodalmába. A kebabos ismer, extra szószt csepegtet a közepén kettőbe hasított zsemlebe gyömszőlt, hajszálvékonyra vagdalt marhahúsra. Nyakig maszatos leszek tőle. Nem baj, mert igazán finom. A múltkor meghívtam Rattit, de nem evett, hiába bizonygattam, hogy tőlem aztán senki sem fogja megtudni, hogy nem szent Riskából való, legfeljebb kergéből. Igazságtalanul élcelődtem szegénnyel. Nem tehet arról, hogy a nyakamba varrták.

- Hogy van a családod? - ült le egy szépnek induló nap reggelén a professzorom a kényelmetlen székre. Ahhoz képest, hogy körülbelül három hónapja nem láttam, elég vészjóslóan hangzott kérdése. - Köszönöm, jól megvagyunk - válaszoltam. (Miben törheti a fejét ez a gazember? Nem volna egyszerűbb, ha kiugranék az ablakon, és bevetném magam a cserjésbe? A múltkor, amikor hasonlót kérdezett, nem egészen három perc múlva, enyém volt a világ legrohadtabb szakmai feladata.)

- Nagyon jó! Nagyon jó! Sok a munkád? - villogtatta rám lapátfogait. Mintha valaha is érdekelte volna. Ezzel már túlléphetne a rám szánt időt, mert minden átmenet nélkül rátért jövetele céljára. - Új vendégkutató érkezett. Óóóóó... biztosan jól megértitek majd egymást...

Az irodában Peter Sellers hasonmása várt ránk. Félszeg mosoly, eltévedt de meleg tekintet. Akkor sem tudtam volna nemet mondani, ha lehetett volna. Jóval idősebb volt nálam, ennek ellenére könnyen megtaláltuk a megfelelő hangot egymással. Elveszettek érezte magát a számára szokatlan környezetben, csaknem mindenben segítségére szorult. Az első napokban nálunk vacsorázott, amíg aztán főlegesen felszereléseinkkel sikerült működésbe hoznunk háztartását. A professzor is erőt vett egyszer magán, és tömegmeghívásos vacsorát rendezett, amit Ratti, izig-vérig úriember módjára viszonzott is.

Az Egyetem mögötti csúnya épület hosszú folyosójára nyíló szobákból kevérek népzene áradt. Ratti kedvesen tessékelt be parányi lakosztályába, melynek ágyán már ott szorongott a professzor és a felesége. Mogyoróval és sörrel kínált, aztán eltűnt, hogy vacsorát készítsen. A Zasszony méla iszonyattal, jómagam nosztalgijával nézegettem függőnyt helyettesítő, régi lepedőnket, amivel Ratti a fényt próbálta kirekeszteni. (A fehér éjszakák megdöbbenették, sokáig nem tudott aludni.) A Zasszony kedélyesen csevegett a professzorral, én a feleségét szórazoktattam. Rövidesen minden beszédtemát kimerítettünk, Ratti meg folyton azzal tért vissza a közös konyhából, hogy "*Just a moment.*" Elmúlt fél tizenkettő, mire a vacsora elkészült. Fittyet hánytunk a lavórnyi rizsnek, rávetettük magunkat a csípős-zamatos szószban fuldokló, mennyei illatot árasztó húslabdákra. Néhány perc múlva a prof megtörölte a száját, előbb az üres húsfazékra, majd az órájára pillantott, aztán mindannyiunk nevében megköszönte a vacsorát, és sietve elhagytuk a terepet. (Nem tudom, mit kezdett Ratti azzal a sok rizzsel.)

Kettesével veszem a lépcsőket. Ajtóm előtt, nagy fehér köpenyében, Ratti vár. - Bocs, hogy elkéstem - szabadkozom vigyorogva. - Váltóáramot kapott a metró, és hol előre, hol hátra ment... - Oh, yes! - Ratti arcán félszeg mosoly. Kezében papírokat szorongat. A cikkét hozta elbírálásra.

Hellyel kínálok, majd nekiülök az olvasásnak. Tudom, hogy sürgős, hiszen utánam még a professzornak is ki kell javítania. Elég lesz szegénynek azt kívánnia. Ami engem illet, én már rég nem írok cikket. Ennek legfőbb oka az, hogy mire a szellemi termék közkinccsé válna, már régen elavult. Elmagyarázom, hogy miért.

Kísérletezés közben olyan eredményekhez jutsz, amelyeket az addig ismert elméletekkel nem lehet megmagyarázni. Lázás sietséggel felvázolod a cikket. Alszol rá egyet, és még mindig úgy néz ki, hogy itt van a nagy lehetőség, csak a kísérleteket kell megismételned. Az írógép billentyűi felhevülnek ujjaid alatt. Estére kész a második változat. Boldogan felhajtasz egy féldecit, aztán még egyet. Belelapozol, és rájössz arra, hogy dolgozatod laza alapokra épül, és mint ilyen, szar az egész.

Másnapra győz benned a kutató büszkesége. Megfontoltabban állsz neki, gondosabban fogalmazol, a homályosabb részeket pedig egyszerűen kihagyod. Majdnem kész a mű, amikor újfent rájössz, hogy ebben a formában sem mond újat. Mélyet sóhajtasz, és a sarokba vágod. Kétheti semmittevés után ismét hatalmába kerít az ihlet, és egyetlen éjszaka alatt átírod. Okulva a tapasztalatodból, hagyod érni néhány napot, végül faképet vágsz és átadod a professzornak. Éjjel arra riadsz, hogy milyen nagy barom vagy, hiszen az eredmények éppen az „Értékelés” fejezetben levont következtetés ellen szólnak. Hajnalra kész vagy az új változattal. Korán reggel belopózol a professzor szobájába és kicseréled a régivel.

Hosszú ideig nem kapsz választ. Aztán egy szép napon megáll az asztalodnál, és lerakja eléd a piros széljegyzetekkel cicomázott lapokat. Vörös fülekkel lapo-

zol, vérig vagy sértve. Összeveszel a kollegákkal, a szeretőddele, a családoddal. Aztán apránként rájössz arra, hogy jóformán minden észrevétele helyes. Már mint az ő szemszögéből. Fogcsikorgatva állsz neki a javításnak. A professzor kiszállásra utazik, de megígéri, hogy majd a repülőn átnézi. A konferenciáról szabadságra utazik, te meg tükön ülsz, hiszen cikked ott lapul a táskájában. Egy hónap múlva napbarnítva tér vissza, és egy szép napon, a kávészünet után, végre leültök megbeszélni a cikket. Komoran nézegeti. Értzi, hogy túlzás lenne visszadobni, ezért hirtelen elhatározással kimondja a boldogító igent. Csak néhány helycserét, valamint egy pár, kisebb javítást javasol. És az „Irodalom” sorrendjét kell átírnod. Villámgyorsan teljesíted a kívánságait.

A postázás röpké félórája eltörpül a várakozás öt hónapjával szemben. Egy hétig nyugtod van, utána naponta kétszer is ellenőrzöd a postaládádat. A télből tavasz, majd nyár lesz, fájó szívvel mész szabadságra. Visszatérve, első utad a folyósón felállított levélládákhoz vezet. Reszkető kezekkel turkálsz a reklámok és kölcsönkönyveket visszakövetelő felszólítások között. És igen! Az egyik díszes borítékban ott a cikked, tele javításra buzdító széljegyzettel. Két referens összesen huszonnyolc kisebb változtatást javasolt. Ezen kívül, át kell nézsd a „Bevezetést” és az „Irodalmat”, hiszen azóta nyolc újabb munka látott napvilágot a témában, minek következtében az „Értékelésből” ki kell hagynod az „új” meg „eddig nem ismert” kifejezéseket. Egyébként elég jó cikk.

Ekkorra már bánod, hogy valaha arra vetemedtél, hogy papírra vedd az eredményeidet. Kétségeesve turkálsz porosodó lemezeid között. Kiderül: a cicik.gif fájlokat tartalmazó floppyn volt a kéziratod. A vinyón persze csak egy béta változat bétája van meg... Nincs mit tenned, újragépeled. Innen már csak egy év választ el attól a pillanattól, amikor kezvedbe veheted cikked 50 példányát, amit külön a Te részedre nyomtattak. A vastag betűs címben egyből kiszúrod a sajtóhibát.

Évek múlva csak 49 példány marad belőle, mert az egyikkel a kiömlött kávé próbáltad feltörölni, eredménytelenül.

VIII. A siker titka

16.00-17.00

Jobb, ha az ember cikkírás helyett tudományos konferenciára jár. Régi eredményeidből összetákolysz egy posztert, egyféle tudományos tacepaot. Lejelentkezel, kiakasztd a számodra lefoglalt spanyolfalszerűségre, és otthagyd. Az első konferenciámon: kora reggeltől késő estig ott feszítettem a poszterem mellett, ahhoz, hogy senki, de senki se méltattassa figyelemre. Azóta gyorsan végzek a kifüggesztéssel, és percek múlva már a konferenciát rendező város látnivalóiban gyönyörködöm. Főleg a túsarkon sétáló látnivalókban.

Azért oly kicsi a fizetésünk, hogy minden különösebb lelkiismeret furdalás

nélkül meheünk évente legalább egyszer, konferencia fedőnévvel álcázott potykirándulásra. Ezt is az első főnökömtől tanultam. A helyzet azóta csak annyit változott, hogy akkoriban Szeged, Szófia és Moszkva volt a kirándulás célja, most pedig Madrid, San Francisco, netán Tokió között lehet választani. Miként lehet ezt megkártyázni, azt Gábor barátunktól tanultam. Ő hívta fel a figyelmemet arra, hogy a skandináv férfiak irtóznak a konfliktustól. Lehet, hogy a túl sok béke puhította el őket, vagy csak valami enzimük hiányzik. Keményen kell fellépni, akkor rögtön megteszik azt, amire kéred őket.

Megfogadtam Gábor tanácsát. Bementem a professzorhoz, mély lélegzetet vettem és kijelentettem, hogy részt akarok venni a Párizsban rendezett Nagy Konferencián. Rögvest szomorú arckifejezést öltött. Elfordította a fejét és csak bámult kifelé az ablakon. (Akkor még nem tudtam, hogy ez a nemtetszés legnyilvánvalóbb jele.) Kis hallgatás után közelebb hajoltam hozzá. Arca nem fejezett ki többet, mint egy férfitérd. Azt hittem, nem hallotta, mit mondtam, ezért megismételtem. Ő meg csak nézte a szemközi épület ablakaiban a virágokat. Harmadszorra aztán megadóan bólintott, és valami igenszerűséget mormogott. Tapasztalatból tudtam, hogy szavatartó, de a biztonság kedvéért addig nem mentem ki a szobájából, amíg nem utasította a titkárnőt, hogy rendelje meg a jegyeket és foglaljon szállást. (Azóta mindig így csinálók. A többiek el nem tudják képzelni, hogy mivel zsarolhatom.)

A svédnek ugyanis tíz „igen”-je van, de csak egy jelenti azt. A „ja”. A többi, a „jaa”, meg „jasszóó” és a „jaszóójaa” inkább meglepetést fejez ki, a „jahaja” meg a türelmetlen bólogatáshoz jár. Az „a” és az „aaaaa” a fiatalok igenje, a „jájáménzán” pedig a vidékieké. (A „Nej” az „nej”, azaz nem.) Na és ott van az a szörnyű hibrid, a „Nja” - ejtsd „Nyéááááa” - valamint annak tájanként változó klónjai. Minden újonnan érkezettnek ezzel gyűlik meg a baja. Pontos jelentése valahol az „Ugyan már, hogy is gondolhatsz ilyesmit?” és az „Aligha hinném.” között van. Az esetek nagy részében reményteljes érdeklődésre, mint például a „Kapok-e fizetésemelést?” kérdésre kaphatod válaszként. Ekkor a „Holttestemen át!” a legpontosabb fordítás.

Poszter ide, poszter oda, minden kutató arról álmodik, hogy egy szép napon meghívott előadó lesz. Nekem egyszer - jött helyébe jót várj alapon - sikerült. A folyosónkon céltalanul bolyongó bácsika, akit két évvel ezelőtt megsajnáltam és megkínáltam kávéval, a Spanyol Akadémia tagjának bizonyult, és keresztény hálaból meghívott előadást tartani. (Teljesen más témában dolgoztunk, de a kedvéért behajtották bóbiskolni a takarító személyzetet is.)

Római üléselnökségem még egy kávémba sem került. A konferencia utolsó napjának reggelén beugrottam pofavizitre, hogy az első elsötétítést kihasználva kiosonjak és csatlakozzam az előcsarnokban toporzékoló Zasszonyhoz, aki mindig elkísér útjaimra. Ekkor valaki megfogta a karomat. A konferencia szervezője, az olasz Giulio volt. Amióta együtt repültünk Bostonba, felküzdötte magát a csúcsra. - Jaj de jó, hogy itt vagy! - lihegte. - Az a marha Subramabrahian, tudod a

Subi, lekéste a repülőt. Nem ugrasz be a helyére, a lézeroptikai ülés elnökének? Tudtam, hogy számíthatok rád! A banketten majd találkozunk! - szolt vissza a válla fölött.

A Zasszony vállat vont, és elment elkölteni aapidíjamat. Annyi időm sem maradt, hogy közöljem a váratlanul ért pech... szerencsét a professzorommal. Úgyis csak zavartam volna, mert éppen a biokémiai világszövetség főtitkára - valami lord Thompson, vagy Johnson - viccének a csattanóját várta, hogy a többiekkel kórusban heherészhessen a vén kecskének. (A szakma nagy öregje nem felejtí el meghívni opponensnek számtalan doktori disszertációi egyikére.) Mire bejött a terembe, én már a rögtönzött bevezetőmet dadogtam. A félhomályban jól ki lehetett venni vörösbe borult taraját. Ekkor a német előadó megbotlott a diavetítórójában, és kitört a káosz.

Hazaérve hetekig került, csak mostanában enyhült meg irányomban egy kicsit. Bedugta az ujját a konnectorba, és nagyon megrázta az áram. (Nem a munkában, hanem otthon, takarítás közben. Nagyon pedáns ember, lehetséges, hogy azt is ki akarta törölni.) Azóta mintha megváltozott volna. Szinte mondhatnám, hogy rendesebb lett.

Meg kell szakítanom az emlékirataimat, mert valami kapirgálás félét hallok. Az „Emeritusz”, az érdemes tanár, áll az ajtóban. Mint mindig, most is kifogástalan öltözetben feszít: sötétkék zakó, szürke nadrág, hóféhér ing, hozzá csokornyakkendő. Agnetát, középkorú kolléganőnket keresi, akivel löncs után kávézni szokott. Ma csütörtök van, a vendéglőben hagyományos borsóleves volt, utána palacsinta vörösáfonya lekvárral és tejszínhabbal. Ezt még egy akadémiai tag sem hagyhatja ki. Agneta valahol időzik, amíg megjön, helyyel kínálok. Ratti felriad, minden erejével próbálja nyitva tartani a szemét.

Emeritusz már akkor nyugdíjas volt, amikor ide érkeztem. Maholnap tölti a nyolcvanat, de még mindig fiatalosan mozog. Néhanapján átjár az Akadémiáról hozzánk egy kis tereferére. Meghagytak neki egy kis szobát is a folyosó végén. (Kora reggelenként a chilei takarító innen bonyolítja a nemzetközi hívásait.) Nagy tudása, többszörösen kiérdemelt nemzetközi hírneve ellenére megkapóan szerény. Ratti sem csámpázna el, ha tudná, hogy halk szavú beszélgetőpartnerünk negyedszázada mindig elsőnek „tudja meg”, ki kapja a kémiai Dinamit-díjat. Érthető, hogy minden év december tizedike táján megtelik a folyosónk ünneplőbe öltözött öregemberekkel, akik a milliós díj közelségétől megilletődve teszik tiszteletüket. (Bevallom, hogy korábban magam is ott bámészkodtam a folyosón, azért, hogy néhány szót válthassak a díjazottakkal.)

Sokáig hallgatnám, amit az Uppsalában töltött időkről és kollegáiról mesél. A nevek világszerte használt szakkönyvek fedőlapjáról ismerősek. Sajnos megérkezik Agneta, és elviszi Emerituszt kávézni. Összerakom asztalomra a dolgokat, „mára ennyi elég lesz” sóhajtással kikapcsolom a képernyőt, és elhagyom a munka mezejét.

IX. Porsche és picula

17.00-17.15

Mint valami dögkeselyűk gubbasztnak a tévé-monitorok a peron fölött. A menetrend szerint a vonat öt perc múlva érkezik. Az északra tartó vonatok peronján alig lézengünk. Az egyetemi alkalmazottak, laposabb pénztárcájuktól vezetettve, enyhén baloldali érzelműek, és többnyire Stockholm déli felében laknak. Mi beleesünk valami bevándorlási kvótába, és a polgári városnegyed szélén, a demokrácia kedvéért felhúzott lakótelepre kerültünk.

Új országban, új életet kezdve, két fontos dolog foglalkoztatja az embert. Az egyik az, hogy mikor - és főleg hogyan - kap munkát. A másik meg az, hogy mikor jön el már az az éjszaka, amikor nem arról álmodik, hogy otthon van, és minden pontosan olyan, mint amikor elindult. A sok ismerős arc lelket melengető látványától mosolyog álmában. Aztán elbúcsúzik, felül a vonatra és... nem találja az útlevelet. Éjszaka közepén csuromvizesen felriad, felkattintja a lámpát, és megkönnyebbulve hunyorog az IKEA bútorokkal hézagosan berendezett szobában. Nekem fél évig voltak ilyen álmaim.

Óriási a különbség a jelenkor két társadalmi rendszere között. Nem a csomagolásra, az áruk minőségére, nem a Mercedes-Trabant párviadal végső kimenetelére gondolok, hanem a társadalmi viszonyokra. A szocializmusban az állam, azaz a párt vigyázott arra, hogy megtaláld a helyed a nagy zsákban. Ha nem voltál sem párttag, sem pedig az igazgató rokona, nem táplálhattál sok reményt előremenetre. A kapitalizmusban látszólag korlátlanok az egyén érvényesülési lehetőségei, mivel az államnak nem az a szerepe, hogy a körmöd alá nézzen. Helyette a kollegáid vigyáznak arra, nehogy megelőzd őket az avanszásban. Senkit sem kényszerítenek besúgásra, áskálódásra; megy az magától, mint az ágybaszarás. A magamfajta bevándorlónak irigységmentes volt a fiatalkora, egykori osztálytársaim hasonló anyagi állapottú - azaz szegény családból kerültek ki. Vágyaink valahol a színes fakockáknál, a rozsdás piculáknál és a rongyos focilabdáknál rekedtek meg. A svéd fiatal nyáladzását a csillogó paloták kertjeiben legelésző pónilovak, a kikötők vizén hintázó luxushajók, és a villanegyed utcáin kergetőző Porschék indítják meg.

Az általam elsőnek kipróbált rendszerben a vezető réteg a párttagokból került ki, akik időnként elmentek gyűlésezni, órák teltével, komor tekintettel, összeszorított ajkakkal tértek vissza. Nekünk, közönséges halandóknak nem mondtak - nem is mondhattak - el semmit. Hadd irigyeljük őket, gondoljuk azt, hogy éppen a sorsunk fölött rendelkeztek, és nem a budikból ismételtlen eltűnő végéppapír volt megint napiranden. (Annyira oda voltak a fontosságukkal, hogy - beismerem - volt olyan pillanatom, amikor magam is párttag szerettem volna lenni.)

A szocializmusban mindenkinek meg volt szabva a hatásköre. A skandináv pszeudo-kapitalizmusban nem ennyire szembeötlő az emberek hovatarozása. Az

alkotmány biztosítja a szólásszabadságot, azt gondolsz, azt mondasz, amit akarsz, úgysem törődik veled senki. Magyarul: szarnak a véleményedre. A hatalomra ténylegesen befolyással bíró emberek sem mutatgatják sűrűn magukat, ezért jóformán nincs kire haragudni az alacsony bérek, meg a magas árak miatt. Életünk folyását a Piac szabja meg. A Mumus szerepét a Párt helyett a periodikusan jelentkező gazdasági válsággal bekövetkező munkanélküliség tölti be.

Időnként ugyanis ránk tör a gazdasági válság, azaz kiderül, hogy a pénz helyett már régesrég számok vannak forgalomban. Ilyenkor pánikszerűen kirúgják a dolgozók tizenöt-húsz százalékát. (Aki képességei tudatában, valamint a szerződésében megkötött feltételek ismeretében visszapofázik, azt vagy kielégítik, vagy holtvágányra teszik, magyarul kiutálják) A károsultaknak hazaküldik a segílyt, mégpedig azzal a feltétellel, hogy többet be ne dugják az orrukát a munkahelyükre. Akik aztán - ahogy az a rendes áldozathoz illik - kapásból feladják a reményt, és nekiállnak keseregni. Legfőképp azért búsulnak, mert a munkahelyi kávézások és löncsolések elmaradtaival gyakorlatilag megszűnik a társasági életük. Mindez mínusz a gazdaság nagy mérlegén.

Tudja ezt az Állam is. A földre veti magát, sír-rí, hogy ekkora meg akkora adóssága van. Szóval rájátszik a válságra. (Minden államnak van adóssága. Baj csak akkor van, amikor hitele nincs.) Állítólagos szakemberekkel kiszámoltatja, hogy a ma született csecsemő egy új autó árának megfelelő adóssággal jön világra. Hogy így feléltük a tartalékainkat, meg a lehetőségeinket, meg úgy meg kell hogy szorítsuk a gatyá szarát. A sajtó, rádió, tévé dugig van megrázó sorsokat ecsetelő tudósításokkal. Van aki eladja a nagyobbik motorcsónakját, hogy továbbra is biztosíthassa kutyái vitamindús táplálékát, mások bánatukban inni kezdenek. Pusztítják az Állam által forgalmazott, méregdrága piát. Na, ezzel aztán a mérleg nyelve egy kicsit megrezzen.

Aki megtartotta munkáját, az tenyerét dörzsöli, és hálából - vagy inkább félszből - rátesz még egy lapáttal. Mivel a bérek befagyasztását is halálos csend kíséri, a mérleg nyelve lassan megmozdul, és megállapodik egyensúlyi helyzetében. Az inflációnak elfelejtettek idejében szólni, hogy fékezze magát, úgyhogy időszerűvé válik a fizetésemelés. A munkaadó sajnálkozva mutat az arcukat az üvegfalhoz szorító kinnrekedtek tömegére. Magadtól is belátod, pofátlanság ilyenkor nagyobb bért kérned most, amikor annyi, de annyi embernek rosszul megy sora. Talán, ha még jobban dolgoznál...

A mérleg nyelve a skála végéhez tapad a nyereség oldalon, a melósnak sikerült halálra dolgoznia magát. A munkaadót ez sem zavarja, mert a kinnrekedtek alig várják, hogy üresedjen hely. Állam bácsi térdig jár az adókból befolyt pénzben - az adósságát ekkorra már szigorúan tilos szóba hozni - ezért nagylelkűen megnyitja tehetségtelen, de megbízható alattvalói számára intézményei kapuit. A kirekesztett számára nem a fizetés fontos, csak az, hogy valahol bent legyen a lába.

Én is így kaptam munkát.

Ezek után joggal kérdezhetik tőlem, hogy ha annyira világos számomra a helyzet, miért nem szavazok a kommunistákra - vagyis a Balra, ahogy mostanában nevezik magukat? A kíváncsiskodó elégedjen meg azzal, hogy az azóta gyermekbetegségben elhunyt rendszer nem működőképes. Szép ötlet, szebb nem is lehetne, csak hát... Kavicsokkal, babszemekkel talán menne, de emberekkel nem. (Nem azokkal, akik az első sorban meneteltek.)

Berobog a szerelvény, lezöttyenek egy megüresedett helyre. Elégedett képet vágva nézek ki az ablakon.

X. Térítési kísérlet

17.15-17.30

A centrumban nagy a nyüzsgés. Tejet és kenyeret kéne vennem. Buszom három perc múlva indul, nincs időm bevásárolni. A dúskeblű hölgyekkel díszített címlapokat nézegetem a *Pressbyrå*-nak nevezett trafik kirakatában.

- *Hejszán!* - köszön rám valaki. - Felkapom a fejem. Jóképű fiatalember áll előttem. Nem a szomszéd házból láttam kimenni a minap?

- *Hej!* - Barátságosan rámosolygok. Ilyen sem fordul elő minden nap az emberrel. Ha valaki megszólít, az részeg, nagyon öreg, vagy külföldi.

Bemutatkozik. Svennek hívják. Diák, orvosnak készül. Viszonzást várva néz rám. Fogalmam sincs, mit akarhat.

- Arnold - nyújtom a kezem. - Nős, egy gyerek...

- Látásból ismerjük egymást - mondja csillogó fogsorát mutatva. - A szemközti házban lakom.

Akkor nem tévedtem, tényleg szomszédom. Befut a busz, kis időre felfüggesztjük az információcserét. A leghátsó sorban találunk két üres helyet. - Gondoltam, meglátogathatnátok. - Felvont szemöldököm láttán mosolyogva teszi hozzá: - Esténként a lakásomon gyülekeznek a testvérek Bibliaolvasásra. Tartsatok velünk!

Ajkamba harapok. El tud engem valaki képzelni, amint kórusban makogok? Engem, aki a részegeknél jobban csak a vakbuzgó vallásosoktól tartom a távolságot?! (Jó, jó, de az politikai szeminárium volt, és nem Bibliát, hanem újságot olvastunk. Azt sem én olvastam, hanem a laboránsnő. Cserébe munkaidőben állhatott sorba húsért.) Nagyot nyelek, pókerarcot vágok, udvariasan elhárítom a meghívást.

- Igazán sajnálom, az ilyesmi nem nekem való. - Elnézően mosolyog, hozzá szokhatott az ilyen reakcióhoz.

- Mondd, hiszel-e Istenben? - kérdezi.

Nem is gondolkozok, csak kicsúszik a számon. - Mennyi pénzed van a bank-

ban? - Szaporán pislog, nem érti. - Ez is magánügy, meg az is. Nemde?

Sven két megállónyit hallgat, aztán duzzogva kérdezi: - Miért utasítod vissza a lehetőségét annak, hogy megtérj?

Magyarázom a boldogtalannak, hogy semmiféle csoportos tevékenységet nem csípek. Még kiderül, hogy valami disznóság, és egész életemben tagadhatom, hogy valaha is odatartoztam.

- Előbb utóbb megtalálják a *Septuaginta* (gy.k. az első Bibliabizottság) egyik tagjának a levelét, melyben bevallja, hogy mivel nem tudott héberül, a rábízott részt hasból fordította görögre. És mi a biztosítéka annak, hogy Hieronymus ismerte a görög és latin nyelv minden árnyalatát? Az ő fordításában még az egy-szarvú is benne volt, de a középkorban kicenzúrázták belőle.

- Nem vagy kissé pesszimista, barátom? - vonja fel a szemöldökét.

- Nem, inkább jól értesült... - vágom rá. - Én is szoktam lapozgatni a Bibliát, de az unalmas részeket átugrom. Ti meg éppen ezeknél a részeknél ragadtok le és rágódtok rajta. - Megérkeztünk, szedelőzködöm. - Értsd meg, nem a hittel van bajom, hanem az eszközökkel. És nem keresem kákán a csomót, hiszen az első ember teremtését is elfogadom, a másodikét is, de - fogózz meg - én a harmadik teremtésére vagyok kíváncsi! Na meg arra, hogy orális szex esetén kiüztünk volna a Paradicsomból?

Alkalmi térítöm köszönni is elfelejt. Pedig lett volna hozzá még néhány kérdés.

XI. Tehén-rulett

17.30-18.30

- Anyuci telefonált, hogy útban van hazafelé! - közli Kisarnold. Kijön a konyhába, az asztalhoz ül. Két részre osztom a tegnapról maradt főzeléket, berakom a mikróba melegedni. - Göran is telefonált, fél hétkor érted jönnek, és felvesznek a sarkon.

Az igazság az, hogy soha nem éreztem az autó hiányát. Amikor a szocializmus kezdett emberibb arcot váltani, eltűntek a Pobedák, ritkultak a Volgák és Moszkvicsok, helyüket Dáciák, Skodák és Trabantok vették át. Nekem egyikből sem jutott. Volt egy ötezers nyereménybetétkönyvem, de csak nem akarták kihúzni. Pedig nyerhettem volna...

Az intézetünkért felelős belügyi dolgozó - nem az, aki minden hétfőn végigsétált a folyosón, hogy egy-egy órát töltsön a két aligazgató szobájában, hanem az őt ellenőrző, „titkos” - otthonomban látogatott meg, és többek között azzal kecsgetett, hogy közreműködésem esetén a szerencsecsillagom is feljön. Merthogy kevesen vannak, és egy kis segítségre volna szükségük. Mivel udvariasan beszélt, félbátran nem mertem mondani. Elhatározásomban szívósan kitartottam a hetedik tartó rábeszélő folyamat alatt. Érdekes helyeken találkoztunk: hol a lefüggő-

nyözött, fekete Volgában, hol pedig a főtéri Continentál szálló díszlakosztályában. Kezdő lehetett, elég lett volna, ha megemlíti, hogy egy számmal kisebb spanyolcsizmát húz a lábamra... Szóval nem nagyon erőltette. Egy nap aztán megszűntek a találkáink. Rá vagy két hónapra nyert a kollegám egy Wartburgot!

Nyugaton akárki vehet autót. Legfeljebb nem tudja „eltartani”. Kezdeti anyagi nehézségeinkből kilábolva, telt volna használt autóra, de arra nem, hogy javíttassam. Úgyhogy ezt a fejezetet lezártuk. Helyette felhajtunk néha egy-egy pohár sört a vendéglőben, színházba és hangversenyekre járunk, új könyveket vagy jó CD-lemezeket vásárolunk, szóval olyasmit, amit csak milliomosok engedhetnek meg maguknak. Ha valahová sürgősen el kell jutnunk, akkor taxit hívunk. A Zasszony kiszámította, hogy egy átlag autó rezsijéből, hetente kétszer taxizhantunk a város egyik végéből a másikba.

A Zasszony is megérkezik, meglepően jó kedve van. A hűtőszekrényhez lép, rövid habozás után paprikát, uborkát és paradicsomot vesz ki belőle, apróra vágja, sajtot reszel rá, és vágyakozó arckifejezéssel belekóstol. Nem szólok egy szót sem, nálunk demokrácia van: ő nem eszi azt, amit én főzök, én nem eszem azt, amit ő nem főz.

Tíz perc múlva fél hét! Felpörög a cselekmény. - Anyucikám sietek! Kilencor, vagy legkésőbb fél tízkor itt vagyok! Dehogy megyünk sörözni utána. Akkor sem megyek. Inni kettesben fogunk, behűtöttem egy üveg *Pinot Grit*. Miért?? Csak nem felejtetted el a mai programunkat? Már megjijedtem... Lássuk csak: ütő, labdák, cipő... ebben a zsákban minden van, csak tiszta harisnya nincs. Biztos Kisarnold rakta el őket. Nem láttad a harisnyámat, kisleány? Mindent készen kaptál, azért vagy elkényelmesedve. Bezzeg az én koromban nem volt távirányító. Fel kellett állnom, amikor csatornát akartam váltani. Szörnyű ez a mai fiatalság. Ez a te harisnyád! Nem látod, hogy lyukas? Jé, tényleg az enyém. Na, nem baj. Tanulj, zuhanyozz, fekdj le! Szia, puszi!

Göran fekete Mercedese hangtalanul csúszik a járda széléhez. Ivar szorosan mögéje áll a fémes szürke turbó-Saabjával. (Ha volna autóm, karavánt képezhetnék.) Göran vigyorog, int, hogy szálljak be. - *Tjana!* - Belesüppedek a bőrfotelbe, amikor Göran felgyorsít. A fényszóró csóvájában hópelyhek kavarnak az alkonyatban, nem hagynak nyomot a fekete aszfalton.

- Formában vagy? - fordul felém Göran. - Tudd meg, ha győzünk, akkor meghívlak egy sörre.

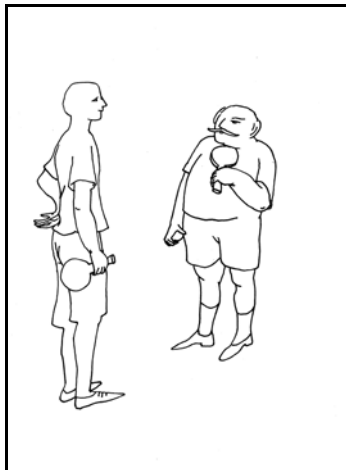
Nagylelkűsége meglep, ugyanis sörre én szoktam hívni őket. (Házból, kocsiból és hajóból kettő is van neki, csak kézpénze nincs.) És éppen most jut az eszébe, amikor azt sem tudom, hogy érjek haza idejében? A Zasszony képes elaludni, akkor meg ki tudja, meddig kell várnom. Különben sem biztos, hogy nyerünk, ráérek majd játék közben kigondolni valami kifogást.

Pingpongozni, hosszú téli délutánokon édesanyámtól tanultam, a konyhaasztalon. Osztálytársam az Európa bajnok Munkás Sport Klub tagja volt. Tőle lestem el a titkokat. És ütöttem napszámban a labdát a falhoz. Fésűvel, vonalzóval, vagy

ami éppen kéznél volt. A rákövetkező év tavaszán valami ifjúsági kupát nyertem, kaptam egy táskát, két méter szövetet, és egy pár nylonzoknit. Azért emlékszem erre olyan jól, mert azóta sem nyertem versenyt. Mindig volt valaki, aki jobb volt nálam. Ha meg gyengébb volt, akkor elkönnyelműsködtem a dolgot.

A katonaságot végigpingpongoztam. Délután az altisztekkel, este a tisztekkel játszottam. A legnagyobb szám az volt, amikor a faliújságon kirajzoltam egy fejnyi kört, és az őrmester akarva-akaratlanul oda ütötte a labdát. A körben állók hasukat fogták neveltükben. A Hadsereg Napján az összes kimenőket érvénytelenítették, hiába várt édesanyám a begipszelt karjával a kapu előtt. Egész éjszaka utazott, abban a reményben, hogy kikérezkedhetem. Nem volt veszítenivalóm. Az ünnepi hangulatot kihasználva, kihívtam a parancsnokot egy mérkőzésre. (Rebesgették, hogy jól játszik, és csak azért nem vesz ütőt a kezébe, mert félti a tekintélyét.) Annyian hallották a kihívást, hogy el kellett fogadnia.

Két labda után mindketten tudtuk, hogyan állunk. Száz szettből százat megvernék ellene. Csakhogy ez a százegyediknek bizonyult. Pedig röpködtem ám, csapkodtam a lehetetlen labdákat, és bosszankodtam hozzá szaporán. Utolsó, hálóba ütött labdám után fél órával, ott sétáltam édesanyámmal a Pece parti Párizs főutcáján.

Több mint tíz éve annak, hogy beléptem a klubterembe. Kőkorszaki, védekező stílusom feltűnést keltett az ifjúsági játékosok körében, de adogatásaim megnyerték a tetszésüket. Hamarosan minden tizenéves engem utánözva, guggolva suhintott a labdára, hogy az az oldalcsavartól megkergülve pattogjon az asztalon.

- Szívesen látunk szombatonként - mosolygott rám Göran, mert ő volt, aki az ütőjét kölcsönözte. Meghívását a biztonság kedvéért angolul is megismételte. Azóta nem hagytam ki egy edzést sem.

Göran hatvanöt éves, Ivar valamivel fiatalabb, de ő is jóval elmúlt ötven. Ennek ellenére gyermekes pajkossággal játszanak, legyen az asztalitenisz, golf, avagy tenisz. Én sem panaszkodhatok, hiszen ha elgondolom, végigjátszottam az életemet. Nemcsak a labdajátékokra gondolok, hanem úgy általában. Amíg az iskolában, a szünetekben a lányok a krétával a földre rajzolt négyzetekben ugráltak, addig mi, a fiúk a falnál piculáztunk, vagy göcsöt húztunk. Az utolsó három másnap nem jött iskolába.

Aztán ott volt a gombfoci. Nem volt kabátgomb, ami biztonságban lett volna, hogy a halcsont gallérmerevítőket ne említsem. Volt egy csonka kúp formájú játékosom, bakelitből esztergályozták. Olyan felső sarkokat tudtam vele löni ...

Szegény mai gyerekek, mi mindenből kimaradnak! Sehol kerítésmászás, sehol

bújócskázás... Csak a LEGO, a szörnyek a számítógép és a videó. A kamaszkorból kijutva sem lesz vidámabb az életük. Megszerzik a hajtásit, péntek esténként, a koncentrált unalomtól fűtve, fel-alá furikáznak valamelyikük Volvojában, miközben a maximumra felhúzott hangerősítőből dübörög a dunka-dunka zene. A vidéki fiatalok legalább döntögethetik a teheneket.

A tehéndöntögetés Amerikából származik, az utóbbi időben terjedt el északon. Az enyhén illuminált fiatalok beülnek egy autóba, elhajtanak egy közeli farmhoz, ahol a sötétség leple alatt a bekerített legelőhöz lopóznak, és a szunyókáló tehenek közül az egyiket felborítják. A következő pillanatban az összes többi tehen bögni kezd, amire előkerül a gazda, olykor sörétes puskával a kezében. Az állatvédők nyugodjanak: a tehennek semmi baja nem esik, minden különösebb gond nélkül feltápáskodik. A ricsaj, az, ami izgalmas!

Az újabban oly népszerű szerencsejátékot, a *tehen-rulettet*, már komoly felnőttek játsszák. Lényegében arról van szó, hogy a tehenet beterelek a bekerített legelőre, melynek a gyepére mésszel, egyenlő nagyságú négyzeteket rajzolnak. Arra lehet fogadni, hogy melyik négyzetbe fog pottyantani. Amíg a Riska tétován caplat körbe, addig a fogadóirodáknaál áll a "fétvozsó". Amikor pedig a Riskának kidülled a szeme, akkor "riennéváplü". A produkció végeztével a boldog nyertesek beválthatják a sorsjegyeiket. Ártatlan szórakozás unatkozó nyaralóknak, akik ebben találnak vigaszt a zord nyár okozta csalódásukra. Persze, ha közben be nem tiltják. Az állatvédők szerint ugyanis ez a játék ártalmas a nézőknek az állatokhoz való viszonyára. Hát nem mindegy az, hogy a Fortuna eszközét játszó szarvasmarha a nézők szeme láttára, avagy a világtól elfelejtve ejti a lepényét?

XII. Kancsi fórhend

19.00-21.00

Az iskola parkolója üres, beállunk a tornaterem ajtajához legközelebb eső helyre. Az ajtó nyitva, sehol egy lélek. Öltöző után szimatolunk. a folyosó végén megpattintott ajtó nyílásán kihallatszik a celluloid pattogása. Az öltöző jobbra nyílik. Zuhanyozó és *bastu* is van hozzá. Ez utóbbi a szauna svéd neve. Ivar gondosan ellenőrzi, hogy be van-e kapcsolva a fűtés. Újabban spórol az ország, ezért többször előfordult már, hogy kénytelenek voltunk bastuzás nélkül hazamenni.

Értékesebb dolgaimat a sporttáskámba rakom, magammal viszem a terembe. Ivart egyszer meglopták, azóta még a cipőjét is magával viszi. A hűvös teremben három asztal, a középsőn vendéglátóink nagyban melegítenek már. Az egyik pacák odalép hozzánk: - *Välkommen!* Isten hozott! - A másik kettő csak nyomja át-lósan a tenyerest. Nem tudnak megatni, a melegítés egy, a meccs az más. Kpunk labdát, méghozzá háromcsillagosat. Amíg Ivar Görannal melegít, addig én a bordásfalon nyújtom magam. Közben figyelem az ellenfeleket. Összel, hazai pá-

lyán döntetlent játszottunk velük, 5-5 volt az eredmény. (Kilenc egyes és egy páros mérkőzés.) Kettőt megnyertem, a harmadikat elvesztettem. Legyőzöm, az a harminchét éves, feltűnően göndör hajú fiatalember - az öregfiúknál 35 év az alsó korhatár - aki éppen látványos pörgetésekkel szórja edzőpartnerét.

Elkészült a sorsolás. Első ellenfelem köpcös kisöreg. Csak nem fogok kikapni tőle?! Egy magas, szikár ellenféllel szemben, a legtöbbször nincs mit keresnem, de az alacsonyabbnak sem nálam. Ez a meccs sem kivétel. Az első játszmat 21-11-re nyerem, és a második szett közepe táján már öt ponttal vezetek. Kicsit kiengek, figyelem, mi történik a többi asztalnál. Ivar már befejezte, szomorú tekintete az eredmény helyett beszél. A kisöreg közben nekiveselkedik. Hátra kell lépnem, hogy kivédjem csapásait. Az utolsót egész magas ívben küldöm vissza. Hiába ágaskodik, átpattan fölötte. Komor tekintettel fogunk kezét.

Göran csuromvizesen írja be az eredményt. Ő is nyert, ezzel 2-1-re vezetünk. - Vigyázz! - Int a balkezét bénán lógató, hórihorgas játékos felé. - Az ütője piros felületén nem fog a csavar. Csak ha feketét látsz, akkor pörgess.

A labdák minden erő nélkül, középmagasan settenkednek vissza a légterembe. Nekirugaszkodom: jó méterrel tévesztem el az asztalt. Óvatosabban duhajkodom, erre bevág a fekete felével. „Piros: óvatosan, mert pehelykönnyű!”, „Fekete: kontrázz!” Csikorgatom a fogamat. Rév álom az ilyen ellenfél. Helyben áll, semmi lábmunka, úgy tartja maga előtt az ütőjét, mint egy serpenyőt. Köd telepszik az agyamra, nem akar felszállni. Vége. Ütős kezével fog kezét. Ő volt a jobb.

Ivar még játszik, jól áll a köpcössel szemben. Göran ellen, a második szettben, már tíz ponttal vezet a göndör hajú. Meg is nyeri a meccset, Göran mosolyogva gratulál. Aztán Ivar beüti az utolsó labdát. Ezzel 3-3-ra alakul az eredmény. Jöhet a páros. Felveszem a melegítőmet, hagyom Ivart és Görant párost játszani. Az első szettet simán veszítik. A göndör felpörgetett labdái komoly gondot okoznak Görannak. A másodikban aztán Ivar kapja a göndörtől, és Göran a sérült kezűtől a labdát. Már is jobban állunk. Nagy csatában, 25-23-ra nyerjük a szettet. Sajnos, a harmadikat ugyanennyire elveszítjük. Izgalmamban elfelejtettem tanulmányozni a göndör játékát.

- Csak akkor nyerhetünk, ha mindhárom hátralevő meccset megnyerjük - tőrölgeti Göran a kopasz fejét. Ezt ő sem gondolhatja komolyan.

A göndör hajú, fiatal títán az asztalnál táncolva vár. Néhány bemelegítő labdát váltunk, aztán türelmetlenül bevág egy tenyerest, szinte füstöl az asztal. Állj meg vándor! Egyelőre még csak melegítünk. Rögtön utána egy puha labdát talál a háló mellé, mit sem törődve azzal, hogy a bordásfal szinte érinti a hátamat. A melegítésnek ezzel vége. Ökölbe szorított kezét az asztal alá dugja. Jól választok, és már is adogathatok. Úgy látszik azonban, hogy kihültem, semmi sem sikerül. Azt csinál velem, amit akar. El is vesztem a játszmat.

A második játszmatban elsőként ő adogat. Bővíti a repertoárját, és rögtön 1-0 a javára! A meglepetéstől elbámulom magam. De hát ez a saját adogatásom: gug-

golva, a fül mellől... Kistestvére annak a szervának, amit harminc évvel ezelőtt egy télen, az üres szoba sarkába ütve dolgoztam ki. A falnak ismételten nekipattanó labda csavarját megfigyelve csiszoltam, hogy a lehető legjobb hatást érjem el. Máris jön a második. Az ütőmet az élével fordítom a labda felé, így az érintőlegesen suhan vissza róla. Emberem rajta van, széles mozdulattal pergeti a plafonnak. Nézi az ütőjét, bosszankodik. Még egyszer kipróbálja az adogatást. Most egész röviden, középre, a háló mellé célzok. Alányúl, bekapja az egész csavart. Kár, hogy itt nincs faliújság...

Adogatást változtat. Jól alányesek, erre felpergeti, és máris méterekre vagyok az asztaltól. Szerencsémre a tenyerese felpattan a hálóról, és 3-1 re vezetek. Ha megvan a negyedik, akkor talán... Nincs meg. 3-2 és én adogatok. Rövidet, átlósan keresztbe. Tartom a fonákján a labdát. Nem bírja cérnával, kiront az asztal mellé. Tenyeresére ösztönösen ráborítok, a labda visszaszáll az elhagyott oldalra. Kétségbeesetten igricel vissza. 4-2. Máskor nem fog annyira kimenni...

Tartom a két-három pontos távolságot. A szett végéhez értünk, 20-18-re vezetek. Adogatok, jól alányesek, de a visszkapott labdát már nem, pedig a mozdulat ugyanaz. Árnyalattal magasabbra emeli. Belépek és egy "kancsi főrhenddel" elküldöm szivarért. (Megnézem az asztal bal oldalát, és az utolsó pillanatban, ernyedt csuklóval, a jobb sarkára ejtek.) Hú, ez jól esett!

- Simán nyertem. - int Göran a törülközőbe burkolt köpcös felé. - Te meg próbáld továbbra is így játszani. - Bólintok, szemüvegemre csurog az izzadság. Kimegyek megmosni az ütőt, mert nem fog a ráragadt portól. Ivar nyitja rám az ajtót. - Megnyertem! - Ragyogó képpel emeli magasba a hüvelykujját. - 5-4-re vezetünk! Most már csak rajtad múlik! - Ettől tartottam.

A döntő játszmában fej, fej mellett haladunk. 10-9-re vezet, amikor térfelet cserélünk. Szerencsés labdával egyenlítek, aztán megint ő adogat. Makacs a lelkem, mert megint guggolva szervál. Gyönyörűen fordul az ütőmről a labda, jó tíz centis kilengéssel lebeg át a hálón. Így is eltalálja, igaz, hogy az ütője élével. Csípőre tett kézzel nézi a földet. Jön a második adogatása. Rövidet nyesek belé, átcsorog a hálón a labda. 12-10. Belerúg a földön pattogó labdába, és halkan szitkozódik. Elkapom Ivar vigyorgó tekintetét. 14-11-nél hullámvölgy, bekapok egymás után három labdát. Ilyenkor kell törölközni. Alaposan: arc, kéz, szemüveg. - Bocsika! - Tenyeremet a biztonság kedvéért háromszor is az asztalhoz dörzsölöm. Cipőt majd akkor kötök, ha a maradék kettőt is beviszi. Egy frászt viszi be, kiesett az ütemből! 16-14.

Ha valamit utálok, akkor az a 19-16-os vezetés a döntő szettben. Két pontra a boldogságtól. Ilyenkor szokott előjönni a gumikönyök. A vesztesre álló meg mint ha megtáltosodna csapattársai lelkes kurjongatásától. Most is ez történik. 19-19. Cipőkötés, törölközés. Szembenézés. Vajon tud még összpontosítani? Akkor most kap egy eredeti adogatást. Egy hazait. Ebben van oldalcsavar és pörgetés is. Nyissz, gyorsan ki oldalra. És páng! 20-19. Meccslabda.

Hosszasan kivárok. Késő van, a Zasszony már lefeküdt. Hiába hűtöttem be a bort. Akkor legalább a mérközést nyerjem meg. Az asztal fényes az izzadságcseppektől. Törüljük csak meg. Teljesen szabályos. Göran Ivarral sugdolózik, nem mernek rám nézni. A törülközőt a bordásfalra akasztom. Háromszor, mert mind-egyre leesik. Miből vannak ennek az idegei? Miért nem toporzékol? Na, nem baj, hol is hagytuk abba? - Tessék, adogass! - Átdobom a labdát. - Mit? Hogy én adogatok? Aha! Akkor kérem ide...

Rövidet, fonákra. Nincs benne semmi nyesés, vagy oldalcsavar. Csak rövid. Óvatosan lapátolunk, a labdák egyre hosszabbak. Lassan szorít ki, méterekre lehetek az asztaltól, amikor rászánja magát és bevág. Nincs időm gondolkozni, kinyújtott karral rántok egyet a csuklómon. És a drága - kisvagyonba került –ütömről visszakerül a labda az asztalra. Egyszer, másodszor... Aztán elcsúszok, és csak annyit látok, hogy a labda a fejem fölé tartott ütőről magas ívben a plafon felé röpül. Ellenfelem vicсорogva vesz lendületet, de csapása elmarad. A halk, üvegreccsenésre emlékeztető hangra Göran felugrik, és indiántáncot jár. Kezet fogok a göndörrel. Ivar és Göran felváltva veregeti a vállamat, arcuk sugárzik az örömtől.

XIII. A svéd szauna

21.00-23.30

- Micsoda nagyszerű érzés! - nyúlik el Ivar a bastu legfelső szintjén. - Nyolcvanöt fok, épp a legjobb hőmérséklet.

- Szóltam nekik, de nincs kedvük. - Göran behúzza maga után az üveglablakos faajtót. - Legalább nyugodtan megbeszéljük a meccset.

- Nincs mit beszélni róla - könyököl fel Ivar. - Nyertünk és kész! Az, hogy az utolsó labda éppen csak megnyalta az asztal sarkát, nem von le semmit a győzelmünk értékéből. Inkább azt mondjátok meg, hogy hová megyünk sörözni.

- Fáradt vagyok, holnap sok a munkám... - szólalok meg. - Majd a hétfőgén... - Meglepetésemre nem tiltakoznak. Véginyúlok a fapadra terített törülközőkön, és megpróbálom kikapcsolni magam.

Nem mindig szerettem a bastut, sőt, eleinte rosszul is voltam utána. Göran tanított meg, hogy előtte alaposan lezuhanyozzam, majd az alsó padok egyikén üldögéljek, amíg nem érzem, hogy a hajam forró, a szemem száraz, és a fogaim között szűrt forró levegőtől fájnak a fogaim. Langyos vízzel lezuhanyozni, újra bemenni, egy fokkal feljebb ülni, és így tovább. A sarokban pattogó, forró kövekre hosszú nyelű merőkanállal időnként kevés, fenyőillatú vizet lehet önteni, amire másodperceken belül, forró gőz lep el. A gőz felülről jön, hatása szinte leírhatatlan. Valahogy egy kíméletes forrázáshoz, avagy megfordított hidegrázáshoz tudnám hasonlítani.

Az egyik téli napon a közeli uszodában bastuztam, hallgattam az öregek süket

dumáját a szőnyegárákról, meg az elmúlt golfszezonról, amikor egy csokoládébarna bőrű, újsvéd lépett be. Helyet szorítottunk neki, mosolyogva hajlongott. Üldögéltünk, izzadtunk kegyetlenül. Emberünknek melege lehetett, mert hirtelen felpattant, és még mielőtt valaki megszólalhatott volna, a sarokban levő teli vödör vizet a felhevült kövekre zúdította. Méghogy a nyolcvanévesek nem tudnak három méteresekeket ugrani! Másodperc alatt kiürült a bastu, egy emberként lökdösöttünk a zuhanyok alatt.

Ebből elegendem van, felfőtt az agyam. Kivánszorgom, megeresztem a jó forróra kevert vizet. Természetesen úgy lenne stílszerű, ha most kirohannék a hideg éjszakába, és halálmegvető bátorsággal a jéghideg tó (tenger vagy medence) vizébe vetném gőzölgő testemet. Persze óvatosan, nem úgy, mint az az újságban megintertjűvölt boldogtalan, aki a sötétben nem vette észre a javításra váró medence köré húzott kerítést, és fejest ugrott a csupasz betonra. Maga az a tény, hogy túlélte, igazolja a bastu testépítő hatását.

Szóltanul gurulunk hazafelé. Ivar mellénk húz, búcsút int, és letér balra. Az utakon gyér a forgalom, a hóhullás is megállt már. Göran egyre gyakrabban néz a visszapillantó tükörbe. - Nem szeretem, ha túl közel jönnek hozzám - morogja. Lassít, de a másik csak nem akar előzni. Rálép a gázra, az meg csak ragad hozzánk. - Majd csak lemaradsz! - morogja, és elkezdí a kormányt jobbra-balra ránagatni. A szabályos követési távolság egyből helyreáll. - Hadd higgye azt, hogy rézég vagyok! - vigyorog rám Göran.

Egészen a kapunkig szállít. Kezet szorítunk, aztán gurul is lefelé a feljárón. Zanzibár, a szomszéd macskája, komótosan vonul félre az útjából. Sehol egy rohadt kő ebben az országban...

Belépek az előszobába. Csend. Szobánk ajtaja megpattintva, a tévé fénye megmegbicsaklik az anyósomtól kapott képen. Az ágyhoz lépek, kiveszem a távirányítót a Zasszony kezéből, és betakarom a vállát. Megfordul, haja az arcába hull. Ahogy gondoltam: használhatatlan.

Felgyújtom a konyhában a villanyt, a hűtőszekrény ajtajában ágaskodik a bor. Sóhajtok, helyette dobozos sört veszek ki. Egyenesen kettőt. Az első egyben csúszik le. Elégedetten böffécselek a fürdőszoba tükre előtt, félszemmel figyelem magam, miközben a fogkefére pasztát nyomok. Vonásaim az érett férfiú gondterheltségét mutatják. Csak tudnám, hogy miért! Még egyszer körülnézek mielőtt leoltanám a villanyt, aztán lábujjhegyen belépek a szobába. Besüppedek a karosszékembe, óvatosan skálázok a csatornák között. Folyik a szokásos gyilkolászás. A hatoson a rinocéroszok nemi élete. Jé, mekkora! Reklám. Akkor már inkább a golf. Ballesteros guggolva méri be a lyukat. Mire rászánja magát, én már versenyt horkolok a Zasszonnyal.

XIV. A műszaki zseni

23.30-24.30

Pillanatig azt hiszem, hogy az ébresztőóra cseng, csak aztán jövök rá, hogy már idestova tíz éve a rádióra ébredünk. Feltápászkodom, kibukdácsolok a konyhába. - Tessék? - suttogom rekedt hangon a telefonba. - Igen, aludtam. - Kis szünet után megadóan felsóhajtok. - OK, OK, hozd át. Megértettem... persze... nem kell megköszönnöd.

A szobából ágy recsegése hallatszik, aztán megjelenik a Zasszony. Hunyorog a lámpafényben.

- Csak Sanyi volt. - Felveszem a születésnapomra kapott frottír fürdőköpenyt. - Beszorult egy szalag ex-anyósa videójába. Őőőő... holnap érkezik Magyarországról, és Sanyi nem szeretné, hogy az anyósa a videóban találja a kölcsön kazettát - magyarázkodom értetlenkedő arckifejezése láttán.

- Aki „technikai zseninek” mondja magát, annak ki kellene szednie azt a *baszorult* kazettát. - Bosszúsan legyint, még egy hatalmasat ásít, aztán visszafordul, behúzza maga után az ajtót.

Új sört pattintok. Most az egyszer joggal fortyant fel epéje, hiszen amióta kicserélte az elemeket apósom távirányítójában, Sanyi tényleg nem bír magával. - Én, aki annak idején egy villanykörtét sem tudtam kicserélni, most csengőket javítok! Egyesek szerint műszaki zseni vagyok! - dicsekedett a múltkor.

Ezt apósom szájából hallhatta, aki a két balkezéről híres, de ironikusan viseltetik az amatőrökkel szemben. A kölcsönbe adott, méregdrága mikrofonomat addig erőltette a rádiójába - igaz, hogy a fülhallgató helyére -, amíg az be is ment. Végleg. A segítségül hívott Sanyi aztán kirántotta. Ami kijött, az kijött, ami nem az bent maradt. A *mikrofon* szó száműztetett a családi összejövetelekről.

Az igazság az, hogy Sanyi technika iránti érdeklődése, inkább a beszerzést, mint a barkácsolást érinti. Filmfelvevő, Hifi-torony, videó, fényképezőgépek, rádiók, valamint árleszállítások alkalmával vásárolt haszontalan holmi zsúfolódik lakásában. Amolyan patkányfajta. Aki konyít valamit a kínai asztrológiához, rögtön tudja, mire gondolok: begyűjt mindent, ami értékesebb egy kalap szarnál.

Betegesen ügyel a dolgaira. Kölcsön nem ad semmit, és hozzányúlni sem szabad ahhoz, ami az övé. A nyolcvanas évek elején vásárolt egy Tesla lemezjátszót, és meghívta az egész galerit egy kerti bulira. Négy szilvafa köré rendőrségi elkerítésre emlékeztető, színes tapadósszalagot húzott, ami mögé csak ő léphetett be lemezcseré céljából. Idegen lemezt sem engedett feltenni a játszójára.

Csattan a bejárati ajtó, lépések zaja töri meg a skandináv tömbház lépcsőháznak síri csendjét. Halk kopogás után, Sanyi sirúl be, hóna alatt fekete, lapos doboz. - Itt van! - rakja félve az asztalra. - Egy „romantikus” film van benne.

- Ezért keltettél fel engem? - A videót fél kézzel felemelem, a kanapéra dobom. Sanyi arcán megrándul egy ideg. Hanyag mozdulattal tekerem kifelé a csa-

varokat, majd egy erőteljes rántással felnyitom a fedőt. Tanakodva nézegetem a belsejét. - Aha!... Hm!... Aha!... - Csavarhúzóval indulót dobolok a transzformátornak kinéző dobozán.

- Látod, hogy hol akadt be? - hajol közelebb Sanyi.

- Hát, nem valami rózsás a helyzet. - Fontoskodó képet vágok. Bedugom az ujjam, és kifeszítem az ékszíjat. - Hova repült? - Nézek körbe.

- Megvan - kerül elő Sanyi az asztal alól. Óvatos mozdulattal nyújtja át a gumikarikát.

- Ez rendben volna - tartom kifeszítve a gumit. - Ha ez elszakadna, akkor lenne igazán nagy baj.

- Nem tehetnéd vissza? - aggodalmaskodik Sanyi. Homlokán izzadságcseppek gyöngyöznek. Kezdem megsajnálni.

- Sajnos, *nekem* nincs érzékem a műszaki dolgokhoz... - A videóból kinyúló drótot a kezébe nyomom. - Dugd be a csatlakozóba!

Sanyi készségesen engedelmeskedik. Halk surrogás hallatszik, benyúlok egy fényes acélhenger mellé, lenyomok egy kis kart, amire a fehér fogaskerekek engedelmesen bújnak egymásba, és a masina nagy nyögések közepette megszűli a szalagot.

- "Mélyen le a torkodon!" - betűzöm a kazetta címlapján. - Tudod mit? Ez a romantika engem is érdekel!

- Azt elfelejtheted! - kapja ki a kezemből. - Reggel vissza kell vinnem a kölcsönzőbe. - Szemmel láthatóan megkönnyebbült. Tekintetével simogatja a bántott jószágot. Halkan búcsúzik. Kulcsra zárom utána az előszobaajtót, elrakom a szerszámokat, és bontok még egy sört.

A kábeltévén nagyban tosznak, félrefordított fejjel próbálom azonosítani a koordinátákat. Szerintem cirkuszi artistákból toborozzák a színészeket. Egyetlen rés, lyukacska sem marad kihasználatlanul.

Kikapcsolom a tévét, és átvonszolom magam a hitvesi ágyba. A Zasszony álmában rúg egyet a melegedés céljából a felezővonalon átmerészkedett testrészem irányába. Eltéveszti, és ezzel összesítésben sikeresnek mondható a mai napom. Előszedek egy kedves emléket, és mosolygós álomba ringatom magam.

Epilógus

Március 27-ike, hajnali 4.00, legalábbis a videó órája szerint. Félálomban botorkálok ki a fürdőszobába. - Máskor kevesebb sört iszom - határozom el magamban mielőtt visszaaludnék.

KALEVALA**Szente Imre fordítása****TIZENEGYEDIK ÉNÉK****Lemminkäinen leányt rabol**

Mostan Ahtiról meséljünk, daloljunk duhaj legényrül. (2)

Szigetnek szülötte Ahti, Lempi könnyűvérű sarja, növekedett híres házban, asszonyanyja udvarában, tágölű öböl ölében, hosszú földnyelv hajlatában. (8)

Halon hízott Kauko ottan, sügérén serdült föl Ahti. Szép szál ember lett belőle, tüzes természetű férfi; orra, szája szép vonású, tetszetős a termetére. Haném volt egy kis hibája, bajkeverő balgasága: nagy bolondja volt a nőknek, mulatozott minden éjjel leányokkal lengedezve, fonatosokkal forogva. (20)

Szigeti Kylli, szűz kisasszony, Sziget szépségös szülötte növekedett híres házban, gyarapult gyönyörűségben, apja asztalánál ülve, kuckóban a lóca végén. (26)

Nődögélt és nőtt a híre. Kérők jöttek messzi földről hajadon híres hajlokába, szép szűzecske otthonába. (30)

Nap is meggérte fiának, de nem méne Nap menyének, fényleni a földlakóknak szapora-szorgos nyáridőben. (34)

Hold is meggérte fiának, de nem méne Hold menyének: holdsugárnál sápadozni, mennynek boltján bódorogni. (38)

Kérte Csillag is fiának: nem mént Csillagék menyének, hunyorogni hosszú éjén, téli égén tündökölni. (42)

Észtből érkeztek jelöltek, igyekeztek Inkëriből; haném hoppon is maradtak. Lányka félvállról felelte: „Kár aranytok szélbe szórni, ezüstpéNZÉTEK pazalni! Hjába hittok éngem Észtbe, sèmmi kedvem sincs kimènni, evezni Viro vizein, csáklýázni a zsembikosban, ènni észat halat naponta, észat leveskén éldégèlni. (54)

„Inkëribe sincs mènókém, Kinkëribe-Kunkoriba! Inkëri inség hazája: fának-forgácsnak hiánya, víz hiánya, liszt hiánya, rëndés rozskényér hiánya.” (60)

Hát a léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű, fèlfogadta, hogy elindul Sziget szepét megszerèzni, meggèrni a szép menyasszonyt, fonatos fejút magának. (66)

Anyja ellenzi erősen, szép szüléje óva inti: „Jaj, fiacskám, el nè indulj jómagadnál jobb családhoz! Félek, hogy be nem fogadnak Sziget fényès nemzetébe!” (72)

Felelt léha Lemminkäinen, szép Kalandoskedvű mondta: „Ném híres ugyan a házam, nem fényès a nemzetségem, de majd hódítok magammal, gyözök délcég termetèmmel.” (78)

Azonban nem enged anyja, lébeszelné Lemminkäinent, Sziget népéhez nem menjén, uraknál nem udvaroljon: „Ott cselédék csúfra tésznek, nevetségül lesz a nőknek. (84)

Lemminkäinen azt se bánta, szóval mondta, fölfelelte: „Rajtam nőcskék nem nevetnek, varkocsosok nem vihognak. Babát bujratok hasukba, ölbevalót az ölükebe, vigalomnak vége leszén, csácsogó csúfolkodásnak!” (92)

Anyja erre azt felelte: „Jaj nekem, szegény fejemnek! Sziget szépeit ha bántod, hajadonait megejtéd, torzsalkodás támad abbul, magja hosszú háborúnak. Sziget számos férfinépe, százak-ezrek fegyvert fognak ellenéd, ki egymagadban végveszélybe jutsz, szegényem!” (102)

Lemminkäinen csak legyintett anyja aggódó szavára. Csatacsődörét befogta, paripáját kantározta, vágatott villámsebésen Sziget híres nemzetéhez, Sziget szépét eljegyezni, szerezni mesés menyasszonyt. (110)

Nevetségül lett a nőknek, Lemminkäinen lánycsapatnak: hebehurgya módra hajtott, furán fordult udvarukba, fölborult fonott kasával, kapugyámot elgyalulta. (116)

Akkor léha Lemminkäinen ajkát rágta, rázta fürtit, borzolta bogárszakállát. Maga mondta, fölfelelte: „Életemben még nem értem, el se hittem volna eddig, hogy rajtam nőcskék nevetnek, csörfös csitrik csúfolódnak!” (124)

Föl se vette Lemminkäinen, tudakolni kezdte tőlük: „Van-e szöglet itt Szigetben, van-e hely Sziget honában, pálya pajkosságaimnak, tere táncolhatnékommak, léányokkal lengedezni, fonatosokkal forogni?” (132)

Szóltak szépei Szigetnek, falu lányai feleltek: „Van itt szöglet a Szigetben, van hely szélés e határban, pálya pajkosságaidnak, tere táncolhatnékodnak: galagonyásba gulyásnak, elméhetsz csikóslegénynek! Mert a suttyók itt soványak, csikaink csupán kövérek.” (142)

Föl se vette Lemminkäinen: bérésnek, bojtárnak állva napközben csikókat örzött, mulatozott minden éjjel, léányokkal lengedezve, fonatosokkal forogva. (148)

Ezzel léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű, kacagóknak kedvét szegte, csúfolóit csúffá tette. Egy se volt léány Szigetben, mégha mégoly ájtatoska, hogy nem játszott volna véle, ágyába nem vitte volna. (156)

Egy kivétel volt közöttük, Sziget híres nemzetébül, ki nem vágyott vőlegényre, fittyet hányt a férfinépre: Kyllikki, kevély kisasszony, Sziget szépségös virága. (162)

Érte léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű, száz pár csizmát elszaggatott, száz evezőt elkoptatott, míg a lányra leskelődött, Kyllikki kégyét vadászta. (168)

Ámde Kylli, szép kisasszony, szidalmazta ily szavakkal: „Mit sündörögsz, sänkiházi, sívó karvaly, mit kerülhetsz? Kéne lány a léhütöne, önöves az orvadásznak? Hozzád nem mégyék, csak akkor, ha malomkövem kivásik, mozsaram elmorzsolódik, törmelékké lesz törője. (178)

„Mi közöm ilyen szélkeppel, szájalóval, széltolóval? Dérékabb légyen, ki vélem, szép dérékammal vetekszik, tetszetősebbet kívánok tökéletes termetémhez, sokkal szébb orcát ohajtok saját szép orcám színéhez!” (186)

Eltelt egy kevés időcske, félhónap ha telt azóta. Történt egyszer egyik este, amikor lészállt az alkony, hajadonok hancúroztak, táncot lejtettek a lányok erdő tisztásán, a térén, zölden zsündülő ligetben. Kylli legszebb volt közöttük, Sziget szépe, gyöngyvirága. (196)

Jött a gézengúz garázda, hajtott léha Lemminkäinen páratlan paripájával, csilagrúgó csödörével egyenest az észterláncba, lánykoszorúnak közibe. Kapta Kyllikkit a szánba, vetette kötött kasába, bongyor bundájára téve, fektette a szán farába. (206)

Lovát ostorral legyintve, rácsördítve csödörére, nekilódult, útnak indult, elkiáltva indulóban: „Nē árulkodjatok, lányok, nē fécsegjeteik felőlem, hogy ma este erre jártam, hogy innen léányt raboltam. (214)

„Ha nēm tartjátok titokban, fejetekre bajt idézték: hívetéket hadba dallom, kard alá a férfinépet; hírt sē hallotok felőlük, többé egy legényt sē láttok brázda méntén bandukolni, szekerezni szerű szélin.” (222)

Bézzég Kyllikki kesergétt, Sziget szépe így jajongott: „Jaj, eressz, bocsáss el engem, hadd fusson a gyöngye gyermek otthonának oltalmába, szép szülőjének ölélbe! (228)

„Szépszerént ha nēm bocsátasz hazamännēm hajlokomba, akkor eljön öt fivérēm, bácsikám is hét fiával, rátalálnak nyúl nyomára, lány fejéért megfizetnek.” (234)

Nēm szabadulván e szóra, keserű rivásba kezdett. Maga mondta-mondogatta: „Szērēncsétlen, mért születtem, mért születtem, nőttem nagyra? Bizony, én hiába élék, jutván ilyen jómadárnak, nēmtörődöm naplopónak, házsártos hadakozónak, kérékdő kötekédőnek!” (244)

Monda léha Lemminkäinen, szólt a szép Kalandoskedvű: „Kyllikki, szívem szerelme, mézédēs dióm, bogyócskám! Föl sē vėdd, fejed sē fájjon! Nēm tartalak roszszul tégéd: ültőmben őlemben tartlak, jártom-keltėmben karomban, magam mellett, ha mégállok, oldalamon, hogyha hálok.” (254)

„Fejed búnak mért bocsátod, sírdogálva mért sohajtasz? Talántán azon törődöl, azon sírdogálsz-sohajtasz: sēm tehénke sēm kényérke, nēm lész sēmmi jőban rėszed? (260)

„Affelől nyugodtan alhatsz: bőviben vagyok baromnak, teheneim jól tejelnek. Ott van a Szėdēr a szélēn, erdőben Epēr tehenem, Áfonya az árokparton; ętetetlen is élélnek, gondozatlan gömbölyődnék, nēm kell estėnkint bekőtni, kihajtani hajnalonkint, szénát hordani szekėrszám, fogni sóra, zabdarára. (272)

„Vagy talán azon kesergesz, siránkozol-sőhajtozol, hogy szėgény helyēn születtem, nēmigēn nēmēs családbul? (276)

„Ha szērény is származásom, nēm is nagyszērű a házam, annál fényēsebb a kardom, sziporkázó szablyaélem; annak van nēmēslevele, az már fényēs fajtabéli: edzēttek pokol tüzében, fényit fōnn a mēnnyben kapta. Nēmēségēm úgy növélēm, házam hírnevét emelēm: kardomnak kemény vasával, sziporkázó szablyaéllal.” (288)

Nēm szūnik a lány sírása, csak sóhajtozik e szóra: „Ó jaj, Ahti, Lempi sarja! Magamfajta lányt ha áhítsz ēgy életre asszonyodnak, öledbe való csibének, esküdj mēg előbb erősen, hogy nēm indulsz háborúba, ha aranynak láza hajt is, ha ezüstnek ēhe hajt is.” (298)

Erre léha Lemminkäinen szóval mondta, úgy fogadta: „Esküszöm igaz hitēmre, hogy nēm indulok csatába, aranyunk ha láza hajt is, ezüstnek ha ēhe hajt is! De tē is fogadd mēg akkor, hogy nēm futkosol faluzni, táncolhatnékod ha támad, keringélni volna kedved!” (308)

Mēgesküdték hát erősen, mēgfogadták életükre, igaz Istenre ígérve, szent szírére föltekintve: Ahti nēm vonul viszályba, Kylli nēm futos faluzni. (314)

Akkor léha Lemminkäinen, fūrgéjét faron legyintve, ostorával mēgcsapintva, szóval mondta, fölfelelte: „Ēg veleték, Saari rétek, gyantát gyōngyözō fatörzsek, nyárhosszat hol nyūgölōdtem, télhosszat hol támolyogtam, bujkáltam borús napokon, fērgeteg elől futottam, míg lilēmre leskelōdtem, vadrucácskámra vadásztam.” (326)

Sebēsēn suhant a szánka, távolban a ház homálylott. Lány a száját szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte: „Kunyhō látszik ott a ködben, nyavalyás nyomor tanýája. Vaj’ kié lehet a viskō, micsoda mihaszna háza?” (334)

Akkor léha Lemminkäinen így felelt neki szavára: „Sosē bánjad azt a házat, nē fájdítsz fejed miatta! Majd építék én helyette, szēbbet-jobbat, mint a régi, gömbölyű gērēndafákbul, válogatott vastagokbul.” (342)

Így hát léha Lemminkäinen hazaérkezēt honába, asszonyanyja udvarába, szeretēt szūlōlakába. (346)

Száját anyja szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte: „Jól elmaradtál, fiacskám, idegēnēknél idōzve!” (350)

Akkor léha Lemminkäinen így felelt neki szavára: „Nōket kēllēt mēgnevelnēm, fehérnépnek mēgfizetnēm, mert galádul gūnyolōdtek, belōlem boldodot űztek. Legszebőküket szánba kaptam, bongyor bundámra vetēttem, fektettem kasom farába, pokrócom alá pakoltam. Fehérnépnek így fizettem, hogy rajtam mulatni mertek. (362)

„Most hát, jó szūlōanyácska, fēlnevelō drága dajka, kiért indultam, elértem, kit kerestem, mēgtaláltam. Hozd a legjobb szalmazsákod, párnádat, a legpuhábbat, hadd heverjek itt honomban fiatal feleségēmnel!” (370)

Akkor anyja így beszéle, maga mondta, fölfelelte: „Hála légyēn nékēd, Isten, dicsértessél, ő, Terēmőt, mert mēgáldottál mēnyemmel, tüzet lángra lobbantóval, szorgalmas szōvetszōvōvel, fūrge újjú lēnfonóval, aki szennyesēm szapulja, ruhá-

imat rëndben tartja. (380)

„Jó szerencsédnek örülhetsz, dërek asszonyra akadva. Adott irgalmában Isten, jóságában jóval áldott. Hósármány a hóban tiszta, makulátlanabb e mátká; tengër tajtéka fehérlík: feleségéd még fehérebb; vízën ringó réce bájos, bájosabb van birtokodban; gyönyörű az égi csillag, gyönyörűbb elgyűrűzötted. (392)

„Padlózáshoz láss azonban, ablakhelyet vágj nagyobbát, fëlhúzván az új falakat. Építs házat ékésebbet, küszöböt a ház elébe, alkalmas ajtót rája örömére új arádnak, ha már szép arát szerëztél, magadnál előkelőbbet, nemzetségédnél némésbet.” (402)

TIZËNKETTEDIK ÉNËK

Kyllikki mëszegi ígëretét. Lemminkäinen hadba indul Észak ellen

Akkor Ahti Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű élte évekig világát fiatal feleségével; nëm mënt hadba-háborúba, Kyllikki së kujtorogni. (6)

Nëmelyik napon azonban, valamelyik virradattal maga Ahti Lemminkäinen halak ivására indult. Estére nëm ére vissza, elmaradott másik estig. Kylli már futott faluzni, lányok játékait üzni. (14)

Vaj’ ki volt a hír harangja, ki fëcsëgte ki a férjnek? Ainikki, az Ahti nénje, ő vala a hír harangja, ő fëcsëgte ki a férjnek: „Jaj, arany fivërem, Ahti, Kyllikki faluzni futkos, vendëgségëkben vigadoz, lányok játékait üzi, koszorúsokkal keringve!” (24)

Fene férfi, bajnok Ahti, az a léha Lemminkäinen mëgmërgesëdött e szóra, irgalmatlanul fëlindult. Szóval mondta, fëlfelelte: „Aj, szülőanyám, nagyasszony! Áztasd ingëmet izibe fekete vipëravërbe, mëg is szárogasd sërënyen; hamar hadba hadd mëhessek Észak embërei ellen, lapp táltosoknak tüzébe! Kylli, lám, faluzni futkos, vendëgségëkben vigadoz, lányok játékait üzi, koszorúsokkal keringve.” (40)

Bëzzëg Kyllikki kõnyörgött, férjét fëltette az asszony: „Ahtikám, aranyos fërem, në mënj hadba-háborúba! Én az éjjel álmodtattam, míg nyoszolyámon nyugodtam: tülzáng támadott kohóként, mint villámnak villanása, ablakunk alatt vonulva, hátsó házfalon lobogva, belső házba is betörve, fene forgóként zubogva padlótól a mënnyezetig, ëgyik ablaktól a másig.” (54)

Mire léha Lemminkäinen maga mondta, fëlfelelte: „Álnok mindën asszony álma, fehérnép fogadkozása! Ó, szülém, szerelmes dajkám, hozd elő hadi gúnyámat, vizzályba való ruhámat, mert a szívem arra szomjas: hörpölni csaták sörëbül, harcnak mézével mulatni.” (64)

Monda erre asszonyanyja: „Arany Ahtikám, fiacskám, në indulj azért csatába! Nincs itt híja házi sörnek: égërtártályokban érik, tölgyfacsap mögé becsukva;

szelídítsed szomjad avval, kóstolgathatod naponta.” (72)

Monda léha Lemminkäinen: „Ném sovárgok házi sörre, iszom inkább friss folyóbul, evezőlapat hegyszerül; szívesebben szürcsölgetem, mint az árpalét pohárbul! Hozd elő hadi gúnyámat, vizzályba való ruhámat! Hadd hajózzak Pohjolába, lappföldi fiak honába aranykincseket kutatni, rabolni rakás ezüstöt!” (84)

Monda Lemminkäinen anyja: „Ajaj, Ahtikám, szülöttem! Hisz a ház arannyal árad, csűrünk csordultig ezüsttel! Minapában is minálunk, valamélyik virradattal kígyóföldön szánt a szolga, vipéravadont ekézve; ládába akadt ekéje, a földét fölhasítva. Százak voltak abba zárva, ezérnyi ezer zsúfolva. Ládát raktárunkba raktam, pajta padlására tettem.” (98)

Monda léha Lemminkäinen: „Ném ízlik az élet itthon. Egy márkát is többre tartok, hogyha harcokban szereztem, mint aranyat ládaszámra, ekébe akadt ezüstöt. Hozd elő hadi gúnyámat, vizzályba való ruhámat; hívnak Észak háború, fene lapp fiak csatái! (108)

„Kerekedik arra kedvem, egyre forgatom fejemben, hogy halljam saját fülemmel, meglássam saját szemémmel, van-é lány a lapp hazában, hajadon az éj honában, ki nem hajlik házasságra, fittyét hány a férfiakra.” (116)

Monda Lemminkäinen anyja: „Ajaj, Ahti, szép szülöttem! Asszonyod, arád van itthon, Kyllikki különb ezerszer! Két nő nem való a házba, egy férfiú fekkelyére!” (122)

Monda léha Lemminkäinen: „Kyllikki csak kujtorogjon, eztán futkoshat faluzni, miattam akárhol alhat, lyánycsapattal játszadozhat, fonatosokkal foroghat!” (128)

Kérleli szülője szóval, óva inti asszonyanyja: „Né indulj, fiam, né készülj oda, Pohja országába táltosok tudása nélkül, búbájossághoz nem érte, csak úgy Északkal csatázni, lapp legényekkel birokra! Lénénekélnek a lappok, Turja-béliek lebírnak: hanyatt-homlok hő hamuba, könyökig koromba tésznek, pakolnak piros parázsba, temetnek tüzes kövekbe!” (142)

Lemminkäinen csak legyinti: „Engem egyszer már bűvöltek, áspiskigyók átkozódtak, három lapp legény varázsolt, nyomorgattak nyári éjén egy lapos kövön kikötve, ruhámat sē hagyva rajtam, anyaszült azon mezetlen. Hanēm hasznuk annyi volt csak, nyamvadtak csak annyit nyertek, amennyit a balta bonthat, fejsze köszálból faraghat, fabunkó sima jegecbül, a Halál lakatlan házbul. (156)

„Voltam máskor is veszélyben, máskor is kezükbe estem. Azt tervezték, hogy lētésznek, lémeritenek a lábba, mint valami vízi pallót, sárba fektetett fatörzset; mocsárba merüljek állig, szennybe-szégýenbe szakállig. Hanēm én helyem megálltam, tőlük nem nagyon remégtem: magam csaptam föl dalosnak, bocsátkoztam bájolásba; nyomtam ártókat nyilastul, férfiakat fegyveréstul, varázslókat vashégyestul, búbájosokat botostul harsogó halálfolyóba, zúgó-zajló áradatba, habzó hullámok hasába, örvénylő vizek ölébe. Aljasok, alhatnak ottan, gunnyaszt-

hatnak a gonoszok, míg fűszálak nem fakadnak koponyából és kalapból, varázslóknak vállaiból, húsukat is áthatva alant alvó pajkosoknak, bajkeverő bájosoknak.” (184)

Anyja kérleli azonban Lemminkäinent, hogy ne mēnjēn; anyja aggódik fiáért, felesége férjét félti. „Jaj, valahogy el ne indulj abba a hideg hazába, Észak éjsötét honába! Végveszēdelēmbe juthatsz, vész fenyegeti fiunkat, halál léha Lemminkäinent. Szájjal százzal is bizonygasd, akkor sēm hiszēk szavadnak; nem vēhetēd fēl a vēršēnyt északi vajjásokkal: nem tudod a Turja-nyelvet, szájad néma lapp szavakra.” (200)

Akkor léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű éppen fűrtjeit kefélte, fésülte sűrű sörényit. Fésűjét a falhoz csapta, kefét kőgyámnak vetette, maga mondta, fölfelelte, száját ily szavakra nyitva: „Akkor lēs csak Lemminkäinen, bátor bajnok végveszélyben, ha vérrel folyik a fēsű, vörös harmat hull belőle.” (212)

Lemminkäinen így elindult Észak éjsötét honába, akárhogy is kérte anyja, tiltott szēgény szülēja. (216)

Öveződött-öltözködött, vasingét magára vette, páncélpántjait csatolta. Maga mondta, fölfelelte: „Jobb csatázni csontozatban, vasingēs vitéz erősebb, bátorságosabb a bajnok mēgvīni varázsosokkal, rosszabbjára rá sē rántva, nem ijedēzve erőstől” (226)

Jó kardját kezébe kapta, sziporkázó szablyaélit: fenték azt pokol tüzében, égben edzēttek erőse. Oldalára fölcsatolta, bőrhüvelyébe helyezte. (232)

Védelmet miből merített, erejét miként emelte? Védelmével nem vesződött, erejét csak ott emelte: homlokfa alatt haladva, félfa mellett mēndégelve, udvar útjára kilépve, kiskert ajtaját kinyitva. (240)

Élég ennyi védelēmnek fehérnēp felőli vészre; nem nagy védelēm valóban, nem is bízhat sēnki benne. Oltalmát tēhát fokozta férfinēp felőli vészre: kettős útkērészttēsēs, kékellő kōvön mēgūlve, ingó-ringó ingoványban, lötykölődő lápkutakban, zubogó zuhatagokban, forgókat verő vizekben. (252)

Ottan léha Lemminkäinen száját ily szavakra nyitja: „Föl a földbül, fegyverēsēk, hant alatti kardos hōsōk, kutakban lakó lōvēsžēk, ijászok futó folyōkban! Kelj föl, erdő, embērēstül, rēngeteg, regimēntēstül, hēgy öregje, hōs hadaddal, víziszellem, szōrnyeiddel, víz asszonya, apraiddal, vizek véne, véreiddel, lápokban lakó lēányok, lēnge leplū vízi szūzek: védelmēre jó vitéznek, hírēs hōsnek támaszraul, hogy varázsfegyver nē fogja, táltosoknak titkos tōre, búbajosoknak acélja, leselkēdōknek lōvése. (272)

„Hogyha ennek sincs hatása, más módokat is talállok: föllebb indítom fohászom, Ukkóhoz, egek urához, fēllegēk fölött ülōhōz, kōdōkōn kōnyōkölōhōz. (278)

„Vilāgnak ura, nagy Ukko, mēnnyei atyauristen, fēllegbokrokból beszélō, hanguddal eget hasító! Szablyaival szērēlj föl ēngēm, tūzkarddal tūzes hüvelyben, hogy az ártalmat elūzzem, rosszak rontását lētōrjem, föld fekélyeit kiirtsam, víz varázslōit lēgyōzzem, mind a szēmbe támadōkat, mind a hátulról lōvōket, fej fölött

leselkedőket, kétfelől fenyegetőket; nyomjam ártóim nyilukba, varázslókat washegyűkbe, táltosokat tőreikbe, kártévőket kardjaikba!” (296)

Avval léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű, fakóját előfűtlyentve, csalitosokból kicsalja. Aranyszőrűt szérszámozza, pejparipáját befogja. Maga szánkójába szökken, félkapaszkodik kasába. Fürgéjét faron legyinti, csomós szíjával csapintja. Furge fut, fogyogat útja, szánkója szalad sebésen; haladnak ezüst homokon, arany dombokon dobogva. (310)

Méntek egy nap, rája másnap, harmadikon is haladva. Hát a harmadik nap este falu jődögél elébük. (314)

Akkor léha Lemminkäinen lekanyarodott az útról a legközelebbi útra, a legközelebbi házhoz. Küszöbükre lépve kérdi, ereszük alól beszélva: „Volna-é valaki itten hevederémnek húzója, rudamnak alább rakója, igámnak igazítója?” (324)

Padlórul poronty pötyögte, csöppség grádicról csacsogta: „Itt a házban sènki sincsen hevederédnek húzója, rudadnak alább rakója, igádnak igazítója.” (330)

Föl sè vette Lemminkäinen. Fürgéjét faron legyintve, gyöngyostorával gyakintva, vágatott sebés-haladva, középső utat követve, középső tanyára térve. Küszöbön megállva kérdi, ereszük alól beszélva: „Volna-é valaki itten kantárom kioldozója, hevederém meghúzója, hámigám igazítója?” (342)

Kuckóbul anyó kiszóla, szöszátyárkodva felelte: „Lész nekéd hamar e házban kantárod kioldozója, hevederéd meghúzója, rudadnak alább rakója! Tucatjával is találhatsz, szolganépet százasával, kik nekéd fuvart kerítnek, szánodba lovat szereznek, hogy hazaméhess, mihaszna, haramja, faludba futhass, telkére apáduradnak, anyádasszony ajtajára, testvérbátyád tornácára, húgodasszony hídlására, előbb, mint lészáll az este, mielőtt a nap lémenne!” (360)

Föl sè vette Lemminkäinen. Szóval mondta, fölfelelte: „Vénasszonyt lè kéne lőni, horgas állába harapni!” Fürgéjét futásra fogta, vágatott sebés-suhanva, legfelső utat követve, legfelső tanyára térve. (368)

Ottan léha Lemminkäinen, közelédtében a házhoz, száját ily szavakra nyitva, maga mondta, fölfelelte: „Száját, Hiisi, szegd az ébnek, állkapcáját a kutyának, pofáját pécékkel zárva, fogai közibe fúrva, hogy nè hallassék a hangja, mellette hogy elméhessenek!” (378)

Akkor udvarukba lépve, földre vágott ostorával: kőd kerekedett nyomában, kőd közepibül kis embér: hevederének húzója, rúdjának alább rakója. (384)

Maga léha Lemminkäinen, feszülten fülét hegyezte, sènkitől sè látva-hallva, észrevétlenül maradv. Hallott gajdolást a házbul, mormolást mohán kérésztül, falakon belül beszédét, dünnyögést a dészkarésèn. (392)

Bélesett a belső házba, kukucsálva-kandikálva: tele volt az táltosokkal, minden dészkapad dalossal, oldalfal óbégatókkal, bejárat búbajosokkal, lócvágé vajajosokkal, szögleték szemmelverőkkel. Lapp danákat döngicséltek, Hiisi versivel vigadtak. (402)

Akkor léha Lemminkäinen bátran bűvölésbe kezdett. Bújt merészen másik

bőrbe, házba surrant sarkon által, szoba szögletén keresztül. Maga mondta, fölfelelte: „Vége jó a verszetnek, szárnyszegétten szép a nóta; jobb a hangulat utána, közepén kettészakítva.” (412)

Maga Pohjola banyája fal közeléből fölállott, kikászálódva középre. Száját szóra is nyitotta: „Volt nekünk kutyánk valaha, rossz ebünk is, rozsdabarna, hogy a húst, bokát harapja, fogaival vért fakasszon. Ki lehetsz, miféle szerzet, valami világ csudája, hogy csak úgy bejössz a házba, szögeletén át szobába, észrevétlenül ébeknek, csahosainkat becsapva?” (426)

Monda léha Lemminkäinen: „Ném is úgy indultam útnak, tudatlan-tapasztalatlan, fejetlen-fegyelmetlen, apámtul beavatatlan, fűlszérületlen szülemtül, hogy kutyád húsomba marjon, ébeid egyék a testem. (434)

„Ném maradtam megmosatlan anyámtul kicsiny koromban, nyolcszor nyári éjszakákon, ötször fürdetett még ősszel, minden téreken tudósnak, minden országban okosnak, hazámban dэрék dalosnak, idegэnben is erősnek.” (442)

Avval léha Lemminkäinen, az a szép Kalandoskedvű, bűbájoskodásba fogva fölcsapott varázsolónak; bundájából szikra szállott, szeméből tüzek szökelltek, míg a mondókáit mondta, varázverseit dalolta. (450)

Hírэs énekmondóiknak hangját hitvánná dalolta: szájukba követ szorítva, torokukba kavicsot tömve legdэрékabb dalnokoknak, legtudósabb táltosoknak. (456)

Mindэn ellenét elűzte, kit emerre, kit amarra: cserjétlen csupasz homokra, mégművelhetetlen földre, halatlan halott vizekbe, sügэrt sэм тұrő tavakba, Rutja zajló zúgójába, forró örvényforratagba, vízfenékre habvetőnek, sellőbe középre kőnek, pislákoló lápi lángnak, szikrát pattantó paráznak. (468)

Odalökte Lemminkäinen mind a kardot markolókat, jártas fegyverforgatókat, ifjú népet és időset, középkorút sэм kímélve; égyetlenégyet kihagyva: csordapásztorok csihésit, összenőtt szemű öregét. (476)

Csurgósipkás csordapásztor száját szóra is nyitotta: „Hej, tэ Lempi léha sarja! Lédaloltál ifjat-vénet, középkorút sэм kímélted; mért hogy нэм dalolsz lэ engэм?” (482)

Monda léha Lemminkäinen: „Hozzád érni sэмми kedvem! Néznэм is nehéz pofádat, némhogy testédet tapintsam! Hiszэн már kamaszkorodban, barombojtárkodásodban мэgrontád szüled szülöttit, testvérhúgodat тэpэrted; csikókat is csűffá tэtted, minden kancát мэggyalázva, láp lapályán, puszta földön, tocsogós-leves lathyakban.” (494)

Csurgósipkás csordapásztor ezt szörnynen szívére vette. Mérgesen kímэnt az ajtón, udvarukról az ugarra, onnan Tuonela tavára, forगतagos szent folyóra. Odavárta szép Nagyálmút, lesbe állva Lemminkäinenent, Pohjából ha visszaindul, hazája felé igyekszik. (504)

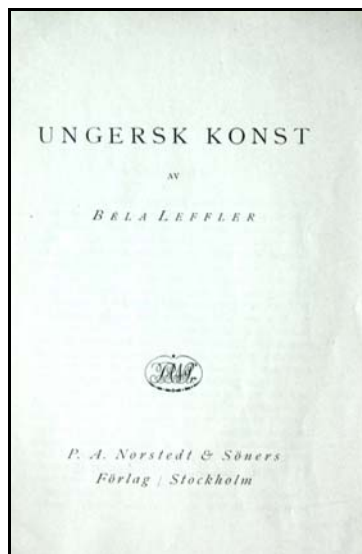
Margócsy Klára

A költészet napjára*

A költészet napja **József Attila** születésnapja, és ez nem csak szép megemlékezés a 101 éve született költőről, hanem a költészet hivatalos egynapos ünneplése. Feltételezem, hogy viszonylag kevés ország van a világon, ahol a költészetnek ilyen kitüntetett ünnepnapja van. Ez kicsit paradox dolog, hiszen a költészettel, a versekkel való foglalkozás, az olvasás mégsem megy úgy, hogy ezen a kiválasztott napon huszonnégy órás elfoglaltságot jelenthetne. A költészet, a versek inkább percekre, jó esetben órákra foglalják el az embert, de inkább gondolatainkban, agyunkban zümögnek a sorok, és ezt az időt talán nem lehet egy egész napra kiterjeszteni. S a hivatalos ünnepek nem is tudják adni azt az igazi örömet, azt a kivételes kegyelmi pillanatot, amikor az ember véletlenül találkozik a számára íródott verssel, amikor rátalál arra a sorra, amiről úgy érzi, hogy miatta írta le a költő. S általa valamilyen nagyon mélyen élő gondra, problémára találta meg azt a választ, amit ő maga már régóta keresett, de nem talált meg. S most a szerencse elé hozta a költő szép megfogalmazásában. Ezzel nemcsak megoldódott az olvasó gondja, de közben gyönyörködhetett is.

József Attila sorai mindig is alkalmasak voltak ilyen intim olvasói találkozássokra, hiszen ő az emberi kapcsolatok bonyolultságáról, az összekuszálódott viszonyok kibogozhatatlanságáról, a feloldhatatlan magányról szól. De mindenkinek mást és mást mond a szöveg, mint ahogy egy másik **József Attila** versben olvashatjuk: „Szállj költemény, szólj költemény, mindenkire külön, külön...” Az a jó, ha a vers minden olvasóját személyében szólítja meg, mindenki leszűrheti magában a csak neki szóló üzenetet. Érzésem szerint a magányos olvasgatás, vagy az ihletett tolmácsolásban előadott versek meghallgatása adhat ilyen élményt, csak így tárulhat fel a vers lényege, amikor valóban a lélek mélyére szállva tárul fel előttünk szinte megvilágosodásként egy-egy versvilág. S ehhez a mai csörtető, hajszás, csinnadrattás harci zajok nem teremtenek kedvező légkört, de az olvasni szerető ember mindig iparkodik a rohanó világ ellenében kiszorítani a maga, pár, versolvasásra szánt percét. Amikor megtalálhatjuk azt a néhány adekvát szót, amely helyettünk kimondja a rettenetet, a rettegést, a félelmet - vagyis azt, ami a szívünket nyomja - hogy ezáltal a nálunk is oly népszerű svéd gyermekverskönyvre utaljak. A költővel együtt mormolhatjuk, hiszen sajnos elég alkalom adódik minderre: „Mondd – távozzon tőlem a félelem!” Vagyis a költészet egyfajta varázserő is, ami bűbajos erővel hat és elhessenti a fájdalmat, a szorongást.

S hogy egy újabb párhuzamot vonjak a mai különleges: magyar és skandináv délutánunk ürügyén, hadd utaljak **Márai Sándorra**, aki szintén április 11-én született, de 1900-ban, és a nálánál 5 évvel fiatalabb **József Attiláról** mindig igen dicsérőleg szólt. Ez alábbi rövid idézet egy másik vonatkozásban is érdekes, még-

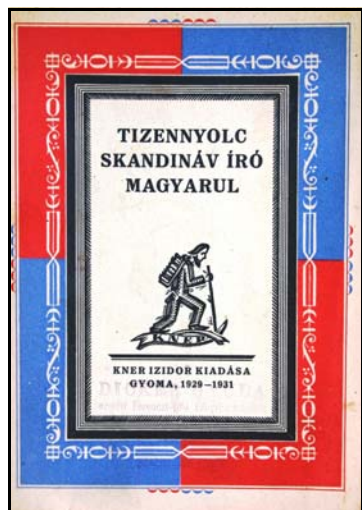

pedig azért, mert a mai alkalmunkhoz közvetlenül kapcsolódik. „Versei hangjában van valamilyen gyöngéd és remegő dünnögés, mintha egy őz dideregne és vinnyogna a holdfénytől hideg és veszélyes világban. Valami nemes és állati van e hangban, valami sértett és tetemre hívó. Végzetes hang ez. Csak a fiatal **Hamsun** hangja hasonlít hozzá, abból az időből, mikor a *Pánt* írta és a *Misztériumokat*.” (Márai Sándor: Négy évszak. Budapest, 2000. 31.) Csak zárójelben jegyzem meg, hogy **Márainak** nagy műveltsége, olvasottsága okán elég széles kitekintése volt a skandináv irodalomra. Jórészt az ő korában ismert híres és népszerű alkotók kerülnek említésre rövidebb-hosszabb összehasonlítások, megjegyzések formájában. Az írókat elsősorban azért hozza szóba, mert a kevesek által beszélt nyelvek irodalmának terjedése izgatja. Hogyan

lehet egy elszigetelt nyelven publikáló író ismert a világban? Teszi fel nemegyszer velük kapcsolatban a kérdést. Csak kiragadott példaként a következő északi szerzőkre utal: **Ibsen**: (Napló 1958-67. Budapest, é.n. 206, és Ég és föld. Budapest, 2001. 95.) **Ibsen, Strindberg**: (Napló 1968-75. Budapest, é.n. 149.) **Ibsen, Knut Hamsun**: (Európa elrablása. Budapest, é.n. 104.) **Swedenborg**: (Napló 1945-57. Budapest, 1990. 320. és Napló 1976-83. Budapest, é.n. 127.)

Márai a fiatal **József Attilát** a nagy norvég íróhoz: **Knut Hamsunhoz** hasonlította, akiről a svéd Per Olov **Enquist** írt nagyszerű regényt és filmet is láthattunk belőle. Az a svéd **Enquist**, aki a Magyarországon sokat játszott **Strindberg**ről írt kiváló regényt és a mai svéd író színdarabjait Magyarországon nagy sikerrel és többször is előadták.

De maradjunk még Nyíregyházánál, a svéd magyar kapcsolatoknál, a fordításnál. **Leffler Béla** (1887-1935) a múlt század elején a nyíregyházi Kossuth Gimnázium sokoldalúan tehetséges tanulója, majd tanára volt. 1905 és 1909 között a budapesti egyetemen tanult magyar-német szakon az Eötvös Kollégium tagjaként. Itt mélyül el érdeklődése a svéd irodalom iránt. Már egyetemista korában a svéd

Bellmann Károly Mihály költészetét ismerteti, amikor svéd tudósokra hivatkozva a svéd Anakreonnak nevezi a költőt. De Csokonai Vitéz Mihály költészetével is párhuzamot von ennek kapcsán. Ez a téma volt **Leffler** első szakmai cikke.

A nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban kezdi tanári pályáját. Az iskolai szabadságot biztosít számára, hogy Berlinben kutatásokat végezzen doktori disszertációjához. Itt ismerkedik meg **Signe Maria Liljenkrantz** svéd tanárnővel, akivel 1912-ben összeházasodnak. A fiatalasszony hamar megtanul magyarul, hiszen Nyíregyházán is laktak, de a nyarakat északon töltik: Két fiúk születik: Sven-Béla és Bence.

Leffler a svéd irodalom iránti rajongását gyermekkorától eredezteti, amikor az otthoni, családi könyvtárban felfedezi a **Győry Vilmos** fordításait tartalmazó, svéd költőket közlő kötetet. A gimnáziumi tankönyvben is szerepelt a *Fritjofs Saga* néhány részlete. A századelőn megnövekedett az érdeklődés elsősorban **Strindberg** és a két Nobel díjas **Selma Lagerlöf** és **V.v. Heidenstam** iránt. **Selma Lagerlöf** meséjét a *Nils Holgerson csodálatos utazása* magyarítását elvégezte **Leffler Béla**. Kicsit átigazította, „magyar színpadra alkalmazta” Hüvelyk Matyi csodálatos utazása címmel, ezt Nyíregyházán elő is adták. Az 1911-12-ben a Nyíregyházán megjelenő HÓNAP c. folyóiratban mindig a svéd irodalom megismertetésével jelentkezik, így elsősorban **Strindberg** és **S. Lagerlöf** fordításokkal. Ez utóbbi szerzőtől lefordítja még *A császár, Krisztus legendák, A halál kocsisa* köteteket. **Heidenstamtól** az *Endymiont* 1918-ban, a *Szent György és a sárkány* c. elbeszélés gyűjteményt 1919-ben adta ki díszes kiadásban a gyomai Kner nyomda.

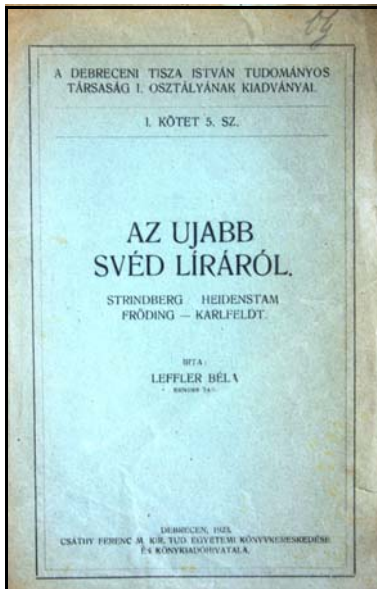
1918-ban a debreceni Egyetemre hívják lektornak, majd 1924-ben a svéd irodalom és nyelvészet tárgyából magántanári habilitációja is sikeres. 1934-ben nyilvános rendkívüli tanári címet kap. A Tisza István Tudományos Társaság rendes tagjává választják 1923-as székfoglalója alapján. Ennek címe: *Az újabb svéd líra*. Itt **Strindberg, Heidenstam, Fróding** és **Karlfeld** lírai munkásságát elemzi. A Tisza István Tudományos Társaság kiadványaiban ez meg is jelenik, majd ugyanitt 1927-ben **S. Lagerlöf** munkásságát méltatja.

Leffler Béla nem sokáig tanít Nyíregyházán, mert az I. világháború után a hazai diákszövetségek felkérlik, hogy aktivitásával, feleségének kapcsolataival próbáljon az északi országok közvéleményében illetve a kormánykörökben rokon-szenvet ébreszteni hazánk iránt. Így a Vörös Kereszt és más csatornákon keresztül főleg pénzbeli adományokat juttatnak el Magyarországra, Nyíregyházára. A debreceni egyetem is jelentékeny támogatást kap így, a fiatal kutatók ösztöndíj lehetőségekhez jutnak. 1920-ban 104 magyar gyerek négyhónapos svédországi nyaralását szervezik, bonyolítják.

1920-tól a **Leffler házaspár** Svédországban él. A magyar külügyminisztérium missziójával áll szorosabb kapcsolatban. Különböző funkciókban dolgozik: a követség sajtóügyi attaséja, titkára, egyben a Magyar Távirati Iroda hivatalos tudósi-

ténelmét, jelenkorát mutatják be, de a magyar nyelv és irodalom történetéről, kultúráról, a színházi életről is írnak. (Ch. Pierre Backmann - Béla Leffler: *Ungern i kultur och historia*. 1924.) 1928-ban hazánk képzőművészetét ismerteti.

tója. Szervezi a Magyar Társaságot (Ungerska Sällskapet) és e társaság anyagi segítségével létrehozza a Magyar Intézetet. Élete utolsó éveiben konzuli feladatokat is ellát.

Fő feladatának tartja, hogy Magyarországot megismertesse, és itthon az északi irodalmat népszerűsítse. Újságíróknak szervez magyarországi utakat, és ők visszatérve mindig nagyon kedvező benyomásokról számolnak be. Különböző kulturális eseményeket szervez a magyar művészetet bemutatandó. De elsősorban fordít. 1922-ben *Ungersk Lyrik* címmel költészeti gyűjteményt jelentet meg húsz oldalas bevezetővel. **Csokonai, Kisfaludy, Vörösmarty, Petőfi, Tompa, Arany, Vajda, Kis József, Ady és Gyóni Géza** versei mellett népköltészeti alkotásokat is közöl. Majd Magyarországot ismertető kötetet ad ki, ahol hazánk történetét, építészet, festészet, szobrászat területéről véve a példákat, illusztrációkat. (Béla Leffler: *Ungersk Konst.* 1928.)

A magyar kortárs elbeszélők svédországi bemutatását (*Ungerska noveller.* 1932.) feleségével együtt vállalják. Így többek között **Babits Mihály, Csáthó Kálmán, Gárdonyi Géza, Heltai Jenő, Herczeg Ferenc, Krúdy Gyula, Mikszáth Kálmán, Molnár Ferenc, Móricz** szerepelnek a 243 oldalas kötetben. Felesége önállóan is fordít svédre, így **Bíró Lajos, Herczeg Ferenc, Tormay Cecil** írásokat. Ezek először többnyire a *Svenska Dagbladet* lapban jelennek meg.

A gyomai **Kner** nyomda folyamatosan szorgalmazza a skandináv irodalom megismertetését. 1929-ben hat svéd, 1930-ban hat dán, 1931-ben hat norvég író prózája jelenik meg. Közülük legtöbbször **Leffler** közvetlen kortársai, személyes jó ismerősei, akik a nekik

járó tiszteletdíjról is lemondanak a jó barátságra hivatkozva. **Madách Imre** Az ember tragédiájának 1936-ban megjelent svéd fordítása a lexikonokban tévesen közölt adatokkal ellentétben nem **Leffler** munkája, hanem **Olof Lundgren** fordítása, amelyhez **Leffler** írt előszót. 1932-ben a stockholmi Magyar Társaságban ismertették a fordítást, és az első színt fel is olvasták. A műhöz írott előszó **Leffler** utolsó műve, mert 1936 novemberében elhunyt. 1939-ben a stockholmi Magyar Intézetben leleplezik **Leffler** arcképét.

Munkásságát a skandináv államok magas kitüntetésekkel honorálják. Így a svéd Vaskereszt, a finn Fehér Rózsa rend, a norvég Olaf rend tiszti keresztje, a svéd Észak Csillaga rend lovagkeresztje, a magyar és a svéd Vörös Kereszt kitüntéseit kapja meg. Magyarországon a Signum Laudis bronz és ezüst fokozatával és kormánytanácsosi címmel tisztelik meg.

Ezekkel a ma már talán feledésbe merült adatokkal arra adunk példát, hogy elődeink milyen kitartó, szívós munkával, szinte megszállottsággal szorgalmazták, hogy a költészet, az irodalom, a művészet sok országhatárt legyen képes átívelni, és ismerősökre, barátokra leljen. S mindez azt is mutatja, hogy nincsenek távolságok, szellemi kalandozásokkal minden és mindenki elérhető.

(E dolgozat alapjául szolgáló kutatásokat Édesapám, **Margócsy József** végezte, akinek tanulmányát használtam fel. **Margócsy József**: *A két Leffler*. Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis, Tomus 12/E. Nyíregyháza, 1990. 59-71.)

* Elhangzott 2006. április 12-én a nyíregyházi Móríz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár és a Nagyvilág c. világirodalmi folyóirat rendezvényén, ahol a Költészet Napján svéd-magyar versünnepet tartottak. Ez az írás annak kibővített változata.

Az est folyamán Pregitzer Fruzsina és Berki Antal színművészek tolmácsolásában az alábbi művek hangzottak el:

Elisabeth Rynell

A jövő

Nagyon közeli
a jövő.
Sötét karjaiba
ölel a jelenvaló.
Nem vesszük észre.

Előre a
lendületben
mozdulatban
rabul ejtve
kővé meredten
állunk
szinte mozdulatlan
jelenben
körüölölőben.

Ujjhegyel
érinthetnénk a jövőt
az érinthetlent
a nem létezőt.

Reszketünk.
Nagyon fáj.
Az elkerülhetetlen válás
mardos bennünk.

Messze távol
körüöltünk mindenütt
saját vérében
fürdik a horizont.

Hangtalan
lecsurog
s a függöny lehull.
Érezzük hogy mozdul
pezse a sötétség.
Belül.

De sehova sem jutunk. Habár
a végtelen sötétben
nem láncol semmi
állunk elveszetten
a rendkívüli csendben
állunk
a sötétben
a pezsgó forgatagban
összegubancoltan.

Mit történik
ha az első villám
fenyegetően átdöfi az eget?
Az érinthetetlen
a fellelthetetlen
a lehetetlen
remegve áthatol a bőrön.
Éktelen fájdalmat okoz.
Ordítani kezdünk.

Nagyon közeli
a jövő.
Sötét karjaiba
ölel a jelenvaló.
Nem vesszük észre.

1980.

Nyugvópont*

Nyáréjszaka lesz.
Hosszú, fehér alkonyat vége.
A rádióban zongoraest.
Végtelen, óvatos.
Talán Chopin legszebb műve.
A konyhai óra tik-takol majd.
Asztalon, vázában a nyár összes virága.
Kint az erdőn magányos estike nő
meg kell szagolni.
Nyáréjszaka lesz. Pohár aranyló bor
áll előttem érintetlen.
Találnom kell egy nyugvópontot.
Egy kis helyet, mit ittnek hívnak.
Itt akarok ülni. A lég lesz
a zongora. Tónusok csendes zuhataga.
Nyáréjszaka. Áttetsző
egyszerűség minden ablak mögött.
Különös
fehér csend.

1993.

Kovács katáng Ferenc fordításai

* Megjelent a Nagyvilág 2006. márciusi számában

Önnestad*

Amikor reggel felkelek, kinyitom a hálószoba ablakát, és rámtámad a tizen-nég y kutya ugatása, kitágítja a légteret, és a villák felett kifeszül a magas hangok húrja, beleugatják és -vonítják és -hergelik egymást egy megbonthatatlan állapotba, az ugatásban egy testté válnak, és a húr, melyet fölém feszítenek, a városban mindenki más felett is ott feszül, bezárom az ablakot és lemegyek a reggelizőasztalhoz, ahol csak a rádióból kiszűrődő klasszikus adó lágy hangjai védenek meg attól, ami az ablakon kívül zajlik, a villakülváros idilljének közepében élek, és tudom, hogy bármikor összetörhet, az egyetlen, ami még életben tud tartani, az a gondolat, hogy elszököm e házból, e városból, és hogy ezt a szökést már most meg kell tervezni és körül kell írni, szavakkal, gondolatokkal, ahogy ülök a reggeli kávémmellett és megkísérlem elolvasni az újságot, ott, abban a pillanatban már mélyen beleéltem magamat a szökésbe, a testem, a gondolataim, minden, ami én vagyok, már messze jár, kimerészkedem a hátsó ajtón a biciklimért, és mikor áttáposom magam a városra, hogy mozgásba lendítsem a testemet, úgy, ahogy minden áldott hétköznap, a gondolataim az épp megvalósított szökésben találhatók, abban a szökésben, mely megmenti majd elmémet és új horizontot fest szemeim elé, egy tengerrel, erdővel, tavakkal és hegyláncokkal teli horizontot, melyen akadálytalanul vándorolok nap nap után, apró tisztásokra érek, a napba hunyorgok, friss levegőt szívok és megtöltöm tüdőmet, oxigénnel és reménységgel, azt a horizontot, melyet annyi álomban láttam, és melyhez annyiszor vándoroltam azzal, akit szeretek, kéz a kézben, egy ütemben jöttünk, magunk mögött hagyva a villakülvárost, minden hangját, minden kerttúrását és a vasárnap reggeleket áthasító fűnyírók agresszív zaját, az összes autószerelőt, akik minden szabad pillanatukat egy régi üresben járó Volvonak szentelik, és a motorba néznek felhőszakadásban, napsütésben, ezt a foglalatosságok városát, melyből száműzetetett a pihenés és a csend, ahol minden gyepet a gyeptelenítés határáig nyírnak, és ahol az igazán gazdagok medencét ásnak a gyep helyére, kék fényes alsó világítással és szüntelenül csobogó vízsűrővel, mintha folyton valaki kint állna és zuhanyozna, a fényezésnek és a csecsebecséknek ezt a mutogatását, mely része a versengésnek, a házak közti folyamatos versengésnek, hogy kinek van a legmenőbb autója, a legszebb gyepe, és mennyibe kerültek a kutyák, és ahol a proli és a kispolgár szomszédok, mégis szakadék választja el őket, merthogy ugyanaz az utcacím nem mindig jelent azonos életkörülményeket a mindennapokban, itt, e városban, ebben az egységgé összepréselt városkában ültem minden reggel a kávémmellett, s közben éreztem, hogyan nő bennem a kétségbeesés, hogyan nő minden egyes vajaskenyermre mért rágással egy oly nagy kétségbeesés, mely minden mérleget, minden ésszerű döntést ellehetetlenített, és csak arra hajlott, hogy még mélyebben belerángasson a sötétségbe, abba a kétségbeesésbe,

amelyben a visszatérés töröltetett a szókincsből, amelyben a remény csak az arc kifejezéseket és könnyeket értelmezni nem tudó emberek patetikus kifejezése, ebben a kétségbeesésben éltem én, év év után, miután más élet nem tűnt lehetségesnek, ott álltam a közepében, mint a többiek, turkálva a kertben, minden héten furikázva a fűnyíróval, ránehezedve fogantyújára, hogy haladjon is előre, nyelvén kék füstjét és hagyván, hogy a motorzaj beegye magát a bőröm alá, merthogy az volt az egyetlen ésszerű és természetes ott és akkor, tényleg megerőltettem magamat, hogy egy legyek közülük, egy teljesen normális villaember, aki örökdik a drótkerítésnél, a grillüstőből óvatosan egy vödörbe üríti a hamut, öntözi a virágtartókból és az aranyozott oromzatról lógó muskátlikat, pletykál, nekitámaszkodik mások kerítésének és elpletykálja, hogy ez vagy az mit mondott, és közben tudtam, egyre inkább ráébredtem arra, hogy amit én mondtam, azt is továbbadták, át a túlsó kerítésen, és lassan elterjedt az egész városban, eltorzult, felfújódott, engem is megtörő méreteket öltött, mivel minden bizalmas szó főtéri üzenetté vált, és mikor napi bicikliutamat tettem a városon keresztül, tudtam, hogy a függönyök mögött összesúgtak, elkerekedtem a templom és a gyülekezeti ház előtt, le a lejtőn az új községi lakótelephez, a családi házak e soraihoz, ahol minden évben mások laktak, ahol az egyik be-, a másik kiköltözött, ezekhez a gyönyörű sárga téglaházakhoz, melyek lassan elmállottak és tönkrementek a használattól, mivel annak, aki mindent ingyen kap, nem kell megköszönnie, és még kevésbé óvnia azt, ami nem az övé, ezekhez a házakhoz, melyek eleinte egy átlagos villakülvárost sejtettek, de aztán egyre inkább viselték annak a nyomát, hogy menekült-zsilippé váltak, ahol az emberek azon a nyelven szólították meg egymást, amely régen szerbhorvát névre hallgatott, de most már összetevőire bomlott, szerbre, horvátra és bosnyákra, ehhez a helyhez, mely egyre inkább a balkáni tragédiát tükrözte, ahol emberek üzettek el házaikból, városaikból, és kerültek Önnestadba, ahol minden ingyen van, ebbe a tej és méz országába, amely manapság a számító bűnözőket is vonzza, mert tudják, hogy az akár két évig is elhúzódó ügykezelési idő egy szép és jól megfizetett szabadságot jelent egy olyan országban, mely gazdagabb, mint bármelyik, amiben eddig jártak, egy országban, ahol nem csak a lakás ingyenes, hanem más fizeti az ételt, a ruhát, a szórakozást is, ebben az országban, mely megnyitotta határait egy mostanság menekültáradatnak nevezett nemzetközi üzlet előtt, egy üzlet, mely a volt keleten szinte minden más üzletnél jövedelmezőbb, és az emberek tömegesen gyülekeztek a buszoknál, miután eladták mindenüket, s egy teljes „csomagot” tartalmazó utat tudhattak a zsebükben – lakhely, munka és tartózkodási engedély, mondták nekik –, majd néhány nappal később egy modern négyszobás lakásban kötöttek ki, mint Önnestadban, ahol minden ingyenes és magától érthetődő volt, a bútorok a helyükön, az étel kézpénzért a legközelebbi üzletben, és a körülöttük lévő emberek is mind hasonló helyzetben voltak, és lassacskán kis gettók alakultak ki, mindegyik a maga nyelvével, etnicitásával, ahol minden ingyenes, és a jövő két évnél nem terjedt tovább, egy jövő, melyet nekem is volt szerencsém sokszor megélni, mivel épp ötvenedik születésnapomon jutot-

tam el odáig, hogy a szedelőzködés nem maradhatott már csupán csak elmélet, és minden ilyen jövő, melyhez közeledtem, csak a korábbi megoldások megismétlődése, rosszaké és még rosszabbaké, most, ötvenedik életévemben, jövők egész sorával magam mögött, megszületett bennem az elhatározás, mely segít elhagyni e várost, menekülésben leragadt fix boldogságmilliomosaival és szabadabb csatolmányaival keresvén azt, amit a kispolgár immár élete alapjának tekint, a boldogság anyagi halmozását, mely csak lelki válságba sodor, a TB „kiégettség” című rubrikájába, mely eufemizmus mögé rejtik az összes lelki nyavalyát, s ez korunk talán legerősebb jelzése arra nézve, hogy a boldogság-gazdagság is csak boldogtalanság, hogy tulajdonképpen semmink, amink van és amiből állításunk szerint többet akarunk, nem alkalmas arra, hogy generációk életét építsük rá, mert a törekénység szerves része a konstrukciónak, és ennek a mély belátásnak a birtokában fogtam legnélkülözhetetlenebb tulajdonaimat, és szakítottam e várossal, melyet Önnestadnak hívnak, de hívhatnák bármi másnak is, miután megtévesztésig hasonlít a többihez, és mert a probléma tulajdonképpen az, hogy minden ember másokra tekintet nélkül szabadon tehet-vehet, míg kerítésével vagy zöldellő sövényével szolgálja azt az illúziót, hogy minden élet külön zajlik, a többitől függetlenül, a villakülvárosokban ugyanolyan nyomasztóan, mint a magasház-gettókban, ahol a hifi-tornyok basszus hangja átrágja magát a betonon, lakásról lakásra, ez a tenkitetnélküliség, mely korunk egoizmusából nőtt ki, s mely szerint csakis én döntök a közös légtérről és sosem te, mintha egy ember élete annyira behatárolható lenne, hogy senki sem lát, hall vagy érez belőle semmit, ez határozta meg az önnestadi életet, és ehhez próbáltam igazodni, csak közben a teljes összeomlás határára értem, ehhez az élethez, melyet teljesen új összefüggésben akartam felépíteni, de mindig elnyomta a szomszéd tizenégy kutyája, a morgó, zúgó fűnyírók, az üresben járó autók, egy másik kert hegesztőaggregátora és csiszológépe, a hifi-tornyok és a csörlők, melyek egyenként ugyan óvatosan, de együttesen dühösen és nyomasztóan játszották különféle lüktető dallamaikat, ugyanolyan módszerűen és szűnhetetlenül, mint a kínzás vízceppjei a homlokon, kopp, kopp éjjel s nappal, egyenként kíméletesen, de együtt olyan intenzitással és jelenléttel, mely átette magát a bozótokon és a házfalakon, ezek a sohasem csendes kertek, melyek mind olyan dallamot próbáltak játszani, mely feltehetőleg a szomszédnak is megfelelő, mivel a szándékok egyike sem volt rossz, csak épp a kor dallamaihoz volt igazítva, ezekhez a mindenütt játszottakhoz, melyek refrénjei mind csak énrólam szóltak, és senki másról, így nőhetett fel az új ember generációról generációra a kis villaközösségekben, ahol az ember továbbra is önmaga legjobb szolgálja.

Kunszenti-Kovács Dávid fordítása

* Megjelent a Nagyvilág 2006. márciusi számában

Per Helge

Darázsnyár

Augusztus végi hóhullám
darazsak hadát varázsolja
kávээsztalunk köré

Lehetnének bárhol, egy vonat étkezőjében, vagy
hajó napozóteraszán, de itt ülünk egy sátálókkal teli
kerti ösvény mentén a zöldben a helyet jól ismerjük

Vagy mégsem?
A látómezőben egy kórisfa áll, magas, szálfegyenes
ilyen volt, mikor még kicsik, földhöz közelibbek voltunk
Áll, uralja most is, mint korábban, a dombot
Idősödik, mint mi, egy elszívó - feldolgozó szerkezet
ami majdnem, de nem egészen észrevétlen cseni el a nedvet
a többiek elől

S miről társalgunk mi, ráncos öregek
a most és mindenek fölé tornyosulók
Mindenki sorjában csalogat másokat az útra
amin nem jártunk még, de megtehettük volna

Kíváncsian hallgatjuk egymás vallomásait, átlátunk a
tátongó réseken, de a mögöttes gondolatok füstbe szállnak
nem érhetők utol

Az asztal köré telepedve hat testvér s az utódaik
de milyenek? Mint a medúzák, egyik változat ilyen, a másik olyan
a megállapodott östelepekről
generációk szakadnak le egymás után
Minden új nemzedék változtat azon, ami állandó volt előbb
Végül elszáll minden, elszigetelődünk
s féligsült zsömlével kezünkben egyedül maradunk

Mitől a szorongás?

Mindnyájan élünk, de akiket még nem operáltak s nem

kezelték ilyen-olyan daganattal, kisebbségben vagyunk

Hogy a világ járhatatlan dzsungel, nagyjából tudjuk, a televízió képernyőjén terroristák és gengszterek naponta szegeznek
naponta szegeznek
tarkónkra a fegyvert
Ezt is túléljük

Az erőszakra katógó géptáviró jelek
pillanatnyilag a porba fúlnak
Mi itt ülünk, csodás a pillanat

Kovács katáng Ferenc fordítása

Kovács katáng Ferenc

Társam mindig I.

nem igazság helyetted is szeretnem kell téged
lelkem feléd fordultában félúton rekedt
s az őszi avar alatt zöld fű fagyott sündisznótüskéi
nyársra szúrták szívem roppant gerincem a lábad nyomát őrzi
s azt a vasárnap délutánt mikor hiába vártam rád
fagyott ujjaimat lelkemben melengettem nem jöttél
eléd siettem de az úton nem járt senki
halottak emlékei vigyázták napunk krizantémos árnyait
mécsesfények a sírokon s fényfátyol lebegett a város felett
varjak lepték el a fákat károkozásuk elűzte a gondunk
s pezsgett a fekete árnyakat rejtő lombtalan rengeteg
futottál árnyékos fogságából magad magam mindenki más emberek meg-
csalók szeretők elől hozzám de miért hogy engem választottál
és én kiérdemellek-e téged a sorstól
álmunkban katonás tölgyek a nagyerdő fái közt méteres árnyak térdig érő
levélkupacok máshol csak túlevél boka fölött zokniba kapaszkodó ölbe
kaptalak szaladtam veled kiulladásig hogy jogom legyen súlyod alatt
összecsucslani térdre esve tested lágyan avarra fektetni fejednek vánkost
rakni varázsló ujjakkal hajad szoknyád igazgatni cipőd orrán a port
letörölni végignézni rajtad avarophéliám sátrazni hajad fejed körül s
égszínkéék árnyakból nagy kalapot fenni tűzvörös sárga barna rozsdá marta

levelekkel futok áldozati tállal aranyló gyümölcsöt szedni szagos körtét
fonyadt szilvát kipattant héjú szelídgesztenyét fűrtökbe roskadt szőlőt to-
kajit madait cserkesszőlősit apagyit magyit ököritőfűlpösit vackor al-
mát birskörtét kibelezett dinnyehéjat gyertyát benne kivillanó szemekkel
szélesre fogazott szájjal riasztó imbolygó rémet megvédelek ölbe kaplak s
veled szaladok megint ki tudja merre csak veled csak karjaim között hogy ne
veszítselek s már az úton mint rendes emberek négy lábon járunk együtt ket-
ten tovább szinte lebegünk utcalámpák megrézfálta árnyvető árnyvesztő
szürke alakok most már futunk egymást kergetőzve mert fogy az időnk s
halottaink hacsak gyufasercenésnyi pillanatra is de látni szeretnének megis-
merni téged bemutatlak leszel feleségem életem társam szeretóm szé-
pem vigaszom árnyam elsőségem hitem elfeledett kérdésekre egyetlen vála-
szom nyomtalan nyom utánam hiába szaglásznaq múltat felhánytorgatók
csak te vagy nekem s kvantumokban én is kis energiacsomagokban a vágy a
fény az elhajolt idő a felfedezésre váró gőzvasaló száradó pelenkák közt
mosónők álma József A s még néhány nem feledett vén írástudó s gyertyák
égette ujjakkal húztrak sírok között magam után még máshova is gyertyák
gyújtani futva elimátkozni azt a régít hogy bocsásd meg de hisszük-e a végét
hogy mi is megbocsátunk... mert ez benne a szép futunk tovább lábunk
sem éri a földet már lebegünk tujafák közt suhanunk temetőfal köré tűzdelt
nyárfák felett egyre magasabbra a gyertyaláng fűtta éjszakai lepel ráncai
közt cikázva mint a fecskék veled kézenfogva kezéd melegében ereid lükte-
tésén kiszámolva együttes éveink húsz huszonegy erre új lapot húzni életve-
szély
harminckettő-három-négy ...

kergetőzünk anyám rosszallóan nézi sosem szerette ha össze-vissza futok
beteg leszel fiam lett mindig igaza vagy csak arra emlékezem hogy láztól
lucskos fejem kókadozott a párnán s hiába bókolt az ablakot csikorgató ko-
pasz ág a székig támolyogva kifutott alólam a tavasszal felsikált padló s csak
ültem maradék nap bámulva a nálam is bánatosabb eget az ablak két ol-
dalan mi ketten
de anyám intését semmiképp sem szívlelhettem meg mert ölelésed több a
fojtogató nyár unalmánál a mohó tavaszi zsongásnál
vagy a tél fagymarkánál
ősz vagy nekem nem eresztlek

Mayer Hella: utazás (grafika)

Bernhard Nordh:

A hódtavi újtelepesek

(Nybyggarna vid Bäverson)

Fordította: Bartha István és Hegyi Éva

Gondozta: Szász Enikő

Folytatás 11-13. számunkból

Tizenkettedik fejezet

A Nip völgye mentén, hosszan kanyargott a Norvégiába vezető út. Akár medvenyomnak is mondható, hisz a téli időszakot kivéve, alig fordult meg újtelepes ezen a vidéken.

A hótlán időszak nyomorúságosnak számított; ilyenkor alig akadt valami cserélnivaló. Norvégiába általában márciusban és áprilisban szoktak menni, amikor a nappalok már hosszabbak, az újtelepesek házáinál pedig bőrök és zsákba fogott hófajdok vártak a cserére. Ilyenkor a távoli hegyek megkérgesedett hótakarója ropogott a súlyosan terhelt szánkók alatt. Tavasszal akár száz kiló lisztet, vagy más életszükségleti cikket is könnyen haza lehetett szállítani, anélkül, hogy egy hétnél tovább kellett volna távol lenni az otthontól, de hogy valaki nyári időben egy zsák liszttel a hátán nekivágott volna ennek a száz kilométernyi útnak, ilyen még nem fordult elő. Még ha bírta volna is erővel az ember, maguk a talajviszonyok nem engedték meg. A süppedékes talaj, egyszerűen nem bírt el ilyen megterhelést. Az út nem csupán sziklás helyeken vezetett, hanem helyenként süppedős mocsarak keresztelték a keskeny hegyi utat, amelyek pillanatok alatt elnyelheték az embert, terhével együtt.

Helge a csenevész nyírfaerdőn keresztül vándorolt, Simon lánya pedig árnyék-ként követte. Mindkettőjük hátán üres hátizsák volt és gyorsan, nesztelenül haladtak előre, mint ahogy a hegyi lakók szokták.

Fent a tisztásokon legelésző rénszarvasokat láttak, lábuk előtt néha sárgászürkés hegyi pockok szaladgáltak, melyek talán még az est beállta előtt valamelyik mohó ölyv karmai közé kerülnek. Egyébként csend honolt a hegyekben. A hideg tavasz sok kárt tett a madárfészkekben. A tojások egy része megfagyott, s az eddigi öt-hat vagy nyolc fióka helyett csupán két-három kelt ki, számos fészekben egy sem. Akik télen a hófajdos erdőből óhajtkák ellátni magukat, aligha lesz alkalmuk összefogni egy zsákra való fajdot.

Helgék átlépték a norvég határt. A férfi úgy vélte, még az est beállta előtt elérhetik a norvég vásárteret. Előző este egy kezdetleges menedékházban szárították meg ruháikat a Niphegy lábánál, s ott aludtak néhány órát, nyírfagallyakból meg

tavalyi fűből összerakott kemény fekvőhelyen. Ugyanolyan vizesek lettek, mint előző nap. Gudrun szoknyájából csöpögött víz, bár az utolsó gázló előtt térdén felül felemelte. Helge nadrágszára hidegen tapadt a lábára. Semmi értelme nem volt annak, hogy megálljanak és tüzet rakjanak. Ha egy kis nedvességtől megijednek, soha nem jutnak messzire.

A norvég vásárhely egy keskeny völgyben feküdt. A négy apró parasztház mintegy a földhöz lapult, nehogy belecsússzék a sötét fjordba. A házak körül néhány talpalatnyi szántóföld látszott. Közvetlenül mögöttük meredek sziklafal emelkedett a magasba, amelyen a nyírfa- és fűzfabokrok alig-alig tudtak megkapaszkodni.

A norvégok szintén újtelepek voltak, mint a svéd testvéreik, de közöttük volt egy igen lényeges különbség: a fjord nyílt kikötő volt az egész világra. Csónakkal sokkal nagyobb mennyiségű élelmet tudtak haza szállítani, mint a hegy túloldalán lakó sorstársaik a hátukon. A norvégok többet hoztak haza, mint amennyire szükségük volt, s a fölösleget állatbőrök, meg egyéb kereskedelmi cikkek ellenében elcserélték, de bankjegyet meg ezüstpénzt is elfogadtak, ha ilyesmit nagyritkán felkínáltak nekik. Hogy éjszakai szállást biztosítsanak a cserére jövő embereknek, külön kis házikót építettek, amelyet két szobára osztottak; az egyikben fekvőhelyek, a másikban pedig lóállások voltak, mert néha az is előfordult, hogy valame-lyik távolabb lakó svéd lovas kissekérral jött.

Helge és Gudrun alkonyatkor ért be a faluba, s a helyi szokásokhoz híven Harald Stenerudnál kaptak kosztot és szállást. Gudrun fáradt volt a megerőltető úttól, s Helge intézkedett, hogy az utasoknak fenntartott szobában pihenni térhes- sen. A lány nyomban el is aludt, Helge báránybőrt borított rá, ügyelve, hogy a vállai jól betakarja. Mozdulatai gyengédek és óvatosak voltak. A túlsó sarokból két vándor tágra nyílt szemekkel figyelte Helgét.

– Asszonyod? –érdeklődött az egyik.

Helge bólintott.

– Igen, az!

A vándorok egyike Olof Nilsson szülőfalujából volt, Emil Aronsonnak hívták. Olyan negyven év körüli lehetett, csontos, durva kezű, elálló fülvolt. A komája fiatalabbnak látszott; megviselt, sovány hegylakó. Stornästől keletre volt az újtelepe, s ahhoz, hogy Norvégiába jöhessen, nehéz terepen, nem kevesebb, mint ötven kilót cipelve a hátán, legalább kétszázötven kilométernyi utat kellett, hogy megtegyen. Karikalábú volt, a lappokhoz hasonló. Anyja ereiben lappvér folyt, s ezért Lapp-Anténak hívták.

Aronsson ültében Helgét figyelte. Furcsának találta, hogy ez az ember egy eszelős nővel jött erre a hosszú útra. Az is lehet, hogy a szerencsétlen asszony út- közben veszítette el az eszét. Súlyos dolgok történhetnek, amikor az éhínség és szerencsétlenség rászakad az emberre. Talán elveszítette gyermekét. Nos, ha így van, hát nem ő az egyetlen, aki így járt. Sok gyermek fog még meghalni, mielőtt a

tavaszbeköszönt.

- Valami szerencsétlenség ért benneteket?

Helge szembe fordult a kérdezővel.

- Nem, sőt, kevesebb, mint másokat. Gabonánk, burgonyánk nem volt, ami megfagyhatott volna.

Helge elmondta, hogy csak nemrég kezdtek a föld feltöréséhez, s így még semmit nem tudtak vetni.

- De az asszonyod... hogyan tébolyodott meg?

Helge késett a válasszal. Most mondja meg ennek az embernek, hogy Gudrun egy gyilkosnál élt eddig? Végül megkérdezte, hogy ismerős-e Bäcklidenben és hallott-e már Mordról.

Aronssonnak fogalma sem volt Bäcklidenről. Stornäs egész más irányban fekszik, mint Bäversjö és környéke. Más helyen kereszteltek, eskettek és temettek, s még csak egy közös kereskedelmi útjuk sem volt. Az újtelepesek téli útja jó ötven kilométernyire, északra esett attól a vásártértől, ahol a déli vándorok csereüzleteiket lebonyolították.

- Mord... dünnögte Ante. – Úgy hívnak egy embert, akit anyám bátyja Vérebnek hív. Rénszarvasokat oroz, s a lappok azt mondják, hogy a napjai már rég megvannak számlálva. Merre van a te újteleped?

Helge pontosan leírta a helyet, mire Ante csóválni kezdte a fejét.

- Már pedig ott nem lakhatsz, mondta. Jön a lapp, s azt mondja, hogy elfoglaltad a területét. Elűz onnan, s ha nem mégy, jön a végrehajtó meg a pandúr és felgyújtják a házad.

- Felgyújtják a házat?! Csodálkozott Helge. - Nem, ezt nem hiszem el.

Helge elmagyarázta, hogy ő nem szándékszik megsérteni a lappok jogait és úgy véli, a rénszarvasoknak bőven van helyük az ő csekély földjein túl is.

- Igen, de nem kapsz papírt a telepre. Nem tudod, hogy tavaly óta új törvény van? Ez a törvény azt mondja, hogy az irtáshatáron túl nem lehet semmilyen újtelep.

- Irtáshatár... hát az meg merre van?

- Én azt hiszem a te házad olyan jó nyolcvan-kilencven kilométerrel fölötte van.

- De hisz' akkor Björknesz és Bäckliden is nyugatra esik az irtáshatártól.

- Bizony, s úgyszintén Stornäs, és az én újtelepem is, sok mással együtt. A törvény azt mondja, hogy akiket régebben bejegyeztek, maradhatnak, de újaknak nem szabad letelepedniük.

Helge homlokát mély ráncok barázdálták. Ha ez igaz, gondolta, akkor bizony elég rossz hírt hallott. Törvény az irtáshatárról... Érdekes, hogy se Johann, Björknessben sem Issaksson nem említette egy szóval sem. Vagy talán annyira új a törvény, hogy nem jutott még odáig? Hirtelen gyanúja támadt. Élesen nézett Antéra.

- Igazat beszélsz? –kérdezte szigorúan.

Ante vállat vont.

- Ugyan, miért hazudnék? Megkérdezheted a pandúrt, meg a végrehajtót. Meglátod, hogy ők is azt mondják, hogy ha földet akarsz, vásárolj azoktól, akiknek régi telepe van. Nem adnak ki új birtoklevelet... Tiltja a törvény.

Aronsson úgy vélte, teljesen mindegy, hogy a kincstár jóváhagy-e újtelepet. Amilyen időket élünk, az éhség úgyis elűzi az embereket az egész hegyvidékről. A kincstárpapírokkal ugyan jól nem laknak, ha mégannyi pecsét is van rajtuk.

- Azt hiszem, hogy mire legközelebb ismét elolvad a hó, bőven lesz hely embernek, állatnak egyaránt... A hegyi lakóknak le kell költözniük, akik ott fenn maradnak, elpusztulnak. Bizonyosan hosszú utat kell megtenniük, amíg olyan helyre érnek, ahol van élelem. A vetés körös-körül mindenütt megfagyott. Umeå környékén nem lesz termés sehol, és odáig, öregekkel meg gyermekekkel, harmincnappnyi út van. Östersundnál, a Storsjöland-i jámteknél sincs gabona... Legalábbis nem annyi, hogy egy szemet is eladhatnának. Az upplandiakig pedig majdnem ezer kilométer az út, s úgy hírlik, hogy ott a szárazság tönkretette a takarmányt, a gazdák kénytelenek levágni az állataikat. Lejjebb, délen sem sokkal jobb a helyzet. A nyugati partvidéken sem tudja a szerencsétlen nép, hogy hogyan tartsa magát életben. Nehéz idők következnek egész Svédországra.

Helge mélyen elgondolkodva, nyomott hangulatban ült. Érdeklődött, hogy úitársai vajon ott szándékoznak-e hagyni újtelepeiket.

Aronsson mélyet sóhajtott:

- Ha eszünk van, akkor még a tél beállta előtt elmegyünk. A málhát rápakoljuk a legerősebb állatokra, s a gyengéket pedig levágjuk. Így le lehetne jutni a faluba, míg a gyermekek jó erőben vannak.

- Nos, hát miért nem mentek? – sürgette Helge.

Aronsson a fejét rázta.

- A fehérnépek, meg az öregek nem akarnak. Abban bíznak, annyira rossz mégsem lesz, hogy ki ne bírják.

- Magam sem akarok, pedig biztosra tudom, hogy egy napon mennünk kell. Abban reménykedem, hogy a vadászat talán jobb lesz, s igyekszem elfelejteni, hogy a hófajdnak épp most nincsenek kicsinyei, s hogy az egész vidéken egy nyulat sem látni. A rókáról ugyancsak nehéz lesz lehúzni a bőrt, a farkas pedig veszélyessé teszi az erdőt a korgó gyomrú emberek számára, akiknek sem lábukban, sem a karukban nincs már erő. Ha élni akarunk, nem maradhatunk itt télire. Éppen ezért mondom, hogy annak az új törvénynek semmi értelme sincs. Ez a környék néptelen lesz a törvény nélkül is... Sokkal néptelenebb, mint azt a törvény előírja.

- De hisz' Norvégiában van gabona.

- Igen, de nem annyi, hogy elég legyen minden éhezőnek is. Az idén drága a gabona és sokaknak semmije sincs, amit cserébe adhatnának. Télen majd még hús rókabőrért sem kapsz egy tunna gabonát. Ha valaki pedig ezen a télen öt

rókát nyúzhat, akkor nyugodtan állíthatja magáról, hogy szerencsés vadász. A hódra még csak ne is gondoljunk, a rozsomák elejtése pedig szóba se jöhet, amikor az embernek alig van jártányi ereje. Nem is vettem észre... van valami cserél-nivalód?

- Nincs.

- Akkor bizony nem kapsz gabonát, sem más egyebet, amire szükséged van. Stenerudnak is megvan a maga baja. Nem tud csak úgy hitelbe árut adni. Azt mondja: „Nem tudom, hogy majd el tudsz-e jönni a bőrökkel hozzám!” Amikor az éhínség pusztít, nem tudni semmit sem előre.

- Pénzért sem ad?

Aronsson úgy nézett a fiatalemberre, mint aki attól tart, hogy bolonddá akarják tenni. A pénz ritkaságyszámba ment a hegyvidéken.

-Dehogynem,- mondta elnyújtva, - ha van pénzed, akkor biztosan ad.

Helge másnap elintézte a bevásárlást. A stornásiek már kora reggel útra keltek, nagy batyukkal megrakodva. A dolog úgy festett, mintha féltek volna az idegen-nel, meg a különös asszonyával együtt vándorolni, s inkább kereket oldottak. Ezt azonban nem lehetett tőlük rossznéven venni, a vadonban mindenki saját magát istápolja.

Aronsson még előző nap felkészítette Helgét, hogy fél zsák lisztnél többre ne számíton. Stenerud maga sem volt hajlandó többet adni. Egy egész zsákot...? Nem, egyáltalán nem biztos, hogy saját magának is elegendő lisztet tud beszerezni. Tekintete azonban véletlenül Gudrunra tévedt, s egyszeriben a lélegzete is elakadt.

- Egy zsákkal?- hát legyen!

Gudrun jelenléte a cukor, a só és a bab mennyiségére is kihatással volt. Helge mindent megkapott, amit kért. Az élelmiszereken kívül sörétet és lőport vásárolt, meg halászsíneget és egy jó széles fejszét. Egy vég durva posztóra bökött az ujjával s az iránt érdeklődött, hogy a falu asszonyai közül vajon ki varna szoknyát belőle. Stenerud feleségéért kiáltott, aki nyomban kiszabta, s odanyújtotta a cselédnek, hogy varrja meg. Gudrun ujjasmellényt és sálát is kapott. Helge azonban mégsem volt meglegedve. Csak állt és nézelődött a szűk raktárban.

- Rövid báránybőr bundát is szeretnék neki.

- Nincs.

- Báránybőr?

Báránybőr volt, s miután Helge kérdezte, hogy valaki tudna-e bundát varrni, Stenerud nyomban hívatta az egyik szomszédasszonyt, aki méretet vett, és megígérte, hogy legkésőbb két nap múlva készen lesz a bunda. Helge hálásan köszönte. Két nap vagy három, mit sem számít! Fő, hogy meglegyen a bunda. Majd jól megfizet mindenért.

Helge tovább vásárolt, s mire bevégezte, azon vette észre magát, hogy az összes málhája majdnem másfél mázsát nyom. Gudrun mindenütt a nyomában volt,

de mivel semmit sem tudott felfogni, nem is töprengett azon, hogy Helgének honnan van annyi pénze. Stenerud azon tűnődött, hogy vajon ezt a sok holmit, hogyan fogják a hegyeken átcipelni.

- Szívesen fizetnék valakinek, aki lóval meg málhákosarakkal átsegít minket a hegyen. Onnan aztán majd csak magunk is elcipeljük valahogy. A száz kilométerből háromszáz is lesz, ha majd dupla utakat kell megtegyünk, de ennél rosszabbat is ki lehet bírni.

Stenerud nem akarta ijesztgetni Helgét, hogy amíg a hátrahagyott málhákért visszafordulnak, addig az őrizetlenül hagyottakat a vadállatok könnyen megdézsmálhatják. Úgyse tud rajta segíteni, ráadásul soha sem tudott ezeken a svédeken eligazodni, jöllehet már majdnem harminc éve kereskedik velük. Akkora terhet cipelnek át a hegyen, amit más ember aligha tudna felemelni, s olyan kalandos vadászatokat rendeznek, amelyre maga az ördög sem vállalkozna. Gabonát vetnek, és fagyot aratnak, a gyermekeiket látják megszületni, és éhen pusztulni, betegre koplalják magukat, de mégis élnek. A télutónak rogyadozó térdekkel és beesett, sápadt arccal néznek elébe, de arcuk mégis olyan kemény, mint lábuk alatt a jeges hótakaró, s szemükben ott él az elszánt, konok élni akarás. A svéd nem pusztul el. Ha egyik eltűnik, új lép helyébe, hántja a fakérget, ami majdnem egyedüli kenyérré valója, s keményen megkapaszkodik, mint a kúszónövény, harcol a fagy és a vadon viszontagságaival. A svéd szinte nem is ember... - vagy talán még inkább ember, mint a többiek. Csak a svéd képes egy hibbant nővel neki-vágni a vadonnak, s nagy pénzeket fizetni azért, hogy a szerencsétlen ne fájzék.

Mialatt Helge a bundára várt, körülnézett egy kicsit a faluban; a vadászatról meg a szántásról beszélt az emberekkel, halászni próbált a fjordban és általában igyekezett erőt gyűjteni a rá váró hosszú hegyi vándorláshoz. Gudrun ritkán maradt el tőle. Mélyen meghajolt minden szembejövő előtt, s néha-néha azt mondta, hogy a mennybe utazik. Az embereknek elakadt a hangjuk, s elhagyta az erejük, amikor Gudrun tágra nyitott szemekkel rájuk nézett. Az asszonyok szívükhöz kaptak, s szaporán pislogtak, hogy könnyeiktől megszabaduljanak, a gyermekek tisztas távolságban maradtak, a kisebbek pedig görcsösen markolták az anyjuk szoknyáját. Együttérzésből sok fürge kéz segített a varróasszonynak. Úgy érezték, könnyebben lélegzenek majd, ha a svéd asszonyával együtt a hegyek túlsó oldalán lesz.

Másnap délutánra elkészült a bunda s a báránybőr sapka is. A varróasszony felsegítette Gudrunra, s a csodálkozástól megnémultan állt mellette:

- Hát nem olyan, tisztára mint egy angyal... olyan szép?

Gudrun megsimogatta a fehér báránybőrből készült gallért, majd levette a sapkát, néhányszor megforgatta kezében, arca felderült:

- Gudrun szép - suttogetta. -Most már bemehet Gudrun a mennybe.

Helgét villámként sújtották Gudrun szavai; összerezsent, s megragadta az asztal lapját. Nagyot reccsent az asztal. A varróasszony kebléhez kapott, de nem szólt egy szót sem.

Tizenharmadik fejezet

Helge és Gudrun napkeltekor hagyták el a norvég falut. Előttük kantáron vezette a csatáros szőrű nordlandi lovát egy ember, fűgén másztak felfelé a súlyos málhával. Helge is alaposan meg volt pakolva, Gudrun azonban csak annyi csomagot kapott, hogy friss erővel érhesse el a magas hegyeket.

Háromórai menet után a ritka nyírfaerdőig jutottak, amely felett kopár hegyvidék következett. A vándorok egy patakocskánál megálltak, pihenőt tartottak. A ló, miután lemálházták, mohón harapdálni kezdte a bokrok aranysárga leveleit, s rárafújt a hepehupákon növő sovány fűre.

A norvég férfi gallyakat gyűjtött s tüzet rakott, miközben Helge előszedte az elemőzsiát. A vásárolt élelmiszerhez nem kellett hozzányúlniuk. Előző este a falu asszonyai sorban odalopakodtak Helgéhez, kenyeret, vaját, sajtot meg húst nyújtottak át neki. Helge köszönettel fogadta: jól tudta hogy mindezeket nem kapta volna, ha egyedül van. Nem sokat töprengett azon, hogy az asszonyok talán engesztelő áldozatként ajándékozták adományait, mert úgy gondolták, baj jöhet rájuk, ha az a szegény beteg lány éhesen hagyja el a falujukat. Áldozat vagy együttérzés, mindegy. A kiadós ételek azt jelentik, hogy egy nap alatt hosszabb utat tehetnek meg, sőt még ennél is többet: magát az életet, hiszen a hegyek között, viharos időben, a kiéhezett ember egyetlen nap alatt is elpusztulhat.

Évés után a norvég jónak látta tovább folytatni az utat. Bár az alku szerint csak idáig kellett jönnie, mégis azt mondta, hogy egy kis darabon még elkíséri őket. Helge hálásan tekintett rá. Minden kilométer, amit a ló velük megtett, két megtakarított úthosszat jelentett számukra. Útjuk úgyis elég hosszú lesz még, s az idő egyáltalán nem volt biztató. Az éj folyamán hó lepte el a magas hegyeket, s a hegyoldalon éles szél süvített végig, amely időnként erős forgószéllé erősödött.

Gudrun szótlánul követte a férfiakat a kopár kősvatagon át. Gyakran tekintett az égre, de csodálatosképpen mégsem botlott meg a kövekben meg a rénzuzmókban. Arca piros volt, haja tövénél izzadságcsepp csillogott, de látszólag minden különösebb megerőltetés nélkül lélegzett, jól bírta az utat. Bundája és sapkája a hátizsákjához volt erősítve.

Szüntelenül csak előre mentek, a hegyes sziklák mellett, őskorinak tűnő hegyi csapásokon le a völgybe, majd ismét meredek hegyoldalakon fel, kies fennsíkokon át, ahol az emberek meg a ló sziluettje rajzolódott a felhős égre. Helge időnként megkérdezte a norvégot, hogy nem akar-e visszafordulni. Az azonban Gudrunra nézett és azt felelte, hogy még elkíséri egy kis darabon. A kis darabból azonban hosszú út lett, a ló és gazdája egyre csak kelet fele tartott. A hegyről lefele vitt az út. Fűz és nyírfa súrolta a ruhát, lenről vízesés dübörgése hallatszott.

A hegyi patakocská jó harminc méter széles lehetett a gázlónál. A kövek és sziklatömbök között sebesen örvénylett a víz. A ló előre szegezett fülekkel fújta-tott, ám amikor a gazdája nekivágott a víznek, mintha rejtett veszedelmet kutatna,

szüntelenül szaglászva a vizet, utána indult.

Helge kézenfogta Gudrunt és belépett a vízbe. A norvég rákiáltott, hogy várjon.

Miután lerakta a málhát a lóról, visszajött és felsegítette Gudrunt a ló hátára, majd újból nekivágott a pataknak. Saját feleségének vagy lányának gyalog kellett volna a patakon átjönni, mert bizony hitvány gyermeket szül az olyan asszony, akinek még ez a kis patak is akadály. Feleség, lány vagy akármilyen más asszony, csak így jöhetett át. De a norvég azt nem nézhette, hogy ez a szerencsétlen esze-lős lány derékig gázoljon a jéghideg vízben.

Eltelt a nap fele, a norvégnak már gondolnia kellett a visszafordulásra. Sötétedés előtt már aligha érhet haza, de bízott abban, hogy lova nem téveszti el az utat. Még az evésre sem vesztegelte az időt, gyorsan elbúcsúzott, átgázolt a patakon, majd eltűnt a nyírfaerdőben.

Helge négy részre osztotta a málhát, minden oka megvolt arra, hogy elégedett legyen: mintegy harminc kilométernyi utat tettek meg hazafelé, ami azt jelenti, hogy egy jó napi vándorlással kevesebb volt előttük. Nehéz csomagokkal megrakodva, rossz utakon, ennél többet senkitől sem lehet elvárni.

Súlyos batyuik alatt lihegve küszködték magukat a meredeken felfelé; a pataktól az ösvény egyenesen egy kopár fennsíkra vitt. Helge nem mert túl messzire menni. Néhány száz méterrel feljebb megállt, ledobta hátáról a csomagot, s visszafordult újabb csomagokért. Ilyen helyen, ahol a vadállatok is éheznek nem tanácsos őrizetlenül hagyni a lisztet vagy egyéb élelmiszert. Gudrun lihegve követte Helgét. Arckifejezése távolról sem árult el olyasmit, mintha szegény elméjében különösnek találta volna, hogy ugyanazt az utat, hol előre, hol hátra teszik meg. Mielőtt az újabb batyut felemelte volna, mélyen meghajolt saját bundája előtt.

Több órát vett igénybe, míg a csomagokkal százötven méternyi utat megtettek felfelé a nyírfaerdőben. Közvetlenül előttük hegygerinc húzódott, s Helge azon tűnődött, hogy vajon a sötét beállta előtt átjuthatnak-e rajta. Tető nélkül, a kopár hegyoldalon éjszakázni, nem gyerekjáték. Talán csak van valami barlang itt a közelben – gondolta – és azt is, hogy most azonban még korai az éjszakai pihenőhelyet keresnie.

A hegygerinctől északra, a jeges csúcsokra időnként eltűntek a tovavonuló felhőfoszlányokban. Kelet felé valamivel nyitottabb volt a vidék. Dimbes-dombos táj, melyet itt-ott csillogó tengerszemek tarkítottak, s a nyírfaerdők aranyárga lombozatától élénk, mély völgyek szeltek át. Helgének úgy tűnt, hogy messze a távolban a bāversjöhöz tartozó egyik csúcsot látja.

Gyorsítani kezdte lépéseit. Hatvan kilométer! Nem, ez annál több. Ez háromszor hatvan, mert minden egyes kilométert háromszor kell megtenniük. A pihenőket leszámítva, legalább hatvan óra kell ahhoz, hogy a näverbäckki kunyhót elérjék.

Estefelé kissé kiderült, s még teljesen nappali fény volt, amikor egy rénszarvascsorda, mintha kiszakadt volna a hegyekből, robogva vágatott Helge és a lány

felé. Helge levetette a válláról a terhet, s visszaszaladt, hogy minden csomagot elmenekítsen a rénszarvascsorda és az acsarkodó kutyák útjából. Gudrun pillanatokig lihegve állott, a fáradságtól reszketett a lába, aztán habozva, majd meglepetten sikoltva szaladt ős is.

Csomagjaikat egy nagy kő mögé gyűjtötték. Ezernyi pata csattogott, a sok ágas-bogas szarv erdőként meredt a magasba. A kutyák csaholása belekavarodott a rénszarvasok éles bögéskébe.

Gudrun zihálva lapult a kő mögött, amíg a szarvascsorda elrobajlott mellettük. Ruhája gőzölgött, a nagy erőfeszítés kifárasztotta: Keble megfeszült, majd lepatantak a gombok a mellényéről.

Az egyik lompos szürke kutya Helgére támadt, de elkergette egy hosszú bottal felfegyverzett bojtárlegény, aki néhány méternyire a kőtől megállott. Helge köszöntött. A lapp ridegen és gyanakvón fogadta.

Bár a lapp ellenségesen fogadta, Helge mégis úgy vélte, jó lenne megtudni tőle, hogy ez a lappcsalád szokott-e ősszel és tavasszal a näverbäck-i lejtőn tartózkodni. A válasz igenlő volt. Helge sietett elmondani, hogy a közelben újtelepet létesített. A lapp szeme szikrázott.

- Te elveszed tőlünk a földet! – fakadt ki hevesen. –Ti újtelepesek, csak jösztek és elvesztek! De a házad nem fog soká állni. A bíró felgyűjtja – mi felgyűjtjük. Állataidat tépje szét a farkas! Majd megtanítunk téged! Felgyűjtünk... érted? Leégetünk, a hamut meg a földbe tapossuk! Most azt mondja a törvény, hogy nem lehet több újtelep ott.

A lapp egyre jobban belelovalta magát, kezeivel hadonászott és heves átkozódásba kezdett.

Gudrun előlépett, és ahogy idegenek előtt szokta, mélyen meghajolt.

- Megyünk a mennybe! – mondta halkan.

A lapp rámeredt, majd egy lépést hátrált, aztán hirtelen leemelte a sapkáját és mélyen meghajolt. Hajlongva, lassan visszafelé húzódott, majd hirtelen megfordult és rénszarvasai után sietett.

Helge dühösen nézett utána. „Hát így állunk!? Ezek gyűjtogatni akarnak! Óva inti őket ettől. Ha tüzzel és füsttel zavarják ki Gudrun a vadonba, ezt megkeserülük. S ha Gudrun meghal... igen, ha ez Gudrun halálát jelentené, akkor ő tíz... nem, húsz életet fog érte elpusztítani! Veszett ördöggént ront rájuk, amíg erejében egy csepp vér lesz!”

- Angyal ne legyen haragos!

A lány női hangtól Helge összeresztett, mély lélegzetet vett és vállára emelte a batyut.

Sötételni kezdett és Helge szaporábban lépett. Már nem lehet messze a nyírfaerdő. Maga mögött hallotta Gudrun lihegését, a lány erőfeszítésétől ismét felkorbácsolódott a vére. „Leégetni a kunyhót... Kifüstölni minket, mint vadállatot a barlangjából! Majd megmutatom nekik! Tüzet, tüzért, kést késért, az utolsó lehetőségig. Ha az ökológus érvényes a vadonban, akkor majd ő igyekszik, hogy minden-

kinél keményebbet üssön.”

Helge és Gudrun a második fordulóért jöttek. Amikor a fűzes bozót szélére értek, három lapp férfivel találták szembe magukat, akik levett fővegekkel, tisztelettel közeledtek feléjük.

Az újtelepes készenlétben állott. „Mit akarhatnak ezek? Talán már most elkezdek?... Ugyan bizony pórul járnak, hisz' dárdá sincs náluk.

- Mi visszük a csomagokat! -szólalt meg az egyik. Ugyanaz a férfi volt, aki kis idővel ezelőtt még tűzzel fenyegette őket, most azonban egészen megváltozott a magatartása, hangja majdnem alázatos volt.

- A csomagokat...? - tűnődött hangosan Helge, zavartan.

- Igen, a te asszonyod nem cipelhet, s már fő is a hús az üstünkben.

Túl az alacsony nyírfaerdőn, az alkonyati ködben, Helge két kunyhó füstjét látta. Megkérdezte, hogy éjjeli szállást kínálnak-e nekik?

- Asszonyod nem hálhat kint a havason. Hideg éjszaka jöhet és nedves gallyakkal nehezen ég a tűz. Aranyhaj nem fázhat... És mi visszük a terhet.

A lappok jóindulata ellenére, Helge gyanakvó maradt. „Bíz az jó, ha Gudrun védett helyen, melegben pihenhet, de ki tudhatja, nincs-e valami ördögösség hirtelen támadt vendégszeretetük mögött? A lappok ravaszabbak hét kiéhezett rókánál.”

Anélkül, hogy megvárták volna a beleegyezését, vállukra kapták a csomagokat. Helge hagyta. Majd nyitva tartja a szemét. „Cipelje... rendben van! De hogy bírja majd a lapp az ötven kilós hátizsákot?!”

Amikor az alacsony lapp minden látható megerőltetés nélkül vállára lendítette a súlyos csomagot, majd gyorsan útnak eredt a bozótoson keresztül, Helge ördögösségre gondolt és egy pillanatilag úgy állott ott, mint akit megbabonáztak.

A lappok a hegy lábánál vertek sátrat, tulajdonképpen két család volt. Közösen több ezer szarvast birtokoltak. Két testvér, Torkel és Matti, mindketten nők, gyermekeik egy része már felnőtt. Egy harmadik család pedig alakulóban volt, ugyanis Torkel lánya, Sári egy suba alatt aludt Per Oma bojtárlegénnyel. A szarvascsorda jelenleg a határ menti havasoktól kelet felé tartott, hogy néhány hét múlva elérje azokat a legelőket, ahol a magányos kicsiny újtelep füstje, mint parányi folt, eltűnik a vadon mérhetetlen távlataiban.

A kunyhókban már előkészültek az idegenek fogadására. Torkel felesége szorgalmasan rakta a gallyakat a kormos üst alá, amelyből a hús párája a füstlyuk felé igyekezett. Az asszony széles arca komoly volt, elgondolkozva szívta rövid vaspipáját, amely a sok szutyoktól szortyogva égett. Néhány kisgyerek ült a tűz körül összekuporodva, minden kívülről jövő hangra a kunyhó bejáratára figyeltek. Sári új bőrröket rakott a maga meg az Oma fekhelyére. Ők ma éjjel a másik kunyhóban hálnak.

- Ismeri apám az újtelepest? -kérdezte hirtelen.

- Nem tudom, felelte az anyja.

- Lehet, hogy véreb. Nem volna szabad újtelepeseket tárt ajtókkal fogadni.
- Nem. De ennek a felesége nem a földön jár, s közel van Isten azokhoz, akiknek nincs ép eszük.

A beszélgetést vad kutyaugatás szakította félbe. Torkel felesége kinyitotta az ajtót, a sötétben öt alakot vélt közeledni.

Néhány perccel később Helge és Gudrun a konyhá padlóján ült, arcukat megvilágította a tűz fénye. A lappok alig vetettek ügyet a férfire. Mindannyian csak Gudrunt nézték. Arcát, száját, orrát, szemét, homlokát... és aranyszőke haját, amely csodálatosan ragyogott a rőzsetűz fel-fellobbanó fényében.

Torkel felesége étellel kínálta őket, s Helge jócskán vett magának, jóllehet bőségesen volt élelem a hátizsákjukban is. Jól tudta, hogy eljön a nap, amikor minden megtakarított falás étel az életet jelentheti.

Gudrun alig evett, a lapp asszony barátságosan biztatgatta:

- Egyél na! Majd alszol aztán. Most egyél. Nem jó üres gyomorral aludni. – Sikerült rávennie Gudrunt, hogy egyék a meleg levesből és a húsból is. Lehúzta a lány átázott cipőit és megtörölte a vizes lábait. Röviddel ezután Gudrun a rénszarvasbőrökkel vetett ágyon mély álomba merült.

Időközben a másik konyhá népe is átjött, s valamennyien a tűz körül üldögéltek. Mindannyian komolyak voltak, s nem sok szót váltottak. Matti felesége, felsőtestét előre meg hátra ringatva énekbe kezdett. Vékony ajkai alig mozogtak, tekintete a tűzbe révedt, mintha rejtett látomások után kutatna. Torkel felesége is zümmögni kezdett, majd a férfiak és a gyermekek is belekapcsolódtak a dalolásba. Mintha zsolnárt dúdoltak volna, de Helge csak panaszos hangokat hallott, úgy érezte magát, mintha halottas háznál volna. Rájuk szeretett volna kiáltani, hogy hagyják már abba, de csak ült összeszorított ajkakkal, verejtékes homlokkal. Kint, a szeptemberi sötétségben egy kutya vonított.

Végre elhallgattak a lappok. Ismét étellel kínálták és most először némi figyelmet szenteltek Helgének is. Sári fürkészően nézett rá, barna szemei azonban nem árulták el a gondolatait. Omma szúrósan tekintett rá oldalról, a két öregebb lapp pedig miközben hosszasan szopogatta a velős csontokat, egy-egy pillantást vetett Helgére. Végre Torkel törte meg a csendet.

- Messziről jössztek asszonyoddal?

Helge jónak látta elmondani, hogy Gudrun Bäcklidenben született. Annyira bizonyosan ismerik a lappok az újtelepeseket, hogy Simon nevééről talán már hallottak. Elmondta, hogy hol akadt a lányra, s hogy miért hozta magával. Keserű nyomatékkal jegyezte meg, hogy nem fogja eltérni, hogy akár tűztől, akár hidegtől vagy éhségtől elpusztuljon ez a szegény lány.

A lappok figyelmesen hallgatták. Matti elgondolkodva simogatta az állát.

- Így hát Simon lánya nem lakik egy házban a Vérebbel?

- Nem, ő itt van.

Matti és Omma összepillantott, mintha megoldást találtak volna egy régi prob-

lémára. Omma elővette kését, és gondosan, körültekintően fenni kezdte.

- Ismerem Simont, mondta Torkel. - Jó ember volt. Kezén nem száradt vér. Szerencsétlen körülmények között halt meg; belefűlt a folyóba. Ismertem a feleségét is, Máriának hívták. Ott voltam, amikor gyermekét megszülte. Tavasszal történt. A szarvasok a hegyek felé húztak akkor, és Kersti akkor szülte Sárít. Jött hozzánk Simon és asszonyánép után érdeklődött, mivel a felesége vajúdott. Én mentem vele, s Mária egy lány szült. Megmostam a gyermeket és segítettém Máriának, mi rénszarvaspásztorok kiskezűek vagyunk, sok életet látunk már világra jönni. Mint hallom, te Gudrunnak hívod őt, pedig Máriának hívják, mint az anyját.

- Máriának?

- Igen, a legközelebbi egyházi ünnepen megkereszteltük mindkét gyermeket. A mi lányunkat Sári-Magdalenának keresztelte a pap, a Simonét pedig Tora-Máriának. Simon mondta, hogy lányát énrólam nevezik Torának, mivelhogy engem Torkelnek hívnak. „Te segítetted a világra őt!” –mondta Simon. Én meg egy ezüst brosstűt ajándékoztam a kislánynak, hogy ha nagy lesz, tűzze a kendőjébe.

- Láttad a brosst?

Helge emlékezett a brossra, amit Mimi, bäcklideni látogatásakor az asztalra tett. Leírta a lappnak, hogyan nézett ki, s az helybenhagyóan bólogatott.

– Igen, az az, régi ötvösmunka, finom ezüst. Amikor Helge elmondta, hogy ezt a brosstűt Mimi kezében látta, Torkel szeme keskeny csíkká húzódott.

-Bíz' az nem jár szerencsével, hogy elvették Mária gyermektől az ezüst brosst, jelentette ki Torkel fojtottan. A Véreb ivadékának vissza kell adnia, még mielőtt a büntetés sújt le rá.

Omma folytatta a késfenést, s hüvelykujjával időnként meg-megpróbálta az élet, de nem találta elég élesnek. Sári tekintetét Helgére szegezte. Hosszan elnézte erős karját, hatalmas öklét, észrevette arcán a kis gödröcskét, amikor könnyedén elmosolyodva válaszolt egy- egy kérdésre és meglepetten vette észre, hogy a szempillái olyan hosszúak, mint a fiatal lányoké. Szemérmesen lesütötte a szemét, amikor Helge acélszürke szemével találkozott a tekintete.

Már későre járt, de még mindig nem esett szó a nävärbäckki kunyhóról, a szarvas-legelőkről és a kaszálókról. Úgyszintén nem esett szó az új törvényről sem, amely jogot adott a végrehajtónak meg a pandúrnak arra, hogy elűzze az ott élni vágyó újtelepeseket.

Helge szerette volna tisztázni ezt a kérdést. De csak ült, gémberedett lábakkal összekuporodva.. Gondolatát azonban ki kell mondania, s majd holnap, mielőtt itt hagyja a lapptanyát, megmondja a véleményét a tűzzel való fenyegetésről is. Úgy tűnt, mintha Torkel elfelejtette volna a kopár hegyoldalon való találkozást. Gondolataiba mélyedve üldögélt, időnként egy-egy szót ejtett más dolgokról, de állandóan visszatért a beszélgetés eredeti tárgyára, ami körül bős gondolatai keringtek, arra, hogy a Mord lánya elvette a gyermek Mária ezüstbrosst.

Matti és felesége, Sári meg Omma, s még néhányan, kimentek a kunyhóból. Ideje volt nyugovóra térni. Torkel is kiment.

Helge kinyújtotta a lábait. Csakhamar megértette, hogy a Gudrun melletti fekvőhelyet neki szánták. A szűk hely egész közel szorította őt a lányhoz, érezte a puha női test melegét. Óvatosan húzta magára a rénszarvasbőrt, nehogy felébredsz-e. Kívülről hangokat hallott. Hegyezni kezdte a fülét. Rekedt és indulatos, a másik pedig dörmögő hang volt. Lappul beszélgettek. Helge egy szót sem értett belőle. Kissé megfordult, hogy mindkét keze szabadon legyen. Előfordult már, hogy éjjeli szálláson késszúrással, vagy fülbeöntött forró ólommal küldték a másvilágra embereket.

Torkel felesége még mindig a tűz mellett ült, felső testét ringatva, mintha arra várt volna, hogy történjék valami. Arca meg-megrándult, gurgulázó hangok hagyták el az ajkát.

Tizennegyedik fejezet

Szeptember közepén beköszöntött a tél első hóvihara. A hegyi táj fölött vadul gomolygó hideg füstként sepert végig a hóvihar, majd a szűk szorosokban fehér fallá sűrűsödött, amelyben a kiáltás, halk zokogássá szelidült. Addig csapkodta, korbácsolta a nyírfaerdőt a fergeteg, amíg annak valamennyi csenevész fája és bokra meztelenre kopasztottan össze nem tört. A fenyőerdő felől nyöszörgés halatszott, ágak törtek le, s a vén odvas fák megrepedezve a földre zuhantak. A mocsár fölött hatalmas gomolyaggá kavarodott a jeges hótömeg, a magányos kúszófenyők között, versenyt futva a viharral, vadul betört a tisztásokra, ahol imitt-amott szegény emberek szénaboglyáit fenekestől felfordította, szétzilálta, szétfújta.

A vihar megsemmisítette az emberek minden reményét, hogy a csapások után még átvészselhetik a telet. Jó, hogy a többen védő fedél alatt tartották a szénájukat. Már más esztendőben is megesett, hogy a hó ilyen korán beköszöntött, a viharra is úgy tekintettek, mint intő jelre. Éhség és pusztulás fenyegetett. Akik életben akarnak maradni, el kell, hogy hagyják a vadont. Halk beszélgetések folytak férj és feleség, fiatalok és öregek között, de még soha senki sem akadt, aki az istállóba ment volna, hogy hasznos állatainak a vérét ontsa. Mint az előző években, most is tartózkodtak az állatok vágásától, jóllehet kétség nem fért ahhoz, hogy a takarmány még ínsegeledelnek sem lesz elég a majdnem üres istállóban. Ezt parancsolta a törvény. A kemény iratlan törvény arra kényszeríti az újtelepest, hogy inség idején együtt rogyják össze állataival. Ha mindig ledőfték volna állataikat, valahányszor inség fenyegetett, már réges-régen eltűnt volna minden telep. Az élet abszolút feltétele volt, hogy az ember az éhhalál küszöbén is megkímélje az

élő állatot. Jaj volt annak az újtelepesnek, aki üres istállóval várta a tavaszt! Az ilyen ember legalább olyan messze került az élettől, mint a cinterem néma halottjai. Élni, vagy együtt halni az állatokkal.

A vihar utáni napon Mord kinn állt az udvaron, súlyos botjára támaszkodott. Lába nem akart gyógyulni, fájdalom gyötörte. Félig halott volt, nem volt a lábában semmi erő, megtagadott minden szolgálatot.

Gyűlölettel nézett kelet felé, átkokat szórt. Lenne csak jó a lába, felkötné most a síléceit, és üldözőbe venné azt a kígyóivadékot, aki rálőtt. Már nem tarthat sokáig, amíg a rénszarvascsordák a közelbe jönnek, s ím itt tétlenkedik, semmi lehetősége nincs, hogy valamit is szerezzen abból a vándorló hústömegből. De nem baj, egy nap ismét egészséges lesz, s akkor aztán... Mord szemei szikráztak, ajka kegyetlen vigyorba torzult. Bosszút állni... Mord mit sem sejtett arról, hogy az apró öklű lappok már kimondták felette a halálos ítéletet, s most azon tanakodnak, hogyan, miként hajtsák végre még mielőtt a komoly tél bekövetkezik.

Viktor, Issaksson fia, jött az istállóból. Mord feléje fordult:

- Szerezz pálinkát! - mondta ingerülten.

- Nincs miből.

- Add el az egyik tehenet!

Viktor azt válaszolta, hogy takarmányszegény időben senki sem vesz tehenet nyűgnek a nyakába.

- Akkor vágd le! – De nekem pálinkát szerezz, mert egyébként az ördög visz el téged!

Viktor mormogott valamit. Egyáltalán nem volt biztos abban, hogy a hús jelenleg jól menő csereeszköz. Lent a falvakban is szűkösen állnak a takarmánnyal, s bizony sok hasznos állatnak nyakát szegik. Olcsó hús – drága pálinka! Ha tőle függne, bele nem menne ilyen üzletbe.

Mord felforlyant:

- Mit állsz itt, és mit jártatod a szádat! – Vágd le a tehenet és vegyél pálinkát. Különbem...

A bävársjöi fiú arca hirtelen elborult. De mennyire, hogy levágja a tehenet! Valami kegyetlen indulat bújt belé, amikor nekilátott a mészároskodásnak. Bäcklideni tartózkodása nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Sokszor kemény szavakat kellett lenyelnie a jó étel helyett, és Mimi többször fűjt rá anyatigrisként dühöt, mint ahányszor simogatásaival melegítette. „Levágni a tehenet. Rendben van, hát levágom!” Tudatában volt annak, hogy késszűrése a bäcklideni újtelep végét jelenti. De csöppet sem aggódott már. Eldöntötte, hogy semmi szín alatt tovább itt nem marad.

Másnap reggel Viktor kelet felé vette útját. Hatalmas húsadagot vitt magával.

Björkneszben a tél fogadására készültek. Póttakarmány gyanánt zuzmót és száraz lombot gyűjtöttek. Emberi eledelnek fakérget és sózott fűvet halmoztak fel nagyobb mennyiségben. A férfiak puska nélkül egy lépést sem tettek, lövésre azonban ritkán akadt alkalom. A nyúl eltűnt. A süketfajd és a császármadár ritka volt, sőt még a vízimadarak is olyan gyéren mutatkoztak, hogy alig akadt valami vadászszákmány. Hét nap telt el egymás után úgy, hogy fogás nélkül vonták be a hálókat.

Anna arra várt, hogy Helge a kecskéért jöjjön. Már nem remélte többé, hogy vele megy, mivel tudomására jutott, hogy az idegen szerzett magának asszonyt. Nils tett említést erről, és később, az egyházi ünnepek alatt a lappok kápolnájánál mások is megerősítették ezt. Még csak egy könnyet sem hullatott, amikor már világhosszá vált előtte, hogy más asszony lakik abban a házban, amelynek a tűzhelyét maga akarta ápolni. Egyetlenegy könny sem... Csupán nagy, csodálkozó szemei árulták el, hogy nem érti, miként képes egy eszelős asszonnyal együtt földet túrni az a férfi.

Johann hihetőnek tartotta, hogy Helge nem tér vissza, hiszen még a lappok kápolnájánál sem mutatkozott, és Issaksson is említett egyet-mást Helge bäversjöi látogatásával kapcsolatban. A kecskéket le kell vágni. Senki sem fogja azokat keresni, de egyébként is, meg kell válni a kisebb állatoktól, hogy minden takarmány a tehéneknek jusson. Így talán valahogy áttelelnék majd.

- De hisz' mi neki ígértük a kecskéket - tiltakozott Anna.

- Akkor jött volna értük, és vitte volna el. De nem jött. Az a gyanúm, hogy már nincs a vidékünkön.

Anna szeme tágra nyílt.

- Nincs itt... Dehogynem! Hisz' maga Issaksson mondta, hogy Helge újtelep után érdeklődött nála.

- Hajjaj, rég az ideje annak... azóta sok minden történhetett. Kérdeztem az új embert, Olof Nilssont, s azt mondta, hogy egy férfi, olyan háromórányi járásnyira tőle, a patak mentén kunyhót épített. „Az ajtó azonban zárva - mondta Nilsson, - a kémény sem füstöl. Azt hiszem, Helge délfelé húzódott, hogy megússza a téli nehézségeket”. – Most pedig mi levágjuk a kecskéket.

A lány ellenszegült.

- Nem, nem vágjuk le! Mit mondunk majd, ha netalán mégis eljön, és számon kéri őket? Igen rosszul venné, hogy elfogadtuk a segítségét, és mi magunk esszük meg a bérét.

- Azzal ugyan nem segítünk rajta, ha most életben hagyjuk őket, hogy majd tél derekán rókacsaléteknek tegyük ki a csonttá-bórré aszott hulláikat - mondta keserűen az apja. – Akinek felvenni való fizetsége van, addig jöjjön érte, amíg megvan. Majd lesz egy-két szavam hozzá, ha netalán mégis beállítana.

Anna makacsul kijelentette, hogy márpedig a kecskéket nem vágják le. Ő maga szerez takarmányt a számukra.

- Takarmányt szerezni! – mondta az apja. Azt sem tudod, mit beszélsz.

A lány arca hirtelen elváltozott, s apró kezei ökölbe szorultak.

- Majd szerzek takarmányt! – fakadt ki hevesen. – Ti még csak két szál szalmát sem kell, hogy eléjük vessetek. A hó alatt fogok vájkálni rénszarvaszuzmó után, és a fáról levakarom a mohát! Lehet, hogy még így sem érik meg a tavaszt, és akkor a róka eszi meg a bőrüket, de rólunk senki se mondja, hogy mások állatát levágtuk.

Johann végül hagyta a lányát saját akarata szerint cselekedni. Védelmére kelt, amikor Nils olyasmit mormogott, hogy bolondság hagyni, hogy a gyermek vezesse orruknál fogva őket.

- Anna gyermek?! Ó, nem! Nincs már messze az a nap, amikor ugyanolyan széles rendet vág majd, mint akármelyik férfi. Takarmányt akar szerezni a kecskéknek. Szavuk sem lehet ellene.

Anna egyedül lakott a nagyapa házában, és úgy látszott, hogy önálló háztartásra akar áttérni. Fejszével járta az erdőt, gallyat cipelt haza, halászott a tóban, amennyit csak tudott és hurkot vetett a hófajdnak. Nehéz puskája mindig medvére volt töltve. Fáradhatatlan volt, ritkán mosolygott és néha olyan kifejezés ült a szemében, hogy Inga attól tartott, Annánál nincs valami rendben.

Az éhség még nem kezdődött el úgy igazából a björkneszi házacskákban, de Inga máris a hosszú téltől rettegett, s néha megkockáztatott egy-egy szót azzal kapcsolatban, hogy talán mégis okosabb lenne leköltözni a faluba.

- Ha majd nem lesz erő bennünk, akkor már késő erre gondolni.

Nils sem ígért, sem nemet nem mondott. Nehéz elhagyni Björkneszt, de még nehezebb végignézni, hogyan pusztulnak el gyermekei étlen. Hiszen csak azt tudná, hogy mi legyen az állatokkal, s hogy hol talál egy helyet, ahol fedél alá kerülnének... Inga úgy vélekedett, hogy jobb egy eladott tehén, mint egy csonttá aszott dög, s hogy a faluban épp elég ház van, ahol menedéket találhatnának a téli hideg elől.

Nils töprengett. Johannal is beszélt, de semmi okosat nem tudott kisütni, ami után eligazodhatott volna. Átvészolni valahogy a telet... Igen, meglehet, de úgy néz ki, hogy ez a tél keményebb lesz, mint az összes eddigiek, és csak a bolond nem látja be, hogy ez lesz a hegyi telepek haláléve. De talán odalenn, a nagy szántóföldek vidékén sem sokkal jobb. A fagy mindent tönkretett és felemészített. Ahol pedig sok szájat kell betömni, ott a nagy kalács is kicsi.

Nils tovább törte a fejét. Inga nem tágított: „Egészen biztos, hogy odalent jobb. Avagy tán nem lakott-e ő arrafelé s nem feküdt-e jóllakottan le minden Isten áldott este?”

- Ínségév... Jó- jó, de nem olyan, mint itt. A havas nem helyhez kötött embeereknek való. Maguk a lappok sem tudnak megmaradni télen a hegyek között, hanem követik rénszarvas csordáikat a botteni öböl erdős vidékére.

Amire Inga gondolt, azt sokan mások is érezték ezen az őszön, a ködbe borult

kietlen táj nyomorúságos apró kunyhóiban. Semmi értelme nem volt tovább küzdeni a kérlelhetetlen erővel szemben. Legyen a hegyvidék a lappoké. Más vidéken kell élelmet szerezniük. Egyre többen foglalkoztak azzal a gondolattal, hogy felkerekednek.

Vajon mi volt a helyzet a déli vidékeken, ahol a hegyi lakók menedéket reméltek az éhínség elől? Egy ezredorvos, Dr. Waldenström, a következőket írta ebben az évben a Skellefteå Újságban:

„A nyomor és a szegénység elképesztően nagy. Akik nem látták még csak fogalmuk sem lehet terjedelméről. Mindenféle panasz, sopánkodás és attól való rettegés, hogy a fenyegető éhínséget nem tudják átvészelni. Ha az ember látja azokat a kiéhezett alakokat, amelyek erőtlenségükben –felpuffadva a hitvány kosztól-, alig képesek a padlón csúszni; ha látja, hogy sok helyütt már napok óta semmi ehető nincs a házban; ha hallja az éhező, félig meztelen, sokszor teljesen meztelen gyermekek sírását, - akkor akaratlanul is elképed a nyomorúság fölött, amit a szerencsétlen lakoságnak ki kell állnia. A tífusz és a fekete himlő egyre nagyobb méreteket ölt.”

Ezekről a viszonyokról a hegyvidéki lakosság jóformán semmit sem tudott. Több száz kilométernyi távolság volt a nagyobb lakott telepekig, és nyáron nem akadt idő arra, hogy levándoroljanak. Bár az ünnepek alatt igen szépen imádkozott a pap a lappok kápolnájában, és hosszú imákban kért segítséget a nyomorúság és éhínség ellen, egyik másik rémhír eljutott a hegyekbe arról, hogy sok rossz következik a fagypusztította földre, ám hogy odalent még szörnyebb lesz az élet, mint a hegyek között, ez senkinek sem jutott az eszébe.

*

Egyik nap a másik után telt, és Bäcklidenben Mord szüntelenül átkozta Viktort, merthogy olyan soká kellett várnia reá.

Ez a hegyi gyerek pedig a templomközség szélén, az egyik kis kunyhóban, ahol nagy volt a nyomorúság a pálinkáért cipelt húst üstbe rakta, hogy jóllakassa azt a kiéhezett asszonyt és két gyermekét. Sőt, mi több! Ott maradt, s bár betegség leleselkedett rá minden sarokból, hiszen tífuszláz, tette apátlanná ott a gyermekeket.

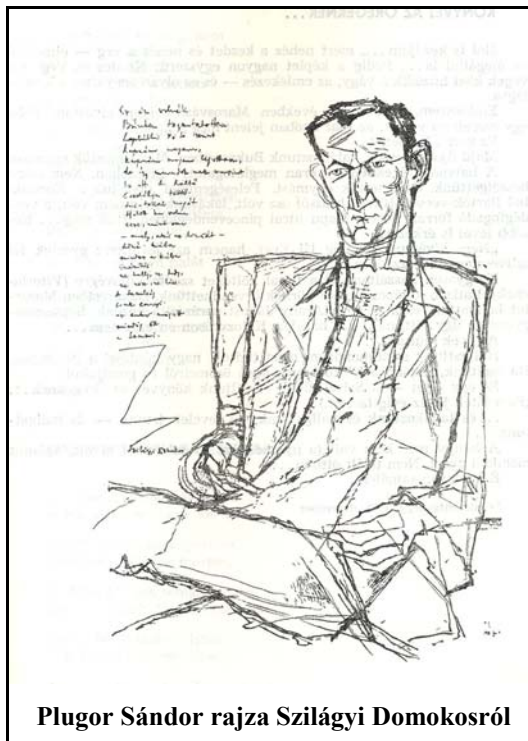
Viktor éhes farkas módjára járta az erdőket és zsákmánnyal tért vissza onnan, ahol mások még csak egy nyomot sem láttak. Tüzfát hordott az asszonynak és kiverekedte a falu szőrösszívű embereinél, hogy az asszony is részesülhessen abból a segítségből, amit délről küldtek a fagypusztított országrészbe. S mindezt hálás tekintetükért tette, néhány szóért, amelyben azt állították, hogy őt az Ég küldte.

Az asszony Inga édestestvére volt, és mindössze huszonhárom éves.

Folytatása következő számunkban

Kasza Imre munkája (vegyes technika)

Plugor Sándor rajza Szilágyi Domokosról

Szilágyi Domokos skandináviai utazása

Ki gondolta volna, hogy nekünk skandináviai magyaroknak is közünk van hozzá. Ha svédországi magyar költészetről beszélünk, elmaradhatatlan a Thinsz Géza neve. Nos, Szilágyi Domokos is felkereste őt nyugati utazása során. Ezt halála miatt feldolgozatlan jegyzeteiből tudjuk, amelyeket utazótársa, a Bukarestben élő költőtárs, Majtényi Erik dolgozott fel. Talán az sem véletlen, hogy a ma elismert svéd-magyar zeneszerzőnél is töltött egy éjszakát, Lundban pedig, ahol, mint feljegyezte, akkor sem fértek meg egymással a magyarok, felolvasott. Svédországi útján Karinthy Frigyes: *Utazás a koponyám körül* című könyve kapcsán, papírra vetette elképzelt beszélgetését a neves

magyar humoristát (tumoristát) sikeresen műtő Olivecrona professzorral.

Az idén harminc esztendeje, a saját akaratából távozott közülünk Szilágyi Domokos. Emléke nemcsak Erdélyben, hanem a magyar irodalomban, és itt annak északi ágán is, sohasem hervadó rügyként él.

Szilágyi Domokos

A NYUGATI ÚT NAPLÓJEGYZETEI

(Részletek)

Okt. 5. 1/2 11. Indulás Lidingöbe, a Millesgårdenbe, földalattival. Géza reggel 8-9-től du.5-6-ig dolg. a kiadóban. - A földalattin - mint Pesten - megmaradt a baloldali közlekedés. - Millesgården. Ő készítette a G. Vasa-szobrot (1927) az É-i Múzeum számára. - Jó, szép a Millesgården. De van az északiakban valami képzeletszegénység (vö. Oslo, Vigeland) - Nem Brâncusi, se nem Moore. Egy klaszissal lennebb. (És Munch is, Oslóban.) - Stockholm sziklákra épült. Sok helyütt

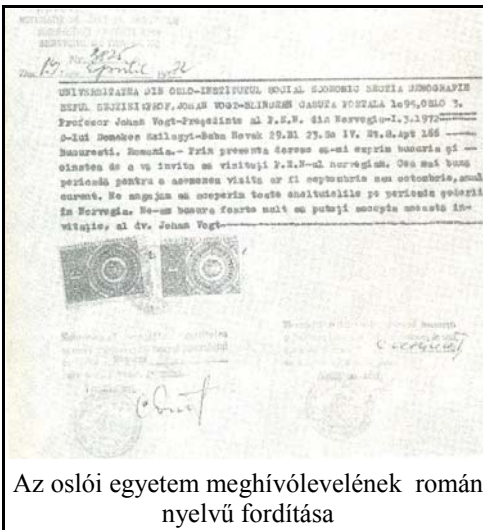
meg is hagyták, az út menti betonfalat helyettesíti. - Lépcsők az aluljáróhoz meg a földalattihoz a Sergelstorgon - a hosszúhajúk üldögélnek itt. Szőkék, nem mocsokosak, sörözgetnek.

3.ó. Picasso beton-szobrai (1962) a Modern Múzeum kertjében. Laposak, rajzokkal. - Rezesbanda szől idebenn - próbálnak a fekete függöny mögött, talán rendőrök. Nem, tv-fölvétel. - Robert Rauschenberg (amerikai, sz. 1925) Monogramm (1955-59) - festett deszkatalapzaton kőszáli kecske [beszúrva: inkább merinói, hosszú gyapjas]* orra, füle bepingálva, derekán sáros autógumi. - Endre Nemes (sz. 1909, svensk) képei (1941-1943). Picasso - La femme á la collerette bleu, 1941 stb. Max Ernst, Chirico, Marcel Duchamp (1887-1968) Fontaine, 1917 - hugyozdából egy kagyló, a hátára fektetve. Dali (1903) L'enigme de Guillaume Tell, 1933. Jean Arp. Legtöbb a svéd. Duchamp - egy biciklikerek, abroncs nélkül. Jean Lotus versenyautó, 8 hengeres, sötétzöld, szerző: Colin Chapman (sz. 1928, angol), [beszúrva: (1970-ben vásárolták)] motor: Voventry Climax V8 1500 cm3. - Mondrian: Composition with red, yellow and blue, 1936-43. Moholy-Nagy (ungrare, 1895-1946) Komposition -- 1925. Le Corbusier - Charles Edouard Jeanneret, Nature morte, 1922. (1898-1964). Aláírás: Jeanneret. - Léger-szobor. Kép is, kompozíció 1930-ból. Sok Léger kép. Juan Gris. Matisse, Paysage Marocain, 1911, Apollo, 1953.-Legtöbbet az 50-60-as években vásárolták. - Picabia. - Fényképkiallítás: Jacob A. Riis, Lewis; W. Hine, Jessie Tarbox Beals (USA) és mások. Század eleji fotók: gyermekmunka, csavargás stb. Nyomor. Tömegszállás, éjjeli hely. Letartóztatottak (1890). Szemétkben turkálók (1916. jún. 16.). Motozás (bevándoroltak) 1907. okt. Négerek. Századeleji strandolók, jól felöltözve. Zsebmetszők, gyilkosok, fiatalok is, gyerekek is. Blackweill's

Island-i börtönudvar. Cilinderes dektívek. Szénbánya, ebédszűnet, Pennsylvania Coal Co., 1911 jan.: Gyermek. - Mozdó, forgó szobor-félék a Moderna Museet előtt. Egyik, mint egy nagy szemafor. Stb. [kis skicc következik egy ilyen forgó sárga-rózsaszín kicsodáról.] [...]

* A Szilágyi Domokos által már fel nem dolgozott naplójegyzeteket még Majtényi Erik készítette elő közlésre. (Szerk..)

Elbúcsúztunk Thinszéktől, Maroséknál alszunk, reggel indulás Lundba. Szegény gyermekek ezek is itt. - [Mármint a Maros házaspár:

Az oslói egyetem meghívólevelének román nyelvű fordítása

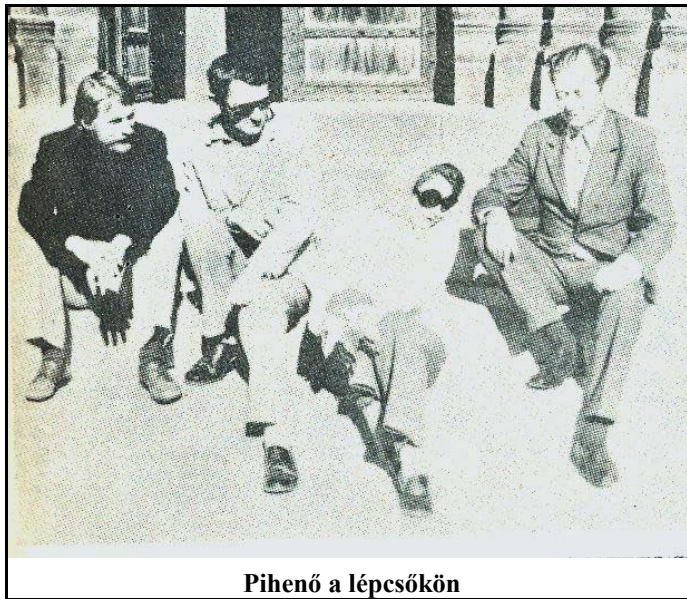

Volgával Koppenhága és Stockholm között

magukra a kocsiban (Vince is, Oslóban). - Kellene indulni, Lundig v. 600 km, de Ági még szarakodik. - Erik dilis. Bezárta az ajtót, bedobta a kulcsot a postarekeszen, és benn maradt a télikabátom. Izgalmas halászat mágnessel. Hagytunk cédulát, h. Marosék küldjék Bécsbe. - Mintás WC-papír Svédországban. - Géza szegény nagyon vágyik egy kis biztatásra, elismerésre, légüres térben van. - Ági benáthásodott, taknyos és ugat. - 9 ó. 10'. Erik még fényképezi az óvárost. Későre érünk Lundba. - 10' múlva 10. Elértük az 5000 km-t. - 12 ó. Linköpping után a kanyarban megállt a motor, nagy jettység. 1/4 ó. próbálgatás, míg kiderült, h. vmi tekercs (bobina) csavarja kicsavarodott. Nagy katonai röptér mindjárt indulás után. [...] Ahogy haladunk D-nek, kevesebb a fenyő, több a lomberdő, főleg nyír. - Gyönyörű napsütés. 30 C° a kocsiban. - Mjölby után síkvidék, sok szántó, ligetek. - 1/2 2. Elérkeztünk a Wättern-tóhoz, gyönyörű. 70 km/ó az út jó darabon. - 1/2 3. Vége a tónak, Jönköpingig autópálya. - Dorf-Torp (svéd). - Gyermekpornó Koppenhágában: csak: színesbőrű (arab) gyermekekkel. A skandinávok nem adják a sajátjaikat ilyen célra. Ezek bizonyára vendégmunkások. Rettenetesen ízléstelen, undorító. - 20' múlva 4. Bolmen-tó Ljungby fölött. Jó nagy, bár kisebb a Wätternnél. És amott dombos volt a part, itt sík. Erdők, fenyő és nyír vegyes. - Jól karbantartott út, kicsi forgalom. Nyáron lehet nagy. - Nattöppet - éjjel nyitva (benzinkút). - Stockholmban, midőn a fölolvásó esten azt mondtam, h. a pestiek köztudomásúlag nem tudnak magyarul, kitört a taps. - Géza mesélte, h. a lundiak közt nagy a belvillongás (jó magy. szokás), ha egyik eljön az estére, a másik nem. - 1/2 9. Fölolvásás Lundban. Fáradt vagyok, rosszul vagyok. Eriket meg fogom kérni, olvasson helyettem. - 1/4 10. Olvastam föl 2-3 verset, aztán Erik látta, rosszul vagyok, kimentem sétálni, visszamentem, ledőltem a szomszéd te-

a férj zeneszerző, Maros Rudolf fia, az asszony zongorázik.] A dánok beléptek okt. 2-án a közös piacba, nagy szavazattöbbséggel, a sok nej ellenére. [Dánul: nem.] - Olivecrona még él vhol, nyugdíjas, vén lehet, senki sem tud róla, csak a magyarok.

Okt. 6. Reggel 8. Marosék lakása irtó pazar, rengetegbe kerülhet. Ruhaszárító szekrény a fürdőszobában stb. Kocsijuk nincs. - Itt, É-n sokan biztosító hevedert kapcsolnak

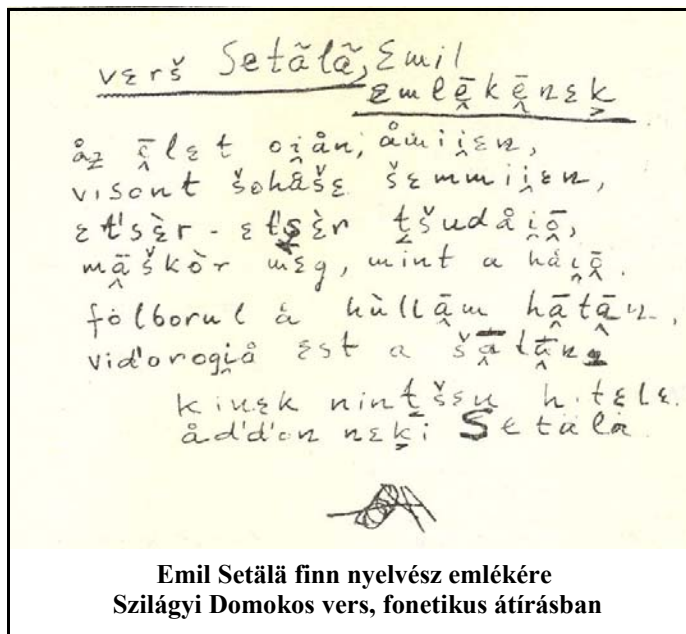

Pihenő a lépcsőkön

remben, Erik olvasott helyettem is, most hazajöttem, zuhanyoztam, lefeküdtem. V á n k y Thioridazint adott, ez lesz a baj. Most már altatót sem merek venni. [Itt egy darabig érthetően nagyon kusza az írás.] [...]
- Szó, ami szó, rosszul vagyok biza. Remélem, reggelre elmúlik. Alvás nemigen

lesz., úgy nézem. - Irtó tériszonyom van. - Üldözési mániám volna? Vagy Vánky beleolvasott a kötetbe, azért hozott Thioridazint? (Svájci, Sandoz.) - Tejet iszom. - ~Mölk. (mjölk — a szerk. megj.) - Századeleji pénztárgép a szobában, kerek széken. - Nem tudok lefeküdni, villanyt oltani. (- 10 óra.) [. . .] Erik horkol, Márta asszony remélhetőleg lefeküdt - a fürdőszoba üres. - Nos, a falak - tömbházban - itt is áthallásosak (Stockholmban is - Thinszéknál zongoraszó, itt köhögés). A mama a konyhában, sötétben, néz ki az ablakon. Ny-i intérieur. Csendélet. Erik adomái Fánusról. - Márta mutatta a PICSA sp. limonádét. (!) -1/4 6 - Erik születésnapj lelki hasmenése Hallstattban!

Okt. 7. 10 ó. Keveset aludtam. A ház még szundikál, Eriket kivéve, ő a fürdőben. - Márai Naplóját (1945-57) olvasom. - Nagy cirkusz volt az éjjel, meséli Erik. Krizsánék is asztmásak, az asszony beszívott, fulladozott, hívták a mentőket. A gyerek is fölkel 3 körül - Az asszonynak elállott a pulzusa. - De elmentünk Erikkel sétálni, vásárolni az EPA-ba. Megittam egy pohár sört, és elájultam, mentők vittek be. Semmire sem emlékszem, Erik meséli: nem engedtem az orvosnőnek, h. megvizsgáljon. Mint kiderült itthon, rengetegbe került volna. - Rettenetesen fáj a gerincem, pedig Erik szerint nem estem el, még idejében elkapott a széken. Nem tudok járni. Du. aludtam egyet, ettem, most Márai Naplóját olvasom az ágyban. Nem tudom, hogyan megyek tovább. - Utólag mesélték, h. Áginak nagy szerencséje volt Hamburgban, a Herberstrassén: az ott trónoló tujva nénik le szokták önteni a betévedő idegen nőket. [...] Bérczy eljött, megvizsgált. (Fertöző-

Emil Setälä finn nyelvész emlékére
Szilágyi Domokos vers, fonetikus átírásban

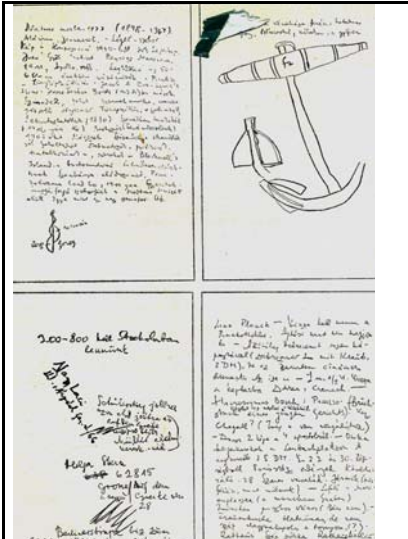
szakmás.) Hő-
emelkedés, 38,2
C°. Mialgia (izom-
fájdalom) a hát-
ban, gerincfájda-
lom. Hörghurut.
Lehet lappangó
fertőzés. A gyógy-
szer, melyet
Vánky adott alta-
tóul, depresszió-
soknak ellen-
javallt. Ad altatót,
antibiotikumot, B-
vitamint. Nagyon
kedves. Maga ve-
szi ki a gyógyszer-
tárból, Krizsán
hazahozza (11.20
ó.) - Csomagolni
kell [. .]

Szilágyi Domokos utolsó levele Majtényi Erikhez,
amelyben svéd vonatkozásokat is felfedeztünk:

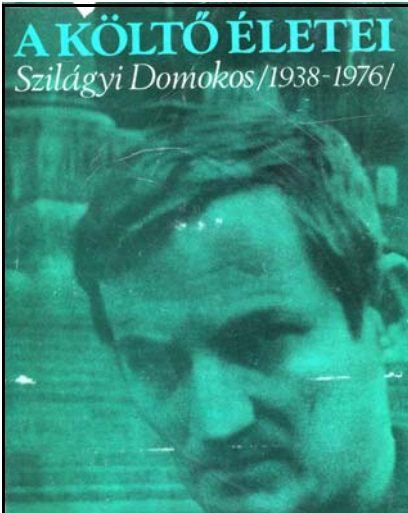
Kolozsvár, 1975. okt. 15.

Chair Maitre [Kedves Mester],

Csak most jutottam hozzá, hogy ellenőrizsem Tekegyed útirajzát (5 világrész utasai). Mivel azóta elkezdtem foglalkozni a skandináv nyelvekkel, meg tudom fejteni Tekegyednek a Digteren H. Ch. Andersen rejtélyét: a skandinávok a határozatlan névelőt a főnév elé teszik, s ha ugyanazt a szóhoz ragasztják, lesz, belőle határozott. (Ez a nyelvtani szerkezet hasonlít a románéhoz.) Tehát: en digter (hímnem) (egy) költő, digteren a költő. (Helyesen: diktare, diktaren.– Szerk. megj.) Melyhez hasonló jókat, tovább még nem jutottam (a könyvben): **Szisz**

A költő 1972 októberi nyugati utazáskor használt jegyzetfüzetének egy lapja

Szilágyi Domokos halálának tizedik évfordulójára készült Kántor Lajos szerkesztette kötet fedőlapja

Szilágyi Domokos

LÁTOGATÁS

(Half-fiction)

Hetvenkettő őszén hallottam Stockholmban, hogy Olivecrona él. Valahol vidéken. Nyugdíjban.

Úristen, Olivecrona: képtelenség. De miért volna képtelenség, hogy orvos túléli betegét? „Az ember hal, az istenek élnek?” Ez így nem igaz.

Próbáltam utanaszámolni: a „tanár úr” úgy húsz évvel volt fiatalabb páciensénél. Kisportolt, szőke anti-Odin. Egy tóparti villában. Körös-körül fenyegek, nyírfák. A parthoz kikötvé csónak. Nem motoros, vitorlás.

- Emlékszik a tantár úr arra a magyar íróra, akit tumorral operált? Humorista volt. Aztán tumoristának mondta magát. Rossz szójáték.

- Nem is rossz. - Kacag. Talán először és utoljára ebben az életben. Gyönyörű ősz. Évtizedek óta nem volt ilyen gyönyörű ősz a félszigeten. Otthoni vénasszonyok nyara. Itt talán azóta sem volt ilyen. És egy kacagó svéd. Igaz, hogy láttam tökrészeg svédet is.

- Sok embert operáltam. Talán túl sokat.

- De nem írókat.

- Nem. Csak betegeket.

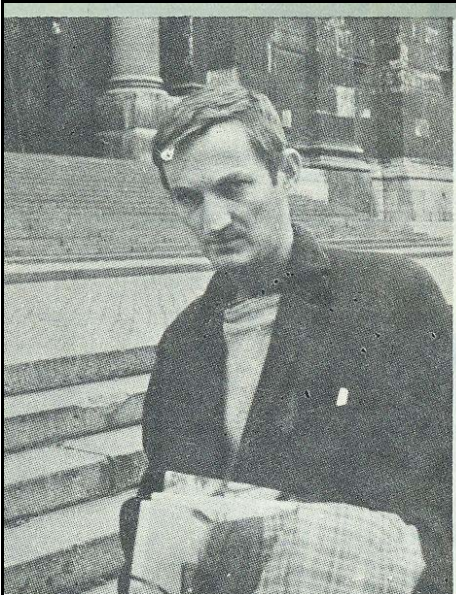
Szőke. Még mindig. A szőkék későn öszülnek. Vagy soha.

- Túl sokat? Miért?

- Van kedve velem tartani? Ilyenkor vitorlázom.

- Akár esik, akár süt?

Végigmér.

Szilágyi Domokos a skandináviai úton

- Maga hová való?
- Mondom.
- Mivel foglalkozik?
- Mondom.
- Tehát emiatt érdeklí az az író.

Hogy hívták?

Olyan biztos benne, hogy meghalt?

- Mihor történt a műtét?

- A tanár úr olyan idős Lehetett, mint én most.

- Akkor biztos. - Még egyszer végigmér, ezúttal csupán úgy, mint orvos, aki tudja már a diagnózist, csak utoljára akar még meggyőződni róla.

- Akkor biztos. Egyébként pár évvel idősebb voltam.

- Ez biztos magyarázza azt is, hogy *túl sokat?*

- Szálljon be.

- Nem borulunk föl?

- Ilyet még nem kérdezett tőlem senki.

- Miért? Einstein is fölborult.

- Einstein. Mit értett a vitorlázáshoz?
- Megfigyelte a szélirányt, kiszámította a szélsébséget, mindent. Mégis fölborult, Bartókkal együtt.
- Az elmélet embere volt.
- Csakugyan nem emlékszik a tanár úr? Pedig még levelet is írt az özvegynek.
- Kennedy is saját kezűleg írt részvétlevelet minden szülőhöz, akinek fia elesett Vietnamban.

- Kis különbség. A tanár úr levelében az. állott, hogy . . .

- ..Így szokott történni, Asszonyom. A beteg összeesik, és egy szempillantás múlva halott. Nem szenved.

- És azelőtt?

- Mi előtt?

- Műtét előtt. Műtét közben. Műtét után.

- Nem vagyok isten. Mennyi ideig élt utána?

- Ameddig megírta róla a könyvét. Biztosan megküldte a tanár úrnak is.

- Tehát nem veszítette el a látását.

- Azaz mégis emlékszik.

- Rémlík valami. A borítón a fényképe, fején a kötéssel, ez az?

- Ez. De azóta több kiadást is megért. A tanúr urat jól ismerik...
- . . . sokfelé.
- Ismertek.
- Rossz?
- Nem. - A szeme hideg. - Így kellett történnie.
- A tanár úr fatalista?
- A fatalista nem operál. Lehet, hogy kockáztat, de nem készül rá tudatosan..
- Nem edzi hozzá az agyát meg a kezét. Bár manapság talán már fatalista operatőrök is vannak.
- Hogyhogy?
- Sok a gép. Sok az ember. Egy bizonyos ember agyát és kezét helyettesítő gép és ember.
- Barnard?
- Kockáztatott. De újított is. Igaz, hogy minden újítás a levegőben lóg. Csak meg kell ragadni, Mint ahogy a szobrász kivési a márványtömbből a benne rejlő alakot. Közhely. Michelangelótól származik.
- Barnard fatalista?
- Nem. Semmi különbség köztünk. Csak az emberek változtak meg. A túltengő hírközlés elkényeztette őket. Végignézhetik a műtétet, szurkolhatnak, mint a labdarúgó mérkőzésen. „Szemüveget az orvosnak!” Aljasság.
- Ön mindenesetre újított.
- Nyilván tudja, hogy Bostonban tanultam. Az enyém csak Európában számított újnak. Meg néhány eszköz, amelyhez én adtam az adatokat, a műszerész pedig a fémeket.
- Errefelé gyakran ilyen zöld az ég?
- Fölpillant.
- Tudniillik volt egy költőnk. Ő írta: A fehérlábú zöld egek, fecsegő , csillagfellegek...
- Járt nálunk?
- Nem.
- Értem. A pszichiáterek mit szóltak?
- A pszichiáterek? Azok minden verssorra tudnak latin szót. Fontosabb, hogy Ő mit írt róluk.
- Mit? - Jóízűen ásít. (Csakugyan nem fogunk fölborulni.) Mit mondhat a költő az orvosról, ha csupán pszichiáterről is.
- Romlott kölkökre leltél pszichoanalízisben . . .
- Igen. - Fölpillant az égre. - Maguk felé gyakran kék?

Szilágyi Domokos emlékezete Skandináviában

Levélváltás Tar Károly író, szerkesztő és Maros Miklós zeneszerző között

2006. május 10.

Kedves Miklós!

Szilágyi Domokos éppen harminc évvel ezelőtt fejezte be életét Kolozsváron. Azelőtt két esztendővel nyugati útja alkalmával nálad is járt, vendéged volt. Egy Kolozsváron kiadott kötetből, amelybe magam is írtam jeles költőnkről, olvasom naplójegyzeteiben a neved.

Kérek, írd valamilyen visszaemlékezést, ha még emlékszel erre a neves költőnkre, aki talán Thinsz Gézával járt nálatok. Ha régi albumodban ráakadnál valamely róla készült képre, azt is szívesen közölném nemcsak az Ághegyben, hanem talán másutt is, amikor - az ősz folyamán - eljön az ideje.

Izgalommal várom válaszod. Mellékelten az említett kötetből másolt oldalak, képek.

Üdvözlettel:

Tar Károly

2006. május 12

Kedves Károly!

Szilágyi Domokost nem lehetne elfelejteni akkor sem, ha nem lett volna ilyen nagy költő.

Nem tudom, hogy igazi adomával szolgálhatok-e, de arra világosan emlékszem, hogy nagyon jól éreztük magunkat az alatt a néhány óra alatt, amíg együtt voltuk Stockholmban. Sajnos nem volt alkalmam arra, hogy kettesben beszélgesünk. Mint azt naplójában is írta, Majtényiékkel jött, Erik Volga márkájú autóján, és nem ő volt a legbeszédesebb köztük.

Nem volt nagy a lakásunk, de mivel épp utaztunk valahová, felajánlhattuk nekik itt-tartózkodásuk idejére. Így zavartalanul tölthették a svéd fővárosban idejüket, nem kellett valamely család életébe illeszkedniük. És mivel autóval voltak, így nem volt probléma, hogy nem a város közepén lagnak.

Utazásunk előtt mindent megmutattunk nekik, hogy mit és hogyan kell használni. Arra kértük őket, hogy mielőtt elindulnak, dobják be a kulcsot a levélszekrényünkbe. Ez nem egy kis szekrény volt, hanem csak egy nyílás, amin keresztül beesett a levél, illetve a kulcs az előszoba padlójára. Ez a megoldás nagyon praktikusnak tűnt, nem kell a kulcs után szaladgálnunk, amikor hazaérünk és nekik sem okoz problémát, gondoltuk. Ám nekik ez mégis sikerült, persze főképpen azért, mert hárman próbáltak mindent rendesen intézni. És mire észrevették, hogy Szilágyi nagykabátja benmaradt, addigra már nem érték el a kulcsot. Persze

azonnal Thinszékhez fordultak, hátha ők bemehetnek hozzánk, esetleg van kulcsuk, vagy tudják, hogy miként kell. Nehezen hitték el, hogy ez lehetetlen. Próbálkoztak még telefonálni mindenfelé, hátha valaki tudja, hogy miként lehetséges minket elérni. Mintha mi tudtunk volna a távolból segíteni. Hiába próbálta Géza is bizonygatni, hogy Svédországban csak a lakó nyitthatja ki a saját lakását, amennyiben elveszti, vagy bennfelejtí a kulcsot. Mire hazaértünk már mindenki tudta, hogy Szilágyi kabátja nálunk maradt, és ott várt egy cetli is az írással, amiben kéri, segítsünk a kabátküldésben. Ez valahol meg is van egy dobozban a padláson mindenféle levelek között. Szinte még haza sem értünk, már jelentkezett Szépfalusi is Bécsből, hogy várja a kabátot és már intézi is a továbbítást. És persze minden közös ismerős, akivel akkoriban találkoztunk ezzel fogadott. Nem tudom, hogy Szépfalusi István neve mindenki számára eléggé ismert-e. Lelkész volt, Bécsben élt. Ő szervezte az első magyar konferenciákat (Szabadegyetem). Magyarországról minden nyugati út Bécsen keresztül ment és mindenki Szépfalusiéknál kötött ki. Illyés Gyula, Weöres Sándor gyakran jártak náluk. Rengeteget dolgozott a magyar kultúra, elsősorban a magyar írók műveinek és hírnevének külföldi terjesztéséért. A 70-es évektől egyre többet tett az erdélyi írók megismertetéséért is, hiszen még Magyarországon is kevesen tudtak róluk. Többen Szépfalusiékon keresztül kerültek kapcsolatba a nyugati országokban élő magyarokkal.

Mint fordító is jelentős volt. Feleségével, Mártával együtt, magyar költők műveiből több antológiát publikált Ausztriában. Szilágyitól egész kötetnyit jelentetett meg meg 1977-ben Enzyklopedie des Fiebers címen.

Annak idején Szépfalusi közvetítésével több erdélyi író is megfordult nálunk, ő szervezte nekik a külföldi felolvasó, vagy bemutatkozó körutakat. Itt nálunk pedig Thinsz Géza intézte a meghívást az Írószövetség vagy a PEN-klub segítségével. Így aztán járt még nálunk Lászlóffy Aladár és Vári Attila is, valamint Kopacz Mária festőművész is. Szilágyi svédországi kalandját még sok évvel későbbi erdélyi látogatásunkkor is emlegette szinte mindenki, akivel akkor ott találkoztunk. Végül is a Szilágyi Domokos kabátja megérkezett Bécsbe, és volt, aki megírta ezt, és ez már nyomtatásban is megjelent.

Szilágyi Domokos és Majtényi Erik itteni fellépésére is emlékszem. Domokos úgy mutatta be Eriket, mint „a legfontosabb erdélyi író”, merthogy, mint mondta, Erik volt az Írószövetség pénztárosa... Erik rendesen túrte ezt, és minden más baráti élcelődést, mert tudta Szilágyi Domokos értékét, tisztában volt költőtársa zsenialításával és azzal, hogy művei micsoda irodalmi értéket jelentenek.

Domokos versesköteteit magam is sokszor olvastam. Most megint elővettem a *Sajtóértekezlet* címűt, és látom, hogy 1972. október 3.-án dedikálta. Akkor jártak itt nálunk. Naplója szerint 6.-án jöttek hozzánk, a dátum és a dedikáció már valószínűleg Thinszéknel rákerült néhány nappal előbb.

Szilágyi Domokos kapcsán talán még egy dologról kell írnom, ami érdeklődésre tarthat számot. Szépfalusi éveken át próbált rábeszélni, hogy zenésítem meg a Haláltánc-szvitet, ami akkor még nem jelent meg németül, de már lefordították és elküldték nekem is. Sajnos ez nem valósulhatott meg. Lehetetlen vállalkozás lett volna. Akár magyar, akár német a szöveg, azt itt Svédországban nem adhattuk volna elő, máshol pedig még annyi lehetőség sem adódott volna, mint itt nálunk. Nagyszabású műről lévén szó, ez több esztendei munkát igényelt volna, s hogy csupán az íróasztal számára készüljön, erre nem voltam képes. De az is lehet, hogy nem is tudtam volna igazán megírni, nem tudnám olyannak megalkotni, amilyennek a költő káprázatos szövege kívánja. De ma is úgy él bennem, mint egy szomorkás sóhajtás: bánom, hogy nem találtam biztatóra, támogatóra, tehát lehetőséget rá.

Megnéztem fotóalbumainkat, hátha találok fényképet, akkori vendégeinkről. Sajnos nem találtam. Annak idején még jóval kevesebbet fényképeztünk. (Szilágyi írja is, hogy szegények voltunk... Bár azt is írta, hogy Ilona zongorázik, de mindenre ő sem emlékezhetett. Akkor még nem volt olyan lemezünk, amit emlékebe adhattunk volna, kazettánk volt, de Erdélyben nem volt lejátszó. Így aztán Ilona művészi tevékenységéről csak hírből tudhatott, hogy ez éneklés volt-e, vagy zongorázás, az nem nagy különbség. Szerzeményeimből sem hallott semmit. Az a néhány óra, amíg együtt voltunk, csak arra volt elég, hogy megismerkedtessük őket a lakásban lévő dolgokkal, amikre szükségük lehetett ott-tartózkodásuk alatt. Ezért aztán csak a szárítószekrény maradt meg Szilágyi emlékezetében, no és így csak az került bele az irodalomba...

Üdvözöllek:
Miklós

Csillag János**Versek****KÄRLEKEN**

Du kom till mig som en bris
Smekande och skälmaktig
Inom mig har min häft blivit hel
Liksom spelmanen med sitt instrument.

Från dröm till uppvaknande
Gyllene solsken,
Tröstande önskebrunn
Doftande, svävande
Himmel som är kungsblå
Och bland vita molnen
Som, änglabasunernes hälsning!

SZERELEM

Úgy jöttél mint a szellő,
simogatóan és cinkosan,
s bennem a fél lett egész,
mint hangszerével a zenész.

Álomból ébredés
aranyló napsütés,
szomjamoltó kívánságkút,
illatos lebegés.
Az égbolt királykék,
és a fehér felhők között
angyalharsonás köszöntés

FJÄLN MED MÅNANSIKTE

Det är ett och identiskt
Men ändå annorlunda!
På himmelen är månen
På jorden är varelsen
Profilernas ädrande slöja
Som nyckfull vilja,
Hon kallas
Fjällan med månansiktet.

GIRL WITH MOONFACE

One and identical
But - yet different
On the sky is the moon!
On the earth is a girl
The veil are changing profiles
As a capricious wish
She is called
The girl with the moonface

A HOLDARCU LÁNY

Egy és ugyanaz
Mégis más!
Az égen hold,
A földön társ
Profiljuk változó fátyol
Mint szeszélyes akarat
Őt hívják!
A holdarcú lányt.

SMÄRTAN

Som isens lidelse när den smälter bort
Som själens oro, när tiden blir för kort
Som giftets lömskhet när det smyger sig med biverkan
Som förståndets tvist, när det erfar ondskan
När förödmjukad måste visa tacksamhet till förövaren
Som är van att inte bry sig
När skadeglädje blir åskådare
Som molnens tårar när de uppvaktas med blyxtblommor
När kylan kysser daggen till isrosor
På den älskades fönster

FÁJDALOM

Mint a jégnek szenvedése, amikor olvad,
mint a lélek nyugtalansága, amikor az idő rövidül,
mint méreg alattomosága, amikor lopakodik a mellékhatásával,
mint az értelem civakodása, amikor tapasztalja a gonoszságot,
mikor a megalázottnak kell meghálálnia a gabságot,
mikor szokássá válik a nemtörődés, és a káröröm a közönség,
mint az égen síró felhőszakadás, melyet villámtüskék köszöntenek,
mikor a fagy a harmatot jégvirággá csókolja
imádottunk ablakán!

DAMEN MED HATTEN

"Även en obesvarad kärlek är en stor lycka"

Balzac

I Europa hon drömt om Eden
Men i verkligheten hon upplevt skönhet -
Skönare än majestätisk skönhet
Som sköljt över hennes själ!
Glädje spilldes i hennes hjärta
Vid Darlington beach fanns ingen sammetsk
Men sanden var som sammet
Och där var Damen med hatten.
Bara hennes skugga följde henne på promenaden
Emellanåt beundrade hon naturens rikedomar
Hon citerade kända poeter i sina tankar
Hon greps av den blåvita ändlösheten
Blommorna beskådade den tropiska brisen:
Bara brisen kan krama henne !
Behaglig vän är sötare än honung!
Delad upplevelse är skönaste njutning
Kärleken förtrollar i dessa stunder
Bara Guds utvalda får den!
Oceanen och den närmaste stjärnan önskade smeka hennes kropp
Men damen med hatten bara gick
Hon hälsade sin skugga - god kväll !

A KALAPOS HÖLGY

„A viszonzatlan szerelem is nagy szerencse”

Balzac

Ő Európában az Édenről álmódott
De a valóságban a fenségesnél is szebbet kapott
Olykor a gyönyör rászakadt lelkére
És a szépség özöne kicsordult szívéből
A DARLINGTON BEACH közelében nem volt selyemtölgy
De volt selymes homok és a Kalapos hölgy

Sétáiban az árnyéka kísérte
S közben a természet gazdagságát nézte
A híres költőket is gondolatban idézte
S a kék-fehér végtelenség őt megigézte
A virágok csodálták a trópusi szellőt ,
Mert csak a szellő ölelhette őt
A méznél is édesebb egy kellemes társ
Megosztva az élményt élvezni csodás
A szeretet elvarázsol ezen a szinten
Csak a kiválasztottnak adja ezt az Isten
Az óceán és a legközelebbi csillag kívánták simogatni testét
De a Kalapos hölgy csak ment és az árnyékához szólt szelíden:
JÓ ESTÉT !

MÅNEN OCH JORDEN

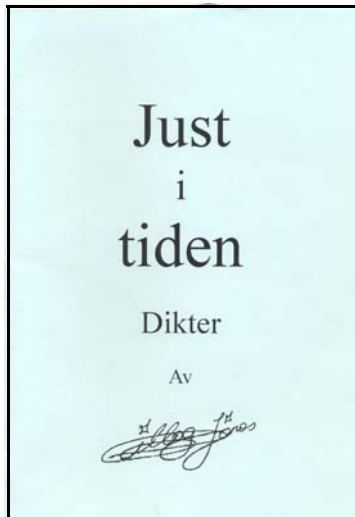
Det skulle vara skönt att tillhöra dig!
Som månen tillhör jorden
Som följer och drar,
Drar som du drar mig
Som längtan drar mitt hjärta

Det skulle vara skönt att hålla din hand!
Och i oceanen ser stjärnhimlen
Beskåda solnedgången
Och med klarhet räkna soluppgången!
Svärma för dig i ändlöshet
Dyrka din dimension med tacksamhet
Lockande trygghetskänsla med dig i evighet
Med synkretsens samhörighet
Insiktens helhet -
Medkänsla i osjälviskhet
Tillsammans och ensam:
Ensam men ändå tillsammans
Älskande,
Vidröra din själ!

THE EARTH AND THE MOON

I wish I could belong to you!
 As the earth belongs to the moon
 Witch accompanies and attracts me
 As my desire attracts my hearth

I wish I could hold your hand!
 And admire the starry sky in the ocean
 Admire the sunset
 Counting with optimism the sunrise!
 And daydreaming with you in the infinity
 Adoring your dimension with gratitude
 Your feeling of security attracts me in the eternity
 Our horizons belong together
 As the part of the whole
 Together and alone
 Alone but yet together
 Loving
 And touching your soul!

Csillag János
Éppen időben
 című füzetének
 fedőlapja

A FÖLD ÉS A HOLD

De szép volna hozzád tartozni,
mint a fölhöz a hold
mely kísért és vonz
vonz, mint te engemet,
mint a vágy a szívemet.

De szép volna fogni a kezedet
és az óceánban nézni a csillagos eget
csodálni a naplementét,
és derűvel számolni a napfelkeltét,
álmodozva veled a végtelenségben,
imádva dimenziód hálás köszönettel,
csábító biztonságérzettel az örökkévalóságban,
látóköröd összetartozásával,
a megérezés egészével.
Együtt és külön —
külön, de mégis együtt!
Szeretve,
megérintve a lelkedet!

ZELUS ZELOTYPUS

*"vem sover med vem
sådant ska vara"
okänt ursprung*

Annars:

Lurig honungskram, underlig erotik,
 Överlagd förintelses drillande fjäskighet
 Falsk trygghet med illdådens noggrannhet
 Regnbågens dubbelspel - själblind råhet
 Doftande förförelse, kallblodig ömhet
 Djävulsplan - virvlande sinne
 Kapabel känslor - brist på rädsla,
 Sporrande röst - smarta är störst
 Manipulera först - grymhet ger tröst
 Hugg är i bröst - målet är löst
 Öka smärtan
 Vrid i hans hjärta
 Ilskans glöd, le förnöjd
 Stirrande blick - aldrig är lik
 Ingen tår - inga skuldkänslor
 Bara tillfredsställelse - hat och hån
 Med berätt mod -
 För offer ett evigt
 Andesår

ZELUS ZELOTYPUS

”Ki kivel hál,
olyanná vál”
közmondás

Máskülönben:

Hamis mézes ölelés, alattomos erotika,
csicsergő, kitervelt, megsemmisítő hízelkedés,
kedves gondoskodás gonoszsági pontosság,
délibábos játék, lélekvaku, kegyetlenség,
illatos csábítás, hidegvérű aljasság,
ördögi terv, forgandó elme,
mindenre képes érzés, hiányzó félelem.
Ősztönző hangok. A ravasz az ügyes. Az ügyes az nyertes.
A sikerélmény a fontos, szép elégtétel!
Szúrd szíven, tépd ki a szívet és csavard meg!
A harag izzik-mosolyog elégedetten.
Sohase hasonló a szemező tekintet
Nincsenek könnyek, lelkiismeret-furdalás,
csak elégedettség - gyűlölet, gúny.
És kielégülés:
az áldozatnak örök szenvedés.

MORAL OCH LAG

”Hans samvete var rent, han använde det aldrig”
Stanislaw Jerzy Lec

Moral och lag
Jag heter Csillag
Csillag betyder stjärna
Mot maktmissbruk jag kämpar gärna
Guden vinkar tryggt åt faran!
Sanningen får inte störta samman
Skriva min kritik
Fokusera i en dikt

Fröken Dimma Till!
Och herr Dimbildning!

Jag har läst i tidningen
Att en domare har somnat under rättegången
En annan domare på en krog
Druckit mången grogg
I fylla körde bil
Han kan göra vad han vill,
På förhandlingen, döma till
Den tredje domaren i affären har snattat
Och till den åtalade, om rättvisan tjatat
Den fjärde domaren var pedofil
Han skjuter med sin sexa - pil
Vad ska bli resultat, beslut och protokoll
När makten ansvarslost slarvar med etik, moral och kontroll
Jag hävdar att goda gärningars nyckel
Är att olämpliga sättas på skyffel

ERKÖLCS ÉS TÖRVÉNY

"Lelkiismerete tiszta volt, mert sohasem használta"
Stanislaw Jerzy Lec

Erkölc és törvény: a nevem Csillag.
És a Csillag jelentése sztár
A hatalom gazembersége a közelembé jár!
Mivel Isten erre is csak legyint,
az igazság mégse omolhat össze,
versbe írom kritikám.

Kedves ködösítő Asszonyom és Uram!
Olvastam az újságban, hogy egy bíró elaludt a tárgyalás alatt.
Bizonyára erkölcsről álmodott
Egy másik bíró a kocsmában ivott, piásan vezetett!
S a tárgyaláson tántorgott szava.
A harmadik a boltban lopott, a baj csak az, hogy lebukott!
A negyedik bíró pedofil
A kandúrnak ez a sexepil!
Ha ezeknek ilyen erős a szenvedélyük:
alkalmatlan a vezetésük.
A jó megoldás kulcsa, mely itt ritkán szokás:
a lapátra rakás, s az utcára dobás!

DIMBILDNING

Ofta makten har rätten
Som spindeln har över nätet
Protokollet är som "Hamlet" utan underlakan

För oss i Norden moral är trippel
Vitkragiga har råd med fiffel
Falskt yrkande för vinningsskiftet
Justitias skam för ansiktslyftet
Skyddande underlåtenhet att avslöja brott
Tingsrättens sysselsättning är generös och flott
Dimbildning konstgjordes av rätten
Så dansar makten duetten

Pengarna är borta med vinden
Virusdunkel över lagen - var är bokföringen?
Maktens ställning blivit passiv
Från pokeransiktet rinner saliv
Lagboken är diger
Vissa måste kämpa som en tiger
Andra får gratislott
Färgens resultat är gult och blått
Oh, var bor vi, i vilket land?
Där jurister ljuger på löpande band
Från väggen ler Mona-Lisa
Så fungerar tjuvrättvisa
Konstgjord tvist om rättsliga normer
Jag anser att vi har behov av reformer
Ofta; från 1734 offret tystats helt!

KÖDBEN

Gyakran a hatalom diktál,
mint a pók a pókhálóban.
A jegyzőkönyv olyan, mint HAMLET lepedő nélkül.
Nekünk itt északon az erkölcs hármás.
A fehérgallérosoknak tanácsos a csalás,
hamis követelmény a haszonszerzésre,
Justitia szégyene az arcemelésre.
Védeni, elnézni, nem leplezni a bűnt.
A bíróságok foglalkoztatottsága bőkezű és pazarló.
A ködösítés mesterkélta a jogban.
Így táncol kettőst a hatalom.
A pénzt elfújta a szél!
Vírusterjedés a törvényben - Hol van a könyvelés?
A hatalom éhes, ravaszul ügyetlen.
A pókerarcról csorog az átlátszó nyál!
A törvénykönyv vastag.
Egyesek küzdenek, mint a tigris.
A ketteseknek ingyen főnyeremény.
A szín sárga és kék.
Óh, hol vagyunk mi, milyen világban?
Ahol a jogászok hazudoznak futószalagon,
a falról ránk mosolyog Mona Lisa,
így működik a tolvaj igazságszolgáltatás.
Erőltetett balhék a jogi normákról,
1734-től gyakran, gyatrák a jó reformok
S az áldozatnak, pofa be!

UPPSKATTNINGEN

Våren har bäddat till den trötta vintern
 Och sagt god natt med en kyss på kinden
 I denna stund reste sig livet!
 som är kapabel för mirakel

Lidelsen gråtit---skrattade strålande!
 Tacksamheten seglat med fåglarna
 Hämligheten lekte med öppenheten
 Och solen log blåguld välsignelse

Den gåtfulla konstnärens själ tårades !
 Men från den sköna målade han ännu skönare
 Fullmåne ---liturgiska danser
 spännande kontraster med utvalda modeller,
 bilderna var inte likt
 Men en var särskild olik
 Slumpens stjärna
 Med själens gnistrande hjärta
 Stjärnans skugga , skuggans släkt !
 Latinsk åda,
 med nyfikenhet beskåda !

Koltrastens sång;dukat i det gröna
 Tusengånger ---tusensköna !
 Likriktad anständighet
 Stöd i stödighet !

Hon var inte likgiltig
 Dimmig och oartig
 Hon strålade framtid---hopp
 Som oskyldighetens knapp !
 Min beundran motiverar hundra ivriga ord
 I Ilyrans klang söm blolik uppskattning !
 Min glasartade ande som speglar rumdens ---dragningskraft
 som solnedgången värdering;
 sex steg från urtidstfrestelse !
 Spöklik uppenbarelse.

I grumliga tider,nykter hjärna
Stiligt kristallglas---klart sorlande vin,
Vitt och rött ---berusande söt;
Skolandes ljud ,behaglig omständighet !

Under ditt mörka hår finns snöfligevilja !
Sällsynt ädelsten---dina ögon :
Svärdlilja !
När jag drömmer ditt värde ökar:
Ökar som frågor;frågor om den stora ordningen
Medverka i föreställningen
Trevlig är din närhet ---rogivande trygghet!
Om stundens tillskott när ödets natur är flott.

På en trotsig dag min orkhide frusit till
Underbart --- obehaglig isvisare!
Svarta piano, Sjunde symfonin:
Spelar leende på ditt ansikte
Djupt blå suckande,ändlös bakgrund
Iguld ram---
Heliga stilleben !
Var är Gud?
När runtom mig finns så många Gudinnor !

Nu i maj brisen är snäll---doftar liljekonvalj,
En annan dag syren;från kyrkan hörs orgelspel
I de gröna löven ---små vita pärlors värld,
Jordens samvete skänktes att trösta de ledsna !
I min trädgård plockar jag dem ;
Tänker på dig !
Och sätter i min vas.

ÉRTÉKELÉS

"Ne dicsekedj nőiddel, ők dicsekedjenek veled"
Eftimiu

A tavasz megágyazott a fáradt télnek,
és mondott jóéjszakát, csókot adva homlokára.
E pillanatban felébredt az élet — oly mindenre képes.
Szenvedés sírt, kacagott fényesen,
a hála vitorlázott a madarakkal,
a titokzatosság játszott a nyíltsággal,
és a nap mosolygott kékarany áldásaival.

A titokzatos művész lelke könnyezett,
a szépről még szebbet festett,
teliholdat, liturgikus táncot
izgalmas ellentéteket, választott modelleket.

A képek nem voltak hasonlók,
egy volt igazán különböző:
a véletlen csillaga,
Csillagnak rokona
árnyéknak csillaga
a lélek izzó szívével:
latin óda
Kíváncsian megcsodálva, megterítve a zöldbe,
ezerszer ezerszép,
kölcsonös tisztesség,
s támogatás a támogatásban.

Nem volt közömbös, udvariatlan és kódos.
Sugárzott: jövőt, reménységet, mint az ártatlanság bimbolya.
Csodálatom motivál száz lelkes szót a líra csengésével,
mint virágos köszöntés,
üveges lelkem tükrözi az úr - vonz -erélyét.
a naplemente értékeivel,
mint ketyegő oszthatatlan részesezés
hat lépésre az ősi csábítástól - kísértő a jelenésed.

Zavaros időben jó a józanész.
Karcú kristálypohár - tiszta csörgedező bor,
vörös és fehér - mámorítóan édes
a koccintás bora —
mily kellemes körülmény.

Fekete hajad alatt — hópelyhes az akarat,
Ritka drágakő a szemed.
Kardvirág!
Mikor álmodom: értéked, növekszik,
növekszik, mint a kérdések.
Kérdések a nagy rendről - a műsor megértéséről, a pillanat szerepéről.
Közelséged nyugtató, biztonságot adó – vevő,
a sors hajtása pazarló.

Egy dacos napon az orchideám megfagyott,.
csodálatos - kellemetlen jég-virágmutatóvá.
Fekete zongora — hetedik szimfónia
játszik mosolyt az arcodra,
mélykék sóhajtás.
Végtelen háttér, arany rámában,
szent csendélet.
Hol van az Isten?
Körülöttem olyan sok az isteni nő.

Májusban kedves a szellő,
illata gyöngyvirág,
máskor orgona - hang szól a templomból.
A zöld levelekben apró fehérgyöngyű világ,
a föld lelkiismerete adta,
hogy a szomorút vigasztalja.
Kertemben leszedelem,
s rá gondolva
vázámba teszem

Csillag János önmagáról

1952-ben születtem Budapesten, nagyapám és dédnagyapám Nagyváradon élt. Trianon szakította ketté családomat apai és anyai ágon is. 1974-ben látogattam először a Körös-parti városba, ahol minden ismerősnek tűnt. Óbudán jártam iskolába, asztalosságot tanultam. Az adventistáktól pedig teológiát, terjesztettem a Szent Írást az iskolában, amíg az egyik tanárom megfenyegetett, hogy kihívja a rendőrséget. A MAHART-nál dolgoztam, jó és érdekes munkám volt, de tovább akartam lépni, láttam, hogy pereg a vakolat életünk mennyezetéről.

Huszonhárom évesen kerültem Svédországba. Háromszor nősültem, négy unokám van, tíz esztendeje egyedül élek. A világ legkorszerűbb parkettgyárában dolgozom, negyedévszázada kísérletezem újításokkal.

1994-ben kezdtem verset írni. Az előítéletek, a kijátszások, a ravaszságok, a korrupció, az átverések a diszkrimináció tüzeltek. Így született a *Moral och Lag (Erkölc és törvényt)* és más versem. 1997 óta tagja vagyok a KNISLINGE irodalmi körnek. 1999-ben vállalatomnál elbocsájtások voltak, felkértek, hogy írjak egy lelkesítő verset. A *Just i tiden (Éppen időben)* című verset írtam, az ezredfordulóra pedig újabb verset, amelyekért elismerésben részesültem.

2003-ban *Just i tined* címmel kiadtam svédül írt verseimet. *A föld és a hold* című versemet értékelve, meghívtak Ausztráliába, ahol a *Kalapos hölgy, Utazás a világ végére és a Holdarcú lány* versekhez kaptam ihletést. Az ausztráliai svédok lírai klubjában tartott felolvasásomat értékelve sokaknak tetszettek szóképeim. Részt vettem Byron Bay-ben az ausztrál írók és költők fesztivalján. Érzem a svéd nyelv dallamát, sokszor álomból ébredve jegyzetelek, és magyarul is leírom talált rimeimet.

Barátom, Nils Åke Sjösten szokta lektorálni svéd verseimet, de Milred Hilleskog, irodalmi klubtársam is segít. Karina Buhlman a Poema Klubban szótette, hogy egyetlen vagyok, akinek három nyelven jelentek meg versei. Sven Nilsson, neves szavalóművészünk Tranåsban bemutatta a világ egyik legszebb szerelmes verseként, a *A föld és a hold* című költeményemet.

Verseimben gyakran szólók szerelemről, szenvedésről, megaláztatásról, a hatalomérzet mámoráról. Nagyon elfoglalt ember vagyok, írásra kevés időm jut, de azért nekifogtam egy regénynek is. Szeretem Petőfi, József Attila verseit, Lars Noren és Strindberg írásait.

Tóth Ildikó Irma

Svédországi-történetek

Napjainkban szinte elárasztják a könyvesboltokat az ilyen-olyan életrajzok, visszaemlékezések. Sokszor bosszankodtam ezen, azon morfondírozva, ugyan ki igényli ezt a tömeges memoár- irodalmat és egyáltalán mi készíti az embereket ezek megírására.

Ahogy telik az idő felettem, magyarul mondvá öregszem, azt veszem észre, egyre jobban elhatalmasodik rajtam is a visszaemlékezési kényszer. Arra, hogy a múlttól ne csak ábrándozzam, de írjak is, a következő kis történet ad magyarázatot:

Magda néni, Édesapám legfiatalabb nagynénje, dr. Veégh Sándor zilahi szármaszású mérnökhöz ment férjhez. Sanyi bácsi húga, Amálka néni, Mentő István református lelkipásztor felesége lett. A Mentő-családdal nagyon szoros rokonságot tartottunk. Egyszer úgy adódott, hogy egy társaságban valaki megjegyezte, milyen szép dolog, hogy az Édesapám nagynénje férje húgának a férjét ennyire kedveljük és rokonként említjük. Édesapám húga, Ica erre megmagyarázta, hogy nem a távoli sógorság miatt tesszük ezt, hanem ténylegesen is rokonunk, Mentő Pista, mert az anyja Virágh lány volt.

Ezt az érvelést mindenki elfogadta. Jó időelteltével kezdtem el gondolkodni azon, hogy vajon ki volt ez a Virágh családnevű lány? Ám sajnos, azok közül már senki sem él, aki erre válaszolhatna. Most itt állok egy elveszett rokon szállal a kezemben, és nem tudom mit kezdjek vele. Csak sajnálkozom az elmulasztott alkalmakon.

Gyermekeim felnőttek, unokáim közül hárman már itt, Svédországban születtek. Itt élünk a lassanként már otthonunkká, megszokottá váló idegen közegben, nemzetünkéből kiszakítva. Egyre inkább érzem, hogy függetlenül a fenntebb megírt „visszaemlékezési kénysertől” kötelességem is, hogy leírjam mit családukról tudok, azt, hogy hogyan éltünk és, hogy mi készített erdélyi otthonunk elhagyására. Ezekkel az írásokkal eddig csak a rokonságot boldogítottam.

Az Ághegy olvasóinak — Tar Károly erdélyi író, kedves barátom biztatására kezdtem el a Svédországban tappszaltokról, a megélt kis történetekről — írni.

Előkávé?

Svéd nyelvtanárnőink, Ingrid és Barbru kedves, jóindulatú, segítőkész emberek voltak. Nagyon hálás vagyok, hogy kedvességükkel, odafigyelésükkel nemcsak engem, de sokunkat átsegítettek a kezdeti nehézségeken. Az iskolai foglalko-

zason kívül is találkoztunk, meghívtak haza hozzájuk, egy-egy kávézással, uzsonnával, esetleg ebéddel egybekötött beszélgetésre.

Nagyon jól esett törődésük, el is határoztuk, hogy amint lakáshoz jutunk, viszozzuk kedvességüket. Így is történt. Amint F. Évának sikerült berendeznie a lakását, - én még szállodában laktam - meghívtuk ebédre Barbrut és Ingridet a férjével. A menüt természetesen úgy állítottuk össze, hogy bemutatthassunk néhány nem túl nehezen emészthető magyaros fogást. Csak egy dolgon akadtunk fel, és pedig egy általunk elég sokat vitatott svéd furcsaságon. Tudniillik, valahányszor ebédre hívtak meg, ebéd előtt tálalták a kávé, a süteményt. Ebéd után is volt kávé, meg sütemény is, tehát az ebéd előtti kávézást úgy könyveltük el, hogy az helyettesíti talán az előételt. Tanácstalanok voltunk, hogyan csináljuk? Mi inkább afelé hajlottunk, hogy a kávézást ebéd utánra hagyjuk, és rendes előétellel kezdjük az étkezést, végül is abban egyeztünk meg, hogy úgy csináljuk, ahogyan ők szokták.

Megérkeztek, megnézték a lakást, beszélgettünk egy keveset, aztán felszolgáltuk a kávé, a süteményt. Miután elfogyasztottuk, összeszedtük a kávézás kellékeit, kivittük a konyhába, s azon tanakodtunk, mennyi idő múlva tálaljunk, mert láthatóan jóllaktak a sok süteménnyel. Abban egyeztünk meg, rájuk bízunk, szólnak, ha megéheznek, s akkor kezdünk el ebédelni. Vendégeink élénk beszélgetésére mentünk vissza az ebédlőbe. Láttuk, hogy valamin elég hevesen vitatkoznak.

- Valami baj van? – kérdeztük.

- Nincs, – felelte Ingrid. Csak azon vitatkoztunk, megmondjuk-e nektek, hogy nagyon furcsálljuk a magyar étkezési szokásokat!

- Nagyon kíváncsivá tettetek – mondtuk. Miről van szó, mondjátok meg nyugodtan!

Erre Ingrid, a férje és Barbru rosszalló tekintetével nem törődve mondta:

- Azt találjuk furcsának, hogy ti ebéd előtt szolgáljátok fel a kávé, a süteményt.

Összenéztünk Évával, és önkéntelenül elkezdtünk kacagni, aztán megmagyaráztuk, hogy mi nem így szoktuk, mi csak udvariasságból utánoztuk a „svéd szokást”. Eltelt egy kis idő, amíg rájöttünk a kölcsönös félreértés okára. Mivel mi biciklizve jutottunk el hozzájuk, azt hitték, a testmozgástól éhesek vagyunk, nem tudjuk kivárni az ebédidőt azért kínáltak kávéval, süteménnyel.

Jó tanulság volt mind a négyünk számára. Meg is egyeztünk, ezen túl inkább rákérdézünk, nem fogadjuk el „tipikus” svéd vagy magyar szokásnak, ha valami olyant látunk, tapasztalunk, ami eltér az általunk ismerttől.

Füstölt angolna

Ingrid, (az egyik nyelvtanárnőm a svéd tanfolyamon) nagyon jómódú blekingei családból származik. Bátyjának lótenyésztete van, s birtokán minden évben megrendez egy lovas bemutatót. A rangos megmérettetésre nemcsak Dél-svédországból, távolabbi helyekről is eljönnek. A bemutatón szakbizottság mond véleményt a lovakról és ad oklevelet a fajlovak tenyésztőinek. Rengeteg ember szokott itt összegyűlni, a család apraja –nagyja ügyködik a találkozó sikeréért. Ingrid egyik alkalommal engem is meghívott. A rokonsága kedvesen fogadott, s bár nyelvtudásom még igen gyatra volt, szívesen ajánlkoztam, adnának nekem is valami feladatot.

- Jó, árulhatsz sorsjegyet!- mondta a ház asszonya és átadott egy sorsjegykarikát, megmondta, mennyit kérjek egy jegyért. Kérdésemre, hogy mit mondjak, mi a nyeremény, azt felelte: Rökt ál.

Fogalmam sem volt, ez mit jelent. Mint a szajkó mondogattam a kérdezőknek: RÖKT ÄL, RÖKT ÄL. Csak aki gyermekkorában próbálkozott nyelvgyötrő mondókákkal tudhatja, milyen könnyen félrecsúszik az ember nyelve. Én is addig-addig ismételtetem, mígnem az lassan átalakult és RÖKT ÄL helyett RAKT ÄL lett belőle.

Egy idő után eszembe jutott, hogy valahol elhagytam egy ő betűt. Nosza kijavítottam és ezentúl RAKT ÖL-t mondtam, de nem teljes hittel és meggyőződéssel, mert éreztem, újra hiba csúszott mondókámba. Végül diadalmasan csak rátaláltam a szerintem helyes alakra és jó memóriámra büszkén válaszoltam, ha kérdezték, mi a nyeremény: RÖKT ÖL!

Rengeteg, több karika sorsjegyet sikerült eladnom. A háziasszony nem győzött csodálkozni sikeres ügyködésemen, azt mondta, soha ilyen érdeklődés nem volt a sorsjegyek iránt! Titkon bevallom, egy kicsit személyes varázsomnak is tulajdonítottam a sikert. Azért nagyon kíváncsi voltam, tulajdonképpen mi is a nyeremény? Mikor megkezdődött a sorshúzás, meglepődve láttam, hogy hosszú, barna kígyó-szerű valamit kapnak a nyertesek. Megkérdeztem: Mi ez? - Rökt ál, .- volt a válasz.

Akkor jöttem rá, hogy ez csak angolna lehet, s a szagáról megítélve, bizonyára füstölt. Megoldódott hát a rejtély: Füstölt angolnát ajánlottam nyereményül! De vajon azt ajánlottam-e valójában? Lépésről-lépésre visszapergettem bakizásom állomásait, s rájöttem, minek volt köszönhető a nagy vásárlási kedv és érdeklődés!

- RAKT ÄL = egyenesen angolna – ez még hasonlított némileg az eredetire.

- A RAKT ÖL= egyenesen sör – ez már izgalmasabb tét volt, ekkor már élénkült az érdeklődés, de mikor aztán RÖKT ÖL= füstölt sör - t kezdtem ajánlani...

Ingridnek már csak a hazafelé úton mesélhettem, miből adódott személyes va-

rázsomnak hitt sikerem, nagyot kacagott, s azt mondta:

- Végül is mindenki meg volt elégedve azzal, amit kapott, senki sem reklamált, Te meg tanultál néhány új szót és van egy jó mesélnivaló sztorid.

Házi feladat

47 éves koromban kezdtem el a svéd nyelvet tanulni. Eleinte kicsit izgultam a feladattól, hisz nagyon régen nem volt alkalmam valami újat elkezdni, nagyon is beleszoktam az otthoni mókuserék életvitelembe: munka-bevásárlás-házimunkagyereknevelés-és újra előlről. Végül is örömmel láttam hozzá eleget tenni ennek a kihívásnak. Még hajdan volt gimnazista koromból tudtam magamról, hogy képtelen vagyok magolásra. Főleg a nyelvtanulásban alakítottam ki a magam módszerét, többnyire versbe szedtem a megtanulandó szavakat. Ez itt is nagyon jól működött, például a rendhagyó igék tanulásakor „alkotott” versikéim folytán a mai napig is tudom ezeket.

Amikor a „sätta” és „lägga” igékhez értünk a tananyagban, házi feladatul olyan mondatokat kellett írunk, amelyekben minél többször alkalmazhattuk ezeket a kifejezéseket. Soha nem voltam valami ügyes az ilyenfajta feladatokban, nagyon „elemista” módra oldottam meg ezeket, de ez a két kifejezés eszembe juttatott egy régen hallott viccet, s ezt próbáltam meg lefordítani. A vicc a következőképen hangzik: Egy szép nő elmegy az orvoshoz. Meg kell röntgenezni.— Vetközzön le – mondja az orvos.—Doktor Úr — szabódik a páciens — én nagyon szegénylős vagyok. Nem lehetne eloltani a villanyt? — Dehogynem — mondta az orvos és leoltja a villanyt.— Kész vagyok, hova tehetem a ruháimat? — kérdezi a hölgy — Ide, az enyémre — válaszol az orvos.”

Sokat kínlódtam a fordítással, főleg azért ment nehezen, mert vigyáznom kellett arra, hogy a szövegben minél többször forduljon elő a két feladott -a sätta és a lägga - szó. A következő svédórán alig vártam már, hogy a leckefelolvasásban rám kerüljön a sor. De felolvasásom nem hozta meg a várt hatást! Nemhogy megdicsért volna Barbro, egyike svéd nyelvtanárainknak, de nagyon komolyan, majdnem szánakozva nézett rám és megkérdezte: Ez veled történt meg? Ki volt az orvos?

Nemcsak én, de az egész osztály meglepődött a kérdésen, tanácstalanul összenéztünk, s mikor Barbro biztatni kezdett, hogy „Ezt nem szabad annyiban hagyni, fel kell jelenteni az illetőt! — még kacagni is elfelejtettünk, kórusban bizonygatuk, hogy ez csak egy vicc, nem valóságos történet! Barbro elég nehezen hagyta magát meggyőzni s tért napirendre a sztori fölé.

Eltelt egy hét, újra Barbroval volt óránk. Mikor belépett az osztályba rám nézett, mosolyogni kezdett és elpirult. Nem tudtuk, mi az oka pirulással egybekötött

mosolygásának, végül megdicséért előző heti házi feladatomban leírt frappáns történetért. (Amelynek megértéséhez neki egy hétre volt szüksége- jegyezték meg osztálytársaim némi kajánsággal). S hogy teljesen még akkor sem volt meggyőződve arról, hogy ez csak egy vicc volt, akkor jöttem rá, mikor óra végén tapintatosan visszatartott és kedveskedve azt súgta:

- Nem kell félned, nekem nyugodtan elmesélheted, ha erőszakoskodni próbál veled valaki.

Sambo

1987 augusztusától néhány hónapig Landskronán laktam a „táborban”, ahogy az „Invandrar Förläggning” –et neveztük. Legalább nyolc náció képviseltette magát. Volt ott albán, eritreai, jugoszláviai, magyar, román, arab, perzsa, kurd, csillei, stb. menekült. Minden népcsoportnak megvolt a maga külön tolmácsa, ezekhez kellett fordulni, ha valami problémája, elintéznivalója akadt az embernek. Tulajdonképpen nem volt rossz a tábori élet, mindenki kapott élelemre egy csekély összeget, ha kiegészítésre szorult a ruhatára, akkor azt is megoldották. A nehézséget a táborlakóknak a jövő bizonytalansága meg a semmittevés okozta. Ez utóbbit volt nehezebb elviselni. A táborvezetők is érezték ezt és elindítottak egy tíz nyelvelekből álló tanfolyamot, egyrészt a tétlenség orvoslására, másrészt segítségül az elemi kommunikáció lehetőségéhez. Igazi nyelvtanárokban nem bővelkedett Landskrona, ezért képesítés nélküli embereket is kineveztek tanfolyamvezetőnek. A csoportok beosztásánál az volt a táborvezetőség elve, hogy nyelviileg minél vegyesebb képet mutasson a társaság, hogy kénytelenek legyünk a svéd nyelvet használni az egymás közötti beszélgetésekben. Csoportomnak egy hälsingborgi színházrendező volt a tanára. Nagyon kedves volt, érthetően ejtette a szavakat és, gondolom azért, hogy szoktasson a svéd nyelv hangzásához, sokat mesélt saját magáról. Elmondta, hogy rendező. Megértettük. Elmondta, hogy modern, új stílust próbál alkalmazni. Ugyancsak érthető volt. Aztán beszélt valakiről, aki hozzá föltehetően közel áll, csak azt nem tudtuk a neve után eldönteni, hogy nő az illető, vagy férfi, abban viszont mindnyájan egyetértettünk, hogy a nemzetisége spanyol. Hiszen úgy hívták, hogy Sambo. Csiklandós téma volt, hiszen többé-kevésbé mindenikünk hallott már a svéd szabados életvitelről. Filozofáltunk, meg kéne kérdezni valamelyik spanyoltól, az biztosan tudja. Végül a tanárt kérdezte meg egyikünk. Csöppet sem csodálkozva mondta, hogy akivel él az nő és Karinnak hívják. Hát akkor a Sambo? Az a vezetékneve?

A magyarázat kissé lehűtötte titkok után kutató felfűtött fantáziánkat: a sambo az együtt élők- Samman boende- rövidített alakja.

Bemutakozás

Szintén nyelvtanfolyamon történt a következő eset. Különböző helységekből, különböző nyelvtudású emberek kerültek egy osztályba. A tanárnő bemutatkozott és arra kérte a tanulókat, mutatkozzanak be ők is, hadd ismerjük meg egymást. Az első padban ülő felállt és az mondta:

- Hej! Jag heter Mehti, jag är kurd från Iran. – majd folytatódott a többiek bemutatkozása.

- Hej! Jag heter Abu, jag är kurd från Türiki.

- Hej! Jag heter Ali, jag är kurd från Irak – és akkor következett az egyik magyar osztálytárs:

- Hej! Jag heter Éva, jag är kurd från Rumänien.

Mindnyájan meglepődve néztünk rá:

- Éva, te kurd vagy? Éva szende mosollyal nézett ránk: - Hát nem így kell mondani?

Mindenki magyarázott, oktatta Évát a helyes bemutatkozásra. Azóta sokszor eszembe jut ez a kis történet, s ha jól belegondolok, nem nekünk, neki volt igaza.

„Eeeekkkkora halat....”

Landskronai tartózkodásom alatt esett meg velem életem első, de még reménykedem, nem az utolsó halászkalandja. A tábor vezetősége gondoskodott a lakók szórakoztatásáról is. A lehetőségekről egy hirdetőtáblán értesítették az érdeklődőket. Egyik nap felfedeztük, hogy halásztúrára keresnek jelentkezőket. A hajójegy ára a mi zsebünkhöz mérten kissé borsosnak tűnt: 30 korona, de élményt ígért a tengerhez nem szokott „szárazföldi patkány” társaságnak. Jelentkeztünk az irodán és elmondtuk, hogy mi szívesen elmennénk erre a halásztúrára, de egyikünknek sincs felszerelése. Semmi baj, mondták – nem is kell. A hajó tőkehalra megy és ahhoz mindenki kap a hajón felszerelést. Megmondták, mi a neve a hajónak, honnan, melyik nap és hány órákor indul.

Nagyon szép régimódi kis halászhajóra szálltunk, tényleg kaptunk halászfelszerelést, melyet legjobban a kereplőhöz tudok hasonlítani. A „kereplőre” volt feltekerve a halász-zsinór, amely körülbelül 15 cm hosszú négyágú horgonyocskában végződött, a forgatójával lehetett feltekerni a zsinórt. Mivel tőkehallal addig csak konzervformájában találkoztam, meglepődtem a horog méretén, s gyanakodva mondtam: remélem, nem cápára megyünk. A kapitány megmondta, hogy csak akkor kezdhetjük el a halászatot, miután kivittek minket a nyílt tengerre és ott leállították a motorokat Senki nem fogott a halászkészségen kívül semmit, de kellemesen szórakoztunk, sokat nevtünk és elhatároztuk, a következő héten is eljő-

vünk „halászni”.

Következő alkalommal sokan lemaradtak a túráról, jól értesülten mondták, hogy nem érdemes kimenni, mert „fekete nap” van. Nem nagyon törődtem a borúlátó előrejelzéssel, hisz azelőtt sem fogtam halat, pedig nem volt rossz a prognózis. 30-an jelentkeztünk: 29 férfi, és én. A túra ugyanúgy folyt le, mint az előző, kicsit hullámosabb volt ugyan a tenger, de rájöttem, hogyha ráhajolok a mellvédre és nézem a vizet, akkor elmúlik az émelygésem. Hogyan történt, ma sem tudom, úgy látszik rájöttem a dolog „spiljére”, vagy egy öngyilkos halrajjal találkoztam, de egymás után négy tőkehalat fogtam! Nem csalás nem ámitás, fénykép is megörökítette halász – szerencsémét! A kapitány gratulált, lemérték a halaimat: 16 kilót nyomtak! Büszkeségemet nagymértékben növelte, hogy rajtam kívül csak egy Endre nevű magyar srác fogott halat – egy márnát - más senki!

Irigyelték is kellőképpen, s próbáltak rábeszélni, adjak el a halaimból. Nem álltam kötélnek! Hazaérve megpucoltam, adagokba osztottam, mélyhűtöttem a zsákmányt. A sikerélménytől boldogan azon nyomban meg is írtam Édesapáméknak szerencsés fogásomat, majd a gyerekeimnek, aztán a barátnőimnek, s azon túl lépten-nyomon elmeséltem szerencsés halászatomat. S ahogy elmeséltem, minden alkalommal változott a történet, nem sokat, egyelőre csak egy icipicit. Először az igazságnak megfelelően mondtam el: a halak súlya 16 kiló. Egy idő után már úgy meséltem, hogy belső részek nélkül, majd fej nélkül nyomták a 16 kilót. Egyszer aztán úgy megnöttek az én halaim, hogy egyenként voltak ennyi súlyúak. Akkor magamhoz tértem, s nem meséltem tovább a halász-szerencsémről. De azóta testi együttérzéssel és cinkos mosollyal hallgatom, ha valaki azt meséli:

„Eeeekkkkoora halat fogtam!”

Körbemes

Kolozsváron, a hatvanas évekkel kezdődően gombamód szaporodtak a tömbház-negyedek, nemcsak a kertes, gyönyörű Hóstát, de a gyengébb Irisztelep, a Kétvízközi cigánysort lebontásra ítélték, lakóikat az újonnan épített lakónegyedekbe költöztették. Akkoriban terjedt el egy történet, miszerint a cigányok, ahelyett, hogy örültek volna a szép új lakásoknak, tudatlanságból vagy bosszúból az erőszakos költöztetés miatt, azokat rendeltetésüknek nem megfelelően használták: felszedték a parkettet (már ahol volt), a fürdőszobai kádban disznót neveltek, stb. Senki nem látott ilyent, de mindenki továbbadta a rémhírt, kellőképpen megbotránkozott hangon, és ki-ki vérmérséklete szerint egyéni kommentárokat fűzve hozzá.

87 tavaszán indultam el a Nagy Útra. Magyarország, Ausztria, majd Németországon keresztül Norvégiába szólt a jegyem. Kihhasználva az alkalmat, mind Magyarországon, mind Németországban megszakítottam az utazást, felkerestem ott

élő rokonokat, barátokat. Stuttgartban tartózkodtam éppen, mikor barátnőm felolvasott egy újságcikket, amelyben arról írtak, hogy baj van a török vendégmunkásokkal. Nincsenek megszokva a civilizált életmóddal, lakásukat nem megfelelően használják: juhokat tartanak a fürdőszobában. Milyen ismerős ez a történet! - mondtam a barátnőmnek és elmeséltem a sztori romániai megfelelőjét. Németországban is szörnyülködtek a törökök viselkedésén, de senki nem kérdőjelezte meg a hír hitelességét.

Továbbutaztam, úgy alakult, hogy Norvégia helyett Svédországba jutottam. Egy hónapig rokonaimnál, laktam, majd a tyringei, onnan a mohedai menekülttáborba kerültem. Kb. egy hónapja voltam Mohedán, mikor a tábor összes lakóját összehívták egy megbeszélésre. A tábor vezetőjének előadását hallgattuk, természetesen tolmács közvetítésével. Az előadás arról szólt, hogy a Svédországba bevándorlók (úgy általában) mennyire nem tudják, hogyan kell használni a lakásokat, képzeljük el, sokan állatokat nevelnek a fürdőszobában!

*

Tóth Ildikó önmagáról

Nevem Tóth Ildikó-Irma. 1941-ben születtem az erdélyi, valamikor kincsesnek nevezett Kolozsvárott. Nagyszüleimnek, kiterjedt rokonságomnak hála, a világháború, az azt követő zűrzavar ellenére is gyönyörű gyermekkorom volt. Felnőtt életemről ezt nem mondhatom el.

„Karrierem” története egyszerű: szültem három gyermeket, sok nehézséggel, munkával tisztelegben felneveltem őket. Minden röghöz-kötöttségem, az ismeretlentől, idegentől irtózásom ellenére 1987-ben kénytelen voltam Erdélyt elhagyni. Azóta Svédországban élek, a blekingei Sölvesborgban.

Czibik Gábor

Történetek

Mátyás király

Egy forró nyári éjszakán, Péterrel épp adatokat gyűjtöttünk számítógépünkbe a hatvanas évekből származó műsorokról, a fülledt, poros, Krúdy utcai raktárban. A monoton, gépies munkát kicsit érdekesebbé akartuk tenni, és beszélgetni kezdtünk. Egymással szemben ültünk, jól láttuk és hallottuk egymást. Hajnali öt körül lehetett... Mivel folytatni akartuk az adatbevitelt, valami vérpezsdítő, agy-torna témát akartam felhozni, ami ismét formába lendíthette volna ellankadt figyelmünket. Jobb nem jutván eszembe, gondoltam valami történelemmel kapcsolatos, provokatív téma remélhetőleg lázba hozza Pétert, akiről tudtam, hogy történelem szakon végzett. Azonban tisztában voltam azzal, hogy szegény, reáltudományokon nevelkedett fejem nem versenyezhet az ő tudásával, és különben sem lehettem túl gondolatserkentő abban az órában, az egyhangú, elcsigázó munka közben. Legkézenfekvőbbnek még mindig Mátyás király látszott, talán róla tanultunk legtöbbet. Eszembe jutott, hogy gimnáziumi történelem tanárom tüzesen bírálta Mátyást, aki nem épített ki végvárrendszert, amíg a vallásos és nem hódító Veli Bajazid volt a török szultán, ez következésképp Mohácshoz vezetett. Gondoltam, ez megfelelő kezdés lesz. Amire emlékeztem még az évek távlatából, elsajkóztam Péternek, aki számos érveléssel oltalmazta Mátyást. Természetesen nem tudtam megcáfolni. Ezzel kezdetét vette egy sokkal hosszabbra és érdekesebbre nyúló beszélgetés, amely már számos más területet érintett, Mátyás előtt és után, szétfeszítve a történelem határait. Bár a munkakedv felélénkítésére szántam az egészet, felfrissültünk ugyan, de az 1-2 óra beszélgetés után kedvetlenül kezdtünk dolgozni. Alighogy elmerültem az adatbevitelben, Péter egy régi, gépelt papírlapot a magasba emelve váratlanul felkiáltott: Pont itt van egy műsorboríték arról, amiről beszéltem! Mátyás sziléziai kapcsolatairól!

És ekkor én már tudtam: az aznapi munkának vége...

Marslakók

A helyiségben, ahol a Rádió műsorborítékait leltároztuk, viszonylag sokan dolgoztunk (sokan sokat; ugye értik?). Munka közben szólt a rádió (mi más is szólhatott volna a Rádióban?), és néha beszélgettünk is. Egyszer csak megszakadt az adás. Mivel a rádiókészülék mindannyiunktól viszonylag távol állt, ahelyett, hogy valaki elkezdte volna csavargatni a gombokat (most egy igazi retro rádiót képzel-

jünk el), munkatársaimmal elkezdünk találgatni, hogy mi lehet az adásszünet oka.

Pali szólt elsőnek:

- Biztos leszálltak a marslakók, és ezért szakadt meg az adás.

Marcsi erre rávágta:

- Már megint?

- Hogyhogy már megint? - kiáltott közbe valaki.

- A múltkor is leszálltak! Csak egy kontinenssel odébb. Orson Welles bemondta a rádióban – válaszolt Marcsi.

- De miért szállnának le most épp ide? – kapcsolódtam be.

- Ugyan miért mennének a marslakók csak imperialistákhoz? Miért ne jöhetnének néha ide is? – kérdezett vissza Pali.

- Srácok, úgy látszik Pali megint hatvanas éveket kapott archiválásra... - kontázott Marcsi. Hirtelen Sára szólt közbe:

- Semmi gond, most olvasom egy 61-es műsorborítékban, hogy a szovjet bajtársak egy űrhajót lőttek fel Jurij Gagarinnal a fedélzeten, azaz valószínűleg kisegítik az amcsikat ...

- Nem késtek el ezzel egy kicsit? A marslakók kb. 20 évvel korábban szálltak le... - vágott vissza Marcsi.

- Jobb később, mint soha – bölcselt Pali.

- Úgy látszik a ruszók nagyon komolyan vették az amerikaiak védelmét, mert nem sokra rá már nukleáris rakétákat is telepítettek volna az amerikaiak szájába, Kubába – érvelt tovább Miki, aki civil foglalkozásában történelem-magyar szakos tanár volt.

- A tények azt mutatják, hogy ők máshogy vélekedtek erről... – szólt közbe valaki a háttérből, alig hallhatóan.

- Vagy az is lehet, hogy az amerikaiak egész egyszerűen a vietnamiakat nézték marslakóknak... – bátorkodtam hozzászólni.

Sára, aki viszont karnagyként végzett és szerette a zenét, beleunt a sok okoskodásba, a rádióhoz lépett és megmozgatta a vezetéket. Kis recsegést követően ismét megszólalt valami komolyzene, amitől rögtön megkönnyebbülve sóhajtott fel:

- Gyerekek, asszem ma sem szálltak le a marslakók...

Mint a köd

Pali, akivel gyakran kerültem egy műszakba a műsorborítékok leltározásakor alatt, különös figura volt. Két méter magas, láthatólag majd kicsattant az egészségtől, számos nyelven beszélt, s a négy diplomájával olyan munkát végzett, amit az is tud, aki képes bekapcsolni a számítógépet. Munka közben folyton megrokant egészségét hozta szóba. Egyszer egy szünetben azt mondta, hogy ha egy

csepp vért is veszít, belehal. Amint ezt taglalta, minden jel arra mutatott, hogy komolyan is gondolta. A munkatársak persze csak mosolyogtak magukban.

A cigarettaszünetekben mindenféle különös történettel szórakoztatta munkatársait, amiért már önmagában is érdemes volt dohányozni. Azelőtt számtalan, nem mindennapi munkakörben dolgozott. Volt tévéstől kezdve, nyelvtanáron át a francia műfordítóig minden. Gyakran beszélt külföldi élményeiről, hisz főszerkesztőként ötvennél is több országban megfordult. Sri Lankán szinte titánként kezelték, mert vagy két fejjel volt magasabb a helyieknél. Még elég hosszú ágyat sem találtak neki, amiről nem lógott volna le a lába. Rendkívüli termete esetenként előnytelennek bizonyult. Egyszer a Magyar Televízióban egy alacsony növésű műsorvezetőjével beszélt telefonon valami közös munkáról. Az illető nagyon készségesnek bizonyult a telefonban, ám mikor élőben találkoztak, hogy megbeszéljék a részleteket, Pali láttán elsápadt. Addigi kedvessége azonnali ellenszenvvé változott, amit még leplezni sem próbált.

Pali mindenről elméleteket gyártott. Az egyik szerint nem létezik nyelvérzék, csak szorgalom és lustaság.

Noha jómagam nem osztotam minden nézetével, elgondolkodtatónak tartottam, hogy ez az ember eredeti véleményeket formál, amelyeket vállal is. Mindezt pedig egy olyan világban, ahol alkalmazkodni szokás, és ha az ember jót akar magának, nem ellenkezik. Aztán eltűnődtem, hogy akinek óriási tapasztalata van számos területen, miért ilyen semmi munkát végez, és vajon miért nem valami olyat, amibe beleadhatná tudását, amivel a közösség javát is szolgálhatná? Amikor ezt megkérdeztem tőle, csak annyit mondott: - A pénz... Vajon ennyire nincs már rá szükség más munkakörben? Ahogy egyre csak, furcsábbnál furcsább, hihetetlenbennél hihetlenebb történeteket és elméleteket osztott meg velem, arra gondoltam, hogy milyen kár, hogy csupán a munkahelyünkön találkozom ezzel a nálamnál kétszer idősebb férfúval. De vajon miért is érdekelt engem ennyire ez az ember? Talán pont ezért: mert mindig is vonzott az olyanok társasága, akik mások, mint a többiek, akik fel merik vállalni a többségtől eltérő véleményüket, és nem hajlandóak színjátékként élni az életüket. Vagy ha mégis színjátékot játszanak, akkor a sajátjukat.

Egy esti műszakban pizzát rendeltünk, és félhangon megjegyezte, hogy amióta az egyik kiküldetése alatt egy csinos olasz riporternő meghívta vacsorázni, a pizza a kedvenc étele. Érdekes módon az enyém is. Persze riporternő nélkül. Ekkor fogant meg bennem az ötlet: meghívom vacsorára hozzánk, és pizzát fogok sütni. Gyakorlatilag az egyetlen dolog, amit akkortájt, alapanyagokból kiindulva, tűrhető – értsük itt: ehető - minőségben el tudtam készíteni a konyhában. Szemlátó-mást örült a meghívásnak, és annak, hogy a „fiatal generációt” érdeklí még egy ilyen „vén csataló” személye. Azért beismertem, hogy a riporternő pizzájával nem versenyezhetek, amibe belegyezett.

A vacsora napjához közeledve egyre csak azt vártam, ami feltartóztathatatlanul

szokott áradni belőle, a fura történeteit. Elsőrangú vitapartner, utánozhatatlan egyéniséggel. Nem tudhattam, hogy igaz-e amit mond vagy sem, és azt sem, hogy mit várhatok a találkozástól, ám attól én még vártam...

De nem jött. Próbáltam telefonálni, de nem válaszolt. Csalódott lettem. Másnap a munkahelyen értesültem távolmaradásának szomorú okáról: meghalt. Először fel sem fogtam, amit hallottam. Tehát tényleg beteg volt. Olyan úr támadt bennem, amely egyre csak kavargott, forgott, mint a szélkakas a szélben. Hitetlenkedtem, hisz csak egy napja beszéltünk, és láthatólag semmi baja sem volt.

Idővel az örvénylő érzés lecsillapodott, akárcsak a haragos égbolt a kiadós nyári zivatar után. De az érzés mindig is az maradt, ami volt: az úr. Attól a naptól kezdve nélküle forog tovább a világ. Épphogy csak megismertem, szétfoszlott, mint a korahajnali köd a reggeli nap perzselő tűzében.

*

Czibik Gábor

(szül. 1975) általános orvosként végzett 2001-ben a Semmelweis Egyetemen, Budapesten. Posztgraduális tanulmányait a Karolinska Intézetben, Stockholmban kezdte. Jelenleg az oslói egyetemen dolgozik a szív génterápiás lehetőségeinek kutatásával. Az szív kutatáson kívül érdeklődési területei a játékelmélet, filozófia, logika, az emberi lélek természete és az irodalom.

Írással 2005 őszétől foglalkozik.

Lőrinczi Ágnes**Pilinszky**

Felhők összeölelkeznek
távolodik a múlt,
ahol majd csend lesz
ott kezdődik az út.

Tanítás

csak füleld
a halak hangját
a levegőt röptükben átszelik a lábad alatt
keresheted ugyan a könyvekben
megdöbbentő a szavak fuldoklása

a tudomány szétesik

szívedben keresed
a csendben
ott a bölcs

megérted végre az áhított meleget
közelség kell
s egy egész élet

addig is csak méregesd
magadban a csendet

Kötéltánc

Csak táncolj
ne nézz le
ne érezd hogy kötél
kötve vagy ha kötetlen is
gúzsba kötve ne élj

Ne köss ki
Mint papírsárkányt húzd a kötelet
Vigyázz, felkötik aki száguld

Csak lépj
csak táncolj
csak úgy közeledj
távolodj közben
ha távol vagy
hát kötődj
csak lépj
csak táncolj kötéltáncos

Egyensúlyozz
ne nézz semerre
az életed a fontos
talán a haláloed is lehetne az
akkor inkább mélyre nézz
nagyon mélyre
a szemed fenekére
be a vesédbbe nézz
ne inogj
ne botorkálj
csak táncolj kötéltáncos

Mérlegelj
ellensúlyozz
jót a rosszal
meg vice versa
csak csináld
ne ácsorogj
a Föld forog
csak táncolj kötéltáncos

Csak lépj
nagyon halkan
- hallod-e a ketyegést
a mozgást
a lépést

Ne válaszolj

Neked csak az van
a lépted
az egyensúly
meg a tánc
táncolj hát kötél táncos

Tapsra ne várj
ne is akard
csak le ne lépj
csak színre ne
csak menj tovább
amíg bírod
ha nem
hát akkor leginkább
kell az egyensúly
csak el ne billenj
le ne ess
fel ne add
ne gondolkozz
csak ugrálj
csak lépj
csak táncolj
neked ez van
ez a feladat
tenned kell
szeretned
lépj csak tovább
közelíts
távolodj
mozogj
meg ne állj
csak táncolj bátran
kötél táncos

Budapest táncraperdül

Lépten-nyomon, te.
Lépten-nyomon, én.
Lépteinkkel egyre közeledünk;
találkozunk a Ferenciek terén.

Minden hópehelynyi távolság
gondolatpernyével közelít,
egyre csak, minket -
Budapest libeghet-ringhet.

S már látlak is,
már érzem is, lám,
tekintetünk találkoztával,
Budapest táncraperdül.

Életem ritmusa

Reggel: kakaó.
Este: pizsamaosztás.
Napközben: megtervezett spontaneitás.

Posztkolonializmus

évszázadokig mosták a feketét
tettek fehér rendet
oszt elmentek
maradt a végtelen szürke
megerőszakolt
körülhatárolt
összefaricskált forróság
őskiáltás
újra alkotása annak ami hajdan volt

megtörtént ami megtörtént
ribanc jelenből ki kovácsolhatna szűz múltat

lázasan írnak
rendezik vissza azt ami volt
érzések festményeit komponálják
újra nap mint nap
kihordják a fehér piszkot

tanult elméletek
új rendet teremteni
kell a fegyver a fátyol a kendő
kell erőszak szeretet meddő
kell asszony mégsem elegendő
kell gyermek
a sok áldozat

visszafordítható az idő

csak bocsánat van a bűnre
mi örökkön megmarad
mert időtlen az én-te ellentéte
a mi-ti harca,
mint sakktablán
a fekete-fehér játszma
s hogy valaki feltalálta
az csak véletlen egybeesése
időnek s helynek
szerencsés átformálása
az ellentéteknek

Michel

Lejegyeztem valahova mosolyod,
most nem találok,
pedig végiglapoztam
az étlapokat
sőt, kedvenc borodat
is megittuk,
bárcsak mámor lennék,
de józan vagyok,
álmodom.
S te már rég
nem vagy itt.

Örökségem

porosodjon a könyv;
-csak a tiszta szót,
az anyámét,
gyerekkorom dalait,
nagyapám hangját
ami bennem él s csirát hajt,
apám tartásának színskáláját
ügyetlen mozdulataim dallama,
ezeket édesgetem.

gyerekeim mosolyát a szív
nem az ész táplálja

az értelem teremt rendet
kontrollálható káoszt
véges végtelent
lehetőséget
szabadságot, csendben
száguldozást
esést a szívnek
dobbantást
újabb könyvekhez könnyeket
értelmem ad

Ma I.

ülök mozdulatlan
létem
egyik gondolatból a másikba
csorog

ma nem öntöztem meg
a virágokat
s a büntől
széthasad a szám
magamba harapok

ma csikorog
szemeim mögött a jóság
könnyként pattan ki a szó
amit mondtál

ha remegni tudna
az ég ma
virágokra hullva omolna öledbe

Ma II.

Van egy fénypontja
a mának,
a virágok nekem
trombitálnak.

Lőrinczi Ágnes önmagáról

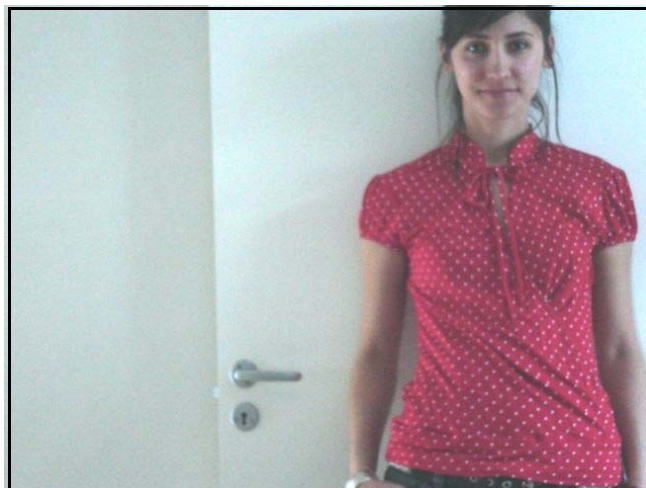
1974-ben születtem Marosvásárhelyen. Legkisebb gyerek révén én voltam Vacak, jóapám Vackinak szólított. Azóta sem tudok megválni ettől a szereptől, bár a nevem azóta már a családban is Ágnes. Egyedülálló diákanyaként kiérdemeltem nevem. Néha bohóc, néha meg visszavonuló megfigyelő, vagy mások szemével épp résztvevő, ezek a szerepeim. Ebből kiindulva, vagy talán ennek ellenére is állandó társam az elmélkedés. Az írás számomra szükséglet, gondolataim és érzéseim letisztázása, valamiféle belső, néma beszélgetés a léttel. Lőrinczi leány vagyok,

többször is hangsúlyozták szüleim, de még mindig nem ismertem meg eléggé a Lőrincziet. Inkább csak önmagamat...

1994-ben, költöztem Svédországba. Házasságunk alapján Borg Agnes-ként léptem színre - 20 évesen. Ismét gyerekként, svédül gügyögve mások számára teljesen ismeretlen lévén önmagam újraalkotása, folytatása lett a kezdetnek. Jelenleg Lundban élek. Tizenkét évi ittlétem summázásával két egészséges és boldog gyereket, egy aránylag nem hátborzongató válást meg két mesteri végzettséget - magyar irodalom meg államtudomány terén - mondhatok magaménak. Ennyi, ami jogilag hiteles és dokumentált, minden többi imitt-amott barátságként, szeretetként, versként vagy lomként van jelen életem színterén. Mint mindenki másnál. Minden erőmmel azon dolgoztam és dolgozom, hogy olyan legyek, mint bárki más, igyekezeteim éveit alatt kezdem elfogadni azt, aki vagyok. Remélem, hamarosan többet látok magam körül: nyárral kezdődőleg már nem diák, hanem munkanélküli leszek.

A számomra értékesebb közel 50 versemet mostanában javítottam át és kiadásra várnak. Igaz még sem kiadó sem támogatóm nincs. A kötet címe pedig *Anyák verse, versek verse* - lenne.

Tóth Tímea önmagáról

1981-ben születtem Nyiregyházán. A nagykállói Korányi Frigyes Gimnázium befejezése után a Debreceni Egyetemre jelentkeztem. Tavaly végeztem ökológus szakon. Gyerekkorom óta érdekel a rajzolás, festészet. Eleinte akvarellel próbálkoztam, az utóbbi évben kezdtem el ismerkedni az akril, illetve olajfestéssel. Néhány év kihagyás után most

újra tele vagyok tervekkel. Remélem, hogy ezeket is megvalósíthatom.
Fél éve Norvégiában élek.

Tóth Tímea festményei a Képtár mellékletben

Tar Károly

Az ismert katona

Tragédia két részben

Szereplők

APA

ANYA

LÁNY

FIÚ

KEDVES

BELÜGYIS

KATONAORVOS

PARANCSNOK HANGJA

Történik a múlt század nyolcvanas éveinek végén, egy balkáni országban.

Első felvonás

1. jelenet

A színpadon többszemélyes ülő alkalmatosság, amit a későbbiek folyamán padnak, ágynak, ravatalnak lehet használni. Most kanapén, lakásuk nagyobbik szobájában ülnek a szülők. A színpad közepére terített színes szőnyegen fiúk a kapcakötést gyakorolja.

APA Gyakorold csak. Ennek még hasznát veheted

FIÚ *(szemüveges)* Kötve hiszem. Ma már harisnyában járunk.

APA A hadseregben nehezen változnak a dolgok. Majd meglátod, hogy ott úgy érzed magad, mint aki valamely régi regény világába tévedt. Maradi felfogás, percre kicentizett élet, minden arra szolgál, hogy megtörjék fel-felhorgadó ellenkezéseket. Ott a Pofa be! az úr! A szó és a felszerelés egyformán durva, sértő, nehezen elviselhető.

ANYA Csizmába kapca való. Talán magad is láttad, gyerekkorodban, falusi nyaralásaid alkalmával... Amikor Miklós bácsiéknál nyaraltál...

FIÚ Ott többnyire mezítláb járnak, nekünk is megengedték.

APA *(kiveszi a fiú kezéből a vásznat, háromszögbe hajtogatja, lerúgja papucsát,*

könnyedén lábára tekeri a vásznat, ismétli a mozdulatot, aztán a fiú lábára igazítja a kapcát) Az a fontos, hogy sima legyen. Mert, ha rosszul csavarod összege-bancolódik és felsérti a lábad.

LÁNY *(vaskos fabőrönddel jön)* Ez aztán kiadja az alakod, Bátyuskám! Muszáj ilyen ósdi holmit kényszeríteni az egyetemistákra?! Úgy látszik, visszafelé megy nálunk a világ!

ANYA Nyughass már! Hányszor mondtam már, hogy nálunk a falnak is füle van...

LÁNY Ez a katonaság, egy nagy hülyeség! Kilenchónapos büntetés...

FIÚ Nyugi, lehet, hogy te is odakerülsz. Hallottam, hogy a lányokat is beöltöztetik!

LÁNY Majd mi megvédjük a béketábor!

APA Háborúskodással!?

ANYA Te csak ne tüzelj őket, amúgy is folyton eljár a szájuk.

APA Ha rajtad múlik, némának szüled őket?! Legalább most, itt, magunk között, hadd érezzék magukat szabadnak!

ANYA Nem árt az óvatosság. Manapság könnyen elfurcsulnak az emberek, úgy tesznek, mintha magukat védenék azok, akik másokat víz alá nyomnak. Levegőért kapkod itt mindenki, minden lélegzetvételünk jegyzőkönyvelik.

APA Ne huhogj már, mindennek van orvossága. A rosszra is fel kell készülnünk. Hát nem azért meséltem az előbb is katonáskodásomról. Ami velem történt, megtörténhet mással is, jobb, ha a fiúkat nem éri meglepetés.

FIÚ Téged három évig sanyargattak, ha kibírtad, én miért ne bírnám ki azt a kilenc hónapot? Az nem lehet, hogy azóta ne javultak volna a körülmények a kaszárnyákban.

LÁNY *(játékosan dúdolva)* Ballag a katona/Azt se tudja hova/ Esze legyen, ha nincs lova... Tralalalalala

FIÚ *(tettetett felháborodással)* Áhááá! Gúnyolod rendíthetetlen nagy függetlenségünket, és ősi országunk hős fiainak hűségesebb szolgálatát a nemzeti szuverenitás szent oltárának védelmében! És éppen velem, a hűség - hű micsoda vitéz! - katonájával csúfolkodsz! Majd adok én neked, drága és egyetlen húgocskám! Majd mindjárt elbánok én veled, katonás szigorral, kemény büntetéssel... *(Játékosan cibálják egymást, kergetőznek)*

Lassan elsötétül a színpad.

2. jelenet

FIÚ *(a színpad baloldalán, reflektorfényben felidézi, felmondja vagy olvassa levelét, a háttérben halk katonazene, nyekergő induló)* Kedves Édesanya, Édesapa és Húgom! Szerencsésen megérkeztem, de csak másnap kaptam a téli ruhákat. Kint

meleg van, és süt a nap, és mindenki izzad. 2400 ember – egyetemista van itt, és minket, magyarokat akarattal szétválasztanak, és nem szakonként osztanak fel. Így Csaba a fölöttem levő emeleten alvó 180 ember között van, és nagyon ritkán látom. A többieket is mindenféle szétszórták. Csoportfőnök vagyok, van 8 emberem... Már az első nap, felvittek egy dombra, és a melegben jól megizzasztottak. Szombaton meneteltünk, és beoltottak tetanusz és tífusz ellen.

Az ennivaló jó, a húsok nem kövérek, csak a leves gyenge. Tűrhető, mert jó a hangulat, mindenki elég vidám. Eskünk kb. 31-én lesz, és ha eljössz kocsival, akkor hozd el, kérlek, B.-t is, ha van hely.

A tiszték szigorúak, mert ők is most kerültek ki a tisztiiskolából.

Nincs sok szabadidőnk, mert állandóan takarítani meg mindenért sorakozni kell az udvaron. Ha hozol valamit, akkor tésztafélét meg egy üveg szörpöt hozzál. Ne küldj csomagot, mert lehetséges, hogy elvisznek almát szedni, és félo, hogy nem jut el hozzám a csomag.

Úgy gondoltam, hogy kéthetenként írok, mert nem nagyon van mit írni.

Emeletes ágyakban alszunk, és tanítottak egy éneket.

Télen 10 nap, tavasszal 5 nap szabadságunk lesz.

Add át mindenkinek üdvözetemet, mert nem írhatok mindenkinek. Nincs mit, és nincs időm. Sokszor pusziállak mindnyájatokat.

Hirtelen sötét.

FIÚ *(a színpad jobboldalán, fényben, a háttérben halkan nyekergő induló hallatszík)* Kedves Gino! Szerdán indultunk, mint tudod. Csaba majdnem lekést a vonatot. Ahol váltanunk kellett a vonatot, három órát vártunk. Borzasztó sokan vagyunk itt. Akarattal úgy válogattak ki, hogy a magyarok és az azonos egyetemre bejutottak ne kerüljenek azonos helyre. Első nap nem kaptam ruhát. Tegnap négy-szögbe álltunk, és aztán felvittek a környező dombokra. Itt állandóan jó meleg van, és kifáradtunk. Téli ruhát adtak, és teljesen be kell gombolkozni. Egyszer majdnem egy órán át csak a Vigyázz! –t és a Pihenj!-t gyakoroltuk. És mind előttem járkált a vezető, hát csak elkapott a sírás, alig tudtam abbahagyni. Amikor visszatértünk a gyakorlatról, rájöttem, hogy beszélgetnem kell, mert másként piszkosul egyedül érzem magam. Mellettem alszik egy korrekt cigó és egy vicces tag. Mi hárman lógunk, hülyéskedünk. Most, felszabadultnak érzem magam: füttyölök, káromkodom, beszélgetek, kacagok. Pénteki menü: 1. káposzta, tea, 2: leves-lé, paszuly+ szalámi, 3. paszuly, laska, rizskeverék.

Szombaton 5.30 - kor keltünk, meneteltünk az udvaron, beoltottak tífusz és tetanusz ellen. Aztán megint meneteltünk, szakmai filmet láttunk és ebédeltünk. Délután takarítás, sepregetés az udvaron, aztán vacsora. Mi hárman mindig előrelépő-zünk a kajasorban.

A többiekkel ritkán találkozom, külön programjuk van. A talpbetétet ma kaptam,

ma tudtam elhozni Árpitól, mert eddig nem is láttam. Kösz szépen!

Vasárnap hat órakor ébresztő, sepregetés az udvaron. Déltől hétfő délig szolgáltatások vagyunk a kantinban, ami azért nehéz, mert kb. éjfélkor fekszünk, és négykor kelünk.

Tanítottak egy éneket. *(felerősödik a nyekergő induló hangja)* Nyolc embernek vagyok a főnöke, ami elenyészően kis tisztség, de azért ez is visszaadta az önbi-zalmamat. Rövidesen elég erős leszek ahhoz, hogy tegyem, amit tennem kell. Ez itt iskola, és itt minden előírás szerinti. Nem nyírtak meg. A víz csak az első eme-letre jön fel. Én a másodikon vagyok. Török vécé.

Vizsgáznunk is kell. Mi vagyunk a legvidámabbak, sokat röhögünk. A röhögés nagyon jó orvosság.

Írjál, mesélj, mi történik otthon veled és az ismerősökkel. Írd meg, ha még külföldre, hogy tanácsot adhassak. Vedd fel a kapcsolatot az enyéimmal, mert megír-tam nekik, hogy lehetőleg hozzanak el.

Menj szemorvoshoz, fogorvoshoz, és vigyázz. Ezek jó tanácsok. Kéthetenként írok. Egy puszi.

Hirtelen sötét, a fiú reflektorfényben a színpad másik oldalán.

FIÚ *(bosszankodva.)* Gino! Levelet - ez a második levelem - még nem kaptam se tőled! Anyáméktól sem! Úgy látszik, elég lassan jön a posta. Ezt a levelet délelőtt írom, és azért, mert holnap reggel elvisznek kukoricát szedni egy hónapig. Este majd megtudom, hogy hová, és hozzáírom a levélhez. Ezek szerint felesketésünk-re csak később kerül sor, és addig nem kaphatunk kimenőt. Egyébként jól vagyok, nincs semmi baj. Elég ritkán mosakodom, nincs is kedvem, vagy nincs víz, és elég mocskos az ember. Vasárnap a konyhán mosogattunk: hárman kb. 6000 tá-nyért és 3000 csuprot. Tegnap zuhogott az eső, és eláztunk. Mindenki csupa sár volt, és jól megfuttadtak. Láttam a várost, nagyon jópofának tűnik. Szép kisváros. Egy jól öltözött spinit láttunk. Ma adjuk fel a ruháscsomagokat, és így hát megint kimegyünk az állomásig.

Írd meg, hogy megkaptad-e a leveleket. Gyanús nekem, hogy nem kapok levelet. Egy puszi - Lennon lemezborító -féle.

APA *(a színpad másik oldalán felvillanó fényben válaszleveléből idéz)* Kedves fiam, köszönjük leveled. Minden lényegest megtudtunk belőle, még többet is a kelleténél. Több tanácsot már nemigen adhatunk, csináld úgy, hogy valahogyan jól legyen. Kímélni nem kímélnek, ez nyilvánvaló. De szerencséd van, az idő: kedvez nektek: sáros őszben még cifrább a sok ugrabugrás. Minden arra jó nekik, hogy kezes bárányt neveljenek belőletek. Az okos ember ezt átlátja, és nem ellenállással, hanem feddhetetlen magaviselettel, nyugodt önfegyelmeléssel vála-szol. Sportolóként ezt már végigcsináltad, ezért nem félek, felülemelkedsz te min-

den kicsinyeskedésen. Vezetőként nagy legyen a szád, de harag nélkül, indulat nélkül parancsolj. A lényeg az, hogy együtt és győztesként kerüljete ki minden megpróbáltatásból. Ha jól meggondoljuk, játék az, amit csinálsz, de úgy kell tened, mintha komolyan vennéd.

Ennyi prédikációt is csak azért írtam, mert itthon a helyzet változatlan. Anyád kórházban, húgod tanul. Folynak mindennapi csatározásaink. Megkaptuk a ballagásodról készült képeket. Ha anyádat kiengedik a kórházból elmehetünk hozzád. És elvihetnénk B.-t is.

Anyád ebben a hónapban nem kap fizetést, költségvetésünk teljesen felborult. De novemberben valószínűleg arrafelé lesz dolgom: nyilván felkereslek akkor is. De hát ezek egyelőre tervezgetések. Három hét múlva okosabbak leszünk.

Leveledet mindenkinek megmutatjuk, akit érdekelhet, üdvözletedet átadogatjuk..

Ha nincs is mit írnod, akkor is írhatsz kéthetenként, mert anyád is van a világon. Izgul érted. Vigyázz magadra, és ha lehet, másra is.

Mindnyájan csókolunk: Apád

Sötét

FIÚ *(az előbbi helyen megvilágítva)* Kedves Édesanya, Édesapa és Húgom! Azért írok, mert holnap reggel elvisznek egy hónapra kukoricát szedni, és valószínű, hogy ott is lakunk majd. Ez a második levelem. Lehet, az elsőt nem kaptátok meg. Az esküt ezek szerint november 15-én tesszük le. Az egyik nap konyhaszolgáltatók voltunk. Tegnap kivittek az esőben a lőtérre, és bemutattak mindenfélét. Ma adtak gumicsizmát, régi nyári ruhákat, és még kapunk pufajkát és munkaruhát.

Egy faluba visznek. A megyeközponttól 34 kilométerre. Majd onnan is írok. Szeretettel.

Sötét

LÁNY *(az apa helyén)* Kedves bátyám! Hogy érzed magad? Remélem, nem a legrosszabbul? Mennyit fogytál? Tejet kaptok? Miben szenvedsz hiányt?... Na, ebből elég!

B.-vel nem tudtam felvenni a kapcsolatot, mert eddig ahányszor telefonáltam, sohasem kaptam otthon. Ezelőtt kb. egy hete volt fent a sulinkban, azóta nem találkoztunk. Mikor fent volt, nem említett semmit a nadrágról. Nem tudom, mire véljem ezt? *(Különbén nagyon jól áll a pufajka rajta.)* Azzal a nyávogós Jolival jött. Feri is volt fenn a suliban, kérte a pénzt. Milyen pénzt? Akkor én még semmit sem tudtam a tartozásodról. Most már értem, de nem tudom, hogy vegyem fel vele a kapcsolatot. Tegnap Mari is megjelent Jolival, és velük üzentem, hogy értesítés valahogy B.-t, hogy beszélni akarok vele. Azóta még semmi jel!

Alig van egy kicsi szabad időm. Olyan nehéz ez a tizedik. Annyit kell tanulni. Igazad volt! Az idei matekból egy csöppet sem értek. Most Józsit is elvitték há-

rom hétre kukoricát szedni... Szóval még a végzős egyetemistákat sem kímélik! Így aztán nekem még nehezebb, nincs ki segítsen. Elég ízék a tanárok, mert mindenki követeli a tankönyvet. Van mit cipekednünk.

Osztályom elég jó, de tanulmányilag gyenge. Két csoport van: 1. gyenge, 2. közepes. Jó, zseni, okos nincs egyetlenegy sem.

Ez azért nagyon rossz. Igaz, hogy a másik iskolában sem voltak zsenik, de hát az gyengébb sulí.

Barátaiddal még találkozol? Melyiket nyírták kopaszra, és kit kísért ki három „kislány” az állomásra? Kikkel ismerkedtél meg? Milyen a nyolcas csoportod?

A tanárok csaknem mind azt kérdik, hogy a te húgod vagyok-e.

Képzeld, az első franciaórán a tanárnő megjegyezte, hogy reméli, nem leszek olyan életunt az iskolában, mint amilyen te voltál. Megpróbálom idézni:

(Eljátszza a jelenetet)

- Mit csinál most a bátyád?

- Elvitték...

- Nem jutott be az egyetemre.

- Dehogyanisnem!

- Igen? Akkor jól hallottam... *(Bájos mosoly.)*

- Hányással?

- Hát másodiknak! *(Tátva maradt a szája.)*

- Nem jön, hogy elhiggyem...

Erre valaki beköpi az osztályból: Nem franciából kellett felvételizzen! Kitért a röhögés. Rögtön leültetett, öt perccel később kidobott, mert beírtam a könyvbe, a francia szöveg fölé, a fordítást. A volt oszid is mind engem szólít. Nem tudom, mi baja velem? Na, de nem írok többet, mert már unhatod. Őszintén szólva, álmos vagyok!

Sokszor öllelek.

Sötét.

FIÚ *(ugyanott)* Leveleiteket tegnap kaptam meg, és örültem nekik, hisz ezek voltak az elsők.

Itt kukoricát szedünk, háncsolunk és rugdossuk le a teherautóról. Reggel hatkor költenek, és 18 órakor fejezzük be a munkát. Elég nehéz és fárasztó.

Pénteken elvittek a közfürdőbe. A falu két várostól egyenlő távolságra van, és szép házai vannak. Németek lakták, mert a házak homlokzatán a század eleji évszámok mellett német nevek olvashatók. A bejáratuk nagyon tetszik: bennebb van, mint a ház fala, és lépcső vezet fel a kapuhoz.

Szombaton kerestelek telefonon, de nem vette fel senki. B.-vel beszéltem.

Sok kenyeret eszem, hogy jóllakjam, mert a munkától megéhezem. Már írtam, hogy az étel jobb, mint előbbi helyünkön.

Nem nagyon van időm semmire, de azért befejeztem egy Hemingway-t, és egy Shakespeare-kötet végén járok.

Nem lesz elég vécepapirom, és hiányzik az édesség, pénzem elfogyott.

Húgom! Beszéltem B.-vel, és mondta, hogy szégyellt visszahívni, de mondtam neki, hogy majd rendezze el veled a dolgot, beszéljen veled. Árpi csaknem kopasz, Csabát sem nyírták meg. Azok a lányok az áltamáson a Bodi húga és barát-nője voltak.

Matekból, földrajzból, biológiából, technikai tantárgyakból nem kell könyvet cipelni. Ha a matektanár téged szólít, az nem baj, csak vigyázz, legyen meg a házi feladatod, és kész. Tanulj főleg mateket és fizikát. (Ebben segít majd Józsi is.) Más tantárgyakra, házi feladatokra ne fecsérelsd az időt! Inkább figyelj órán, hogy megértsd a dolgokat. Vigyázz a kémiára. Így több időd lesz készülni. Szeretettel.

Sötét

APA (*ugyanott*) Szólt Anyád, hogy szépen írjak. Biztosan azért, hogy tudd kiolvasni. Törd kissé magad, akkor bizonyára belátod, hogy írásom, ha olvashatatlan is, de gyönyörű. Éppen most készült el a költségvetésünk. Téged is bevettünk a költségvetésbe. Nem ezzel a százassal. Ezt gyorssegélyként küldjük. Nem így képzeltük a katonaságot, hogy hálószobátok cicomázására a kedves szülőknek kell pénzt küldeniük. A mellékelt kékhasút próbaként küldjük, ne nagyon dicsekedj vele, mert esetleg felbontják az összes borítékaidat. Anyád gyűjti az édességeket számodra. Lemondtunk a Trabantos kirándulásról: újra nagy sorok alakultak ki a benzinkutaknál. Ha csak én megyek, az neked is jó, mert többet juttathatunk kajapótlékkodra. B. amúgy sem hajlandó velünk jönni, és igaza van, mert vagy velünk töltöd az esti kimenődöt, vagy vele. Köszönjük, hogy húgod segítségére siettel néhány jó tanáccsal. Erről, jut eszembe, hogy mondta valaki, a műegyetemen pedagógiai kurzus is van. Aki elvégzi, műszaki tantárgyakat taníthat középiskolában. Még egy lehetőség, hogy majd megtaláld a helyed az életben. Egyelőre ennyi. Hazahoztuk faluról Nagymamát. Mindenki jól van. Anyádnak használt a kezelés. Túl vagyunk egy adag influenzán. Azt hiszem, neked is jót tenne egy kis C-vitamin. Most sietnem kell Anyádat elkísérni, hétfő van, délután is dolgozik. Mindnyájan csókolunk.

Sötét

FIÚ (*ugyanott*) Ma kaptam kézhez a levelet. Azért írok rögtön választ, mert a levélben írod, hogy egy százas van, és ugyanezt mondtad a telefonba is, de nem találtam sehol. Többször is körülnéztem azon a helyen, ahol felbontottam a levelet, de nem hinném, hogy a felbontásnál csúszott volna ki. A borítékon sem látszik

semmi nyoma az esetleges felbontásnak. Bánom, hogy megírtam, hogy elfogyott a pénzem, mert nem azzal a szándékkal írtam, hogy pénzt kérjek, mert nincs mire költenem.

A hálónk 36 személyes, és a szülők által küldött pénzből függönyt, sötétítőt, virágokat, seprüket, mosóport kellene, hogy vegyünk. Ennyit kértek tőlünk, kénytelenek voltunk ennyit adni.

B.-t is meggyőztem, hogy ne látogasson meg, mert túlságosan körülményes lenne az utazás és fárasztó. Remélem, a csomagot, amit küldesz, minden nehézség, minden baj nélkül megkapom, mert nyugtalanít, kikökkentett ez az eset a pénzzel. Éppen ezért ne küldj, ne is hozz később sem pénzt, annál is inkább, mert szükség van rá otthon is.

Láttam három fehér fenekű özet, és egy nyulat méterről, ölyvet, fürjet és sok-sok fácánt. Ettem vadszölőt és sült szóját.

Sötét

APA (*az anya mellett állva, mindketten reflektorfényben*) Ma kaptuk meg házassági évfordulónkra küldött táviratodat, és igen jólesett megemlékezésed, jókívánságod. Ma érkezett a leveled is, illik rögtön megválaszolni. Úgy lesz, ahogy kívánod: B.-ék menjenek avatáskor, én később, de még ebben a hónapban választás is lesz. Úgy gondolom, aznap nem avatnak. Ha igen, akkor nehéz lesz a B.-ék utazása, papírt kell kérniük, hogy ott szavazhassanak. De mondom, két ünnep sok egy jó katonának, ilyen alkalommal régen italadag is járt. Ha a kettőt egyszerre tartják, néhány korttyal kevesebb. Majd meglátod.

Az ellopott százast nem sajnálom, a tanulás többet ér... Az is igaz, hogy nem lehet levélben pénzt küldeni, ezért reklamálni sem lehet. Gyorsan akartuk küldeni, és úgy jártunk el, mint a falusiak. Ha valóban tudod nélkülözni a pénzt, akkor legközelebb B.-vel küldünk, mert biztosan lesz kiadásod.

A héten Józsvival elkocsikáztunk hozzájuk, és elhoztuk a télire való krumplit. Dicsértek az öregei, hogy szorgalmas vagy. Amikor segítettetek a kukoricaszedésben a többiek egy, de te két sort vállaltál. Sok és iható már az idei bor. A házigazdák és a rokonság szívélyesek voltak.

Nemrég Anyáddal falun jártunk, hoztunk hét láda almát. Egy másik helyen pálinkát és paszulyt kaptunk. A konyhára legszükségesebbeket beszereztük, amikor majd hazalátogatsz, meglátod. Ilyenformán pénzügyekben is még az idén egyenesbe jövünk. Azt tervezem, hogy miután letelik a szolgálato, velünk vagy B.-vel és a többiekkel két hetet utazgass a szomszédos országokban, ahova kiengednek.

Nagymama kezéről levették a gipszet, ígérte, hogy süt neked tésztát. A klub színjátszói részleteket mutattak be kísérleti darabjukból a diákok előtt. Húgod is szerepelt. Szép siker volt. Nagyapád kérésre készített három pár bundás vagy mű-

szőrmés bakancsbetétet, ha sürgős, csomagban felteszem. Ha nem fázik a talpad, elviszi neked B.

Üdvözlöm a fehér fenekű őzikéket, vigyázzanak magukra. És te is. Kilenc hónap után lettél csecsemő, az emberesedés kilenc hónapjából csaknem másfél hónap eltelt, azt hiszem, elégedettek lehetünk veled; külön örülök pontos fogalmazásodnak és Anyádat is felüdítő soraidnak, amiből okos gondolkodásod kitűnik. Mondanom sem kell, várjuk leveleid. Csókol: Apád.

ANYA (*az apa mellett*) Drága kicsi fiam! Miután jó Apád már mindenről beszámolt, nekem kevés maradt, de szeretném elmondani, nagyon boldoggá tett figyelmességed, és komoly gondolkodásod, nem mintha eddig sok panaszra lett volna okom. Szeretném, ha leveledben megírnád, mire van szükséged: ruha, étel? De ha lehet, pontosan. Gondoltam valami meleg holmira, amit majd Édesapa elvinne neked. Mi szükséges? Én is már nagyon szeretnék látni, de a helyzetet ismerve, te megérted... Amikor hazajössz, majd sokat dumálunk. Sok mondanivalóm van neked, amit nem szeretnék levélben, megírni, elmondva jobb, közvetlenebb.

Húgodnak nagyon hiányzol, akárcsak nekünk. Nagyon jó, hogy mindig írsz neki is, így talán, remélem, még közelebb kerültek egymáshoz, ami nagy öröm számomra. Kéréseid pontos listáját várom. Sokszor csókol Édesanyád.

3. jelenet

A színpadon nappali fény. Az anya kabátban, éppen elmenőben, az apa ajtóig kíséri.

ANYA Ha lesz időd, javítsd meg a konyhai csapatot, megint csöpög. Ne várjatok, ebédeljetek. Vacsorára majd hozok a pékségből friss kenyeret... Tartják a helyemet a sorban.

APA Ne nyugtalankodj, minden rendben lesz. Várlak...

ANYA Szervusz (*Kimegy.*)

APA (*elgondolkozva kívár, később észbe kapva*) Szervusz, szervusz... Várlak... (*Téblából a szobában, jegyzetel felkapja fejét a csengetésre, sietve ajtót nyit*) Mit felejtettél itt?

BELÜGYIS (*civilben, lerí róla a rosszul öltözöttség*) Zavarok?

APA (*idegesen*) Nem vártam. Mit óhajt?

BELÜGYIS Arra gondoltam, hogy folytatnunk kellene a tegnapi beszélgetést.

APA Nincs több mondanivalóm.

BELÜGYIS (*körbejár a szobában*) Persze, megértem. Tegnap valószínűleg feszélyeztette a környezet, tudja, a mi irodáink meglehetősen ridegek, és mi is elég hivatalosan viselkedtünk. De itt ugyebár egészen más... Itt valóban kellemes... És ez a sok könyv...

APA (*idegesen*) Kapitány! Nekem dolgom van... Beidéztek, három órát faggattak, fenyegettek. Tudja, hogy az irodájukat abból az egykori osztályteremből vá-

lasztották le, ahova négy évig jártam, mert iskolánkat megszüntették?! És a pincét, amelynek sivárságával fenyegettek, jobban ismerem maguknál, hiszen, mi diákok hordtuk be oda, minden ősszel, a krumplit és azt a rengeteg káposztát. Mit akar?

BELÜGYIS *(erőltetett nyájjassággal)* Szólítson Rusunak. Ha valaki kérdezősködne rólam, mondja, hogy képzőművészeti kritikus vagyok, és rendkívül érdekelnek... Mondjuk, hogy a Nagybányai Iskola alkotóinak munkái érdekelnek.

APA *(felvillanyozódva)* Tényleg... Ferenczy Károly, Glatz Oszkár, Réti István, Iványi Grünvald Béla, Thorma János... És Hollósy técsői iskoláját is ideszámítva, de a posztnagybányaiak közül Bernáth Aurélt sem kihagyva. Mit szól például sárga kabátos önarcképéhez? És a nagybányai kék... Valóban csodálatos világ. Ferenczy Károly immár vitathatatlanul a magyar impresszionizmus mozgalommá teljesedő nagy alakja, aki szelíd modernsége mellett megőrizte a klasszikus értékeket is...

BELÜGYIS Tudtommal Nagybánya Romániában van! Mindaz, amit mondott a mi impresszionizmusunkat dicséri. Javítson ki, ha nincs igazam. A neveket pedig felírom. Majd mi utána nézünk, mit csinálnak ezek az elvtársak ott Nagybányán!

Hirtelen sötét.

4. jelenet

Ismétlődő jelenet.

A színpadon nappali fény. Az anya kabátban, éppen elmenőben, az apa ajtóig kíséri.

ANYA Ha lesz időd, javítsd meg a konyhai csapot, megint csöpög. Ne várjatok, ebédeljetek. Vacsorára majd hozok a pékségből friss kenyeret... Tartják a helyemet a sorban.

APA Ne nyugtalankodj, minden rendben lesz. Várlak...

ANYA Szervusz *(Kimegy)*.

APA *(elgondolkozva kívár, később észbe kapva)* Szevasz, szevasz... Várlak... *(Téblából a szobában, jegyzetel, felkapja fejét a csengetésre, sietve ajtót nyit)* Mit felejtettél itt?

BELÜGYIS *(civilben, leri róla a rosszul öltözöttség)* Üzenetet hoztam...

APA *(felháborodva)* Kifigyeli, hogy mikor megy el a feleségem... Mit akar már megint?!

BELÜGYIS Semmit, semmit. De mert a múltkor azt mondta, hogy mi nem adhatunk magának semmiféle megbízatást, utánajártam a dolognak. A megyei első titkár utasítását hoztam, személyesen kéri, hogy segítse munkánkat.

APA *(elgondolkozva)* Mit kell tennem?

BELÜGYIS *(belelapoz a kezében lévő irattartóba)* Vagy félszázan szerepelnek

ezen a listán. Ismeri őket?

APA *(elveszi a papírt, mormolva olvassa a névsort)* Mindeniket ismerem.

BELÜGYIS Nagyszerű! Nem kérek lehetetlent, csak annyit, hogy adjon véleményezést róluk.

APA Minek?

BELÜGYIS Káderügy. A szokásos bürokrácia... Kell az irattartóba. Máskor is írt ilyet, amikor munkahelyi előléptetésről, felvételtől volt szó... És amikor külföldi utat kérelmeztek ismerősei.

APA Rólam is gyűjtöttek véleményezéseket.

BELÜGYIS Na látja. Írjon néhány sort, például erről az emberről. (Egy névre mutat a listán)

APA Kollegám volt.

BELÜGYIS Hát akkor, mi sem könnyebb.

APA Jó. *(leül, a térdére fektetett irattartóra helyezett papírlapra ír gyorsan néhány sort)*

BELÜGYIS *(átveszi a papírlapot, és félhangosan olvassa)* Alulírott stb. évtizede ismerem stb, kiváló munkaerő, talpig becsületes, rendes, családsterető stb. stb. *(felkapja a fejét)* De hiszen ez egy hibátlan ember! Nahát! Ez egészen valószínűtlen, nem gondolja?!

APA Bírálni való benne is van.

BELÜGYIS Na látja! Írja csak ezt is oda. *(Visszaadja a papírt)*

APA *(gyorsan ír még néhány sort)* Tessék!

BELÜGYIS (elégedetlenül olvassa) A munkaköri teendők során olykor ingerült, hirtelen haragjában az asztalt csapkodja, munkatársai, javítószándékkal, felhívták a figyelmét, hogy, ha lehet, káromkodjon ritkábban stb. stb.

BELÜGYIS Ennyi?

APA Más nem jut eszembe.

BELÜGYIS Erőltesse meg magát.

APA Jó! *(elveszi a papírt és nekikészülődik az írásnak, de előbb felmondja a szöveget)* Sok évvel ezelőtt, hirtelen felindulásból, pofon ütött egy belügyist, mert az, többek között, az ő édesanyját is szidta... Így jó lesz?

BELÜGYIS *(kikapja az apa kezéből a papírlapot)* Ez nem fontos! (Parancsolóan az apa elé tartja.) Írja alá! Írja alá, mondjuk, hogy VIKÁ. Ez lesz a titkos neve. Nyugodtan írhat bármit, senki sem fogja megtudni...

APA *(aláírja a papírt és átadja a belügyisnek)* Tessék.

BELÜGYIS *(méltatlankodva)* De hiszen ez a maga neve?

APA Vállalni szoktam, amit leírok.

BELÜGYIS *(csodálkozva)* Rendben. Maga tudja!

Hirtelen sötét.

5. jelenet

A színpadra leengedett, arctalan habszivacs-bábuk katona létét, jelzésszerűen sapkájuk mutatja. A két vagy négy sorba rendezett bábuk élén, az első sorban, a fiú. Sapkája, esetleg kabátja és ormóttan bakancsa mutatja katona voltát. A színpadon kívülről harsanó, unalomig ismételt vezényszóra, előbb a bábukkal egyszerre, aztán késve vagy a bábukat megelőzve, összezavarodva, hajtja végre a parancsot. Az arcára irányított fényben, az egykedvűségtől a dühödtt felháborodásig, majd a megaláztatás miatti könnyezésig terjedő játéka közben gépiesen ismétlődik a kiméretlen parancs.

PARANCSNOK HANGJA Század, előre in-dulj! (döngő léptek hangja) Vissza-kozz! (A parancsszótól lemaradó ütemben lépések felerősített zaja.)

PARANCSNOK HANGJA Egyszerre! A hétszentségét! Csak semmi csattogás... Század, előre in-dulj! (döngő léptek hangja) Vissza-kozz!

A nézőket is sokkoló, feszültséget keltő ismétlések után, a bábuk ütköztetése közben, fokozódó szuszogás, káromkodás foszlányok hallatszanak, végül a bakancsos lábak robajában összecsuklik a bábukból álló század.

A fiú merev arccal, vigyázzba feszülten néz a semmibe.

PARANCSNOK HANGJA Országszomorító, anyámasszony társaság! Girhes intellektuel-banda! Puliszka népség! De ha vért izzadtok is...

6. jelenet

A látogatóknak fenntartott terem a kaszárnyában, előtérben ülőalkalmatosság. Az apa a fiára vár. A belépő fiú egyik lába bekötve, papucsban.

APA (kibontakozva az ölelésből) Mi történt?

FIÚ Három napra felmentettek, mert feltörte a lábamat a bakancs. De már gyógyul...

APA Hogyhogy feltörte?

FIÚ Tele lett a lábam vízhólyaggal. Az egyiket a talpamon ki kellett vágni. De már gyógyul...

APA Fáj?

FIÚ Már nem... Mondom, hogy gyógyul...

APA Mesélj!

FIÚ Jól vagyok.

APA Tényleg?

FIÚ Tényleg. Reggel már csak fogat mosok

APA Kevés az idő?

FIÚ Nincs víz.

APA Hogyhogy nincs víz?

FIÚ Nincs nyomás.

APA Ez máshol is megtörténik.

FIÚ Meg.

APA Különben?

FIÚ Semmi különös. Telik az idő.

APA Kibírod?

FIÚ Ki.

APA Van valami problémád? Beszéljek-e a tiszttel?

FIÚ Nincs miért. Felettesem rendes ember. Kijövünk vele. Nemrég kötelező bőrdíkvízit volt. Senkitől nem vett el semmit. Mások piszkálódnak. Holnap lógyakorlatunk van, megkért, hogy ne maradjak le, ha tudok, menjek velük tornacipőben.

APA Vállaltad?

FIÚ Igen.

APA Tornacipőben?

FIÚ Már nagyjából begyógyult a lábam.

APA Hogyhogy nagyjából?

FIÚ Holnap már csak ragtapasz lesz rajta. Három napig lötyöghetek a hálóteremben...

(Hangszalagról felidézett párbeszéd.) „Tudsz-e kapcát kötni?”, „Tudok!”, „Honnan tudnál?”, „Nem nagydolog”, „Na, nem baj. Megtanítlak.” „Ha sért a csizma, használd a kapcát!” „Bakancsot adnak.” „Bakancsba is lehet...” „Jó.”

APA Felsértett a lábbeli. Mondtam, hogy vigyázz...

FIÚ Hány óra?

APA Mindjárt hat.

FIÚ Gyűlésre kell mennem. Ha már felmentettek a gyakorlatozás alól, a gyűlésről nem hiányozhatom.

APA Jól van, menj. Mondd, hogy apád vár reád...

FIÚ Hát akkor megyek.

APA Várlak!

(Az apa körbejárja a szobát, olvassa a feliratokat, kekszet majszol, közben elsötétül, és újra kivilágosodik a színpad. A fiú csomaggal tér vissza, mutatja a kalapot, amit a barátnőjének vásárolt)

APA Nehéz?

FIÚ Ááá dehogy...

APA Mutasd a lábad. Húzd le a zoknid!

FIÚ (önérzetesen) Hát nem hiszed el nekem, hogy csakugyan begyógyult már?

APA (a fiút fürkészve, lassan) Elhiszem.

FIÚ Nemsokára letesszük az esküt. Utána biztosan még könnyebb lesz...

APA Ügyes vagy! (*Az általa hozott csomagot rendező*) Majonézes albán csigát hoztam egy üvegben. Előbb ezt edd meg. Aztán a prézlis húst, aztán...

FIÚ (*mosolyogva az apa anyáskodásán*) Persze...

APA Egyél.

FIÚ Most nem tudok. Későn ebédeltünk. És bevágtam két adag babot.

APA Paszulyt

FIÚ Itt babnak mondják.

APA Két adagot?

FIÚ Tudod, hogy szeretem. Nálunk önkiszolgálás van, hát beálltam másodszor is.

APA Nem fogytál.

FIÚ Nem fogytam.

APA Hát majd később megeszed, amit anyád küldött. Megkínálhatod a fiúkat is?

FIÚ Megkínálom.

APA Itt maradhatok holnapra, és beszélhetek a feletteseddel.

FIÚ Az csak rosszabb. Meg nincs is miért!

APA Ahogy gondolod... (*Zsebében kotorász*) Anyád pénzt küldött. Még jó, hogy eszembe jutott.

FIÚ Nektek most jobban kell

APA Anyád úgy osztotta be, hogy ennyi jutott neked.

FIÚ Valóban nincs szükségem pénzre. Nemrég küldtetek.

APA Elment az már az adósságodra... Vedd el.

FIÚ Nem veszem el.

APA Nem vihetem vissza. Tudod, milyen anyád...

FIÚ De csak vidd vissza. Amikor hazamegyek szabadságra, akkor is kell majd.

APA Lesz akkor is, ne félj. Nagyanyád is adni akart egy százast, de lebeszéltem róla. Azt mondtam, tartsa meg év végére, amikor hazajössz.

FIÚ Akkor valóban jól fog majd.

APA Na, akkor itt hagyom a felét. Tedd el..

FIÚ Köszönöm.

APA Nincs mit.

FIÚ Mikor van vonatod?

APA (*órájára pillantva*) Fél óra múlva, de van később is.

FIÚ Nem késed le?

APA Nem. Közel az állomás.

FIÚ Valóban közel van, de azért idejében ott kell lenned.

APA Hát akkor megyek. Mit üzensz?

FIÚ Megírtam már mindent.

APA Írj az öregeknek is. Tudod, milyenek: várják.

FIÚ Mikorra érsz haza?

APA Ha minden jól megy, szombatra.

FIÚ Hát akkor indulj.

APA Megyek, fiam. Aztán írv, ha valamire szükséged van. A csomagban találsz majd papírt, borítékot és bélyeget.

FIÚ Írok majd.

Apa *(feláll, készülődik)* Megyek.

FIÚ (átadja a kalapos dobozt) Füle van, ott fogd a dobozt.

APA *(mindkét kezében csomaggal)* Szervusz, fiam! *(Nem foghatnak kezet, ezért két oldalt megcsókolja a fiát, és kitartóan nézi, hogy furcsa, vontatott lassúsággal távolodik)*

7. jelenet

APA *(reflektorfényben)* Kedves közlegényünk! Hazaérkezve tanulmányoztam a menetrendet, és úgy tűnik, hogy a reggeli vonat rövid idő alatt téged is hazához. A mellékelt táblázaton megtalálod az összes igénybe vehető vonatok indulási idejét. Gyorsvonattal gyere. Érdeklódd meg, válthatsz-e elővételben ott nálatok gyorsvonati helyjegyet. De azt hiszem, helyjegy nélkül is utazhatsz, ha zsúfoltak lesznek a vonatok. Ha nincs más, gyere éjszaka.

Felétek az ellátás is jobb, mint nálunk, vásároltam szalámit. Láttam ott 6-7 féle jó bort, olyat, amiből nekünk egyáltalán nem hoznak.

Most rajtad a sor, írv szépen mindenkinek. Írd meg, mi van a lábaddal. Hogyan sikerült a vizsga, a felesketés.

Miután kiléptem tőletek, az állomásra mentem. A hétórás személy éppen egy órát késett, így aztán lemondtam a továbbutazásról. Megkerestem a szállodát; enni is kaptam, és megkóstoltam a helyi sört. Ez is jobb, mint a mifelénk gyártott lötyty. Reggel körbejártam a várost, láttam két századot masírozni. Téged nem láttalak, pedig nagyon figyeltem a tornacipődet. Szombaton értem haza. Ma vasárnap van. B.- vel beszéltem, eljön majd a kalapért, ha nem tud, a héten úgylis feléjük járok, és beviszem neki. Orvosi vizsgálatokra jár, hogy munkába álljon. Mondta, hagy látott vermutot. Én is láttam utamon, ha tudom, hogy kell nektek, vásároltam volna. Na, de így is lesz.

Most végre itt is naps idő van. A fűtés gyatra. 4 fok van a szobánkban. Várunk haza, ha többen vagyunk, melegebb van. Húgoddal nehezen bírunk, a szája nagy, anyáddal csataráznak. Vakációig nem mehet sehova, mert későn jött haza. De még megmenthető. Számítunk a segítségedre, ha majd hazajössz. Légy ügyes. Mindnyáján csókolunk: Anyád, Apád és Húgod.

Sötét

FIÚ *(a színpad baloldali előterében, reflektorfényben felidézi, felmondja vagy olvassa levelét, a háttérben halk katonazene, nyekergő induló)* Kedves Édesanya, Édesapa és Húgom! Nagyon köszönöm a csomagot, éppen idejében érkezett. Karácsony után kapunk szabadságot, naponta két süteményt ehettek. Mind a két fajta nagyon jó ízű. Cukorkával, karamellel együtt bőven elég lesz az édesség. A csiga

jó ízű volt, ilyent még nem ettem. A túró, a hús és a vaj is két nap alatt elfogyott. A sajtot lassan eszegetem. Egy üveg szörp is elment. A kesztyű nagyon jó, az alsónadrágok is kitűnőek. Meleg holmim túl sok van. Napközben csak egy pulóvert viselek, így is, ha sokat menetelünk, szaladgálunk, nagyon megizzadok a sok posztó alatt. Csak a fülem és a kezem fázik. (Játékosan idézi) „Kedves szüleim, fáznak a füleim, küldjenek egy sapkát, puszilom a macskát” Jól fogott a sok újság, a folyóirat is. A képeslapot hárman is meg akarták venni vezetőink közül a benne lévő képek miatt. Ezért arra kérem hűgomat, hogy válogasson a régi képes újságokból, amelyekben oldalnagyságú képet vannak. Az a fontos, hogy valamilyen együttes vagy nőket ábrázoló kép legyen. Gyűjtsön össze kb. 50 lapot, és ha jön B., küldjétek el vele, ha nem, akkor postán. Ha adhatnék ilyen képeket, az jó pont volna számomra.

Köszönöm nagymamának a kesztyűt, nagyatának a talpbetéteket, fáradozásukat. Hallottam, hogy kaptam (valószínűleg karácsonyra) egy olyan pár csizmát, mint az édesapáé. Ennek nagyon örülök. Jól esne felváltani a durva bakancsot a kényelmes, szőrmés csizmával.

Remélem, hogy édesanya már teljesen felépült, nagymamának is rendben van a fájós keze. Hűgom pedig jól felkészült a matek-, fizika-, román- és magyardolgozatokra. Vigyázz hűgom, ne húzzanak meg a jelentéktelennek tűnő tantárgyakból, Üdvözletem Józsinak. Remélem, nincs nagy gondja a diplomatervek elkészítésével; és a hűgom tanítása is könnyebben megy neki.

Ui. B.- nek a kalapot karácsonyra vettem. Ha meggörbült volna a karimája, kérek, szedd rendbe, és úgy add oda neki, amikor meglátogat. Elolvastam már: SHAKESPEARE: A WINDSORI VÍG NŐK, SOK HŰHÓ SEMMIÉRT, HEMINGWAY: AKIÉRT A HARANG SZÓL és BÚCSÚ A FEGYVEREKTŐL Tetszett!

Szabadságig elolvasom: STEINBECK: ÉRIK A GYÜMÖLCS

Még adnunk kellett fejenként egy százast a szőnyegért és függönyért.

Gyors sötét

FIÚ (*a színpad jobboldalán, fényben, a háttérben halkán nyekergő induló hallatszík*) Kedves Karcsi és Erika!

Roppant kellemes meglepetés volt számomra a Rocky - kép. Mintha az otthoni, a régi életből jutott volna el hozzám egy kis darab. Nekem a kép minősége is nagyon jónak tűnik azért, mert a felvétel nem csillogó, fényvisszaverő, hanem matt felületű. A színész póza pedig, akárcsak neked, nekem is nagyon tetszik.

Adnék egy ötletet: ehhez hasonló képeket, ugyanilyen matt papírra, nagy és egész nagy méretre is másolhatsz (pl. 1,5×1 m). Posterként hozhatnád forgalomba.

Attól pedig egyenesen sírni tudnék, hogy mi milyen jó barátok maradtunk. Büszke vagyok, hogy barátságunk átvészelte az olyan időközöket, amikor csak ritkán

találkozhattunk. Ha barátságról beszélnek, szeretem a mi kapcsolatunkat példának felhozni. De erről, azt hiszem, nem kell sokat szövegelnem, mi tudjuk, hogy milyen a barátságunk. Te pedig Karcsi, kitűnően megosztottad magad Erika és személyem között. És sikerült az is, hogy az Erika iránt tanúsított félszességemet legyőzve, őt is ugyanolyan barátomnak érezzem, mint téged. Kissé romantikusan a jövőről álmodozva, azt előre látom, hogy évek múltán családok és családom között megmaradnak a jelenlegi viszonyok, együtt fogunk szórakozni. És még rögbizni is.

Szilveszterezni pedig ha törik, ha szakad, együtt fogunk. Remélem, mindenkinek jól telik majd az ünnep. Mások társaságát én is nélkülözhetem, Csabát csak azért szeretném belevonni a dologba, mert ő tud komoly is lenni, és hülyéskedni is, ha kell. Már annyira hozzám kötődött a sulis-évek alatt, az egyetemen és itt, hogy sajnálnám szegényt kizsarkolni; tudom, hogy nincs más társasága, ahol szilveszterezhetne. Az is szép részéről, hogy nem igényel csak egy kis piát, kevés zenét, és már egyedül is jól elszórakozik.

Lajival kapcsolatban igazad van. Tudnod kell azt is, hogy természete miatt nem kötődött senki hozzá komolyabban. Mindenki számára csak egy szimpatikus, bőbeszédű, szórakoztató pajtás. Tehát nyugodtan nélkülözhetnénk a társaságát, ha előzetesen nem bíztam volna meg a pia beszerzésével.

De úgy intézhetitek a dolgot, csak négyen legyünk. Hantázni lehetne valamit arról, hogy nincs hely, nem engedik a szülők.

Na ez így nem szép dolog, nem szabályos!

Végül is azt hiszem, nem olyan tűrhetetlen a Laji társasága, hogy ne szórakozhatnánk együtt egy éjszakát. Utána pedig nem muszáj találkoznotok vele. Azért csak hívd fel B.-ét, és nyugodtan mondd, mit tegyen. Ne hagyd rá a szervezést, mert ha valami nem sikerülne, akkor csak őt egyedül terhelné a felelősség, és hibásnak érezné magát. Ez elrontaná a kedvét, és lehet, a hangulatot is.

Talán túl sokat figyelmet szentelek a szilveszternek, de ez azért van, mert távol vagyok az előkészületek helyétől, nem vehetek részt bennük, és aggódom azért, hogy minden jól sikerüljön.

A Zsókaról szóló hírek megleptek. Elképzelhetetlennek tűnik, hogy újra vele járjak. Csak miután összevesztünk, ismertem meg igazán. Mindenesetre szeretnék elbeszélgetni vele, lássam, mi készítette arra, hogy egy olyan ember barátságát keresse, akivel két évig nem váltott több szót néhány „szervusz”-nál. Azt gondolom, hogy mint utolsó menhelyhez folyamodik hozzám, vagyis szeretne valakivel járnival, de már nincs kivel. Ezért ő jár a férfi után.

Vasárnap letesszük az esküt. Kíváncsi vagyok, miben különbözik az utána következő élet a mostanitól. Ezen a héten könnyebb volt a programunk, gyakoroltuk a díszlépést, énekeltünk, tanultunk. Viszonylag kellemesen telt volna ez a hét, ha nem sértette volna a bakancs hol a bal, hol a jobb lábamat. De ez is elmúlik, már csak 24 nap van a hazatérésig.

Mindkettőtöket és csókollak Ui. Kellemes Mikulást!

Sötét

KEDVES *(a színpad jobboldalán, fényben)* Kedves Gugu! Gondolom, nem is kell, hogy mondjam, mennyire megörültem a levelednek. Furcsa módra egyszerre kaptam meg mind a két leveled. Örvendek, hogy sikerült megszoknod az ottani életet. Most kaptam egy képeslapot Árpitól, azt írja, hogy mégsem üdülés és nem leányálom, amit csináltok. Érted nem izgulok, mert tudom, hogy te minden helyzetben feltalálod magad. Nehezebb Csabának. Sajnos ő nem ír nekem, így nem tudom, mi történik vele.

Szégylelek találkozni a húgoddal, mert nincs nadrág, nem tudtam szerezni. A Mari csoportjának indulását elhalasztották, és nem találok senkit, aki hozna. Annyira szégylellem magam, hogy nem is tudom, miként mondjam meg neki. Mintha előre tudta volna, amikor azt mondta, hogy aztán szeretné látni azt a nadrágot. Írd meg, hogy mit tegyek.

Máskülönben jól vagyok. Befejeztem a szórakozást. Neki fogtam angolt és németet tanulni. Közben járkálom az orvosi rendelőket, hogy dolgozni mehessek a laborba. Nagyon rossz így, mert olyan egyedül vagyok. De már én is kezdem megszokni. Ritkán megyek ki a házból, és akkor is csak kevés időre. Így egyszer találkoztam F.-el és Andriossal a restiben. Nagyon furcsán néztek rám, mert Jolival és a bátyjával voltam, aki fülig szerelmes lett belém, és meg akarja szakítani az eljegyzését, hogy megkérje a kezemet. Sajnálom szegény srácot, mert látszik rajta, hogy nem hazudik, de engem hidegen hagy minden ilyesmi. Volt, aki elhítte, hogy az ő menyasszonya vagyok, mert mind a kettőnk ujján volt karikagyűrű. Máskülönben F. biztosan megírja neked.

Azt mondják, hogy szörnyen megkomolyodtam, nem érdekelnék a hülyeségek, ezért is haragudott meg reám Lajcsi és Tamás is, mert rájuk szóltam, hogy legyenek komolyak, és ebből kiindulva összevesztünk. Meghíztam 49 kg-ról 51-re. Amióta észrevettem, többet mozgok, és kevesebbet eszem.

Arról volt szó, hogy megyünk hozzád Sanyival (a Joli pasasa), mert ő is készült valakihez, de a végén, sajnos, nem lett belőle semmi, mert ők ketten összevesztek, én meg veled csak nem indulok el, mert pont szombaton mondta a Joli bátyuskája, hogy Sanyinak is nagyon tetszem, és feni reám a fogát. Azt is mondta, hogy biztosan hívni fog, hogy mi ketten menjünk el, de gondoljam meg, mit csinállok. Úgy döntöttem, inkább várok, amíg gyűjtök valami pénzt, lemegyek hozzád vonattal. Remélem, nem haragszol. Majdnem elfelejtettem, hogy találkoztam egyik nap egyetemista barátoddal, és azt mondta, írjam meg neked, hogy üdvözlő, és fel a fejjel! A többiekről nem sokat tudok. Jancsival találkozom néha, őt is viszik decemberben, ide a közelbe. Mari nagyon szereti a munkahelyét. Sári szakított Andriossal, és dolgozik. Lajcsi intézte el neki hat hónapra. Ő is üdvözlő. A többiekről nem tudok.

Írhatnál többször is, ne csak kéthetenként, mert ennyi idő alatt is sok minden tör-

ténik. Utoljára pedig csak annyit, hogy vigyázz magadra. És nagyon fukarkodsz a pusziikkal. Mint akkor, utolsó este. Küldjél nyugodtan két Lennon - lemezborító féle puszit. Ha találkozol Csabával, mondd meg neki, hogy üdvözlöm és puszilom őt is. Azt tudom, hogy Árpit elvitték kukoricát szedni. Nagyon meghatóan fejezte be a levelet: „Sok szeretettel küldöm soraimat és sokszor pusziillak.” Nem tudom, miért, de tőle szokatlan. Viszont jól esett, hogy többek között rám is gondolt. Várom leveled, és nagyon sokszor pusziillak!!!
Ui. Mít jelent a Gino?

Sötét

FIÚ (*a színpad baloldalán, fényben*) Kedves Gino! Kimentünk a postáig és vettem levelezőlapot. Csak ma este indulunk. Tegnap írtam neked a második levelet. Ezt a lapot megpróbálom a városban feltenni. Egy puszi.

Sötét

KEDVES (*a színpad jobboldalán, fényben*) Megkaptam a képeslapodat is, és nagyon örvendtem neki. Nem tudom elképzelni, hogy visznek ki titeket az utcára eskü előtt! Jó, hogy már ilyen hamar felmérhetitek a terepet a spinkók ügyében. Mire eljutok hozzád, akkorra már foglalt leszel. Húgod ma kétszer is keresett telefonon. Szégyellem visszahívni. Üzente, hogy vegyem fel a kapcsolatot F.-el is, mert adnom kell neki valamit, de sajnos nem tudtam elkapni. Nem tudom, mi lesz a szilveszterezéssel, ő ígérte, hogy elrendezi. Ti még nem tudjátok, hogy hazaengednek-e? Sajnálom, hogy nem voltam itthon tegnap, amikor hívtál. Félek, hogy ma már nem lesz erre időd. Nem értem, hogy miért vittek annyifelé. Vagyis értem. Azt szeretném tudni, hogy ott, ahol vagy, meg lehet-e téged látogatni. Még mielőtt munkába állok, szeretnék elmenni hozzád. Mít vigyek? Mít kívánsz? Nem tudom, emlékszel-e még arra a szíriai srácra, akiről meséltem, hogy F.-éknél ismertem meg? Amint visszajött Szíriából, felhívott telefonon, hogy nem mennék le találkozni vele, mert szeretne adni nekem valamit. Nem mentem. Valamelyik nap beállított hozzánk, és hozott egy gyönyörű szép, lila, vékonymagas sarkú papucsot. Gyönyörű szép. Nem akartam elfogadni, de annyit beszélt az anyám fejébe, muszáj volt elfogadnom. Azt mondta, hogy még találkát sem kér tőlem, de úgy érezte, kell, hogy hozzon nekem valamit, mivel pont olyan vagyok, mint a húga. Nem tudom, mi van Mariékkal. Nagyon furcsán viselkednek. Sári boldog. Joli szenved. Addig verte Sanyi a fejemet, hogy csak akkor visz le hozzád, ha bemutatom neki Sárit. Összehoztam őket. Találkoztam Misivel. Meghívott, hogy bemutassa be három hónapos kisleányát. Teljesen megváltozott. Csendes férj, nyugodt családapa. Csakhogy nem boldog. Nem is csodálkozom.
Neki fogtam fordítani Mozart életét németből magyarra. Elég jól megy.
Nem kapok magamnak rövid szárú csizmát. Van vagy kétféle, de mindenik bor-

zasztó ronda. A shopban láttam egy nagyon vagányat, de nagyon drága. Szörnyen szégyellem magam, mert olyan ronda az írásom. Haragszol biztosan, mert alig tudod elolvasni.

Nem írtál semmit a szakácsnőkről. Még nem akasztottál egyet se le?

Írd meg, kérlek, hogy miként lehet eljutni hozzád? Milliószer puszillak, nagyon kívánlak.

Ui. Írd meg, kérlek, hogy kikkel levelezel.

Sötét.

KEDVES (újra reflektorfényben) Kedves Gugu! Ágyból írom a levelet, mert nagyon beteg vagyok. Már vasárnap meg voltam hűlve, de ma, kedden, már 39 fokok lázam van, és nem akar alábbhagyni semmitől sem. Annyira rosszul vagyok, hogy alig látom, amit írok. Ma telefonált F. és a húgod. F.-el megbeszéltük, hogy 30-án megyünk hozzád, mert ő az avatásra nem tud jönni. Hiába ellenkezel, már elhatároztuk. Megérdeklődtük a vonatjáratot, minden kedvező, így nem szabadulsz meg tőlem. Számolok azzal is, hogy megharagszol reám. Ettől még visszakísérhetlek januárban is. Húgodhoz pénteken megyek el. Ő is szeretne velünk jönni, ha fizeti édesapád az útját.

Nagyon szeretnélek már látni.

Nem tudom, miért tűnik nekem úgy, hogy húgod lenéz engem, és nem szeret. Sokat gondolkoztam ezen, de nem tudok rájönni, hogy mi az igazság, mert másokkal szemben egészen más volt a viselkedése.

Szeretnék valami érdekeset is írni neked, de hirtelen nem tudom, mit. Moziban rég nem voltam, színházban sem, és olvasni is már - két hete csak Mozart életét olvasom. Böngészem, fordítom.

Félek, hogy borzasztóan unalmasak a leveleim.

A szilveszter nálunk lesz. Ha eljössz hozzám, írd meg idejében, hogy még kit hívlak meg. Azt mondta édesanyám, ha meglesz az erősítőnk, és bejön a másik tévé-műsor, akkor nagymamámékhoz mehetünk, ők pedig feljönnek hozzánk. Ha nem készül el az erősítő, akkor édesanyámék mennek le, és mi magunkra lehetünk itt-hon. Most hagylak, mert borzasztóan rosszul érzem magam. Sok (tudod milyen) puszi

Sötét

FIÚ (*a színpad baloldalán, fényben, a háttérben halkán nyekergő induló hallatszík*) Kedves Gino! Tegnap este kaptam meg két leveledet. Most jöttünk a fürdőből és a kocsmából, ahol 100 „centaurt” ittam, és elloptam egy mérőlombikot. Késő van, de azért írok, mert azt akarom, hogy szerdáig elérjen a levél. Szerdán felhívlak (este). Remélem, addig meggyógyulsz. Jobban vigyázz magadra. Viseld

egészséggel a papucgot (a farmerrel például). Nem most, hanem melegebb időkben.

A szilveszterrel kapcsolatban nincs semmi kifogásolnivalóm, csak az, hogy nem kell sok embert meghívni (én úgysem tudok olyan jól szórakozni). 6-8 emberre gondolok. F.-nek megírtam, milyen piákat keressetek erre az alkalomra.

Itt egy valamirevaló szakácsnő van, 35-40 éves, éles arcúval, barna hajjal, sasorral; de férjezet. De itt nem kívánjuk annyira a nőket, hogy járjunk utánuk, főleg asszonyok után. Gondolom, később sem kerül senki ilyen helyzetbe.

Említettem, hogy miért nem kell engem itt meglátogatni. Nem haragszom meg, de itt nincs hol megszállni. Azért kell megszállni, mert mi reggel 6-tól 18 óráig dolgozunk. Mire behoznak a mezőről 19 óra. Azután eszünk stb. Így csak este lehet engem elkapni. Ekkor is csak néhány órára. Lehet, november első hetében már visszatérünk a kaszárnyába, és ott van szálloda is. Ott találkozhatunk délután és délelőtt.

Megismertem itt egy lányos arcú, de a végtelenségig előzékeny kedves, csendes tagot, Sorinnak hívják, és tud egy kicsit magyarul is. Bemutatom majd nektek is. Otthonról alsónadrág kellene. Nagy koszban élek. Reggel semmi mosakodás, fogmosás 2-3 naponként. Szürkülő lepedők és párnahuzatok.

Írd úgy, hogy Gougou (vagyis franciául Gugu), de inkább keress egy más nevet, én már ismerek egy Gugut... Puszi:

Sötét

KEDVES (*a színpad jobboldalán, fényben*) Kedves Gougou! Először is kérlek, ne haragudj, hogy nem tartottam be ígéretemet, és nem tettem fel még a csomagot. Ugyanis az volt a baj, hogy nem kaptam dobozt. Máskülönben jól vagyok, nincs semmi bajom, csak annyi, hogy még mindig nem tudtam elhelyezkedni, mert mindenki ígér, de senki sem tartja be. Gondolhatod, hogy nem a munka hiányzik nekem, hanem a pénz! Annyi mindent terveztem, hogy veszek magamnak, de a szüleimet nem foszthatom ki egészen. Örvendtem, amikor telefonáltál. Most már ez az egyetlen örömöm, amikor kapom a leveleket, vagy telefonálsz. El vagyok keseredve, mert a nem jött meg azóta ... Olyan hihetetlen az egész, és nem tudom, kihez forduljak. De ne aggódj, mert elrendezem valahogy.

Szeretnék már látni, de nem tudom, hogy mikor lehetne, mert mondta a húgod, hogy édesapádék haragszanak rám, és nem akarnak akkor menni, amikor én. Nem tudom, mi rosszat csináltam, de nagyon sajnálom. Én szeretem őket, és szeretném, hogy ők is szeressenek, még akkor is, ha köztünk épp nincs semmi. Amikor a húgod megmondta, elkezdtem sírni, annyira rosszul esett. Úgyhogy kérlek, írd meg: látni szeretnél? Nem zavarlak téged is? És persze azt is, hogy mikor menjek. Én szerettem volna az esküvésetekkor menni, mert akkor kiengednek, és két napot együtt tölthetünk, ha te is akarod. Biztos édesapádék is mennének, nem szeretném, hogy miattam ne induljanak el, mert ugye, ők az elsők. Ezt rád hagyom, és

minél hamarább írd meg. Remélem, te még nem haragszol reám! Fényképet nem csináltatathattam, mert Joli nem csavarta fel a hajamat. Vasárnap pedig megyek a fővárosba, három napra. Édesanyámnak konferenciája van, és megyek vele. Úgyhogy onnan is hozok neked valamiket. Elküldöm a XI - es osztályképet is, mert tudom, hogy azzal dicsekedhetsz, és igazad van, mert van kivel. Már nem is jön, hogy magamról fényképet küldjek.

Most olvasom Fitzgeraldtól *Az ég szelíd trónját*. Nagyon jó könyv. Egy tehetséges, nagyreményű fiatal amerikai elmeorvos beleesett gyönyörű betegébe, és vállalkozik arra, hogy egy életen át, férje, orvosa és ápolója legyen. De nemcsak egy szép lányt köt magához a házassággal, hanem busás vagyont is, amivel majd kezdődnek a bajok, ami jellemző minden gazdag családra. Kb. ez. De minden pénzt megér.

Szombat este színházba megyek Sárival, megnézzük a Szerető című színdarabot. Remélhetőleg ez is érdekes lesz. Most már hagylak, légy jó fiú, és írd vagy telefonálj! Sok puszi:

Ui. Édesanyámék is sokszor pusziznak.

Sötét

FIÚ (*a színpad baloldalán, fényben, a háttérben halkán nyekergő induló hallatszík*) Kedves Gino! Ma este vettem ki a csomagot.

Válaszolok kérdéseidre. Nem tudom, mi a helyzet, és nem tudom elképzelni, hogy történt valami (úgy emlékszem, betegséged után v. előtte történt... Nemde?). Örülök, hogy azt írtad, hogy ne aggódjak. Remélem, nem lesz miéért.

Nem tudom, mit mondott a húgom, de hülyeséget mondott, ez biztos! Azért nem jönnek veled egyszerre (ezt Apám írta meg), mert ha külön-külön jösztek, az nekem is jobb; többször kikérezkedhetek. Azt írta Apám, és nagyon okosan, ha velük és veletek töltöm azt a bizonyos délutánt, nem érezném jól magam. És ti sem éreznétek jól magatokat. Nem foglalkozhatnék kellőképpen egyikőtökkel sem. Érted? És nyugodj meg, nem tettél semmi különöset, amivel szüleim haragját magadra vonhattad volna. Tudod jól, hogy a mamának mindig tetszettél, szeretetre méltónak írt le. Megegyeztünk, hogy ti eskütételbor jösztek, apám pedig egy-két héttel azután, ugyanis csak ő jöhet, és csak vonattal, mert benzin nincs, és hármuknak túl költséges volna a hosszú úton vonatozni. Avatáskor csak délutánra engednek ki.

A fővárosból csak azokra a papucsokra volna szükségem. Nagyon kedves részedről, hogy gondolsz rám ilyenkor, de nagyon szépen megkérlek, ne költs rám pénzt, annál is inkább, mert nem az általad megkeresett pénzből költesz! Úgy érzem, túl nagy hévvel gondoskodsz rólam. Ez nekem valóban jól esik; de nem kell költened rám.

Meglepett, és örültem, büszke voltam a csomagra. Először is a Sári csokija volt

meglepetésszerű és örömkeltő. Hirtelen arra gondoltam, hogy még van valakiben annyi baráti jóézés, hogy küld valamit, nem fontos, mit, de szándékában van segíteni, és tudja, hogy szükségem van az ilyesmire. Az ellentmondásos, hogy éppen Sári tette ezt. De akármilyen okból tette, nagyon jól esett és boldogított. Add át, kérlek, hálás köszönetemet és üdvözetemet.

Azoknak, akik az osztályképet megnézték, mindegyiknek tetszett Sári. Ezután a sorrend ez volt: Blanka, (azt mondták, idősebbnek látszik, mint mi) és Gyöngyi.

Az tetszett, hogy mindent megjegyeztél, amire szükségem van, és erre büszke vagyok. Mint egy anya vagy egy feleség, aki pontosan tudja, mire van szükséged. Mindent nagyon szépen köszönök, és hálás vagyok mindenért. A tésták finomak, az íz is, és nagyra értékelem a cukorkákat, a kis csokikat.

Nyugodtan küldhetsz fényképet (hosszú hajjal is), mert senki nem mondta, hogy csúnya vagy, vagy más ilyesmi. Sorin barátom megjegyezte, hogy a képen kövérkés vagy (ami igaz volt), de büszkén válaszoltam, hogy azóta lefogytál. Remélem, tartod magad, nem hízol meg, és eskütelkor, mikor szeretném, ha látna Sorira is, nem volna semmi kifogásolnivalója az alakoddal kapcsolatban.

A legjobb ézés akkor töltött el, amikor kedvenc íróm, Fitzgerald könyvéről számoltál be nagyon ügyesen. Remélem, te írtad a tömör, nagyon jól sikerült tartalmi ismertetést? Ha elhoznád ezt a könyvet, nagy szolgálatot tennél. Keveset találtam magyarrá fordított műveiből.

Érdekességek:

A levest és másodikat kihozzák utánunk a mezőre, és mindkettőt kanállal esszük. Az itteni tagok nagy része úgy szólít, hogy „ungurú”. Az utolsó ú-t jól megnyújtják. De ez nem zavar. Kukoricaszedés végén járunk, és könnyebb a munka. Ma feltűnt nekem a természet szépsége. Nagyon sok fáciánt láttam, és ma reggel olyan százméternyire három fehér fenékű özet. Egy fűj szaladt a kukoricaszárak között. Nyulat is láttam. Vadszözlőt is ettem. (Nagyon finom.)

Még egyszer köszönöm neked is meg Sárinak is a csomagot. Leveleidben küldj majd képeket, ha elkészülnek. Az a véleményem, ha már eddig növesztetted a hajadat, akkor még kibírsz egy kis időt, amikor már látni fogod, hogy jól áll. Elöl kell a hosszából levágni, hogy ne érjen a szemedbe.

Üdvözlöm a mamádékat, és add át köszönetemet a süteményekért.

Nyugodtan beszélhetsz, és mehetsz a húgomhoz, mert senki sem haragszik rád. Légy közvetlen, természetes; ne ijedj meg, és ne szótlanokdj...

A következő dolog, ami aggasztó, az állapotod. Érted, mire gondolok. F. leveléből tudom, hogy Lajcsi apa, Kati meg anya lesz, az ötödik hónapban van. Ez eszembe juttatta a következményeket. Mindenkiel, velünk is megtörténhet. Remélem, hogy a hüléskor bevett orvosság borította fel az egyensúlyt, és csak egy ciklus elmaradásáról van szó. Írd meg, mikor kellett volna... és a többi adatot, ha emlékszel rá. Tornázz, fűrdőj, mert akkor sem csinálod fölöslegesen, ha minden rendben lesz. Válaszod, türelmetlenül várom. Puszi.

8. jelenet

Ismétlődő jelenetkezdet.

A színpadon nappali fény. Az anya kabátban, éppen elmenőben, az apa ajtóig kíséri.

ANYA Ha lesz időd, javítsd meg a konyhai csapot, megint csöpög. Ne várjatok, ebédeljtek. Vacsorára majd hozok a pékségből friss kenyeret... Tartják a helyemet a sorban.

APA Ne nyugtalankodj, minden rendben lesz. Várlak...

ANYA Szervusz (*kimegy*)

APA (*elgondolkozva kivár, később észbe kapva*) Szervusz, szervusz... Várlak... (*Téblából a szobában, jegyzetel, felkapja fejét a csengetésre, sietve ajtót nyit*) Mit felejtettél itt?

BELÜGYIS (*bőrkabátban, de így is leri róla az izléstelen öltözöttség, félrelöki az apát*) Ne gondolja, hogy olyan könnyen megszabadul tőlünk! Maga csúnyán bemószerolt az első titkárnál... Még hogy én nem tudok civilizáltan viselkedni?! És hogy szégyent hozok a hivatalra! Az hiszi, hogy legszeretettebb vezetőnkől idézetekkel, miszerint a belügynek nem szabad beavatkozni a párt életébe, megszabadult tőlünk. Korai az öröme! Különben, magam is idézhetnék értékes dokumentumokat, amelyek a mi igazunkat védik, hiszen országunk biztonságáról, szuverén jövőnkéről van szó. (*Dühödtlen forgolódik.*) Tudja meg, hogy nagyot csalódtam magában, nem gondoltam volna, hogy ilyen orvul átver. Miért nem szólt nekem, ha valami nem tetszett a munkamódszeremből, megegyezhettünk volna. Persze maga még nem ismer engem. (*Fenyegetően.*) Na, de majd megismer! Biztosítom, hogy megemlegeti azt a napot, amikor ellenem fordult. Ne gondolja, hogy mert elhelyeztek egy évre ebből a városból, megmenekülhet! Még mielőtt visszatérnék, százszor megbánja, hogy ujjat húzott velem! (*Dühödtlen forgolódik.*) Maga ugye családos ember?! Ugye szereti a családját?! Nahát, gondom lesz rá, hogy megkekerülje mindazt, amit ellenem tett!

APA (*indulatosan félbeszakítja*) Még fenyegetni merészel! Ki a lakásomból! Mars ki!

Dulakodás közben lassan elsötétül a szín.

Második felvonás

9. jelenet

Pattogó katonainduló ütemére, a színpadlásról leengedett, arctalan, mozgatható habszivacs-bábuk katona létét, jelzésszerűen, a sapkájuk mutatja. A két vagy négy sorba rendezett bábuk élén, az első sorban, a fiú. Sapkája, esetleg kabátja és ormóttan bakancsa mutatja katona voltát. A színpadon kívülről, kíméletlenül csattanó, unalomig ismételt vezényszavakra, előbb a bábukkal egyszerre, aztán késve vagy a bábukat megelőzve, összezavarodva, hajtja végre a parancsot. Az arcára irányított fényben, az egykedvűségtől a dühöd felháborodásig, majd a megaláztatás miatti könnyezésig terjedő (arc)játéka közben gépiesen ismétlődik a kíméletlen parancs. (Bábuk nélkül, hang és fénykavalkád-hatásokkal is megoldható.)

PARANCSNOK HANGJA Század, előre in-dulj! (döngő léptek hangja) Vissza-kozz! (A parancsszótól lemaradó ütemben megtett hibás lépések felerősített zaja)
 PARANCSNOK HANGJA Egyszerre! A hétszentségét! Csak semmi csattogás... Század, előre in-dulj! (döngő léptek hangja) Vissza-kozz! Egyszerre! Egyszerre, a teringtét!

A nézőket is sokkoló, feszültséget keltő ismétlések után, a bábuk ütköztetése közben, fokozódó szuszogás, káromkodás foszlányok felerősített zaja hallatszik, végül a bakancsok összevissza döngő robajában összecuklik a bábukból álló század.

A fiú merev arccal, vigyázzba feszülten néz a semmibe.

PARANCSNOK HANGJA Országzsomorító, anyámasszony-társaság! Girhes intellektuel-banda! Puliszka népség! De ha vért izzadtok is... (megalázó felsőbbrendűséggel) Na pihenj! Pápáláptye banda! Mondom, hogy pihenj!

Lassú sötét.

10. jelenet

A színpadon, az ülőalkalmatosságon kívül félig feldíszített karácsonyfa. Anya és lánya takarításhoz öltözöttek.

LÁNY (láncos zsebórával a kezében, a fenyőfához lép) Az órája jól mutat majd itt... Ilyen érettségi ajándékot szeretnék én is.

APA Az ilyesmit ki kell érdemelni!

LÁNY Hú micsoda tekintélyes volt, amikor megjelent vele az érettségi banketten! A lányok látni akarták, mi van az ezüstlánc végén. Csak régi képeken látni olyan tekintélyes férfiakat, akiknek a mellényzsebében ilyen láncos óra fityegett...

ANYA Nagypapátok idejében volt ez divatban.

LÁNY *(miközben felaggatja a fára)* Itt jó lesz? Vagy inkább tegyem a csillag alá?

ANYA *(ijedten)* Vigyázz! Ne rakd keresztbe a láncot! Az nem jó jel!

APA Le a babonasággal! Fő a nyugalom!

Hátralépve mindnyájan elégedetten szemlélik a karácsonyfa legfőbb díszét, amelyre ünnepélyes lassúsággal fény kúszik a színpadon fokozatosan beálló félhomályában.

ANYA *(felriadva)* Láttátok?! Láttátok!?

LÁNY Mit?

ANYA Elmozdult az óra.

LÁNY Kicsit valóban elmozdult.

ANYA Hány óra?

APA *(az órához lép)* Húsz perc múlva nyolc... Mért kérded?

ANYA Rossz előérzetem van. *(Leül)* Elkapott a szédülés.

LÁNY Bevetted ma a vérnyomáscsökkentő pirulád?

ANYA Bevettem.

APA *(felesége mellé ül)* Majd mi befejezzük a díszítést...

LÁNY Már majdnem kész... *(körbetáncolja a fát)* Hát nem szédületes? Hát nem szédületes? Hát szédületes?!

Lassú sötét.

11. jelenet

FIÚ *(a színpad baloldalán, fényben)* Kedves Gino! Nem haragudtam meg, csak rossz volt a közérzetem, mert megneheztelt rám a fölöttesem.

Azt hiszem, nem írtam meg, hogy a betakarítás utolsó napján, szombaton délután a községben kószáltam. Esküvői menettel találkoztam, megkínáltak szilvapálinkával és borral. Nem fukarkodtak. Akkor a kocsmából egy mérőpoharat és negyed liter pálinkát vittem haza. Pálinkát nem iszom, így hát a többieket boldogítottam vele.

Éjjel érkeztünk régi szálláshelyünkre. Lefekvés előtt zuhanyoztunk.

Van egy tapasztaltabb vezetőnk, három éve végzett, és ez meglátszik rajta. Nem kínoz hiába. Mindnyájan elképedtünk, hogy milyen lezser. Csak azt kötötte ki, hogy jól lőjünk.

Beoltottak, néhány szemináriumot tartottak, részt vettünk a választáson, leadtuk a voksokat. Kiábrándító cirkusz volt. Közben, naponta gyakorlatoztunk. A vasárnap kissé kikapcsolt ebből a világból. Vetítettek egy türhető szovjet filmet.

Tegnap, a lőtéren ocsmány eredményt értünk el. Parancsnokunk szíve kissé megkeményedett, szigorúbb lett. Estefelé hazamentünk, ebédeltünk. A talpam sajog, fáj, alig járok. A bakancs különben is sérti az Achilles-inamat (tudod mi az,

nem?). A máskor könnyűnek tűnő gyakorlatozás kín volt számomra és mások számára is.

Örültem a levelednek. Elismerem, hogy levelem nyers volt; viszonzásképpen te is nagyon röviden, kissé visszafogottan írtál. Igaz az is, hogy az öltözködéssel én foglalkozom többet, de ez csak azért volt, hogy kialakuljon benned helyes (szerintem) nézet a divatról. Úgy gondolom, eddig már elsajátítottad ezt a nézetet, és egyedül is tudod, hogyan, milyen ruhában kell megjelenni különböző alkalmakkor ahhoz, hogy én meg azok, akikéhez hasonlít az ízlésem, ezt méltányolják. Azt hiszem, azt akartam elérni, hogy hasonló legyen az ízlésünk a divatra vonatkozóan. Nem helyes ez a mondat, de remélem, érted a mondanivalót.

Ha már elértem volna fent említett célokat, akkor nem kellene mindig megkérdezned, hogy „ez jó?”, „az tetszik nekem?”. Azt szeretném, ha hasonlítana ízlésünk, mert szerintem ez a normális, a helyes út; de ezen kívül az is fontos, hogy egyéni is legyen. Például: szereted a hervadt virágokat. Ez egyéni, és részemről nem kifogásolható. Az természetes, hogy nem jó az alakod, ha finom tejszínes süteményeket eszel (ez még nem baj), és nincs erőd, nincs akaratod, hogy egy kicsit koplalj! Mozogj minél többet. Főleg lábmozgást ajánlok, a combok miatt. Az nagyon jó volna, ha dolgoznál. Tudhatnád, hogy nem nézek le senkit, aki dolgozik, sőt irigylem, mert anyagilag függetlenebb. Nem az a baj, ha valaki munkás, hanem az, ha hülye.

Úgy látom, nem vetted figyelembe, hogy azt ajánlottam, se te, se apám ne látogasson meg az idén. Ha el akarsz jönni, ha el tudsz jönni, nem bánom, de még most is az a véleményem, jobb, ha azt a pénzt a szilveszteri menüre költöd. Hívd fel apámékat, vagy beszélj a húgommal a suliban, mert nincs mitől félned. Ne nyavalyogj annyit, mikor velük kell beszélni vagy találkozni. Légy egy kicsit bátrabb.

Első leveledet megkaptam, és az is tetszett. Karcsi levelében azt írta, hogy szeretnének velem szilveszterezni, tehát velünk.

Sajnos csak levélben, de nagyon jól „elbeszélgettünk”. Igazán jó, lelki barátom. Büszke vagyok, hogy ilyen barátom van, akivel ennyire jól megértem magam, és még akkor is megmaradtunk barátoknak (a szó legigazibb értelmében), amikor egy-két évig csak havonta találkoztunk.

Olvastam Csabának írt leveled, hát kissé elsipted. Írj lassabban, és figyelj a szépírásra. Ha géppel akarsz levelet írni, akkor jól és gyorsan kell gépelj. Másképp órákba telik a pötyögtetés.

Ma kaptam anyáméktól 200 lejt, és anyám azt írta, hogy ezen a héten apám meglátogat.

Nincs már levélpapírom, sem bélyegem. Remélem, apám hoz. Itt most nem lehet bélyeget kapni.

Vettem neked karácsonyra ajándékot. Ha jön apám, ő hazaviszi. Kénytelen leszel elmenni hozzánk utána. Remélem, jó méretűt választottam. Találgasd, hogy mi lehet!

Most fejezem be a *Búcsú a fegyverektől* olvasását. Nagyon tetszik a cselekménye, és főleg az, ahogyan mesél az író; a mondatok, azok az egyszerű, szép mondatok... A szerelem benne kissé romantikus, de mintha így lenne ez jól. Tetszik, milyen nyugodt életet élnek. Gondolom, te is olvastad. Erre a könyvre 10-est adok.

Puszi.

Írj hamar!

Sötét

KEDVES (*a színpad jobboldalán, fényben*) Kedves Gougou! Nagyon vártam már a leveled, mert el voltam keseredve. De amint az utolsó lapot is elolvastam, megint egy olyan, sokáig tartó tompa fájás kerített hatalmába, mint áprilisban, amikor filozófiaóra előtt megláttalak E.-nek udvarolni. Ez a kép mostanában minduntalan visszatér. Olvasva, hogy írtál neki, megint olyan rossz érzés fogott el, mint akkor. Ebből, érzésem szerint hosszú, tartós levelezés fog kibontakozni. Kérlek, ne haragudj meg, hogy erről írok, de úgy érzem, hogy meg kell írnom. Sajnálom, hogy nem tudtam felvenni édesapáddal a kapcsolatot. Szerettem volna mustot küldeni neked (amit tartósítottam) és olyan süteményt, amit kértél. Édesanyád azt mondta, hogy telefonálnak, ha megy édesapád. Csomagot a jövő hét elején küldök. Az esküvőre csak abban az esetben megyünk, ha visznek a Csaba szülei. Hely van, csak benzin legyen. Elég reménytelen a dolog. Édesapád is mondta, hogy rengeteg pénzbe kerül, és inkább vásároljunk szilveszterre. Vettem egy üveg fehér és egy üveg piros vermutot, gint, és édesanyám próbál szerezni albán bort is. A kaja meglepetés lesz. Esetleg még veszünk sört és másféle bort is. Megfelel? Örvendek, hogy jönnek Karcsiék. Már rég megszerettem őket, és sajnálom, hogy annyi időn keresztül elválasztottalak a legjobb barátodtól. Megbocsátod ezt is? Igazán, naaa! (ahogyan a kicsik szokták kérni).

Köszönöm az ajándékot. Csütörtökön vagy pénteken megyek utána. Alig várom. De nem kellene azt a kevés pénzedet is ránk költsd. Nem tudom, mi lehet az ajándék, mert apukád nem akarta megmondani.

Örvendek, hogy Karcsi véleménye szerint, velem nincs semmi hiba, de nem tudom, miért van olyan rossz előérzete, hogy kár lenne érted. Gondolom, ha jobban ismerne, elmúlna neki.

Jövő héttől dolgozom. Erről a következő levelemben számolok be, amikor már ismerem a részleteket is. Mire hazajössz, már megkapom az első fizetésem. Kevés lesz, de ez is valami. Sajnálom, hogy pont most kell beálljak, de ha lehet, úgy rendezem el, hogy mire itthon leszel, azon a héten éjjel-nappal pedig veled legyek. Ha te is akarod ...

Hazai hírek: Sári sárgaságos, tíz napja kórházban van. Intenzíven látogatom. Joli befejezte Sanyival. Most már a srác barátjával jár. Ez is nős, van egy kislánya is. Öregnek néz ki, csúnya és pocakos. Joli szereti, mert kocsija van és pénze. Kedves „barátnőm” már nem szív csak külföldi cigarettát, van egy csomó cucca, többek között egy szép aranygyűrűje. Boldog és elégedett a világgal. És feszít. Ez

volt az álma. Megkapta, és nem vár más semmit az élettől.

Tömör beszámolómból, gondolom, a véleményemet is kiolvasod.

Iréen megismert egy korrekt egyetemista srácot. Ő is nagyon boldog, és a lényeg, hogy szerelmes. Az év eseménye, hogy Anna és Pista összeházasodnak karácsonykor. Anna állapotos (harmadik hónapban), de nem akarják elvételni a gyereket. A szülők is ugyanazon a véleményen vannak. Várják a gyermeket. Irigylem Annát, mert ő is úgy van, mint én veled. Első nagy szerelem, és nem lehet rossz érzés az, ha az az ember lesz a férjed, aki az első volt. Amikor láttam, hogy milyen boldogok, kicsordult a könnyem.

Vajon meddig tart majd a boldogságuk? Azt hiszem addig, amíg rádöbbenek a valóságra, de megbánni sohasem fogják, mert ritka eset az övék. Egy kicsit összekavartam a gondolatokat, de remélem, megérted a lényegét. Meghatódtam. Talán túl romantikus vagyok? Nem tudom.

Végignézek az írásomon. Látom, hogy borzasztó. Mit tudjak csinálni? Sietek, hogy mindent leírjak, hogy ne felejtsek el semmit, és a végén ez jön ki. Várom a válaszod.

Kérlek, ne lopj, vagyis ne tulajdoníts el semmit, ami a másé. Próbáld kitörölni a neved a feketelistáról. Jó?

Puszi.

Ui. Ma halt meg szegény Xántusz tanárunk. 65 éves volt.

Sötét

LÁNY *(a színpad jobboldalán, fényben)* Kedves Bátyám! Bocsáss meg, hogy ilyen hülyeségeket küldök. Remélem, nem gondoltál arra, hogy levegyem a falról a posztereimet. Ha erre gondoltál, írd meg, de nem szívesen szedem le. Apám cirkuszos, hogy szedjem csak le, mert neked pont ilyenekre van szükséged, nem reklámokra. Lehet, igaza van, de én akkor sem veszem le szívesen őket, hogy holmi ismeretleneknek adjad.

Már be is fejeztem ezt a hülye hangot. Ne haragudj, de úgy felidegesítettek (mostanában többször).

Alig várom, hogy haza gyere. Nélküled hülyén üres a lakás, és a szüleink is mintha megmentek volna. Nagyon kivannak rám. Irtón utálhatnak. Alig várják, hogy hazatérj, hogy legyen kivel dicsekedjenek. Tudd meg, ez irtón rosszul esik nekem. Alig várom érkezésedet. A múltkor is akkora cirkuszt csaptak, mert fél 12-kor értem haza. Pedig előzőleg telefonáltam, és megnyugtattam őket, hogy sietek, és nem egyedül jövök. De hát nincs kivel beszélni. Mintha az utcasarokról szedtek volna össze, úgy beszélnek velem. Parancsolgatnak, kiabálnak, vagy nem szólnak hozzám. Apám azt hiszi, hogy egy gyerekkel beszél. Mindegy. Remélem, te megértesz, és nem haragszol, hogy ilyesmikkel untatlak. Kérlek, írd külön nekem!

De írjak már mást is neked. Beszéltem B.-vel. Feltétlenül el akar menni hozzád,

hagy elvigye a mustot, amit olyan nehezen tartósított neked, és valami tésztát is. Szerintem hülyeség. Ezért is apámék a hibásak, mert Anyám megígérte B.-nek, hogyha édesapa elmegy hozzád, feltétlenül szól neki, de valószínűleg elfelejtette. Mikor megkérdeztem, azt felelte nagy idegesen, hogy ha B. akar valamit, akkor miért nem hív fel. Hát az a szerencsétlen leány honnan tudja, hogy mikor akar apám elmenni hozzád? Legalább ne ígérte volna!

Jaj, bátyám, irtó hülyén nézel ki azon a képen! Mit csináltak veled? Mintha tükön állnál, olyan pofát vágsz (remélem, nem haragszol ezért). Gyere csak haza, annyi kaját kapsz, meghizlallak, mint egy libát, majd nem kell behúzzad az övet a derekadon. Sőt ki kell majd engedned.

Ne emlegesd állandóan a mateket és a fizikát, mert hányingerem van már tőlük. Nem értem, nem tudom, mert tökféj vagyok (főleg a fizikát).

Van egy kérésem. Emlékszel, a nyáron B. azzal idegesített a strandon, hogy jön Öcsi, és találkozni akar Öcsivel, és motrot akar venni, mert Öcsinek is van. Na, én megismertem ezt az Öcsit. Mondta, hogy ő is ismer téged, mert ő is pólózik. Szeretném, ha megírnád róla a véleményed, mivel te jobban ismered. B.-nek nem merem említeni, mert Öcsi azt mondta, hogy B. ki nem állhatja őt, és biztosan azt hiszi róla, hogy tekergő stb.... Szeretném, ha mindent leírnál róla, amit csak tudsz, mert érdekel. De a levelet nekem címezd. Különbén B. most nagyon jól néz ki. Amikor találkoztam vele, a tőlem kapott gatyában volt és a te pufajkádban. Irtó jól néz ki, és a haja is nagyon jól áll.

Még van egy kérésem. Szeretném, hogy amikor hazajössz, intézzél nekem valami jó szilveszterezni való helyet, mert nincs hova menjek, és megbolondulok, ha otthon maradok.

A barátnőm is már alig várja, hogy lásson. Mindnyájan várunk haza.

Szeretném, ha nagyon gyorsan válaszolnál. Írjál anyáméknak is, nehogy felbontsák a nekem küldött levelet. Ne haragudj, hogy ilyen hülyeségekkel untatlak, de azt hiszem, te megértesz engem! Sokszor pusziillak.

Sötét

FIÚ *(a színpad baloldalán, fényben)* Kedves nagymama! Ne haragudj, hogy eddig nem írtam, de októberben még nem voltál otthon; később pedig minket vittek el kukoricát szedni egy hónapra. Eddig minden jól megy, azon kívül, hogy víz hólyagos lett a lábam. A hólyagok is begyógyultak, de az a baj, hogy a bakancs ugyanazon a helyen sérti a lábam. Ezen a helyen gyulladásba jött a bőr, egy kicsit megdagadt és ég, piros körülötte. Néhány nap alatt ezt is kiheverem.

A gyakorlatozás nem nehéz, nekem nem fárasztó. Délutánonként takarítjuk a hálószobát és a kaszárnya udvarát. Az a baj, hogy nagyon lassan telnek a napok. Reggel fél hatkor kelünk, és fél tízkor fekszünk le. Nagyon hosszúnak tűnik a nap. Vasárnap letesszük az esküt, és karácsony után hazaengednek mindenkit tíznapos

szabadságra. Akkor majd meglátogatlak, majdnem fél éve nem láttalak. Remélem, jól telt falun, nem volt sok munkád, és kipihented magad.

Hallottam, hogy otthon nagyon hideg van. Itt azonban csak reggel hűl le az idő. Napközben kisüt a nap, és még melegít is egy kicsit. Csak kétszer-háromszor esett az eső az elmúlt két hónapban.

Ételünk is elég jó, csak hosszú sort kell állni a kantinnál. Minden második nap harmadik fogást is kapunk. Nekem még van süteményem, cukorkám egy dobozban, amit édesapa hozott a múlt héten. Biztosan mesélt neked rólam.

Van olvasnivalóm is, így hát a szabadidőmet is hasznosan töltöm. Eskü után lehet, hogy vasárnaponként kiengednek a városba. Akkor majd megismerem ezt a szépnek, tisztának tűnő kisvárost. A mielőbbi viszontlátás reményében zárom soraimat, és sokszor csókolak,

Sötét

FIÚ (*ugyanott*) Kedves Húgom! Kösz szépen a képeket, elég jók. Én sem gondoltam arra, hogy levedd a falról a képeket, hanem a megmaradt képeslapokból valami falra ragaszthatót küldj. Otthon én majd válogatok még. Mindenesetre köszönöm a fáradozásod.

Édesanyáékkal kapcsolatban: mindig úgy van, hogy a szülők állandóan veszekednek kamaszkorú gyermekükkel. Úgy érzed, hogy nagyon rosszak hozzád, és nem értenek meg. Ez azért van, mert túlságosan féltenek, ügyelnek, nehogy valami bajod történjen. Később, majd nagyobb leszel és nyugodtabb, higgadtabb is, értékelni fogod ezt a túlzott szülői szeretetet. Nyugodj meg, lesz időd mindenre; később jöhetsz haza, csinálhatsz, amit akarsz, mehetsz, ahová tetszik. Ezt még most nem ajánlatos tenni, ezért vannak a veszekedések. Most még ülj le magadnak, akkor menj haza, amikor mondják, és nincs értelme, hogy igyál és cigarettázz. Ha látják, hogy szófogadó vagy, akkor többször engednek el és későbbig. Így csak egyszer maradsz későig, és egy hónapig veszekedhetsz. Ehelyett nyugodtan, egyetértésben élhetnél a szülőkkel, és természetesen sokszor elengednének. Ha nem feleselsz, nem pattogsz, és rendszeren végzed a dolgod, vagyis tanulsz, akkor nekik sincs semmi kifogásolni valójuk a szórakozásoddal kapcsolatban. Példának az én esetemet hozom fel: jól tanultam (tehát evvel ne legyen baj), rendszeren beszéltem, és nem is kellett kéreznem, csak megmondtam, hová megyek. De ezt nem 15-16 évesen. Nem kell mindent most csinálni. Lesz bőven időd arra, amit akarsz. Veledd az a haj, hogy aggódnak a tanulmányi eredményeidért, mert nem sikerült a felvételig, és már itt is van a második, a nehezebb! Gondolj magadra, és akármennyire nem tetszik, de tanuld meg a fizikát, a mateket.

A másik ok az, hogy lány vagy, és érthető, hogy mitől féltenek. És nagyon jól teszsz. Ennek is eljön az ideje.

Ezekről majd szóban többet mondhatok.

Engem ne féltés, nincs semmi bajom, csak a lábam fáj most. Gennyes, és nincs ahol kitörjön. De ez is elmúlik, amíg hazamegyek. Az étellel pedig jól állunk, sokat eszünk, nem azért fogytam.

Öcsiről: jól néz ki, izmos is, jól öltözködik, de, amióta jobban megismertem, nem tetszik. Elég nagy nőcsábász, és kihasználja a nőket. Így látom én. A szavát sem szokta betartani. Nem fordít elég figyelmet barátnőjére, többet ér neki a motorbiciklijé. A kapcsolatai nem mondhatók komolyaknak, egy célja van... Azt tanácsolom, hogy ne járj vele, mert túl nagy hozzád, túl tapasztalt és ravasz hozzád képest. Elcsábít, ez könnyen megy neki, eléri a célját, és amikor megun, akkor elhagy. Ezek az elhagyások pedig tönkreteszik az embert. Engem nem nagyon ismer, alaposan sohasem beszélgettünk. Nem tekergő, hanem ravasz nőcsábász. Azért foglalkozik veled, mert te 5-6-7 évvel fiatalabb vagy nála; könnyen és gyorsan meghódíthat. Akármit mond, ne vedd komolyan, és ha lehet, kerüld vele a találkozást. Én ezt ajánlom. B.-vel is nyugodtan megbeszélheted, ő is elmondhatja, hogy milyen ember.

Azt írod, hogy B. jól néz ki. Ennek örülök, majd meglátom, hogy mennyire igaz. Ha akarod, elviszlek magammal szilveszterezni B.-hez.. Erről beszélj majd vele is. Édesapáéknak is szóljál. Ne csüggedj, mert Édesanyáék csak a javadat akarják, és ha jól viselkedsz, minden elrendeződik. Puszillak,

Sötét

FIÚ (*ugyanott*) Kedves Gino! Leveled tegnap kaptam meg. Elég letört hangulatban vagy, mert E.-vel levelezek. Gondoltam, hogy már komolyabb vagy, és nem féltékenyekedsz ilyen dologért. Megértem, hogy rosszat sejtessz, de megnyugtatlak, hogy nincs semmi célom, amiért levelezek vele. Minden csak osztálytársi alapon folyik, és ha hazamegyek, akkor még csak levelezni sem fogok vele. Egyszer elmegyünk Csabával hozzá, mert meghívott, hogy elmesélje külföldi útját. Nincs miért aggódnod, mert nem állnék le vele többet. Tudod jól, hogy mit akartam elérni, és nem sikerült. Ha nem megy, akkor én természetemtől fogva nem erőltetem a dolgot. Úgyhogy fel a fejjel, légy vidám, mert máskülönben nem tetszel, és az én kedvemet is elrontod. Tudod, hogy milyen jó a kapcsolatunk, nem érdemes ilyen-mivel elrontani.

Ne légy félős és pesszimista.

Gratulálok, hogy a piát megvetted, ügyes vagy. Albán bort ne végy, csak az üzletből, másként a dupláját fizeted, és nem érdemes. Vehetsz még sört, kb. 10-15 üveggel. Több nem kell. Nagyatádtól jó a hecserlibor és a fehér ribizli, ha van. Szerintem ez bőven elég. A morzsára pedig még vihetünk, ha kell. Azért elég ennyi, mert a társaság nem áll nagy ivókból. Csaba nem iszik. Eskü után csak két pohár bort ivott.

Ha az étel meglepetés, akkor biztosan valami jó lehet. Vigyázz, ne legyen megint túl sok.

Amondó vagyok, hogy ne hívd meg Mariékat, mert nem tetszik a bulis stílusa. Hamar berúgnak, és nem viselkednek úriemberhez méltóan. Lehet, hogy te igen, de én nem szeretem, ha kurjongatnak, mulatnak teljes hangerővel. Másrésztől Karcsinak az a kívánsága, hogy velem szilveszterezzen. Nem tetszenek neki az osztálytársaim, akik, mint írja, „rá se bagóztak”. Lili ellen nincs kifogásom, de nem tudom, kinek hívnád meg... És egész éjjel hallgatni a pletykáit, elég fárasztó ügy. Nem hiszem, hogy nincs hol szilveszterezzen. De ha akarsz, meghívhatok bárkit, hiszen te rendezed a bulit.

Van egy másik problémám: a húgom elég rosszban van a szüleimmel, és megkért, rendezzek valamit a szilveszterezéssel! Mászt nem tudok csinálni, mint hogy magammal cipeljem. Remélem, beleegyezel, mert nem fog sok vizet zavarni, és lehet, sikerül feloldani a féltékenységét, amit az idősebbek jelenlétében tanúsít. Úgy emlékszem, hogy jó viszonyba szeretted volna kerülni vele. Erre most itt az alkalom. Ha sikerül, akkor rád bízhatom az irányítását. Otthon baj van, mert felesel, későn megy haza, és ilyesmik. Ezért szükség lenne egy olyan valakire, aki helyes irányba terelné, foglalkozna vele, mert a baj az, hogy a társasága rontja meg. Ha otthon lennék, akkor én foglalkoznék vele, vinném magammal moziba, strandra, vagyis együtt lennék vele, és közelebb kerülnék hozzá, irányíthatnám az ebben a korban sorsdöntő lépéseit. Mivelhogy nem vagyok otthon, téged kérek meg arra, hogy légy olyan jó és türelmes: foglalkozz vele. Vidd moziba, diszkóba, látogasd meg nálunk. (Így még anyámékhöz is közelebb kerülsz.) Hívd magadhoz, töltsétek együtt a szabad időt. Ne engedd, hogy cigarettázzék (így te sem cigarettázhatsz) és hogy igyon. Csak kivételes alkalmakkor, nehogy rászokjék. Most jut eszembe, hogy nem nagyon lehetséges az ügy, mert dolgozol. De így is próbáld meg. Mondd neki azt is, hogy tanuljon a felvételire. Ezekről még beszélünk otthon is.

Az ajándékom karácsonyi ajándék, és ne izgulj, mert nem is olyan drága. Remélem, nincs már rajta a címke. Írd meg, ha jó neked, és jól áll, meg hogy van mihez föltesd. Lehet, hogy az úton behorpadt, de biztosan helyrehozható a károsodás.

Vasárnap felesküdtünk. Elég sokáig keresgéltelek a tömegben, reméltem, hogy eljössz. Azért gondoltam erre, mert nem kaptam semmi választ, nem tudtam, hogy várjalak-e vagy ne. Kimentünk a városba. Telefonáltam neked, majd elmentünk egy restibe, ahol „fehér angyalt” ittam. A gin hazai volt, és sárgás színe miatt a koktél nem volt fehér, de azért jó volt. Fél hét felé már benn voltunk a szobánkban. Nem volt mit csinálnunk a városban, ahol hemzsegték az egyenruhások.

A legnagyobb baj az, hogy mélyen, egy begyógyult vízhólyag alatt begennyesedett a lábam. Tegnap az orvos felvágta egy kis L alakban, de nem jött ki a genny. Adott 3 nap felmentést. Nagyon rosszul aludtam, mert ég az egész lábam, nem tudom, hogyan tartsam. Ma rakott rá olyan fekete krémet, ami összegyűjti a genny-

nyet. Lehet, holnap újra felvágja. Előre irtózom ettől, de azért minél hamarabb szeretnék szabadulni a láb fáijától. Olyan idegesítő, hogy néha jön, hogy sírjak. Gondolom, szépen begyógyul, amíg hazamegyek. Erről pedig ne mondj semmit anyáméknak, mármint a lábamról. Nem kell izgatni ilyesmivel őket. Nagyon bízom abban, hogy szépen és hamar meggyógyul a lábam.

Itt most jó hidegek vannak, a nap sem melegít már. De csak az arcom, fülem, kezem és a lábam fázik néha. Valahogyan átvészelem a hidegeket.

A levélírással kapcsolatban azt javaslom, ha nem tartod észben a mondanivalód, és azért sietsz, akkor inkább előbb vázold fel, foglald pontokba a megírandókat. Így nem felejtet el őket, és nem kell sietned.

Ne izgasd magad, mert az elemelgetés nem válik szokásommá, viccből tettem. Puszi.

Sötét

FIÚ (*ugyanott*) Kedves E.! Megkésve válaszolok leveledre, mert az utóbbi napokban sok bajom és gondom volt, így hát nem maradt időm levélírással. Letettük az esküt, és délután kimehettünk a városba. Ittunk valamit (gint és vodkát), ettünk valami süteményt, és vissza is tértünk a kaszárnyába. A katonáktól hemzsegő városban nem tudtuk mivel eltölteni a szabad időnket. Hétfőtől pedig begyulladt a sarkamon a seb, és annyira fáj, hogy éjjel nem tudtam aludni. Most már kaptam három nap felmentést, ami nem lesz elég, mert nem távolították el a gennyet a sebről. Ma kellene megvágjanak. Előre irtózom.

A többiek mind jól vannak, egészségesek. Árpának jöttek a szülei és a nagyszülei. Beszélgettem is velük. Csabának ugyancsak a szülei. Istvánnak a mamája jött látogatába.

Azt nem tudom, miért nem írt neked Árpi. Gondolom, azóta már kaptál tőle levelet. Panaszkodott, hogy egy-két leveled nem kapta meg. Lehet, hogy a legutolsó is elkallódott.

Azt kérde, jelentett-e valamit az, hogy Karcsi látott azzal a fiúval. Én is ugyanolyan rosszmájúan megkérdezhetném: hogy nem ismeresz csak két fiút? Emlékszel, te is ezt kérdezted szeptemberben az iskolában.

Ezt, mint érdekességet írom, nem kell megharagudnod. Nincs is miért.

Hallom, hogy Anna harmadik hónapos, és december végén tartják az esküvőt. A gyerekek pedig nagyon örülnek. Nem akarják elvételni.

István említette, hogy Tamás szilveszterre mindenkit szeretne összegyűjteni. István azon kesereg, hogy nemigen szórakozhat. Csaba is fintonog az ötletre. Érthető, mi sohasem tartoztunk az osztály „felső tízezerébe”. Én már biztos vagyok abban, hogy Karcsiékkal szilveszterezem B. barátnőmmel.

Csabával úgy terveztük, hogy szilveszter előtt felkeresünk egy délelőtt, hogy mesélj úti élményeidről.

Árpiról jut eszembe: vasárnap pia mellett mesélték a szobatársai, hogy türelmetlenkedik, mert nem ír a „nője”, vagyis te. Nem szóltam semmit, mert sohasem lehet tudni. Annak ellenére, hogy te csak baráti viszony fenntartására törekedtél kettőtök között.

Itt is hidegebbre fordult az idő, napok óta borult az ég. A szabadságig maradt 18 napot azért valahogy kibírjuk. Azt mondják, hogy ezután könnyebb lesz.

Becsületemre, hogy most normálisan, nagyon jól érezném magam, ha nem fájna a lábam. A gyakorlatozás fáradtságait már megszoktam, csökkent a honvágyam. Túljutottam a holtpontra.

Együtt utazunk majd a többiekkel a vonaton, de még nem lehet tudni, melyik napon.

Ui. Sok sikert a tanuláshoz. Használj egészséggel a matek példatárát. Van otthon több is, kérd el a neked megfelelőbbeket.

Sötét

FIÚ (*a színpad baloldalán, fényben*) Kedves Karcsi és Erika! Tegnap kaptam meg a leveleteket, mohón elolvastam evés közben, majd befeküdtem az egység kórházába. Így hát most nyugodt körülmények között írhatok választ. Az történt, hogy a sarkamon a seb begennyesedett, és borzasztóan csúnya lett. Remélem, már írtam, hogy milyen sebről van szó. Egy kb. 8 mm átmérőjű, 1 cm mély lyuk tátong a sarkamon. Azért fektettek le, mert ha járok, akkor nem gyógyulhat be a seb. Fertőtlenítőszeres gézt nyomnak be naponta mélyen a sebbe. Úgy 6-7 nap alatt gyógyul. A kezelés már nem jár nagy fájdalommal, így hát örülök, hogy pihenhetek egy hetet. Egész nap alszom, olvasok, kártyázom; tehát üdülök. Ilyen körülmények között jó a morálom, a honvágyam is alaposan csökkent. Persze minden nap visszasírjuk a civil élet elérhetetlen örömeit.

Szeretnék megvigasztalni Karcsi, ha lehetne, mert úgy veszem észre, hogy eléggé letört a behívás. Próbáld meg keményen, összeszorított fogakkal, elszántan kezdeni a dolgot. A te esetedben az első szakasz és annak is csak az esküig tartó része jelent problémát. Akkor parancsolgatnak, idegesítenek, gyakorlatoztatnak könyörtelenül, de azután számodra csak unalom lesz. A legjobb, ha olvasol. Borzasztó sok időd lesz, még az olvasást is megunod. Ez nem az első hónapokra, hanem az utánuk következőre vonatkozik. A te helyzetedet azért látom borúsabbnak, mert tudom, hogy mennyire féltékeny vagy. Ez a féltékenység tönkre is tehet, megkeserítheti napjaidat. Valamit tegyél annak érdekében, hogy ne nyugtalankodj állandóan érte. Ennyi idő után már jól ismered, és nyugodtan megbízhatasz benne. Ha nem így lenne, akkor rád idegtépő percek várnak.

A másik rossz az, hogy karácsony és szilveszter előtt visznek el. Ha így történne, akkor nem is találkozhatnánk. Ezt nem tartom valószínűnek. De az is lehetséges,

hogy amúgy sem találkozunk, mert én nem megyek haza. Az történt, hogy sok nálunk a sárgaságos, karanténban vagyunk. Ha ez az állapot sokáig tart, akkor nem engednek haza, csak jövőre.

Abban pedig biztos vagyok, ha nem is találkozunk, csak hónapok múlva, akkor is megmaradunk ugyanolyan barátoknak. Az utóbbi évben sem találkoztunk valami gyakran, és mégsem távolodtunk el egymástól. Úgyhogy ezt is átvészeli. Eltelik a szolgálati idő, és akkor még mindig van előttünk vagy 50 év. Az egyetemi kollégákkal kötendő barátságok pedig nem ronthatják meg a mi öreg, szilárd alapokon álló barátságunkat. Ugyanúgy, mint a teáltalad a munkahelyeden vagy bárhol kötött barátságok sem. Azt hiszem, ha a gyermekkori szerelmek, barátságok, álmok átvészeli a kamaszkort, a változások korát, akkor már semmi sem teheti tönkre létezésüket.

Nekem is szépnek, férfiasnak tűnik a rögbi, azért tetszik ez a sport. Kezdeményezőképessegre, helyzetfelismerő készségre van szükséged ahhoz, hogy jó játékos legyél; mindezekért mondom, hogy érdemes rögbizni. Ha egy lányom lenne (szeretném, ha gyereke lány lenne), annak érdekében, hogy kemény, határozott, férfias természetű legyen, szeretném, ha rögbizne. Elszánttá, küzdővé tenni – erre tanít a rögbi. Ezeket a tulajdonságokat jól hasznosíthatod egész életedben. Tőled éppen ezeket tanultam. Te férfias, kemény, durva természetű voltál, én zárkózottabb, félnélkebb. Jól kiegészítettük egymást. És te higgadtabb lettél. Erikáé a fő érdem, ő zabolázott meg, én pedig nem viselkedtem olyan félnéken, megjött az önbizalmam.

A fotózásról: úgy hallottam, hogy a kapható legnagyobb méretű fotópapír nagy rajztömbnagyságú. Ha hazamegyek, megkérem apámat, hogy tanítson meg fotózni, mert nekem is megtetszett ez a hobbi.

Zenei téren az újdonságok nem jutnak el hozzánk. Úgy hallottam, hogy az AC/DC repülőszerencsétlenség áldozata lett. A szobában felszerelt hangszóróból ugyanazt az egy szalag diszkózenét sugározzák. December 8-án, Lennon halálának évfordulóján viszont Beatles-számokat hallgathattunk. Néha felcsendülnek egy Queen-koncert dallamai. Más semmi.

Az a mondás járja, hogy az itt „eltűnt idő – nyert idő!” Valahogy csak lesz, mert „úgy még sosem volt, hogy valahogy ne lett volna”. Sovány vigasz, de... más nincs.

Sötét

FIÚ (*ugyanott*) Kedves Gino! Ma kaptam meg a csomagot, és azért örvendtem különösképpen, mert leveledet is olvashattam, és van mire válaszoljak. Ugyanis az történt, hogy a gennyes lábamért kaptam három nap felmentést, üldögéltem a szobában, és kötözésre jártam. Aztán az orvos beinternált az egység kis kórházába. Azóta fekszem, nagyokat alszom, mert már nincs olvasnivalóm. Minden nap

elég sok gennyet távolítanak el a sebből. Azt hiszem, hogy az idén már nem megyek gyakorlatozni.

Őszintén örülök, hogy dolgozol, és annak még jobban, hogy tetszik a munkád. Ez nagyon fontos dolog az ember életében. Biztosan te is tapasztalod, hogy milyen más az élet, amikor a munkádat kedvvel végzed; nem húzod a szád, amikor be kell menni, dolgozni. Jobb, ha kisebb fizetés ellenében is olyan munkát végzel, ami tetszik. Másképp az egészség, a lelki egyensúly rovására megy a mindennapos utálat, amit a munkád, a munkahelyed vált ki. Ha jól érzed ott magad, légy rendes, és becsüld meg a helyed. Te is tudod, milyen nehezen lehet elhelyezkedni. Látom, hogy jó lány vagy, rendes, féltő, dolgozó. Az pedig különösen értékelendő, hogy otthon is segíted mamádat a háztartásban. A húgom azt írja, hogy jól nézel ki, a hajad is jól áll. Erről majd meggyőződöm, de biztos van valami igazság a dologban, ha a húgom is felfigyelt rá. Én azért mégis azt mondom, hogy vigyázz az alakodra; a fenekedre, a combokra, ugyanis alacsony termetű vagy, és éppen ezért hajlamosabb is a hízásra. Vigyázz, mert a munkahelyeden állandóan ülsz, és ha nem mozdulsz néhány percet óránként, akkor szépen ellaposodsz.

Kétszer álmodtam veled: az első erotikus volt, a másodikban pedig elhagytalak, mert már untam a megszokott női pletykákat, a cirkuszolást.

Válaszolj gyorsan, mert unatkozom a kórházban. Puszi.

12. jelenet

A tizedik jelenet folytatásaként.

LÁNY *(a karácsonyfa alatt)* Kár, hogy nem lehet velünk Karácsonykor... Tényleg, miért nem engedik haza a katonákat karácsonyra?

APA *(bosszúsan)* Mert a karácsony nem piros betűs, nem hivatalos ünnep.

LÁNY *(naivan)* Miért nem hivatalos ünnep?

ANYA *(idegesen)* Miért? Miért? Hol élsz?! Mert szent ünnep... És a szentségek nem illenek a szocializmusba.

LÁNY Mégis mindenki ünnepli! Mert családi ünnep... A családok nem illenek a szocializmusba?

Cseng a telefon.

APA *(csodálkozva)* Ki lehet ilyen későn? *(kivár, kénytelenül felveszi a telefonkagylót)* Tessék? *(hallgat)* Kicsoda?... Értem... Igen. *(hosszan, megkövülten hallgat)* Igen... *(lassan leteszi a kagylót)*

ANYA Ki volt az?

LÁNY Biztosan Pityu bácsi? Ő szokott ilyen későn érdeklődni a sakkpartnere egészségéről, mert annyira lovagias, hogy nem hajlandó ripityára verni Apát, ha

még nem kászolódtott ki valamely politikai lelki betegségéből!

Újra hosszasan cseng a telefon. Dermedt csend.

APA (*tétovázva felveszi*) Igen, Balogh lakás... (*akadozva*) Velem beszélt... Megértettem... Mondom, hogy megértettem... Igen... Rendben (*lassan leteszi a telefonkagylót*)

ANYA (*idegesen*) Ki az már megint? Rossz az előérzetem...

APA (*dermedt csend után*) Baj van a kaszárnyában... Látnunk kell a fiúnkat... Indulnunk kell, most rögtön!

ANYA (*ijedten*) Veled megyek! Veled megyek!

APA (*a lányához*) Te itthon maradsz! (mindnyájan mozdulatlanul állnak, a lány ellenkezését megelőzve, parancsolón) Te itthon maradsz!

LÁNY (*felocsúdva a dermedtségből*) Benzin nélkül?! Hova indultok?!

Hirtelen sötét.

13. jelenet

Országút sűrű ködben. A színpad szélén a recsegő Trabant orra vagy csak két fényszórójának ködbe fűrődő fénye. Az ablaktörő ideges ketyegése felerősítve hallatszik.

APA (*viharkabátban, felhajtott gallérral, erős szélfúvásban, látomásaival küzd*) Van itt valaki?! (*Maga elé*) Elhagyott örbódé... Valahol lennie kell itt egy sorompónak, ahonnan bekötőtűt vezet a kaszárnyához... (*Csupasz kezével törli a képzelt őrház ablakát, bekémsel, mint egykor a szülőszoba ablakán. Újszülött fiát látja a háttérben, felesége karjában. Az anya gesztusaiból próbálja kiolvasni a zárt kórteremből küldött üzenetét*) Mit mondasz?! Ja, hogy alszik a drága... Hogy? Hogy ééépen mooost teetteced tiisztáába?! Miiiit? Hogy fiúúú?! Hát persze! Elsősülött. Hát persze! Megígérted... Ajándékod... Nekem... Merthogy elsősülött... Boldogságom! Ti vagytok az én boldogságom... (*Eltántorog a kezdődő hóvihárban a képzelt őrház ablakától*) Hahó! Van itt valaki?! (*A háttérben a fiú sejtelmes alakja a hóvihárban rövidnadrágos gyermekké válik a vetített képen*)

APA (*A ködben felsejlő emberpárra mutat*) Látod, fiam, azt a csoszogó öregembert és tőpörödött feleségét? Éppen most vágnak át a téren. Ha kilépünk, utolérjük őket. Utol kell érnünk őket, mert azt szeretném, hogy közelről is lásd, észben tartsd, és unokáidnak is elmeséld, milyen volt Kós Károly. Különbön bizonyára felismered. Ez az a bácsi, akinek a képe az íróasztalomon áll. Látod, csupa ránc az arca. Csupa szenvedés, csupa szenvedélyes küzdelem volt az élete. Majd eljön az az idő, amikor tanultok róla az iskolában. Majd olvasod a műveit, és eszedbe jut, hogy láttad ezt a tiszteletre méltó embert, akire magad is büszke lehetsz. Mert ő is olyan ember, mint az, akit könyvére hajoltan ábrázolt a világhíres fametsző. Arról a fametszetről van szó, amelyet a könyvespolcunkon tartunk, és amely alá pirossal

írtam a tőle vett idézetet:

FIÚ (*hangja*) „Ha nagy állhatatossággal nem iparkodunk, hogy az időt hasznosan eltöltsük, dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni!”

APA Persze, hogy Apáczai Csere Jánosról van szó. Látom, elolvastad, és észben tartottad. Még sok embert kell megismerned, és észben kell tartanod okosságaikat, mert a mi útjainkat járták, tanácsaikkal mi majd ésszerűbben élünk. Nézd, milyen lassan lépeget a két öreg. Feketébe öltöztek. Az idősek mind feketébe öltöznek, és ünnepélyesek. Te is ilyené válhatsz, ha akarsz, és ha konokul kitartasz elveid mellett nyolcvanötödik életéved után is. De erről majd máskor. Most csak az a lényeg, hogy nézd meg jól ezt az embert, és tartsd meg jól emlékezetedben. Híres városban születél, mindennap találkozhatasz ilyen híres emberekkel, és te magad is híres lehetsz, ha tanulsz, ha igyekszel... Add a kezed. Álljunk meg egy pillanatra ezen a téren. Régen itt volt a piac. Hóstátiak árulták itt a zöldséget. Majd megmagyarázom egyszer, kik a hóstátiak. Nézd, készülnek az alapok: itt áll majd a város harmadik lovas szobra. Az első a leghíresebb. Az a kisebb, persze. De azért még lehet a leghíresebb... Erről is majd máskor.

Most menjünk, mert lekéssük a focimeccset... Akarsz egy fagyaltot?

Színpadra villannak a Trabant fényszórói, sürgetően szól túlkölése.

APA (*egyedül, vallomásosan*) Vasárnap volt. Mondják, én is ilyen szótlan voltam gyermekkoromban. Egyetlen vasárnap délelőttön szerettem volna megtanítani neki a múltat és a jövőt. Akkor azt hittem lesz még idő bőven erre! Pedig szívesen idéztem volna a bölcs öreget, mert hittem, hogy: „... lám, mégis megmaradtunk és együtt vagyunk újra, hogy kidúlt a mi keresztünk, hogy temetünk valakit magunk közül. Mert ilyenkor tudjuk, hogy itt a helyünk, itt kell maradnunk, és tovább kell harcolnunk azt a harcot, ami örök. Ilyenkor tudjuk, hogy a jövődönk is csak harc - miként a múltunk is - , örök tusakodás, és tudjuk, hogy állani fogjuk ezt a harcot, merthogy ez az élet, a mi egy örök életünk... mind, akik élünk folytatásai vagyunk csupáncsak egy sokszázados életnek, hogy egyek vagyunk, egy töből valók, akárkinek hívnak is... mind egyfajta: egymással örökké tusakodó, egymást mindig marcangoló, de ha egyszer-egyszer történik valami igazán nagy dolog, ha kidülnek a kereszték, ha nagy halottaink vannak, akkor a toron mégis összekerülünk mind, hogy megemlékezzünk a közös múlttól, és csináljuk a közös jövődöt.”

De nem akartam elriasztani.

Lám, a foci kedvéért a fagyaltól is lemondott, csakhogy idejében kiérjünk a vasutas csapát pályájára.”

Sötét.

ANYA (*férjével a ködben, a mélyben húzódozó tópartot figyelik*) Láttad, milyen kék az ajka? –

APA Láttam.

ANYA A szívbjajosoknak ilyen...

APA A mi fiúnk nem szívbjajos. Viszont minden bizonnal alaposan átfázott a tó jéghideg vizében.

ANYA Fürdött...

APA Átúsztá a tavat. Oda-vissza lehet vagy másfél kilométer.

ANYA Meggondolatlanok ezek a gyermekek.

APA Egyedül úszta át. Próbára tette az erejét. Estére otthon lesz, beledugjuk majd a jó meleg vízbe...

FIÚ (*a sejtelmes távolban, kibontakozva a ködből, nevetve*) Estére otthon leszek.

ANYA (*a távolba kémlelve*) Ő az?

APA (*büszkén*) Ő bizony!

ANYA Felteszem a szemüvegem.

APA Ugye, ma lesz meleg víz a tömbházban?

Sötét-

FIÚ (*kibontakozva a ködből*) A tablónkon Ady-idézet áll:

*Mi vagyunk: Jövő és Igazság,
Engesztelés és nagy ítélet,
És mi vagyunk, csak mi vagyunk
Jó Sors, ha kell, s ha nem kell: Végzet.*

APA Jó idézet

FIÚ Valamelyik tanárunk választotta:

APA (*félre*) Minden távolinak tűnt akkor: Jövő, Igazság, Engesztelés, Ítélet, Jó Sors és Végzet. Kedvem volna ebbe a sok-ismeretlenes egyenletbe behelyettesíteni egyet s mást. A jövő fogalmát csakis gyermekeinek boldogulásával érthetjük meg, az igazságot a magunk igazságaival. Engesztelés és ítélet hidegen hagynak, a sors formálható, a végzet elkerülhetetlenek. (Nyitott könyvet tart a fia elé.) Olvasd ezt a néhány sort Simone de Beauvoir Szelíd halál című könyvéből.

FIÚ (*olvassa*) „Világos lett, hogy a halál sehol, semmilyen életkorban sem valamilyen természetesség. Hogy mindnyájan halálra vagyunk ítélve, azt tudjuk, de ennek az osztályrészünknek elcsépelet általános érvénye és minden egyéni halál magányos tapasztalata közt nyomasztó ellentét van.” Jó könyv.. –

APA (*magyarázva*) Egy apa haláláról szól. Szomorú könyv. De azért jó könyv

FIÚ Mi sincs tőlünk távolabb, mint a halál gondolata...

APA (*egyedül továbblép, keres, kutat a ködben*) Ébren is arról álmodtam, hogy elolvasott könyveim rendre fiamnak adhatom, hogy leszűrt és a margóra jegyzett

tanulságaim kárba ne menjenek, mert minden elolvasott könyv a kenyértésztához hasonlatosan nő az alapos dagasztáshoz hasonló újraolvasás után, s így az író szándéka szerint is több lesz, karéjok és dúcok kerülnek ki belőle, amelyből az éhes ember jóllakhat. Az éhség pedig eredendő tulajdonságunk... És amikor majd nem leszek, a fiam leemel egy könyvet a polcról, és elolvassa a nyomtatott szöveg mellé írt megjegyzéseimet. Talán bosszankodni fog a telefirkált könyvek láttán. De lehet, hogy egyetért velem, és tetszik majd neki egyik-másik sebtében odavetett gondolatom. Ilyenkor szótlanul bólint, vagy magában vitatkozik velem, de érezni fogja, hogy nincs egyedül, mert én érte voltam, és őneki is lennie kell majd valakikért.

APA (*tovább lép, vergődik a ködben*) Fekete karácsonyunk lesz... (Szavalja)

Fürösztgesd álom
vasderes lovak
szügye párállik télben
utolsó vágதாக
fekszünk kiterítve test mellett test
egymást kézen fogva s lám
sehol a pap sehol a siratóasszonyok
jajongó hada
véres tankok vágதாக
félreállni már nem lehet
előttük lihegünk míg eltaposnak

Sötét.

14. jelenet

KATONAORVOS (*ridegen*) Este húsz perccel nyolc előtt állt be a halál... Mi minden tőlünk telhetőt megtettünk!

APA Tetanusz vagy vérmérgezés okozta a halálát.

KATONAORVOS Kizárt dolog! A tetanusz merevgörccsel jár, ilyet nem tapasztalunk. Beoltottuk tetanusz ellen a katonákat... Vérmérgezés? Ugyan már! Hova gondol?! Tudja mit?! Ciánkálit veszek be, ha vérmérgezés...

APA Elkülönítették...

KATONAORVOS Fertőző betegségre gyanakodtunk!

APA Ápolóját hirtelen, a napokban leszerelték...

KATONAORVOS (*fenyegetően*) Mit akar ezzel mondani?!

ANYA (*halkan*) Nem kapott antibiotikumot...

KATONAORVOS Kapott'

APA Nem kapott!

KATONAORVOS Bizonyítsa be!

ANYA (*felcsattanva*) Az utolsó pillanatban utalta kórházba!

KATONAORVOS Vasárnap volt... Előtte bőséges ebédet kapott...

APA Mint a halálraitéltek...

KATONAORVOS Mi akar ezzel mondani?!

Gyors sötét.

15. jelenet

A fiú kiterítve a fehér lepedővel takart ülőalkalmatosságon, amely ravatal, körbeállja a család.

ANYA (*fáradt szomorúsággal*) Félig nyitva a szeme. Le kell fognunk a szemét... (Odalép lefogja a fiú szemét, megsimogatja az arcát)

LÁNY (*meghatódvá*) Vegyék le róla a katonaruhát! Vegyék le róla...

ANYA A galambszürke ruháját adjuk rá, amelyben érettségizett

APA Nők jelenlétében nem hajlandó átöltöztetni a halottas...

KEDVES (*távozóban*) A nyakkendőjét magam szeretném megkötni...

APA (*az odaképzelt öltöztető embernek*) Nyakkendőjét majd ez a lány fogja megkötni! És azt hiszem felesleges megborotválnia, hiszen alig van szakálla...

LÁNY (*dühösen beleríg a ravatal mellett heverő ormóttan bakancsokba*) És nem szükséges kifesteni...

APA Menjétek ki. Amíg nem mentek ki, hozzá sem fog az öltöztetéshez...

A három nő szóltanul áll az előtérben. A sötétbe burkolózó ravattól ellépő apával kört alkotva összeborulnak. A háttérből halkán népdal szól:

32. Rubato, parlando Sz.Nd.42

Ka - to - na va gyok én, or - szág ő - re ző - je.

Sír az él - des - a nyám, hogy el - visz nek fő - ls.

Sír az él - des - a - nyám, a ró - zám meg gyá szol,

Fe - ke - te gyász - vi rág bú - súl ob - la - ká - ba.

Lassan sötét.

16. jelenet

APA (*önmagával vitatkozva, lelkiismeretével viaskodva, színészt próbáló dialógus*)

- Zárt város – zárt temető! Hogy nem érted?
- A régi köveket rendre kidöntik...
- Így is zsúfolt már ez a kert...
- Legalább négyszáz éve élünk ebben a városban.
- Ez most nem számít!
- Most mit kell tennem?
- Majd elintézem. Szólok a barátunknak, ő az igazgatójának, és így tovább. Kérvényt írok!
- Most is! Miért?!
- Sírhelyért.
- Nekem kellene a sírhely!
- Neki kell, muszáj!

Szünet.

- (*Mutatva*) Ez itt egy száraz hely...
- Vigyáztunk volna jobban!
- Hogyan?
- Neveltétek volna sírósnak, nyavalygósnak, üvöltősnek!
- Inkább tűrőnek, szelídnek, megmaradónak neveltük!
- Neveltétek volna követelőzőnek, asztalt döngetőnek, önmagáért is kiállónak!
- Bizakodónak neveltük!
- Távol a tudatlanok hőzöngéseitől, a szabadság ellen ármánykodóktól, a nagyra-vágyás nyilvános és alattomos küzdelmeitől, az irigység rágó férgeitől, az elhidegülés hasznaitól és a részvétlenségtől, messze a fejetlenségtől és a kényuraságtól!
- Ments meg, Uram, minket!
- Vak véletlen-e a sorsunk, vagy Isten ujja?
- Miért kérdezel tőlem olyat, amit eldönteni még nem tudott a világ?
- Mert még, ha „lőn” is egykor, valójában csak ezután lesz majd világosság...
- Mesterséged tán a kérdés?
- Az apáknak mindig kételkedniük kell a Sorsban!

Gyors sötét.

LÁNY (*a színpad közepén, reflektorfényben, levelet olvas*) Kedves Bátyám! Ha akarod, Gougounak vagy Tassinnak szólítalak. De talán a leginkább a Joe illik hozzád. Nincs sok Joe a mi világunkban, de garantálom, hogy olyan, mint te, nem volt, és nem is lesz több. Lehet, erre azt mondod, hogy hülye vagyok. De bizonyára tudod, hogy amióta (kb. egy éve) jól egyezünk, nagyon-nagyon szeretlek, tiszt

tellek, és büszke vagyok rád. Temetéseden sok jót mondtak rólad. Ott volt sírodnál az egész iskola. És barátaink. És szüleink barátai. És az egész pólócsapat. Szépen szólt a költő, de nem szabadon beszélt, mert a meghatottságtól így is nehezen olvasta szövegét. Itt van nálam, figyelj: (olvassa) „Ez az őszinte, tiszta lelkű és kék szemű gyermek dolgos családban nevelkedett, ahol megtanulta szeretni a becsületet, az igazságot és az életörömöt nyújtó munkát. Szerette és tisztelte szüleit és hűgát, akinek bátyja, barátja és bizalmasa volt. Szerette és tisztelte rokonait. Tiszta szívvel szerette a lányt, akitől szerelmet kapott. Szerette iskoláját, tanárait, barátait és osztálytársait, akikkel együtt élte át serdülőkkora legszebb pillanatait.

Szerette csapattársait és edzőjét, akikkel együtt szervezetét, akarátát, és szellemét edzette. Boldog volt, mert még nem ismerte a megvetés és a gyűlölet érzését. Érettségizik, és merész terveket sző. A műgyetemre készül. Verejtékezve készül erre a próbára. És sikerül bejutnia. Győzött! Első és utolsó nagy győzelme ez az életben. Felhőtlen az égbolt, ragyogóan süt a nap. Diáktársaival együtt indul, hogy teljesítse kötelességét. Szorgalmas és komoly. Néhány hónap alatt érettsége kiteljesedik. És ekkor egy kezdetben banális lábseb elindítja a tragédiát. Betegsége elhatalmasodik visszafordíthatatlanul. Távol szüleitől, távol a szülői háztól. Nem panaszkodik, bizik magában és a körülötte lévőekben. A tragédia felé vezető utat a jóindulat kemény köveivel rakták ki. Az ég felette végleg beborul. Az ifjú sas mérészen ívelt a magasba, a fény felé, de a bős, igazságtalan és kegyetlen szellemek szárnyát törték. «Akkor is, amikor az ember ügyel, és csakis jót cselekszik, a sors, amely szeret letérni az egyenes útról, másként határoz.» Időszámításunk előtt mondta ezt egy indiai bölcs. Az ókorban élő Plautus meg volt győződve arról, hogy «az, akit szeretnek az istenek, fiatalon hal meg», de engedjétek meg, hogy Ovidiusnak higgyek: »Amikor a sors a jókat sújtja, engednem kell a kísértésnek, hinnem kell, hogy nincsenek istenek.«

Gyászoló gyülekezet! A szenvedés a fájdalomtól született, a fájdalom a halálból. Nem hiszem, hogy van ezen a földön nagyobb fájdalom a gyermekét elvesztő szülő fájdalománál. A fiatal sas mérészen az égre tört, de a bős, az igazságtalan, a kegyetlen és aljas szellemek szárnyát szegték. És a fiatal sas a porba zuhant. Tágra nyitott, ártatlan nagy szemében a kérdés: Miért? Tudja valaki, miért?”

Sit tibi tena levis! Nyugodj békében.”

Kedves Bátyám, ritka az olyan, akinek ilyen jó és megbízható „ember” bátyja van. Ritkán beszéltem veled így, vagyis ritkán tártuk fel egymás előtt érzéseinket. Előbbi levelemben hülyén és meggondolatlanul panaszkodtam neked. Válaszodban meggyőztél, és most már nem felejttem el soha, hogy a szüleim csak a javamat akarják. Ígérem neked, hogy ezentúl megpróbálok velük emberségesen bánni. Mert ők tényleg szeretnek. Ha nem is annyira; mint téged, de szeretnek.

Elhatároztam, hogy minden második héten írok neked. Válaszodat megpróbálok kitalálni. Azt hiszem, ismerlek annyira, hogy kitaláljam válaszaid. (Szünet.)

Ma kint voltunk a „tomb”- odnál. A karácsonyfád még mindig gyönyörű. Fáj, hogy nem mi ketten díszítettük fel, hanem az osztálytársaidal.

Nem értem ezt a hülye sorsot!

A tegnap ment el katonának Karcsi. Hol talál ő még egy olyan jó havert, mint te voltál. Eljött hozzánk, és elbúcsúzott. Képet is adtunk neki rólad. Azt, amelyiken mi hárman vagyunk. Ezen a képen igazi arcod mutatod. A másik jó képed az a kalapos. Ez mindenkinek tetszik.

Zoli is tegnap utazott. Felhívott, és megígérte, írni fog. Valahogyan szimpatikus nekem. Tudom, most azt mondanád : „Hát igen, te kivel nem szimpatizálsz?” Tévedsz. Mostanában már ritka az a srác, aki tetszik nekem. Zoli szeméből azt olvastam ki, hogy én is tetszem neki. Lehet, hogy erre azt mondod, kevés még a tapasztalatom az ilyen dologban, és azt hiszem, nem tévedsz. De az én gyerekes fejemmel majd kitalálok valamit, hogy tudassam veled, hogy tetszik nekem. El sem tudod képzelni, hogy mennyire várom a levelét. *(Szünet)*

Ez a szilveszter nem olyan volt, mint a többi. Rokonoknál voltunk. Hiányoztál. B. felhívott. Irtó fájdalmas szilvesztere lehetett. Egy hétig nálunk lakott. Nehéz hét volt. Mindnyájunknak. Édesanyáék nemigen érzik jól magukat. Édesanya fogzott vagy hat kilót. Édesapa ideges. Mégis, mi, a család, jól egyezünk. Ezt akartad, nem? Azt hiszem, mindent leírtam. Nehezen, de elbúcsúszom tőled. Milliószor pusziillak.

APA (a lány helyén, önmagával vitatkozva, lelkiismeretével viaskodva)

- Újból rendet borított azt, aki a természet rendjét igazgatja.

- Látod, ezért nem mosolyog soha az Isten?!

- Ugye, hogy ő sem hibátlan... Most is hibázott a sorrendben! Hát nem ismeri az elhalálozási sorrendet!

- Hát jól van az, hogy magadban magad búcsúztatod egyetlen fiad?!

- Talán, mert mindenben hasonlítani akartam az Istenhez! Nem félttem őt, magamat sem féltettem!

- Mondd hát a búcsúd.

- Elmondta helyettem barátom: „Nem egy híres embert temettünk – nem egy nagy művészt, aki halhatatlan alkotásokkal gazdagított; nem egy tudóst, aki új utakat nyitott az emberi szellem fejlődése előtt; nem egy közéleti személyiséget, aki életét milliók javára áldozta; nem is egy családapát temettünk, akitől gyermekei fájdalommal vesznek búcsút, de az élet örök törvénye szerint tovább folytatják az apjuktól reájuk testált életet.

Nem, kicsi barátunk, mi a te koporsódban most mindezeket együtt temetjük el azzal a lehetőséggel, amely a te bontakozó fiatal életedben benne volt. Az élet természetes rendjében rettenetes akcidencia állt be! S ezért mi most a fiút temetjük, a gyermeket, az élet folytatását, akiben a szülők és nevelők szerető gondoskodásának, fáradhatatlan munkájának eredményei napról napra halmozódtak. S mikor e csodás energiáktól duzzadó mag éppen szárba szökkenni készült, hogy megteremje a föld legszebb virágát, az emberi felelőtlenség által nyitva hagyott ajtó résén át

orvul fagyhalál tört rá.

Reményünk egy darabját temetjük most veled, s nincs olyan ember, aki haláloddal ne veszített volna. Életük folytatóját, erejük, jókedvük örök kútforrását vesztettük. Húgod elvesztette bátyját, nagyobbik testvérét, aki az élet keresztútjainál tanácsadóként, az élet nehéz perceiben segítőként állhatott volna mellette. S barátaid, ismerőseid, kis társadalmad, elvesztette a testben-léleekben ép, jövődöbeli férfit, aki a kiöregedők helyébe léphetett volna, s akire nap-nap után mind nagyobb szükségünk van.

Korán végezted el futásodat, még mielőtt tanulmányaidat befejezhetted volna, hogy másokat is taníthass. Ám a sors azt akarta, hogy ha életedben nem sokat taníthattál, legalább haláloddal tanítsz. Mert haláloed az anyák sírása révén kettős tanítást hirdet messze hangzóan. Az egyik tanításod az, hogy ne engedjük át magunkat a közönynek a legnehezebb körülmények között sem, vigyázzunk jobban egymásra, s főleg egymás életére, egyetlen kincsünkre, melyet a jövődönek átadni kötelességünk. A másik tanításod pedig az, hogy aki felelős helyen áll, aki embertársai sorsának irányítását magára vállalja, az nem lehet sem felkészületlen, sem felületes, sem pedig felelőtlen. Szörnyű árat fizettél azért, hogy e tanításokat elmondhasd!

LÁNY *(az apa helyén)* Kedves Bátyuskám! Ne haragudj a megszólításért, de most olyan jól esik becézni téged.

Voltam a „tomb”-odnál. A karácsonyfa még mindig áll, és gyönyörű. Akárhányszor megyünk, mindig friss virágot találunk ott. Csak most látom, milyen sokan szeretnek. Emlékszel, amikor ketten mentünk valahova, te minden tizedik embernek köszöntél. Milyen büszke voltam rád akkor! Amikor osztálytársaid közé vitél... Tudtad, mit jelent ez nekem? Láttad, milyen boldog voltam? Boldog és büszke voltam, hogy a testvérem vagy. Hogy éppen te vagy a testvérem. Mikor kicsi voltam, nem gondoltam volna, hogy ennyire foglak szeretni! Tudod, mennyire hiányzol?! Biztosan tudod! Tegnapelőtt töltöttem tizenhatodik évemet. Nem érzem, hogy különösebben megváltoztam volna. Ha változtam, akkor az decemberben volt. Amikor megtudtam, hogy mi lett veled.

Én nem ilyen születnapra gondoltam. Annyit tervezgettem, s látod, nem sikerült. Amit én tervezek, az sosem sikerül. Sírni tudnék, de nincs már erőm. Mindenki sajnál, de senki sem tud vigasztalni. Úgy érzem, szakadék van közöttem és az emberek között: Ha itt volnál, biztosan találnál valami kiutat ebből a helyzetből.

Születésnapomra kaptam egy télikabátot, fekete pulóvert, harisnyát, tortát, csokit, Rexona szappant, két szép trikót, virágot... Egy halom holmit, de ez sem vigasztal. Tudom, te valami kicsi mütyürt adtál volna. Valami szépet és érdekeset. Vittem neked egy gyertyát. Amikor ott vagyok; nem tudok sírni.

Búcsúzó, kedves bátyám. Ezerszer pusziállak.

17. jelenet

A színpadra leengedett, arctalan habszivacs-bábuk fején civil létüket mutató jelzészzerűen, különféle paróka, kalap, sapka, kendő. Élelmiszerezlet előtt állnak sorban.

BELÜGYIS *(civilben, de lerí róla a rosszul öltözöttség, a sor végén áll, amikor mögé áll a gyászruhás anya, akit felismerve, feszeng, idegesen ismerőst keres a sorban, akivel társalogni enyhíthetné a sorbaállás unalmát, majd a besiető apa láttán, hirtelen az előtte lévő bábuhoz fordulva, erőltetett jókedvvel szól)* Ne haragudjon, olyan ismerős az arca, találkoztunk már valahol? De lehet, hogy csak úgy tűnik...

APA *(gyászszalaggal, az anyára találva)* Naaa, végre! Itt a váltás. Már azt hittem, nem sikerült kijönnöd a munkából. Képzeld, az előbb összefutottam Lajossal. Panaszkodik, hogy a felesége összeszűrte a levelet egy duvadt szemű pasassal, akivel gyereksétáltatás közben találkozott először, de később, amikor kislányával együtt felvitte hozzájuk, kiderült, hogy udvarlóját főként a Lajos irományai és kiszállásai érdeklik. Olyan gyanúsán viselkedett az az alak, hogy végül a Lajos felesége, zokogva, mindent kitalált, és amikor megmutatta férjének a játszótéren ólálkodó ip-sét, Lajos rájött, hogy látta régebben már azt az embert a belügyisek uniformisában...

ANYA *(félbeszakítva a férfit hadarását)* Ne haragudj, mennem kell. Mindenki lóg, de mostanában kivannak rám a főnökök... Ha lehet ne csak „adiddászt” vegyél.

APA *(csodálkozva)* Miiit?!

ANYA *(súgva)* Csúfságból annak a híres, mindenütt reklámozott sportcipőmárkának a nevére nevezik a sertésekből nekünk jutó, sápadt disznókörmöket. Vigyázz magadra, drágám!! Megyek... (Kisiet)

APA *(felfedezi a belügyist a sorban, dühösen maga elé)* Ez mit keres itt?

BELÜGYIS *(félszemmel az apát figyelve, az előtte állóhoz, de úgy, hogy az apa is hallja)* Már nem dolgozom a régi munkahelyemen, felhagytam azzal a foglalkozással, közgazdász vagyok egy intézménynél...

APA *(a belügyis beszélgetőtársához is szólva, fennhangon)* Tisztában vagyunk azzal, hogy mi a maga mestersége! Minek néz maga minket?!

BELÜGYIS *(hirtelen galléron ragadja az apát, félrehúzza, fojtott hangon)* Ügyeljen a szájára! És húzza meg magát, amíg jól van dolga! Tudja meg, hiába erőlteti a katonaoorvos felelőségét a törvény előtt... Hol van az már?! Azt hiszi, bevette a ciánlakit? Nyugodjon meg, tudja ő, hogy mi a dolga! A történetek után három hónapra, családotól olyan országban él, ahova maga hiába vágyik... *(Hirtelen dühödten)* Tineți gura, că pierzi pâinea! Hogy jobban megértsd: Pofa be! És húzd meg magad! *(Durván ellöki magától.)*

Nyilallás-hirtelen elsötétül a színpad.

18. jelenet

LÁNY (*a színpad közepén, reflektorfényben*) Kedves bátyám! Azt a lemezt hallgatom, amit meglepetésként szántam neked. Most már mindig rád emlékeztet majd. Biztos vagyok benne, hogy tetszene neked: Eagles: Hotel California. Remélem, befogadod a gyűjteményedbe, és eldicsekedsz vele a haveroknak. Voltunk kinn nálad. Sírtam. Átnéztem a holmidat, mindazokat a semmiségeket, amelyeket éveken át gyűjtöttél, rendben tartottál, és örültél nekik. Megpróbálom folytatni a munkád, s a meglévőket megtartani. Ügyelek majd rájuk, hogy bajuk ne legyen. És a lemezeidre, amelyeket nagyon szeretted. Szerzek még hozzá, ígérem neked. Ilyenkor valahonnan belülről ilyen szövegeket hallok:

Hej! Ti!

Ti, akik még éltek, akik még éltek!

MIÉRT?

Hej! Ti!

Akik még éltek

Ti mit tudtok az összetartozásról?

És Ti!

Akik álltok a végezhetetlen sorban?

Álljatok szorosabban.

Ti is! Még szorosabban!

Sebként tátong minden rés.

Sebként tátong minden rés!

Hej! Ti!

MIÉRT?

Miért éltek, akik még éltek?

Hej! Ti! Ti mind!

Ti miért éltek?

Édesanya talán már jobban van, de nincs étvágya. Egy hétig eszünk egy veknit. Ha itt volnál, két napig sem tartana. Nehéz megszokni, hogy csak hárman vagyunk, és fele annyit sem eszünk, mint amikor négyen voltunk. Te erre azt mondanád „Nagyon jó, legalább spóroltok!” Nincs igazad. Megvennénk a fél várost, csak hogy itthon légy. *(Szünet)*

Úgy volt, hogy ma kezdődik a sulis, de elhalasztották. Ezek a halasztások az ember idegeire mennek.

Még nem kaptunk levelet a fiúktól. Ha van egy levél a postaládában, rohanok, hogy kivegyem. Aztán letör, hogy nem tőlük jött.

Nagyon félek a felvételitől. Anyánk egyik orvossága lenne, ha továbbjutnék. Ha nem sikerül, nem tudom, mi lesz vele. Hagylak, mert fogalmazást kell írnom. Jól fogna most a segítség. És hány ilyen dolog akad, amiben hiába várom a segítséged. Ma hülye napom van. De azért puszillak.

ANYA (*a díványon ülve, ködben a fia áll félig sötétben, vele társalog*) Most mit szeretnél a leginkább?

ÉN azt szeretném, ami a legtermészetesebb lett volna. Azt, hogy a vasárnapi ebéd után beszéljünk. És olyan meghitten, mint eddig. Hogy beszélj a kislányokról, akikre ránézel, akikkel táncolni jársz, és kirándulni. Azt hiszem, minden idősödő anyuka vágyik arra, hogy kis titkait megoszthassa a fiával, a gyermekeivel. Az anyák leginkább a fiakkal... Nem tudom, miért van ez így? Nem mintha nem érdekelnének a húgod történései, azok a végeérhetetlen történések, amit a férfiak pletykázásnak neveznek... Szóval, te most mit szeretnél a leginkább?

FIÚ (*a ködből szellemek hangján*) Élni szeretnék. Itt, Európában szeretnék élni! Nagyon szeretnék...

ANYA (*feltápáskodik, és tétován indul a nagyon lassan visszavonuló fiú felé, aki tejfehér köddé válik*) Fiam! Fiacskám...

LÁNY (*középen reflektorfényben*) Napjaink unalmasak és szomorúak. Már egy hete olyan a műsor a tévében, hogy nem érdemes bekapcsolni. Nem baj, mert kölcsön kaptam négy lemezt (Olivia N. J., Pink Floyd, Piramis L, és Wings), és nem unatkozom. A zene nemcsak ellágyít, elszomorít, hanem vigasztal is. Kitölti az időm.

Voltunk nálad. Eltelt egy hónap, és még mindig sok a friss virág. Meggyújtottam a gyertyámat. A koszorúk felirataiból hazahoztam néhányat. (*Mintha levelet olvasva*) Megkezdődött a tanítás. Első órán rögit irtunk románból. Az óra végén hívott a tanárnő. Azt kérdezte, most mit csinálunk. Azt mondta, még mindig ott lát az első padban ülni, a helyeden. Sírt. Belőlem is kitört a bögs. . A francia tanárnő is megpuszilt, és ő is sírt. Jaj, nem bírom már! Ugye, most haragszol, mert nem tudom visszafojtani az érzéseimet. Igazán szégyellem magam. Bizony, vannak olyan perceim, hogy elbögöm magam. És senki sem tud megvigasztalni. Na, de most már elég!

Inkább újabb levélbe kezdek.

(*Szünet.*)

Kedves bátyám! Bocsáss meg a macskakaparásoméért, de ma nem vagyok formában. Egy csomó dolgot kell leírnom, de nem tudom, mivel kezdjem. Szégyellem magam, mert a héten nem voltam képes kimenni a „tomb”- odhoz. Az az igazság, hogy te itt vagy velem, nem pedig ott kinn. Ott nincs, ami rád emlékeztetne. Remélem, megbocsátsz. Csúnya dolog nem betartani az ígéretet. (A színpadon sétál egy darabig szóltlanul.)

Most este tíz óra, fáradt vagyok. És nagyon szomorú. Tegnap Édesanya megemlítette, amit én is tudtam, csak nem akartam bevallani magamnak. Zoliról van szó. Azt mondja Édesanya, hogy lehetséges; nem érez irántam semmit. Olyan volt, mint a késdöfés, de kibírtam. Azt hiszem, igaza van. De hát nem értem, akkor mi-

Ért hívott fel. Miért búcsúzott el tőlem? Miért emlegette első találkozásunkat, amire én már egyáltalán nem is emlékeztem? Levelet is írt. Szép, hosszú levelet. Másnap már küldtem a választ. De megbántam, mert igen szentimentálisan fogalmaztam. Félek, azt hiszi, amit Édesanya is mondott, hogy kapaszkodom belé. Javítani próbáltam azzal, hogy küldtem egy kis csomagot, és benne egy hidegebb hangú levelet. *(Középen reflektorfényben)* Bátyám, most megint a te segítségemre volna szükségem. Adnál jó tanácsot? Hálás vagyok azért is, amit annak idején Öcsivel kapcsolatban írtál. Megértettem, és aztán ez az ember hidegen hagyott. Istvánról hallottam, hogy katona és negyven injekciót kapott. Barátodat, Karcsit is felsértette a bakancs. És Zoli három hétig kezelte a lábát, amíg helyrejött.

(A színpadon sétálgatva, a fiatal lányok természetes vidámságával.) Hát, kedves Gougoum, tegnap sokat beszélünk rólad Kedveseddel. Elmesélem. Az egyik nap feljött hozzánk, és elhozta azt az ígért „gatyát”. Jó kis farmer. Kicsit szűk, de így is hálás vagyok neki. Igazán büszke lehetsz a te kicsi „feleségedre”! Aznap este színházba kellett menjek. Hívott, így hát elmentem hozzájuk. Bezabáltam egy csomó süteményt, és elfüstöltem két szivart. Tudom, egyiket sem helyesled. Légy nyugodt, nem fogok rászokni a cigarettára. Mindig is ellenezted. Sok prima cigit hoztál nekem. Egyiket sem szívtam el. Mind megtartottam, és a decemberi napokban Kedvesednek adtam valamennyit. Olyan volt, mintha neked adtam volna vissza. Nem sajnáltam. A süteményből is azért ettem olyan sokat, mert a te kedvenc süteményed volt. Különben Kedvesed nagyon jól néz ki. A hajából levágott egy kicsit, mert ráömlött valami ragasztóanyag. Jól egyezünk.

Sötét.

LÁNY *(ugyanott)* Kedves bátyám! Kérlek, ne haragudj, hogy rég nem írtam. Nem volt időm, és nem is volt mit.

Két barátnőmmel színházban voltam. Láttam Öcsit. Levágatta a haját. Jól néz ki, de hidegen hagy. Néha arra gondolok, hogy jól egyeztünk volna, ha megváltozik. Karcsi is megváltozott, miután megismerte Erikát.

Még egy hét tanulás, és megyünk gyakorlatra. Alig várom, mert fáradt vagyok. Matekból és fizikából javítottam. A többiből rontottam. Kétszer is voltam a „tomb”-odnál. Leszedtük a koszorúkat. Édesanya fenyőágot tett rád. Tele van a sírod cicussal és hóvirággal. Vittem neked fréziát. Fenyőfád még mindig áll. Befagyott a földre, nem tudjuk kiszedni.

Sötét.

19. jelenet

A színpadon sűrű köd. A háttérben vetített képen, égő fényszórókkal Trabant áll. Kikászálódik belőle az apa, kiemeli a kocsiból a fia súlyos katonaládáját.

APA (felemeli a súlyos terhet, áll megkövült arccal, kivár, aztán erőt merít az idézetből, amely hangszóróból ismétlődik) „Higgyétek, hogy a halál legyőzhető, ha én, lám elestem is.” (A színpalak mögül hangszalagról vagy élőben, halkán szól a népdal: „Katona vagyok én, ország örezője...”)

Fényes, drága kocsi úszik be hangtalan vetített képen, lámpáinak erős fénye elvakítja a cipekedő apát.

BELÜGYIS (felerősített ajtócsapkodás közben, kiszáll a kocsiból, bőrkabátban, hetyke rámenősséggel) Hááá ... , maga pont ideáll? Talán nem tudja, hogy már régóta ez az én helyem?!

APA (leejti, majd felveszi a súlyos katonaládát, miközben maga elé mormolja) Ez már megint itt van...

BELÜGYIS (közelebb lépve) Áááá.... Maga az szomszéd? (Békülékenyen, erőltetett nyájjassággal) Mi a fenét cipel már megint?

APA (kivár, hangszórókból: „Higgyétek, hogy a halál legyőzhető, ha én, lám elestem is.” és a népdal elhalkulva) Mit cipelek? Az emlékeimet...

BELÜGYIS (csúfondárosan) Na ne mondja... Tényleg? (Visszamegy kocsijához, ajtócsapkodás, két kisebb csomaggal, a cipelést mimelve, beáll az apa mögé felsorakozó többi szereplő sorába, akik a ködből sorra előlépve a maguk súlyos csomagját cipelik)

MIND (a soruk előtt álló néma apát kivéve, a szereplők, egyenként sóhajtozva, dűnnyögve, aztán meg-megszakítva, egymás szavába vágva, hangzavarosan együtt) Nekünk sem könnyű! Nekünk sem könnyű!

APA (a színpad előterében, szemben a közönséggel, törődötten, az elhalkuló népdal végén) Talán, észre sem vették, hogy mindnyájan, igen mindnyájan, terheinket cipeljük... Sír az édesanyánk, a kedvesünk gyászol / Fekete gyászvirág búsul ablakunkba... Múltunk terheit cipeljük bizony... Hordozzuk, hordoznunk kell mindhalálig...

A sűrűsödő ködgomolyagban lassan elsötétül a színpad.

Függöny

Jarmo Valkola

Árnyak a Kaurismäki-paradicsomban*

Gondolatok a finn filmművészetről

Az európai háttér

Több mint húsz éve, hogy a szakma és a nagyközönség figyelemmel kíséri a nemzetközileg ismert és elismert finn filmrendező, Aki Kaurismäki filmjeit. A finn táj, urbánus életérzés, idő, mozgás és nosztalgikus képek rendszere ötvöződik ezekben a filmekben. Kaurismäki filmjei a természet és a lélek tájainak festői és meditatív leképezései.

A filmtörténethez fűződő különleges kapcsolata okán a rendező művészete részben a finn, részben az európai filmművészetben gyökerezik, ugyanakkor a hollywoodi filmgyártás hatásai is felfedezhetőek benne. Az európai filmművészet esztétikai és kulturális szempontból mindig is relevánsnak minősült, noha a hagyományok szerint „magas művészet”-ként határozták meg, a hollywoodi elbeszélésmóddal ellentétben. Az általános elképzelés szerint az európai művészfilm lényegileg különbözik az iparközpontú és műfajilag kódolt hollywoodi filmkészítéstől. Amint azt Kaurismäki filmjei világosan jelzik, az európai filmművészet esztétikai szempontból természetszerűen innovatív, humanista és társadalmilag elkötelezett. Az európai filmművészethez fűződő témák kapcsán, filmelméleti megközelítésben fontos az ideológiai, esztétikai és stilisztikai kérdések felvetése.

1.

Elméletileg, a narratívák szintjén különbség van a hollywoodi és az európai filmes attitűd között. A hollywoodi elbeszélésmód általában lélektanilag meghatározott egyénekre összpontosít, akik pontosan meghatározott problémákat igyekeznek megoldani és/vagy pontosan meghatározott célokra törnek. A narráció az események és emberek között fennálló ok-okozati összefüggésekre összpontosít. Ezek a bizonyos képletek szerint felépülő alapelvek megtalálhatók a hollywoodi forgatókönyvíró-képzések oktatási anyagaiban.

2.

Az európai művészfilm és különösen Kaurismäki filmjei esetében a szerzőiség rendkívül fontos; az ilyenfajta filmek narratívája gyakran az irodalmi modernizmuson alapul. Az egyének szubjektív problémái komplex jelleggel bírnak, a narratíva szerkezete laza – gyakran egyfajta utazásszerű kóborlásra épül –, és az egzisztencialista problémafelvetés dominál. A kóborlás Kaurismäki filmjeinek egyik központi témája. Tehát különböző, némileg átfedésben levő narratív hagyományokról beszélhetünk.

3.

Ha az utóbbi néhány évtized finn filmművészetét vizsgáljuk, megállapítható, hogy egyfajta hullámszerű alakulásról van szó, amennyiben a filmművészet alakulása egy helyzettől a következőig, gyakran válságtól válságig követhető. Mégis, a finn filmművészetnek megvannak a maga nemzeti és nemzetközi sikerei, ugyanakkor sajátos részét képezi a nemzeti kultúrának és hagyománynak. Elmondható, hogy a finn filmművészetnek megvan a maga önértéke, amely különböző perspektívákból tanulmányozható.

A finn filmes örökség

A finn filmművészet története, a történelemhez hasonlóan, problémafelvetések és viták tárgya. Nagy általánosságban létezik bizonyos konszenzus, ami a néma- és hangosfilm határait, a stúdiókorszakot és a hatvanas évek úgynevezett újhullámát illeti, ezt követően azonban a filmes megközelítések nyitottabbak. A hatvanas évek eseményei mindenképpen világméretű áttörést eredményeztek az egész világ filmművészetében. A televízió már az ötvenes években veszélyeztette a film státusát, a nyolcvanas évektől kezdve megjelentek a hamarosan bekövetkező médiaforradalomra utaló első jelek. A nyolcvanas években a videó formájában új vetélytárs jelentkezett, amely nagy hatást gyakorolt a médiafogyasztásra.

4.

Természetesen a digitalizáció is komoly következményekkel járt a filmgyártásra nézve.

A finn filmművészetben belül az áttörési szakaszok követni látszanak a médiaiparban bekövetkezett változásokat. Például a hatvanas-hetvenes években erőteljes nemzeti filmgyártásról beszélhetünk Finnországban, melyet tartalmaz, úttörő, ugyanakkor kritikus hangvételű munkák fémjeleztek. Ebben az időszakban olyan rendezők léptek színre, mint Mikko Niskanen, Risto Jarva vagy Matti Kassila, akik jelentős hazai elismertségre tettek szert.

Mára a helyzet természetesen megváltozott. A támogatási rendszer módosulása nyilvánvalóan fontos szerepet játszott az említett változás tekintetében. A videó, a televízió és különösen a műholdas televíziózás ugyanakkor biztosította a változás folyamatának folytonosságát.

Nemzeti dramaturgia és médiagalaxis

A nemzeti filmművészet lényegében nem más, mint a történetmesélésnek és a drámai témáknak egy bizonyos kategóriája. A jelzett kategória feltehetően narratív hagyományokra épül, és különböző módszereket tartalmaz, melyek útján a filmek egyéb kulturális gyakorlatokhoz kapcsolódhatnak. A kategória ugyanakkor tartalmazza azokat a módszereket is, melyek által a filmművészet forrásanyagként működő kulturális diskurzust eredményezhet, mely forrásanyag általános konvenciók alapját képezheti. A nemzeti filmművészet fogalma gyakran inkább azt fedi, amilyenek a nemzeti filmművészetnek lennie kellene, mint azt, ami valójában.

5.

Ha például a finn filmművészet kulturális identitását vizsgáljuk, tartalmi szempontból a filmek egy sajátos corpusára kell összpontosítanunk, továbbá figyelembe kell vennünk a domináns narratív diskurzusokat és drámai témákat, a narratív hagyományokat és egyéb forrásanyagokat. Ugyanakkor azt is vizsgálnunk kell, hogyan kapcsolódik a filmművészet az egyéb kulturális gyakorlatokhoz, illetve hogyan alkalmazza a kulturális diskurzusokat bizonyos általános konvenciók felépítése céljából. Fontosnak minősül továbbá a finn filmekben kifejezésre kerülő világnézet is.

Nem hanyagolhatjuk el a stílus kérdését sem, amely a reprezentáció formális rendszereit létrehozza. Továbbá vizsgálnunk kell a szubjektivitás ábrázolását és felépítését a finn filmekben.

6.

A finn nemzeti filmművészet tehát tartalmazza a filmek által ábrázolt világ képét is. Ugyanakkor a stílus kérdése is felmerül, a dolgok, modellek, konvenciók formális bemutatása, illetve a szubjektivitás megkonstruálása.

Az utóbbi néhány évtized finn filmművészetének helyzetét befolyásoló tényezők egyike a médiatechnológia és -ipar gyors fejlődése. Akár egyfajta kommunikációs forradalomról is beszélhetünk, ha azokra a jelenségekre gondolunk, amelyek az 1990-es évektől kezdve az információs technológia, multimédia és digitalizáció terén végbementek. Olyan világról van szó, amely gyakorlatilag szanaszét hullott: a számítógépek, televízió-képernyők és mobiltelefonok posztmodern világáról.

7.

Ilyen körülmények között elképzelhető, hogy az emberben ismét felébred a vágy a finn filmművészet igazi otthona, a sötét mozi, a kollektív élmény és a „nagy ívű narratívák” után.

A művészettörténet és az audiovizuális média fejlődése nem zajlik nyomtalanul, értsd, különböző szinteket hagy maga mögött, amelyek tovább élnek, és folyamatosan befolyásolják a nézőt. A fotográfia feltalálását követően megkérdőjeleződött a festészet jövője. A film és a hangosfilm színre léptek aggályok merültek fel a színház és az irodalom sorsával kapcsolatban. A televízió, videó és digitális média fejlődése során olyan kijelentések is elhangzottak, miszerint a mozi halálra ítéltetett.

Mindezek ellenére a hagyományos művészeti kifejezési formák, köztük a hetedik művészet, fennmaradtak, mi több, megőrizték frissességüket az idők során. A film fennmaradása annak tudható be, hogy a kezdetektől fogva amalgámművészet volt, a különböző művészi kifejezési formák és technikák egyfajta konglomerátuma, amely képes volt átvenni a legváltozatosabb elemeket és technikai megoldásokat. Noha a filmművészet jövője kétségtelenül a masszív digitalizáció felé mutat, ez nem jelenti feltétlenül azt, hogy alapvető változás áll be státusában és

alkalmazásában.

A kérdés tehát a következő: hol a filmművészet helye az egyre inkább egyesült Európában, illetve a globális médiagalaxisban? A nemzeti filmművészet iránti érdeklődés talán annak a jele, hogy ellentmondásokkal tele világunkban fellépett a nemzeti gyökerekhez való visszanyulás iránti igény. Ez a kijelentés részigazság csupán, ugyanis a jövővel kapcsolatos becslések mindig kérdésesek. Egyetlen film sem született a semmiből. Sokuk láthatólag, sokuk láthatatlanul, de kapcsolódik a társadalomhoz, kulturális közegehez, tájhoz, nemzeti örökséghez és nemzetközi hagyományokhoz.

Kaurismäki filmjei emlékeket generálnak, ugyanakkor Finnország történelmének részét képezik, miközben maguk is történelmet írnak. Nem kell valakinek gyógyíthatatlan nosztalgiában szenvednie, hogy belássa, eaz emlékek és múlt nélküli ember olyan, mintha nem lenne identitása. (Lásd Aki Kaurismäki *A múlt nélküli ember*– 2002 című filmjét.) Elképzelhető, hogy a valóság az emlékekben ölt formát, és létrejön egy bonyolult kapcsolatrendszer múlt és jelen között. A vázolt folyamat remélhetőleg a finn filmművészetben is végbemegy, mert a film által mi is részesei lehetünk ennek a változásnak, a történelem leplének egy darabjaként, amely elmond valamit valakiről, aki létezett, és most is létezik.

A Kaurismäki-stílus

A Kaurismäki fivérek, Aki és Mika az utóbbi húsz év legbefolyásosabb filmkészítői Finnországban. Különösen Aki Kaurismäki vált ismertté, mint egyik legjelentősebb kortárs filmrendező, mind Finnországban, mind pedig világszerte. *A múlt nélküli ember* című filmje (2002) meghozta neki a Cannes-i Filmfesztivál nagydíját, amellyel a világ elismerte művészetét.

Kaurismäki filmjei általában sok kérdéskörhöz kapcsolódnak. Például egy adott táj érzékelésének ideiglenességét tovább bonyolítja a tájban mozgó test jelenléte. Ez a módszer jellemző Kaurismäki filmjeire. Egy adott táj terében való mozgás során nemcsak külső forrásokból származó észleletek dinamikus folyama van jelen, de a test konkrét (izomzat és idegek irányította) mozgása is, térben és időben.

8.

Ez a jelenség kapcsolódik a filmes gondolkodáshoz. Kaurismäki a különböző plánok, különösen az „alakok tájban”-típusúak virtuóza. Ebben az értelemben a „táj” utcákat, belsöket, egyáltalán bármely mérettel jellemezhető teret jelöl.

Kaurismäki kamerája a követőfelvételek és „szabad” mozgások, a végletek (tájkép távoli alakokkal) és a klasszikus félközeleli (térdtől fejig) között mozog, melyek esetén a modern nagy látószögű lencsék bőséges teret nyitnak az emberalakok fölött, körül és között. Ez a módszer az európai *piktorializmus* és montázskonceptió egyik példája, ahol az emberalakoknak bőséges idő áll rendelkezésükre, hogy belépjenek a képbe, majd végighaladjanak a helyszínen,

miközben a kamera követi őket. Sok esetben azonban a rendező nagyközeli plánokkal indítja a jelenetet. Például a *Shadows in Paradise* (Árnyak a Paradicsomban – 1986) című film a két főszereplő, Iona (Kati Outinen) és Nikander (Matti Pellonpää) számos nagyközeli plánját tartalmazza. A *Shadows in Paradise* képi világa egybeállítós jelenetekből építkezik, és a film központjában a karakterek viselkedése és mozgásai állnak. Valójában arról van szó, hogyan mozognak a figurák a képeken belül, illetve a képek között.

A Kaurismäki-filmekben a kameramozgás a jeleneteket szolgálja, alárendelve ennek bármely kalligrafikus vagy kameratudatos mellékhatást. A kamera kevésbé összpontosít a részletekre, inkább a jelenet *aspektusait* és általános konfigurációját módosítja vagy variálja. Az „aspektus” kifejezés itt eredeti, vizuális jelentéstartalmát hordozza: a tárgy éppen látott oldalát jelenti. A festői látásmód számára ez éppoly kulcsfontosságú, mint *az, amit* látunk. Megszabja a kameraszöveget, és nem fordítva. (Noha a filmelméletben, tévesen, általában az aspektusból származtatott jelentéstartalmakkal találkozni a kameraszög vonatkozásában.) A snitteléshez képest a mozgó kamera fokozatos szögváltozása megalapozottabb, szilárdabb jelenetvezést tesz lehetővé. Kaurismäki az ember-a-környezetben témával szilárdítja meg univerzumait. Ezt a módszert a kamera és karakterek lassú koreográfiája, illetve a figurák többé-kevésbé rejtett gondolatainak hangsúlyozása teszi lehetővé. A magányosság képei gyakran feltűnnek Kaurismäki filmjeiben.

Kaurismäki figurái gyakran anélkül kóborolnak ide-oda, hogy tudnák, merre forduljanak. Úgy tűnik, a rendező elutasítja a montázst (vagy belső montázst használ) mint a valóság vagy lényeg adott pillanatban, adott helyszínen való rögzítésére használt, túlzott mértékben manipulatív technikát. Filmjeinek lassú ritmusa és a montázs hiánya által a környezet jelenlétének hangsúlyozott *tudatosítására* kényszeríti a nézőt, legyen az a környezet épített vagy természetes. 1999-es *Juha* című filmjének elején Kaurismäki az „alakok tájban”-típusú megközelítéssel adja meg a történet hangulatát. A finn táj ott lélegzik Juha (Sakari Kuosmanen), Marja (Kati Outinen) és Shemeikka (André Wilms) körül és mögött. A Marja és Juha közti felhőtlen viszonyra árnyék borul, mihelyst Shemeikka megérkezik Sierck nevű autóján. Az autó neve (Sierck) tisztelgés Douglas Sirk (eredetileg Detlef Sierck), az 1950-es évek hollywoodi melodrámák nagymesterének emléke előtt.

Az építészetre emlékeztető szigorú táj és a festőien kis mozgásokat végző távoli alakok az erőteljesen statikus formákra való vágásnak kedveznek. Ezek az elemek a tematikus **montázselvnek** oly kedves festői kollíziót erősítik. (A hollywoodi filmgyártás ezért részesítette előnyben a mozgásra vágást, amely ezáltal háttérben marad.) Walter Benjamin felismerte, hogy a tájból és architektúrális térből származtatott jelentés befogadása „egy, a figyelemelvonás állapotában levő közösség” által történik, amely a „habitualis elsajátítás” vagy

megszokott használat és cselekvés útján, fokozatosan méri fel szimbolikus környezetét.

9.

Kaurismäki új kapcsolatrendszerteremt a kamera és a jelenet között. Inkább a kamerán belüli montázsról és belső montázsról van szó, amely, úgy tűnik, a kifejezésnek sokkal inkább „normális” módjává válik, a megszokott montázskonceptióval ellentétben.

Kaurismäki megbirkózik az európai és hollywoodi módszerekkel. Például a *Shadows in Paradise* című filmben a nagyközeli plánok jelenléte meghatározó. A film tele van hagyományosan vágott nagyközeli plánokkal, miáltal a karakterek szubjektív érzelmei mindvégig intenzíven jelen vannak. A nagyközeli-módszer olyan összefüggéseket teremt, amelyek kitágítják a karakterekhez fűződő perspektívákat, a narratíván belül. A karakterek mozgásai, különösen a tekintetük, sajátos filmes koreográfiát teremtenek, amely lényeges a Kaurismäki-filmek megértése szempontjából. A gyakran fotografikusan kezelt nagyközeli plánok sajátos alkalmazása által a rendező megpróbálja megjeleníteni a karakterek indulatait és érzelmeit. A tekintetek „megfagyasztása” a narratíva drámai fordulópontjaiban expresszionista és álomszerű hatásokat eredményez. Ez a fajta stilizálás kiemeli a karakterek belső világát, az egyén indulataira és érzelmeire való összpontosítást.

Az orosz montázselmélet azon a gondolaton alapult, hogy a snitt egyfajta egység, amely alig változik. Amikor hosszú követőfelvételekről vagy panorámafelvelelekről van szó, a snitt immár nem nevezhető egységnek. Több (25, 50 stb.) egységgé válik, amelyek nem terelik a néző figyelmét a snitt mint egész irányába. A figyelem bizonyos fokig irányítás alatt áll, hiszen a jelenet előrehaladása során a néző elveszíti kapcsolatát a látott helyekkel, elfelejti a dolgok valós viszonyrendszerét. Általában, amikor valamit észlelünk, pontosan tudjuk, hol található a testünk, és ehhez a tudáshoz viszonyítunk mindent, amit látunk. Ez a tény nagyon fontos az emberi látás szempontjából, mert amikor valamire összpontosítunk, nem különítjük el összpontosításunk tárgyát annak környezetétől. Amikor a kamera körbeforgó egy adott helyszínen, az egésznek csupán bizonyos részeit mutatja, melynek következtében, 60 másodpercnyi kameramozgást követően a néző elfelejti a dolgok helyét, ami a vágás szempontjából nagyon fontos. A filmek szerkezete nagymértékben függ a néző világról való tudásától, illetve azon elvárásaitól, hogy mit fog látni, vagy mit kell látnia. Stefan Sharff *lassú kitakarásról* beszél, amely a festői információk fokozatos bevezetését jelenti egy vagy több snitten belül.

10.

Mindez módszerként alkalmazható egy jelenet, de az egész narratíva esetében is. Tulajdonképpen arról van szó, hogyan lehet elkerülni az információ leegyszerűsített és túlmagyarázó jellegű áramlását. E módszer ismerete szintén hasznos lehet a Kaurismäki-filmek stílusának vizsgálata során.

A *Vigyázz a kendődre, Tatjana* (1992) című Kaurismäki-film esetében a festői információ fokozatos közlése különböző képsorokban történik. Amikor az egyik karakter, a kávéfüggő Valto (Mato Valtonen) belép a képbe, sétál a finn tájban, amely ez esetben bárókból, régi autókból és egyéb tárgyakból áll, illetve olyan helyekből, ahol emberek összegyűlnek, és zenét hallgatnak. A snittek követik a karaktereket, amint sétálnak, majd találkoznak egymással. A kamera lépést tart a karakterek *feltételezett* sétájával, szüneteivel, illetve az elszigeteltség és magány érzésével. A figurák saját világukon belül léteznek, vajmi kevéssé igyekezvén egymással kommunikálni.

Valóságon és képzeleten túl

A Kaurismäki-filmekben valóság és képzelet összefonódik, ugyanakkor *egy-mást tükrözik*. Ez az összefonódás és tükrözés sajátos minőséget hordoz, amely ösztönző különbségeket generál. A filmek szerteágazó utazások. Az emberek általában elhagyják mindennapjaik környezetét és viszonyrendszert alakítanak ki egymás között, tehát a valószínű utazás vízióként, meditációként működik, illetve az emberek életmódjának a külvilághoz viszonyított elemzéseként. A narratív szerkezet és a vizuális megoldások egyszerűsége több Kaurismäki-film esetében meghatározott jelentéstartalommal bír. Kaurismäki számos, a drámaiság minimalizálását célzó taktikát alkalmaz. Különösen az általa teremtett, különleges Finnország-kép érdekli. Kaurismäki kamerája saját kíváncsiságától vezetve vizsgálja a jelene-teket, kevés mozgással veszi számba a képek tartalmát, hogy utána a megfelelő irányba mozduljon el. Kaurismäki modernista, abban az értelemben, hogy felismerhető, öntudatos stílust teremt, amely végigvonul életművén. Filmjeiben a közeli felvételek és kameramozgások dialektikus kapcsolatot teremtenek a snitt különböző elemei között. Kaurismäki arra használja fel a film technikáját, hogy az emberre szabott képi világ feláldozása nélkül mutassa be a finom részleteket. Az esztétikai és kulturális minőség nem állhat opozícióban. Egy film esztétikai dimenziója nem létezhet a koncepciótól és recepciótól függetlenül.

Kaurismäki vizuális stílusa szorosan összefonódik filmjeinek karaktereivel, történéseivel és témáival. Emberi módon tár rendkívül komplex helyzeteket a néző elé. Apró igazságokat beszél el a karakterekről, illetve az őket érintő problémákról. Kaurismäki stílusa sokkal bonyolultabb kapcsolatban áll a filmek cselekményével, tárgyával, karaktereivel, helyszíneivel és eseményeivel, semhogy egyszerű reflexiója legyen a néző megszokott viszonyulásainak. Ebben az értelemben Kaurismäki stílusa rendkívül bonyolult tudatállapotokat hoz létre a nézőben, amelyeket nem lehet egy adott témával vagy a formális elidegenedés egyszerű észleleti törésével jelölni.

Az első általánosítás Kaurismäki stílusával kapcsolatban az, hogy erősíti az idő tudatát a nézőben. A vágási és interaktív ritmusok késleltetése és az elızıók lehetőség szerinti kerülése következtében az idő hangsúlyozottan tudatosul a nézőben. Másodszor (és részben az időre gyakorolt hatások eredményeképpen)

Kaurismäki stílusának lényeges jellemzője, hogy folyamatosan emlékezteti a nézőt a jelentés előadott (értsd: színházi alakításként eljátszott – a ford.) voltára. A jelentés nem témák és eszmék absztrakt rendszeréhez rendelt minőség, sem többé-kevésbé meghatározott logikai, észleleti vagy reprezentációs normákhoz rendelt, többé-kevésbé meghatározott viszonyulás. A jelentés egy bizonyos tevékenység, előadás következménye, változó döntések sorozatának eredménye.

A stilisztikai tényállás alapján több fontos következtetést vonhatunk le, ami Kaurismäki filmjeit illeti. Mindenekelőtt, az említett stílusjegyek kézzelfoghatóvá teszik a szerző jelenlétét a filmben. A szerző viszonya az alkotáshoz nem hűvösen ironikus, sem távolságtartó. Olyannyira nem, hogy a néző érzi, Kaurismäki stilisztikai döntései előadás és folyamatos felülvizsgálat tárgyai. A szerző hangsúlyosan jelen van a filmben, mozog benne, korrigálva a viszonyokat, összehasonlítva az álláspontokat, mérlegelve, megkülönböztetve és ítélkezve.

Jelentések keresése

A szerző emberileg értékelhető jelentéstartalmakat teremt, snittről snittre, pillanatról pillanatra, folyamatosan igazított és újraigazított intellektuális aktusok útján. Azáltal, hogy ily módon teremt jelentéstartalmakat és konstruál viszonyrendszereket, a szerző megalkotja a néző számára a filmbeli karakterek által eljátszott jelentésalkotások modelljét.

Kaurismäki legfontosabb figurái szurrogátumokká válnak a rendezői jelentésalkotás során. *A múlt nélküli ember* névtelen figurája (Markku Peltola) csupán egyike azon nyilvánvaló példának, ahol a figura élete, identitása jelentéstartalmainak kutatására irányuló próbálkozásai tükrözik a filmkészítőét. A Kaurismäki-filmek nézője is a folyamat részesévé válik, közreműködik benne. A Kaurismäki-filmek fokozott figyelmet követelnek a nézőtől, amelynek egyik oka, hogy az ideális néző részt vesz a kutatásban és a jelentéstartalmak teremtésében.

Kaurismäki filmjei sajátos értelmezését adják a jelentésnek, illetve jelentésalkotásnak. Ez az értelmezés különbözik a legtöbb film által adottól, ugyanakkor fontos következményekkel bír a néző filmszínházon kívül, illetve a Kaurismäki-filmek nézőjeként élt életében betöltött funkciókra nézve. A Kaurismäki-filmek esetében a jelentéstartalmak a sajátos előadásmód termékei. A jelentésalkotás lassan és nehezen megy végbe, ugyanakkor a folyamat során alkotott jelentéstartalmak állandó felülvizsgálat, kiegészítés, tágítás és korrekció tárgyát képezik. Ebből a szempontból *A múlt nélküli ember* a jelentésalkotás folyamatának iskolapéldája.

Filmjeinek világában Kaurismäki szándékosan mellőzi a központi figurák múltját, hogy ily módon a karakterek közötti viszonyrendszer lassan, fokozatosan alakulhasson ki. A problémákat meg kell oldani, a jelentéseket meg kell alkotni. A kamera előadja a Kaurismäki stílusára jellemző folyamatot. Kaurismäki stílusa a folyamatra vonatkozó dokumentum, ugyanis a filmkészítő irányítása alatt áll, a filmben szereplő figurák pedig eljátszzák. Egy sor fantáziadús lelemény doku-

mentuma, az odafigyelés és felismerések sorozatának története.

A stílus e folytonosan megújuló és változó munkafolyamat nyoma. A filmes stílus e koncepciója nem korlátozza a stílust valamely kijelentő funkcióra. A kreativitás gyakran igényli a negatív energiák alkalmazásának lehetőségét is. Ez azt jelenti, hogy Kaurismäki stílusa igyekszik módosítani arra vonatkozó koncepciókat, hogy egy adott jelenetnek vagy karakternek milyennek kellett volna lennie. Kaurismäki stílusa gyakran az egyszerű helyzetek bonyolítására irányul, igyekszik megelőzni a reduktív ítéleteket, tágítani a szűk látókörű nézeteket és perspektívákat. Kaurismäki stílusa gyakran késlelteti vagy bonyolítja a könnyen megalkotott tematikus értelmezéseket. Igyekszik lelassítani a nézőt, a szemantikai folyamatok lezárásának késleltetését célozza meg. Ezt nemcsak a filmbeli események ritmusának lelassításával éri el, hanem, ami még fontosabb, az egyes karakterekhez, cselekvésekhez, jelenetekhez rendelhető értelmezési lehetőségek számának növelése által.

Ez annyit jelent, hogy azokon a pontokon, ahol a néző elképzelhetően ítéletet akar hozni, vagy olvasatot szándékozik megalkotni egy adott jelentéstartalommal kapcsolatban, Kaurismäki stílusa újabb lehetőségeket tár fel, vagy bonyolítja a korábbiakat. Kaurismäki rendezési módszere újabb és újabb nézőpontokat teremt. Amikor a néző megalkotna egy időből és térből kiragadható értelmezést, Kaurismäki stílusa szándékosan lelassítja vagy alig érezhetően módosítja a néző tudását. Kaurismäki stílusa ugyanazt az óvatos, puhatolózó attitűdöt mozgósítja a nézőben a végleges jelentéstartalmakkal kapcsolatban, amelyet legérzékenyebb figurái filmjeiben demonstrálnak. Kaurismäki ideális nézője, csakúgy, mint ideális figurái, olyan világban él, ahol a jelentéstartalmaknak folyamatosan nyitottaknak kell maradniuk, hogy újra lehessen őket alkotni meghatározott idő és tér sajátosságai szerint.

A jelentéstartalmak mozgásban vannak, és Kaurismäki igénye szerint a nézőnek, illetve filmjei központi figuráinak az ő stílusához hasonlóan szemantikailag mozgékonyakká kell válniuk. Mivel a jelentéstartalmak és viszonyrendszerek nem tételezhetők létezőkként, akár metaforikusan vagy absztrakt módon, hanem lassan alakulnak ki, idő és tér sajátosságainak megfelelően, soha nem nevezhetők véglegesnek. Nem haladják meg a kísérleti és időszakos jelleget. Ha a jelentéstartalmak mozgásban vannak, a stílus ilyen értelmű adekvát megértése feltételezi a karakterek között, illetve a karakterek és környezetük között létrejött, folyamatosan málló viszonyrendszerek megalkotásának, fenntartásának és újraalkotásának befogadását.

A Kaurismäki stílusa és narratívái között fennálló kapcsolatrendszer egyik leghangsúlyosabb eleme az a mód, ahogy a szerző kifejezésre juttatja a tudatosság drámai helyzetekre vagy a karakterek közötti szociális interakcióra való alkalmazhatóságát. A stílus egyfajta képzeletgazdag és szenvedélyes utóérzetet hivatott kifejezni. Kaurismäki erőteljes csendekre vagy magányos meditációkra emlékeztet.

tető állapotokat hoz létre filmjeiben. Kaurismäki stílusa egy jeleneten belül sajátos módon minimalizálja a naturalisztikus, ökonomikus és praktikus vonatkozásokat, hogy az érzelmi, szellemi és intellektuális vonatkozások kiemelkedhessenek. Kaurismäki megszüntet bizonyos társadalmi és fizikai reprezentációkat, hogy megvalósíthassa az elme és a vágy moccanásait, illanó érzéseket és impulzusokat, amelyek másképpen elvesznének vagy láthatatlanok maradnának a jelenetben. A dialógusok tompítása, a cselekmény pillanatnyi megállítása, a jelenetek ritmusának lelassítása Kaurismäki esetében a néző és a film között fennálló sajátos, narratív szempontból minden elfojtást mellőző, gondolatébresztő viszonyrendszert szolgálja.

Kaurismäki audiovizuális stílusa több, mint művészeti eszköz: megélhető és kifejezhető viszonyrendszerek értelmére és értékére vonatkozó kinyilatkoztatás. Stílusán keresztül Kaurismäki hitet tesz amellett, hogy az aktív lélek (a filmkészítőé, a figuráé vagy a nézőé) képes elkerülni egyes kényszerítő erők csapdáit. Nem más ez, mint a filmművészet nyelvének erejébe vetett hit tétele.

Szántai János fordítása

JEGYZETEK

1. Lásd például Forbes, Jill & Street, Sarah: *European Cinema: An Introduction*. Palgrave. London, 2000.
2. Bordwell, David: *Narration in the Fiction Film*. Methuen, London, 1985.
Bordwell, David, Staiger, Janet & Thompson, Kristin: *The Classical Hollywood Cinema: Film Style & Mode of Production to 1960*. Routledge & Kegan Paul, London, 1985.
3. Branigan, Edward: *Narrative Comprehension and Film*. Routledge, London and New York, 1992.
4. Brady, Leo: *The World in a Frame: What We See in Films*. The University of Chicago Press, Chicago and London, 1976.
5. Valkola, Jarmo: *Interpretation of the Images. A Cognitive and Media Cultural Perspective on the Theory and Aesthetics of Audiovisual Narration*. Politechnic Institute, Jyväskylä, 2003. 10–12.
6. Lásd például Everett, Wendy (ed.): *European Identity and Cinema*. Intellect Books, Exeter, 1996.
7. Higson, Andrew: 'The Concept of National Cinema'. *Screen*, 1989. 30, 4, 38–42.
8. Le Grice, Malcolm: *Experimental Cinema in the Digital Age*. BFI, London, 2001.
9. Gibson, J. J.: *The Ecological Approach to Visual Perception*. Houghton-Mifflin, Boston, 1979.
10. Benjamin, Walter: *Illuminations*. Szerk. Hannah Arendt. Schocken Books, New York, 1969. 239.
11. Sharff, Stefan: *The Elements of Cinema: Toward a Theory of Cinesthetic Impact*. Columbia University Press, New York, 1982. 6.

* A kolozsvári Korunk folyóirat honlapjáról

Gerendás Péter oslói koncertje

Sűrű hóesés közepette baktatok a Bygdøy allén a Magyar Köztársaság Nagykövetségére tartva, ahol ezen a februári estén, a norvégiai Magyarok Baráti Körének meghívására, Gerendás Péter, a hazai rockzenei élet egyik legtehetségesebb előadóművésze, zeneszerzője és dalszövegírója ad koncertet.

Dallamok, dalszövegrészletek járnak a fejemben, gondolatban sorra veszem a számomra legkedvesebbeket: *Szép Júlia, Elkésett karnevál, Százéves pályaudvar, 908, Másképp szeretnél, Most is tiszta vagy te még, Atölel a múlt, Keserű méz ...*

Sokunkat elkísértek ezek a dalok az elmúlt évtizedekben, – vannak, lesznek, fennmaradnak és évek múltán is jelentések sorát hordozzák.

Időközben a csendes, behavazott úton elérem a követség épületét, magamban még mindig dúdolván:

*Lenn, az Andrásy úton konflis zörög,
színes napernyőszirmok nyílnak,
és az úrhölgyek arcán, a púder mögött
van még helye a diszkrét pírnak.
Kopott hegedű szól a sarkon,
sír a sláger, még néha hallom. (...)*

*Rég volt kilencszáznyolc,
talán hétfő vagy kedd, vagy mégis vasárnap lehet?
Rég volt kilencszáznyolc!
És a történelem sajnós nem őrzi a lényegét.*

Ha ez szép, akkor minden szép, gondolom végül és befordulok a fáklyákkal megvilágított kertkapun.

- *Erre a beszélgetésre készülve újra meghallgattam azokat a mára már klasszikussá vált – fentebb idézett – Gerendás Péter-dalokat, amelyek engem és, gondolom, még sokunkat hosszú évek óta elkísérnek. Jelent a művész számára valamiféle visszaigazolást az a tény, hogy ezek a dalok ma is élnek, továbbélnek, hitet és harmóniát őrizve?*

- Először is nagyon köszönöm, jóleső ezt hallani. Ha valóban így van, és tényleg klasszikussá váltak, aminek nagyon örülnék, az azt jelentené, hogy volt értelme annak, amit csináltam. De ezt csak egy ember mondja most nekem, aki velem szemben ül, és ha ennek az egy embernek klasszikussá váltak – mert ezt nem sürűn szokták nekem mondani –, már akkor megérte. Ha csak egy embernek jelentenek ezek a dalok valamit, hol örömkönnyekeket, hol bánatkönnyekeket előcsalva, kiutat mutatva egy mélypontból vagy örömhelyzetben tovább tudják fokozni az életörömet, megérte.

Azért csinálom, mert hiszek abban, hogy a minőség klasszikussá tud válni.

- *Egy korábbi interjúban úgy fogalmazott, hogy a nagy beat-pop-rock generáció (Metro, Illés, Omega, LGT) uszályában indulónak érezte magát zenei pályafutása kezdetén. Mi volt az az életérzés, művészi ambíció, ami az együttinduláson túl összetartotta ezt a legendás nemzedéket?*

- Tíz évvel később születtem mint a legendás nagy generáció szereplői. Ezek a hosszú hajú beates fiúk hozták létre a magyar rockzenét. A beatzene nyelve egyértelműen az angol volt, a „nagy öregek” pedig megteremtették a rock műfajának magyar nyelvű változatát. Ez elsősorban a szövegírók – Sztevanovity Dusán, Bródy János, Demjén Ferenc – érdeme. Az én pályámon is meghatározó volt az a felismerés, amikor rádöbbsentem a szövegek fontosságára. A szöveg-zene aránya átlendült 30-70 százalékról egy másik felosztásba, ami szintén 30-70 százalék, de a szöveg javára. Ezzel csupán azt szeretném érzékeltetni, hogy fontossá vált számomra a szöveg, míg korábban inkább a zene dominált.

- *A pályatársak közül kik inspirálták leginkább a művészi munkában?*

- A szövegírókat emelném ki, Sztevanovity Dusánt és Bródy Jánost, akik mind a ketten írtak nekem dalszövegeket. Ők a nagy generáció tagjai, egyikük a Metróban, másikuk az Illés zenekarban játszott.

Presser Gábor a kezdetekkor nagyon nagy segítséget nyújtott abban, hogy az első lemezem egyáltalán megjelenhessen. 1983-ban, pont mielőtt kijöttem Norvégiába, részt vettem egy angliai koncertturnén, ahol együtt játszottam az LGT-vel, Presser zenekarával. Kiemelném Koncz Zsuzsát és Zoránt is, mindkettőjüknek írtam zenét és nagyon sokat tanultam tőlük, például fegyelmet, amivel egy koncertet végig kell csinálni. Nem szeretném magam továbbra is a nagy generáció uszályában úszónak aposztrofálni. Fontos fordulópont volt számomra, amikor önálló életet kezdtem élni, és már nem kísértem a nagy generációt. Ekkor már nem közreműködő zenészként léptem fel a műsoraikban, hanem mint sztárvendég.

- *Dalaiban Budapest sokszor, sokféle jelentéstartalommal kap helyet. A 908 Andrassy útja a város derűs, jókedvű arcát mutatja, A százéves pályaudvar a boldogtalan városét, ahonnan menni kell, „mert mindig ugyanúgy kezdődik el”. És ez az a város is, ahol – ahogy a Keserű méz című dalban hallhatjuk – „az utca kockakövén elgurul üresen egy eldobott szerelem”.*

Faludy György költő, akiről ezen az estén már sok szó esett, szintén ennek az örökkévaló és esendő városnak mindkét oldalát képes bemutatni: „Az Üllői úton selyemfehér a mocsok is. Az ember fellélegzik, amikor hazaér.”

- Igen, valóban, Budapestben benne van minden. Nagyapám szokta mondani, hogy „Imádlak, te ronda Pest!” Budapestben benne van a szépség, a romantika, benne van az Andrassy út illata, a fái, benne van a csodálatos kék Duna és benne van a belelőtt emberek teste. Amikor a Dunára gondolok, ez mind benne van az agyamban. Budapesten valóban minden megtörtént, a szépség és a szörnyeteg egy személyben megtalálható itt.

- *Mementó című emléklemeze 2004-ben, a holokauszt 60. évfordulóján jelent*

meg. Tiszteletadás és főhajtás ez az album azon sok százezer magyar állampolgár emléke előtt, akiket vallásuk, származásuk miatt, ember és ember között különbséget téve, koncentrációs táborokban, munkaszolgálat során öltek meg. Egyben személyes emlékezés családjának azokra a tagjaira is, akiket csak fakó fényképeken ismerhetett meg az új nemzedék.

Mit üzen a múlt a jelennek? Mit üzen Gerendás Péter ezzel az albummal a jelennek?

- Vannak bizonyos események, amelyekkel a művésznek dolga van. Bizonyos szálak, amelyeket el kell varrnia. A művészetnek az a célja, hogy reflektort irányítson egy meghatározott irányba. Nem tudtam volna nyugodni addig, amíg a magam módján nem adok tiszteletet, másrészt a saját reflektoromat nem irányítom rá erre a szomorú dologra. Ez nem a fájdalomban való sütkérezés, nem felelősségrevonás, nem a lelkiismeret furdalás felébresztése, nem mártírkodás, hanem egyszerűen a múlttal való békés elszámolás. Természetesen, van benne szemrehányás is. Van egy dal az albumon, „*Ugye nem fordulsz el tőlem, szép hazám?*”, ami kifejezi azt a fájdalmat, hogy ez megtörténhetett, nemcsak nálunk, hanem akár itt, Norvégiában is. Hogy teheték meg mindezt azok az emberek, akiknek a szomszédairól volt szó, a barátairól, akiknek a férjéről, feleségéről? Hogy történhetett, hogy elárulták a saját honfitársaikat? A kormányok, államok hogy taszíthatták őket a biztos megsemmisülésbe? Kevés kivételtől eltekintve, hiszen éppen a közeli Dániában volt példa arra, hogy az állam megvédte ettől a rettenettől az állampolgárait. Az én üzenetem ezzel a lemezzel „A hallgatás beleegyezés” felelőssége. A lemez nem egy bizonyos népcsoportról, a zsidóságról szól csupán, hanem általános figyelmeztetést fogalmaz meg, mégpedig azt, hogy ilyen események bárhol, bármikor, bárkivel előfordulhatnak. Nem kell sokáig, csak néhány évvel ezelőttiig visszapörgetni az idő kerekét, amikor is Európa szívében, a szerb-horvát háborúban megtörtént a népirtás. Vagy gondoljunk Afrikára, ahol az 1994-ben kirobbant ruandai tömegmészárlásban a hutuk kiirtották a tuszikat, és egy millió ember esett áldozatul a vérengzésnek. Az emberiség bármikor képes hasonló cselekedetre. Igazi optimizmusra nem lehet okunk, és igazából nem hiszek abban, hogy egy lemezzel meg tudom váltani a világot, hogy egy lemez meg tudná változtatni az emberek gondolkodását. Egyes-egyedül abban hiszek: meg kell próbálnunk segíteni a világon, és ha mindenki csak egy millimétert tol a humanizmus szekerén, akkor talán tudunk együtt tenni valamit.

- *2005-ben jelent meg Vámos Miklós Apák könyve című regényének zenei változata. A tizenkét nemzedékről és legfőképp azoknak elsőszülötteiről szóló, 2000-ben megjelent családregegy háromszáz évnyi utazás a magyar térben, időben, sorsban, nyelvezetben. Az író ezzel a regényével búcsúzik a huszadik századtól. A tizenkét fejezetből álló regényhez tizenkét dalt tartalmaz az az ugyancsak Apák könyve címet viselő album, melynek dalszövegeit kiváló költők, szövegírók, zenéjét pedig Gerendás Péter jegyzi. Hogyan jött létre ez a kivételesnek ható kulturális zenei produkció?*

- Ez egy régi terv, ami megvalósult. A regény az utóbbi évek legnagyobb könyvélménye volt számomra. A kiadóm ötlete volt, hogy ebből lemezt kellene készíteni. A albumon szereplő összes költő, illetve szövegíró, akit felkértem erre a feladatra, azonnal igent mondott. Mindenki olyan hőfokon állt hozzá a közös munkához, ahogy elképzeltem, és boldog vagyok, hogy a lemez létrejött.

Sok patinás név szerepel a szerzői sorban: *Faludy György, Bródy János, Sztevanovity Dusán, Fábri Péter, Horváth Attila, Fodor Ákos, Bereményi Géza.*

- Vámos Miklós *családregényében az egyik Stern utód, valamikor a századfordulón, akkor már Csillag Sándor néven, elsőszülött gyermekének világra jöveteléről ír a családi emlékkönyvbe, – a harmadik Apák könyvébe. Az apaság lényegét így fogalmazza meg: „Ráemlékeztem, ugyanezt a semmivel össze nem vehető lázas örömet élte át valahány őszám, mikor újonnan született gyermekét magához vehette. E kebel dagasztó boldogság lehet az a hajtóerő, mely a családi élet jármába parancsol minket, földi embereket, ezért érdemes küzdeni, élni.”*

Mi az apaság lényege Gerendás Péter számára, aki nyolc gyermek édesapja?

- Az apaság nagyon nehéz dolog. A legnehezebb feladat szülőnek lenni, hiszen következetesnek kell lenni olyan helyzetekben, amikor az ember nem akar következetes lenni, kiabálnia kellene a gyerekkel, amikor nem tud kiabálni, mert miközben szigorúnak akar látszani, elneveti magát. Eszembe jut, hogy valószínűleg a szüleim is ugyanúgy nevelhettek ilyen helyzetekben. Nagyon nehéz eljátszani a szigorú szülő szerepét akkor, amikor a gyerekünk rosszat csinál és mi megrovás helyett legszívesebben megölelgetnénk. Borzalmasan nehéz megtanulni, mikor engedjek, és mikor húzzam meg a gyeplőt.

Arra, hogy valaki jó apa legyen, csak törekedni lehet, a tökéletesség nem érhető el, hiszen ehhez napi 24 órát kellene a gyermekünkkel foglalkozni.

Minél több gyereke van az embernek, annál kevesebb az esélye, hogy elmondhassa magáról, jó apa. Nyolc gyermeknél nyolccal kell elosztani azt a kis időt, ami rendelkezésre áll.

- *1984 és 1987 között Norvégiában zenélt az Oxygen nevű zenekarral. Mennyiben voltak meghatározóak az itt töltött évek és a norvégiai élmények a zenei pályáján és az alkotómunkában?*

- Életem meghatározó éveit, a férfivá válás időszakát éltem meg Norvégiában. 27 éves voltam, mikor idejöttem és 31 mikor elmentem – nálam, azt hiszem, ez az életszakasz kicsit később érkezett el, mint általában szokott. Férfivá váltam abban az értelemben is, hogy megtapasztaltam a külföldön zenélés életformáját, az azzal járó kemény munkát. Belekóstoltam egy másfajta világba, a világnézetemet megváltoztatta az itt töltött idő, bizonyos összefüggésekre itt jöttem rá, és bizonyos dolgokat másképp csináltam attól kezdve, hogy innen hazamentem. Ajtók, amik zárva voltak, mert korábban magam zártam be őket, most kinyíltak előttem.

Szakmailag nagyon sokat tanultam, hosszú órákat zenéltem, énekeltem végig, na-

gyon sokféle műfajt játszottam és attól kezdve már más volt színpadra lépnem, megnőtt az állóképességem. Megismerkedtem egy másik kultúrával, hoztam egy kicsit a magyar kultúrából. Mindenféleképpen csodálatos időszak volt, boldog vagyok, hogy itt lehettem.

Buzinkay Katalin

* Megjelent az MBK Híradó 2006. márciusi számában.

Kasza Imre munkája (vegyes technika)

Hol van Fülöp (Benyó)Krisztina?

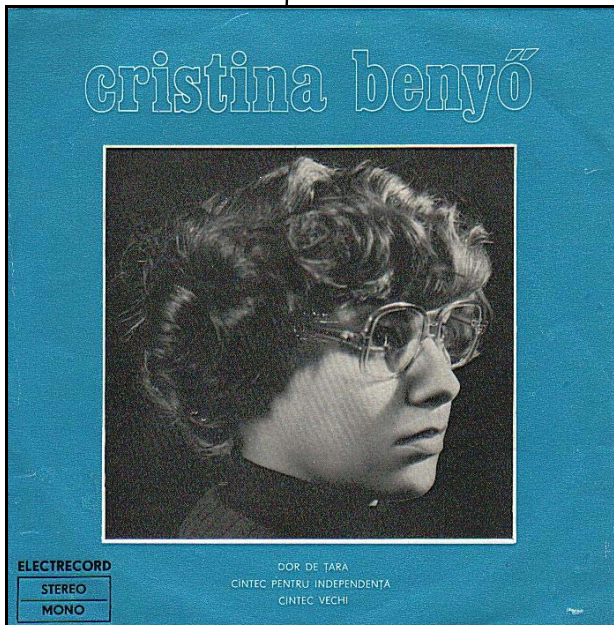
A dalok sorsa, hogy miután elhangzottak még sokáig ott úszkálnak emlékeztünkben, megszépítve életünk. És még sokáig, talán életünk végéig dicsérjük az énekest, aki a feledhetetlen élményben részesített.

Krisztina ma, lányával

Most is ezt tesszük, amikor hírt adunk arról, hogy itt él Svédországban, talán nem egészen ismeretlenül, Benyó (mostani nevén Fülöp) Krisztina, aki két évtizeddel ezelőtt hazájában, Erdélyben, de Romániában és Magyarországon is elismert énekes volt, pacsirta, akire felnéztünk, akit szívesen hallgattunk. Nevét lemezen kívül, amelyen saját megzenésített verseivel és dalaival jelentkezett, különösen azok a *Matinék* tették közzismertté, amelyeket az egyetlen romániai magyar ifjúsági lap rendezett országszerte. Kolozsváron pedig, az üldözött, és végül a nyolcvanas évek közepén felmorzsolts Zsebszínházban tapsolhattunk neki és lelkes társainak, azoknak, akik számosan, a hatalom uszályában lebzselők üldözésétől, az anyaországon kívül, többek között Svédországban kerestek menedéket. Szét-szórtságuknak tulajdonítható, hogy átütőerejű szereplésük megritkult, többségük abbahagyta a műkedvelést.

Krisztina élete sem volt éppen egyszerű, fiát nemrég veszítette el, de reménykedünk, hogy majd még előveszi gitárját, és kicsiny magyar közösségeinkben, ama nála alig nevesebb, kolozsvári származású stockholmi énekeshez hasonlóan, aki az Ághegy szerkesztőjének javaslatára nemrég ütöttek a Magyar Kultúra Lovagjával, elénekli kedvenc dalainkat, szereplésre biztatja mindazokat, akik utána következhetnek a sikeres énekesi pályán.

Benyő Krisztina emlékezetes sikerei:

1980 decemberében Kolozsváron, egymásután két, zsúfolásig megtelt nézőtér előtt tartott előadást az Ifjúmunkás Martiné. És az Electrorecord lemeze, amely országosan is ismertté tette.

Krisztina így emlékezik eddigi életéről:

„Tordán születtem. Még élénken él emlékezetemben első felépésem emléke az újtordai református templomban. Öt éves voltam. Másfél méteres, fehér, lépcsős állványon állva, egy óriási babát ölelgetve énekeltem.

Tizenkét éves voltam, amikor Kolozsvárra költöztünk.

1974 -1977 között klasszikus gitár tanfolyamra jártam, a Népművészeti Iskolába, amit kitűnő eredménnyel végeztem. Aztán háromszor nyertem első díjat a legnagyobb romániai énekversenyen: kétszer, mint szólóénekes, harmadszor pedig kolozsvári műegyetem diák-együttesével.

Sikereim után felvételek következtek a román és a magyar rádióban, a tévében.

STÚDIÓ SZÍNPAD
 CIUJ - NAPOCA

HONNAN ÉS HOVÁ...?
 (DE UNDE ŞI PÎNĂ UNDE?)

REPERTORIUM CONCERTATIV **ARANY JÁNOS** EMBLEMÁTUS

185 - 100

fellépnek: **BENYŐ KRISZTINA**
BÍRÓ JÁNOS
B. SZEKELY MELINDA
ERŐS ANGÉLA
ILYÉS BARNA
KISS ATTILA
KOVÁCS PALI FERENC
LEITNER EMIL
M. VITÁLYOS EDIT
MIHÁLY ZOLTÁN
MOLDOVÁN ISTVÁN
NYAKAS JÁNOS
PAPP MIHÁLY
SEBESI KAREN ATTILA

zeneszerzők: **BIRO JANOS**
Ruha Janos

zenekar: **BENYŐ KRISZTINA** · **BÍRÓ JÁNOS**
NYAKAS ISTVÁN · **RUHA ANDRÁS**
RUHA JÁNOS · **SAKÁCS MIKLÓS**

szakírányító: Oprea Gotta

énekes és hanghatsók: **Bíró Ferenc** szó: **Nyakas János**

műsört összedállította és rendezte: **SEBESI KAREN ATTILA**
 a rendező munkatársa: **LEITNER EMIL**

A Stúdió Színpad együttes 1981-ben: Ruha János, Szakács Miklós, Bíró-János és Bíró-Benyő Krisztina.

Az Ifjúmunkás Matiné egyik kolozsvári előadásán

Lemezem 1979-ben jelent meg. Ebben az évben felléptem a kolozsvári Nemzeti Színház egyik mesejátékában is. Ezután kapcsolatba kerültem a kolozsvári Stúdió, amely Művelődési Házban működött. Itt ismerkedtem meg Bíró Jánossal (dalszerző gitáros, énekes, Stockholmban él, nemrég svéd nyelvű dalokból álló műsorral jelentkezett) és az akkoriban megalakult együttesük többi tagjával: Szakács Miklóssal (dob, ének), Ruha Andrással (gitár, ének), Ruha Jánossal (dalszerző, gitáros, énekes).

1980-ban találkoztam Dusa Ödön előadóművésszel és a frissen beindult Zsebszínházzal. Együttműködésünk alkalmat adott jeles magyar költők műveinek zenés feldolgozására és előadására.

Együttesünk tagjai rajtam kívül: Bíró János, Szakács Miklós. Az Ifjúmunkás Matiné hatvanál több, Erdély-szerte tartott előadásának nagy részén felléptünk, de szerepeltünk Bukarestben, a Petőfi Házban is.

1981-ban, a budapesti, a Szkené diákszínpad meghívottakként nagy sikerrel szerepeltünk Magyarországon.

Zsebszínházban és Stúdió Színpadon felváltva szerepeltünk, amit néhány rádió- és tévé-felvétel követett. 1985-ben, amikor a Svédországba távozott Dusa Ödönt búcsúztattuk, léptem fel utoljára Erdélyben, a kolozsvári Fások klubjában. Verssel és zenével köszöntünk el egymástól és közönségünkötől. Ha jól emlékszem az előadásunk címe egy közismert verssor: „Szeretni tehozád szegődtem” volt.

1989-ben magam is kiköltöztem Svédországba.”

Krisztina története — minden bizonnyal — javunkra folytatódik. (tk)

Garam Katalin*

Magyar asszony, aki már mindent "svédül" lát

Garam Katalin neve ismerősen csenghet a rádióhallgatók számára, s hozzá legtöbbször Svédországot kötjük. Nem véletlenül: 1978. november 11-e óta él ott.

„Férjhez jöttem ide” - mondja. Párja, Járai János 1970 óta él Lundban, s valamikor szintén dolgozott a Kossuth adónak, vagy tíz esztendeig. De elkapta az információtechnológia, az IT szele, már nem rádiózik. Garam Katalin eredetileg közgazdász kutató, később tanár, fordító, tolmács, újságíró lett, és anya, feleség is.

„Most még tanulok is, a főiskolán szerzem meg éppen a gimnáziumi tanári szakképesítést közgazdasági tantárgyakra. Júniusban kapom meg a diplomát.” Párbeszédünk a két ország viszonylatában távolságot és időkorlátokat áthidalva, stilszerűen, e-mailben zajlott. Először arról faggattam, mi a legnagyobb különbség a két ország között.

- A legnagyobb az, hogy a svédek szociális tudata rendkívül fejlett. Van egy kifejezés: "lagom", ami egyetlen más nyelvben sincs meg. Azt jelenti, hogy éppen jó vagy pont elég, illetve se nem hideg, se nem meleg stb. Azt szeretik, ha minden "lagom". Ha valaki túlságosan kiáll a sorból, azt le kell nyomni - például a gazdagokat megadóztatni - , ha pedig szerencsétlen, nyomorult, őt fel kell emelni: lásd szociális segély és egyéb juttatások. Mindenki legyen "lagom".

- *Hamar beilleszkedtél?*

- Azonnal otthon-itthon éreztem magam a tolerancia tekintetében — attól, hogy óvodás kortól demokráciára nevelik a gyerekeket. Szeretem a természetszeretűket. Azt, hogy az átlagosnál nagyobb az aurájuk — akárcsak az enyém —, tehát nem másznak a nyakadra, ha az utcán beszélgetnek veled. Szeretem, hogy a lakótelepen az idegenek köszönnek egymásnak, vagy legalábbis mosolyt váltanak. Szeretem a tiszta levegőt, a rendet, a szervezettséget. Szeretem, hogy a tisztviselő az nem "tiszttel, tisztséget visel" — itt "szolgáló embernek" hívják. A nyelvi különbség alapvető hozzáállásbeli különbséget takar - azaz az én szolgálatomra van, az én pénzemből, és a feladata ezek szerint az, hogy bürokrata legyen a szó pozitív értelmében: szakszerű, pontos, nem megvesztegethető stb. Szeretem a sajtószabadságról szóló kétszázötven éves törvényüket, szeretem a "nyilvánosság elvét", ami azt jelenti, hogy MINDEN hivatalos irat nyilvános, ami nem sérti az egyént vagy az ország érdekeit. Hangsúlyoznám, hogy nem lehet eléggé nagybetűkkel írni a "MINDEN" szót. Erről hosszasan lehetne beszélni, mert például ez az átláthatóság, a szakszerűség feltétele, ezért jelentéktelen itt a korrupció stb. Az ombudsmanokat is szeretem - svéd találmány -, akiknek az a feladatuk, hogy ellenőrizzék a kormányt és a parlamentet. Nem olyan alkotmánybírói "magas szinten", inkább ez egyfajta panasziroda és nagyon konkrét eseteket vizsgál. Sze-

retem, hogy a törvények arra valók, hogy betartsák őket, és nem arra, hogy ki-játsszák, mert a fejlett szociális tudat következtében az emberek többségének az a hozzáállása, hogy a törvények értünk vannak, nem ellenünk. Ugyanakkor sajnálom a svédeket, mert a lutheri elvek mélységesen beleették magukat az emberekbe: hogy dolgoz legyél, takarékoskodj, ne legyél mások terhére - érzelmi értelemben sem. Kicsi koruktól erre nevelik őket, felnőtt korokra tehát ezért lesznek zárkóztak és neurotikusak, mert szenvednek ettől. Ezért isznak, hogy feloldódjanak a gátlások.

Hála a tudósítói munkámnak, nagyon megismertem a társadalmat és az embereket, és szeretem is Svédországot. Jobb helyet a gyerekeim felneveléséhez nem is kaphattam volna a sorstól. De sohasem leszek svéd. Magyarországot viszont mindig svéd szemmel fogom nézni. Mondhatni azért, hogy mindenkinek elmondjam a svéd példákat, azaz hogy nem kell feltalálni a kereket, ha már másutt nagyszerűen működik. Ezeket a jó „kerekeket” egyáltalán nem tudom most konkretizálni. De mindig „beindulok”, amikor valamilyen társadalmi jelenségről van szó, és elmondom a magam svéd példáját. Úgyhogy elég, ha csak „megpöckölsz” valamivel, máris ontom magamból.

- *Kezdjük is akkor! :-)* *A svéd társadalom mennyire nőközpontú, mennyire feminista?*

- Érdekes dolog a feminizmus itt, ahol a nyelvben a főneveknek nincs nemük, ellentétben a franciával, az oroszsal vagy a némettel. Volt, csak eltűnt, csupán egy-két helyen maradt meg: a Nap hímnemű, a Hold nőnemű... Nőnemű még az idő, a hajók, és nőnemű szó az ember!!! Kezdjük talán a vikingeknél? - teszi fel aztán Garam Katalin a kérdést, és meg is válaszolja: - Míg a férfiak háborúztak, az asszonyokra maradt a háztartás és a gazdaság kézbentartása, ez erősítette a nők szerepét a társadalomban. A középkorban ez eltűnt, és viszonylag későn, 1921-ben kaptak csak teljes szavazati jogot a nők. Utána azonban rohamléptekkel fejlődtek. Nem utolsósorban Alva Myrdalnak köszönhetően az óvodák kiépítésével a 30-as években, a családi pótlék, amit itt gyermekpótléknak hívnak - erről is lehetne értekezni, hogy a látszólag kifejezésbeli különbség milyen tartalmi különbséget takar - nos, a gyerekpótlék 1947-es bevezetésével, az adózás egyénivé tételével megteremtődtek a feltételei annak, hogy a nők munkába álljanak. Ráadásul korán bevezették a részmunkaidőt, a kisgyerekeseknek is lehetőségük van 50-60-70 vagy akárhány százalékban dolgozni. Minderről persze később kiderült, hogy tipikus női csapda, mert a nyugdíjadat itt egész életed alatt keresed meg, tehát az alacsony jövedelmű évek miatt a nők nyugdíja lényegesen kisebb, mint a férfiaké. Mindenesetre a 70-es évekre teljesen általánossá vált a nők munkavállalása, azt hiszem, Nyugat-Európában a skandinávok az elsők. Ha jól tudom Svédországban a kereső korú női lakosság körülbelül 85%-a dolgozik.

- *Milyen a svéd nő?*

- Skandináviában minden egyszerű, sallangmentes. A szex is. Nincs az a tabu-felhő körülötte, mint a dél-európai országokban, és az emberek közötti kapcsolatok is természetesek, egyszerűek. Hátlutó: hiányzik a romantika. Az erős, független svéd nőt nehezebb egy férfinak maga alá gyűrnie, ráadásul az erős, független nők által nevelt férfiak puhábbak lesznek. Hogy ez miért szükségszerű, azon el kellene gondolkodni. A megállapítások persze túlzóak és általánosítóak, mint általában legtöbbször. Ráadásul itt a társadalmi fejlődés élesebben oszlik szakaszokra, mint nálunk, magyaroknál. Itt nagyobbak a különbségek a 60-as, 70-es, 80-as és 90-es évek között, mint otthon. A 70-es években az előző évtized szexuális fordalmát követően például kialakult a „velúrpa” fogalma. Ez volt az első generáció, amelyben a férfiak aktív szerepet vállaltak a gyermeknevelésben. (Velúrpapáknak a vágott frottír otthoni ruhák miatt hívták őket). A 80-as években az volt a fontos, hogy a férfiak is vegyenek ki papa hónapot - a gyás minimum egy hónapja az apáé, ha nem veszi ki, elúszik ez az egy hónap -, azaz a családon belüli egyenjogúság megteremtésén volt a fő hangsúly. A 90-es években a nők egyenlő politikai képviselője volt a téma. Ekkor kezdtek egyes pártok kvótarendszerről, pozitív diszkriminációról beszélni. A politikai pártoknak vannak nőszervezeteik, de ezek nem erősek, vagy legalábbis nem aktívak. Ezért biztos sokan megszidnának, mert a véleményemet abból vezetem le, hogy a médiában nem látszanak, de ez csak részben igaz. A nők itt nem igazán szeretnek különállni. Érdekeiket inkább a „nagy” szervezetben akarják érvényesíteni. Manapság Svédországban a kereszténydemokraták kivételével mindegyik párt feministának és zöldnek vallja magát — ez két divatos hullám —, de csak egyetlen párt írta be a programjába, hogy ők „feminista párt”, és ez — ki nem találod! - a Baloldali párt (korábban kommunisták), akiknek egy nagyon erős nő a vezetőjük. Manapság egyébként a gazdasági egyenjogúság van a terítéken, hogy a nők fizetése miért alacsonyabb. Azonos feltételek és azonos végzettségük között 15-20%-os az eltérés, persze a férfiak javára. Az a cél most, hogy a vezető pozíciókban emelni kell a nők részarányát. Ezt szolgálják a női mentorok, a „Nők tudnak” vásárok évente stb.

- *Létezik-e a MINőkhöz hasonló „képződmény” Svédországban, azaz egyesület a netező nőknek? Vagy az informatikai iparban dolgozó nőknek bármilyen érdekképviselője...*

- Nem tudok róla, igaz, nem is kerestem. Egyáltalán, az internetezés mára Svédországban tulajdonképpen mindennapos dologgá vált. Legalábbis azok számára, akik valamilyen formában kapcsolatba kerülnek vele, például munkahelyen, iskolában, és ez a réteg ma már a társadalom túlnyomó többségét alkotja. A 16 és 64 év közötti korosztályt magában foglaló háztartások 80%-ában található számítógép és 75%-ban Internet is. Az iskolások 100%-ának van számítógép- és Internet-hozzáférése. Nehezebb a helyzet azoknál, akik ebből kiestek, főként az életko-

ruk miatt. De nagyon aktívak a könyvtárak - itt a könyvtárlátogatásnak egész más hagyományai vannak, mint otthon -, a nyugdíjasklubok stb. Svédországban a civil szervezeteknek koránt sincsenek olyan hagyományai, mint például Amerikában. Itt karitatív tevékenység is legfeljebb egy-egy jótékonyági akcióhoz, például koncerthez kötődik. Az utóbbinak természetesen az az oka, hogy ahol az állam jóléti funkciója erős, ott nincs szükség a jótékonyagra. Ami az előbbit illeti, a civilszervezetek meg azért gyengék, mert itt a szervezett mozgalomnak vannak hagyományai. Mivel az egész társadalom építménye Svédországban a munkásmozgalomból nőtt ki - szakszervezetek, szociáldemokrácia - , itt érdekképviseltek alakultak ki. Például a cukorbetegké nagyon erős szervezet. Amikor végrehajtották a gyógyszerreformot, aminek értelmében minden ingyenes gyógyszer eltűnt, az egyetlen, ami megmaradt ingyenesnek az az inzulin és a cukorbetegék egyéb segédeszközei. De erős érdekképvisellete van a nyugdíjasoknak, a szexuálisan eltérőknek, és még sorolhatnám, hogy ki mindenkinek.

- A svéd társadalom az egyik leginkább behálózott társadalom. Hogy jelenik meg ez a hétköznapokban?

- Az állam nagyon benne van az informatika elterjedésében, hatalmas összegeket áldoz az oktatásra, az infrastruktúra - mostanában a kábelnet, a széles sáv - megteremtésére, ami ebben a hatalmas és ritkán lakott országban tényleg nagyon sok pénz. Ezen kívül csak a tanárok kiképzésére 1,7 milliárd koronát - körülbelül 450 milliárd forintot - költöttek. Ez a legnagyobb összeg, amit az oktatásban képzésre valaha is itt fordítottak. A teljes tanári gárda több mint a fele részt vesz, részt vett benne. Eddig hetvenötezer (!) tanár egy-egy projektben jutalomként hozható számítógépet kapott - én is egy ilyenem írok most Neked. A cél az, hogy három év alatt a tanárokat megtanítsák az Internetnek mint oktatási eszköznek a használatára - ebben a projektben dolgozik a férjem. Az biztos, hogy Svédország megelőzte az USA-t, és a többi északi ország sincs sokkal jobban lemaradva.

- Tudok egy dán példáról miszerint speciális oktatási módszertant tartanak a célszerűbbnek lányok esetében. Van-e ilyesmi Svédországban?

- Nem, nincs. Kétségtelen, hogy a lányok itt sem szívesen választják a műszaki szakmákat. Itt is van olyan iskola, ahol a lányokat a fiúktól különválasztva tanítják egyes tantárgyakra - én is részt vettem ilyen órákon - , de ezek nem konzekvens dolgok, csak itt-ott előforduló események. Ha nemek szempontjából azt nézed, mennyit használnak a számítógépet, akkor semmi különbség nincs a svéd fiataloknál. Ha viszont arra vagy kíváncsi, mire használnak, akkor már jelentős az eltérés. A fiúk elsősorban játszanak. Hatalmas hálózatok vannak, Internet-kávéházakban — Svédországban össze vannak kapcsolva a nettkávézók gépei — bonyolult játékokat játszanak, a nagyfiam is benne van egy ilyenben. A lányok pedig kommunikálnak elsősorban — leveleznek, chatelnek. Magyarán: az Internet csak eszköz, a nemek közti különbségeket nem változtatja meg, csak új formákat biztosít számukra.

- *Itthon vannak nők - főleg az idősebbek között -, akik rettegnek attól, hogy elrontanak valamit, kishitűek, mert például negatív velük a környeztük... És a lányok között is sokan vannak, akik nem elég magabiztosak a fiús technikai környezetben.*

- A félelem, hogy elrontok valamit, bennem is megvolt, és eléggé blokkolta a számítógép-használatomat - sokáig csak írógépként kezeltem a komputert. Mindaddig, amíg az iskolában el nem kezdtem dolgozni vele és keresni a hálón. Az iskolában ugyanis tudtam, hogy minden szerdán jön a szakember: ha elrontom, majd megjavítja. Ettől elmúlt a felesleges respektusom és a félelmem is. De meg tudom érteni azokat, akik nehezen tudnak ettől megszabadulni.

- *Hogy kezdődött a számítógép- és Internet-használatod? Hogyan emlékszel vissza a kezdeti időszakokra?*

- A család első gépe egy szövegszerkesztő volt. Azt hiszem tizenöt évvel ezelőtt vettük, és gyakorlatilag írógépként használtuk. Az első saját számítógépem egy kis Mac volt - ma is azt sírom vissza - 40+40 MB memóriával! Most a második hordozható gépet nyüvöm. Internetünk szinte azóta van, mióta az első modem Svédországban kapható lett. Elsősorban a férjem az, aki minden új ketyerét megvesz, ami számítógép-tv-rádió-kamera körben előfordul. Szerencsénkre a munkahelye finanszírozza nagy részét a hobbijának, nem kell, hogy a családi költségvetés viselje. Engem sosem érdekelt a technika, mindig csak használtam. Ezért aztán az Internetre azonnal rákaptam. Nagyon régen használom a hálót, főleg keresésre. A tudósítói munka ma már elképzelhetetlen e nélkül, és semmi hátrányát nem érzem annak, hogy a fővárostól hatszázötven kilométerre élek. Úgy tudom ellátni a munkámat, hogy az ajtón sem kell kilépnem, így tehát akár Örvényesről is lehetnék skandináv tudósító, ami egyébként az álmom hosszú távon. Előfeltétel persze, hogy az ember ismerje az országot, hogy az információt tudja mihez kapcsolni.

- *Melyik a legemlékezetesebb történeted, ami az infokommunikációhoz kötődik?*

- A legjobban azt a történetet szeretem, amikor a TV felhívott, hogy szeretnék, ha egy stúdióbeszélgetésen részt vennék telefonon a gyerekek büntethetőségével kapcsolatban. Mivel akkor nem volt még széles sávunk, ezért a telefonnal felkapcsolódtam a nettre, és egy kicsi kis képernyőn követhettem a műsort, miközben a mobilon a stúdió kívüli kapcsolóasztalon voltam valahol. Egy perccel ezelőtt, hogy beszélnem kellett, bekapcsoltak a mobilon a stúdióba, és akkor vettem rémületen észre, hogy az, amit korábban láttam, hogy időről időre lefagyott a képernyő, és a gép újra letöltötte az oldalt, nos, ezek a tíz-tizenöt másodpercek vagy három perces eltérést okoztak a valóság és az internetes tv-adás között. Azaz hátrébb voltam időben, és már a fülemben hallottam a műsorvezető kérdését, holott még nem tartottam ott. Annyira megrémültem a dologtól, hogy csapot-papot otthagyva kirohantam a sötét nagyszobába, hogy „vissza a jövőbe” alapon helyreálljon az időérzésem. A probléma csak az volt, hogy mindeközben már beszélnem is

kellett volna. Azt hiszem nem nyújtottam életem nagy formáját, de remélem, a nézők nem sokat vettek észre belőle.

Csapó Ida

* Magyar Internetező Nők Egyesülete Közhasznú Szervezet honlapjáról
- Association of Hungarian NetWomen - 2004. június 10 . www.minok.hu/node/159 -
39k -

Kasza Imre munkája (vegyes technika)

Sorstalan sorstárs - egy fordító portréja*

Duplán is köze van a svéd Akadémiához Rosenberg Ervinnek. Először is azért, mert a Nobel-díjas Kertész Imrénének ő a svéd fordítója. Másodszor pedig azért, mert 2000-ben fordítói munkásságáért az akadémia nagydíjával tüntette ki. Vagy talán fordított a sorrend?

Rosenberg Ervin 1956-ban települt Svédországba, miután családját elpusztították a második világháborúban, neki magának pedig menekülnie kellett a forradalom Budapestjéről. Svédországba nem Rosenberg Ervin, hanem Nagy György érkezett.

- A háború után, mint sokan mások, én is nevet változtattam, vallja meg egy néhány évvel ezelőtti interjúban a Falukuriren című napilapban.- De belül mindig is Rosenberg Ervin voltam, és vissza is vettem a nevemet 1988-ban.

A kitűnő nyelvérzéssel megáldott Ervin lassacskán Falunba kerül, ahol francia, orosz és olasz szakos gimnáziumi tanárként keresi kenyerét. 1991-ben, egészségügyi okok miatt, le kell mondania a tanításról. Stockholmba költözik, s itt kezd el először fordítani.

- Persze, hogy kacérokodtam a gondolattal a tanáréveim alatt, de sosem írtam, és nem is fordítottam abban az időben, nyilatkozta az említett interjúban. Csak amikor a lánya hazahozta Amos Oz egyik, Izraelben kiadott könyvét, jön meg a kedve a fordításhoz, ez alkalommal héberből. Kertésszel előbb egy novelláját olvasva ismerkedett meg, majd később kezdte el fordítani a regényeit. Napjainkig három regényét fordította le Kertész Imrénének svédre.

- 1956 előtti tapasztalataink meglehetősen hasonlóak - nyilatkozta Rosenberg Ervin. - Zsidókként osztoztunk az üldöztetésben, noha ez inkább a szüleim tapasztalatai közé tartozik, én gyermek voltam abban az időben. De nincs olyan, a harmincas évek környékén született zsidó ember, aki ne tudná, miről is ír Kertész. Nem könnyű Kertészt fordítani, ismeri el Rosenberg Ervin. Írásainak sem a tartalma, sem a nyelve nem olyan, amit két telefonhívás között elintéz az ember. Kertész művében központi helyet foglal el a Holocaust; a zsidó tapasztalatot általános érvényű emberi tapasztalatnak tartja.

- Azt írja valahol a Gályanaplóban, hogy zsidónak lenni annyi, mint száműzöttnak lenni. Zsidónak lenni számára nem vallást vagy istenhitet jelent, hanem a kiszolgáltatottság egyetemes megtapasztalását. Erről szól a *Sorstalanság*, és erről szól *A kudarc* is. Maga a „sorstalan ember” fogalma a Kertész központi témája: az, hogy a totalitárius társadalom megfoszt az életünktől, és attól a lehetőségtől is, hogy saját sorsunk irányítói legyünk. A zsidóság fogalmát Kertész tehát nem valamiféle törzsi meghatározás alapján használja, hanem olyan értelemben, hogy a zsidó, az a totalitárius hatalomnak kiszolgáltatott egyén.

S ki is érthette volna meg és fordíthatta volna legjobban Kertész műveit svédre, mint az a Rosenberg Ervin, aki nyelvében is, zsidóságában is, történelmi tapasztalataiban is a sorstársa?

* Híradó, XXII. évfolyam, 87. szám

Az anyanyelv szolgálatában*

„Skandináviában számos magyar alkotó él-az írással foglalkozók például akár írószövetségi fiókot is alakíthatnának -, akik közösségben az eddigénél hathatósabbban szolgálhatnák a magyar művelődést.” Egyikük a nemrég 70. életévét betöltött Tar Károly, aki az előbbi mondattal indította útjára öt éve az Ághegy című skandináviai irodalmi és művészeti lapot, hogy műhelyt teremtsen az észak-európai magyar alkotóknak.

- Tíz esztendővel ezelőtt jöttem Svédországba, mert végre nem csupán népe-met, hanem családom maradékát kívántam szolgálni. De hát akkor születtem, amikor Reményik Sándor verssorai még frissen ott lengedeztek a kolozsvári magyar levegőben: „*ahol állsz, ott vedd meg a lábad...*” Közszolgálatot tanultam szüleimtől is. Anyanyelvem szolgálatát az anyatejjel együtt kaptam, mint életre szóló feladatot. Annak idején Ifjúmunkás Matinékat szerveztem és Zsebszínházat alapítottam, összejártam Romániát kisebbségünk szolgálatában - ebből született többek között a *Szülőföldtől távol, Ezer kilométer a Dunán, Ezer kilométer a Kárpátokban, Keskenyvágányon, Regények színhelyén* című riportsorozataim.

És volt közben gyermeklapok főszerkesztője, megyei közművelődési felügyelő, robotolt napilapnál és hetilapnál, írt elbeszélést, regényt, riportot, abszurd drámát, verset.

- Nagyjából összeszámoltam: írógépen, és immár tíz esztendeje számítógépen elkövetett „leütéseim” a Holdig és vissza érnének, ha felsorakoztatnám őket. Ott teszem hasznossá magam, ahol űrt látok. Ha nem alapítottam volna családi lapot és irodalmi és művészeti folyóiratot, ha nem szerkeszteném, anyagiak nélkül, „ahogy lehet”, „mert kell...” unokáimnak nem lenne majd kihez magyarul szólniuk e kies hazában.

„*A kétségbeesés lehetőségeiből rajtoltál - onnan indult minden. Magántragédiá(k)ból ronhanál világgá*”, - írja születésnapjára köszöntőlevelében kolozsvári íróbarátja, Lászlóffy Csaba.

Tar Károly családját korán megcsonkította a sors; fia csupán tizennyolc évet élt erről szól az 1985-ben kiadott, *Az ismert katona* című regénye -, és a feleségét is idő előtt veszítette el. Neje halála után lányához költözött Lundba, ahol azóta is nevelgeti unokáit, és ahol a Magyar Liget, a lundiai „családi lapja” és a már említett Ághegy megalapítása után szerkeszti a lundiai rádió magyar adását, és főszerkesztője az Övergänser című bevándorlók lapjának is. Kiadott még négy ver-

seskötetet is, lefordította és megjelentette Budapesten Wemer Aspenström posztumusz kötetét, majd Tomas Tranströmer verseinek fordításába kezdett, s néhány hete fejezte be legújabb regényét.

- Azt hiszem, sikerült bebizonyítanom, hogy pénz nélkül is lehet közösséget alakítani, lapokat megjelentetni, rádiót működtetni (most éppen rádiójátékot próbáljuk, amelyet a tavalyi decemberi szavazás emlékére írtam), mert mint mindenütt, itt is rengeteg a jóra való, a gondolkodó és közös gondjaink megoldását kereső cselekvő ember. Nem vezetni kell őket, hanem velük együtt cselekedni, s ha lehet, példát mutatni.

Újvári Tünde

* Híradó, XXIV. évfolyam, 97-98. . szám

Kasza Imre avagy egy következetes alkotói magatartás sikere*

1. Spontán művészi kézírás. 2. ehhez vízszintesen vagy függőlegesen montázsolt ornamentum. 3. színek harmóniája. 4. erős fogalmi tagoltság, elrendezettség (tavasz, nyár, ősz, tél stb.). 5. szabadon feltörő szimbólumok. 6. értelmező, magyarázó rajzok, és ezzel visszajutottunk a személyes ecsetkezeléshez, ha tetszik firkához - íme Kasza Imre festészetének alapkövei. Számomra azok a képek tűnnek igazán sikeresnek, amelyeken a színek képíleg egybefoglalják és mintegy térbemozdítják a rajtuk megjelenő tömérdek felsorolást, jegyzetet. Textilre, elsődlegesen sötétítőfüggönyökre alkotja meg munkáit. Ez nem ismeretlen gyakorlat a kortárs festészetben.

Kasza Imre képeinek párhuzamait kereshetnénk még a távol-keleti tekercsképekben is, és nem utolsó sorban a búcsújárásor menetben hordozott szentképekben. Imre szülőföldjének mély vallásos hagyománya van. Az erdélyi Csíkban szinte minden településnek saját szentje van.

A szent zászlaját, képét hordozzák búcsúba menet minden évben Pünkösdkor. Ezt a tradíciót célozza meg Kasza Imre, amikor szentképidézetet, mintegy ikonfejet fest és azt keretbe foglalja. Képein megfesti a nőt is, mindjárt kettős szerepben. Egyszer mint szentet, másszor mint csábító szirént. Mindkettő vallomás az életet adó nőkről.

Tisztelet a szeretetnek mindenek előtt. Egyik képén betűzi: SZERETET, és itt megjelenik egy univerzális jelkép, a fekvő nyolcas. Önmagába visszatérő forma, ősrégi szimbólum, a végtelenség és a szeretetbeni egyesülés jelképe festőművésziünk gondolatvilágában.

Minden képen találunk egy virágot. Talán egy-egy szent attribútumai, vagy

csak a felismerhetőség dimenziójával gazdagított festői nyelv fontos részei lennének ezek a reálisan megjelenített virágmotívumok? Azt hiszem, a választ mindenki megadhatja magának.

Képei formája a középkori (bástyafokra emlékeztető) zászlókat juttatja eszünkbe, annál is inkább, mivel felül rúdra vannak erősítve. Így festményeit nem csak falra, akár póznára. zászlórúdra függesztve is szemlélhetnénk.

Képeinek hátterét széles, függőleges sárga sávok képezik a vásznon. Kasza Imre ügyesen használja fel ezt az alapot, amikor minimális változtatással illeszt be egy fehér foltot ebbe az adott háttérbe. Átgondolt kiemelés ez egy megfestendő képi idézet számára, egy érett festőművésztől. Rajta hangsúlyosan jelenik meg a festő ecsetkezelése-kézírása, valamint a lendületes, nagyvonalú gesztusokkal megjelenített tömörített jelek és struktúrák.

Összegzésül elmondhatjuk: Kasza Imre festői nyelve gesztus és színorientált, kifinomult festői gondolkodás és látásmód vetülete.

Csikós Tibor

* Híradó, XXV.évfolyam, 99. szám

Isten szemében minden ember óbudai*

Gulyás Miklós stockholmi író és nyugalmazott könyvtáros nem számolja az identitásait. Pedig megtehetné, mert több is van neki. Egyik közülük az óbudai.

„Egy igazi óbudai sváb és katolikus, hitték a svábok. Pedig mi, zsidók se voltunk kevésbé azok. Azelőtt se veszekedtünk ezen (nem is vertek minket, mint Pesten a céhlegények), és mióta nem vagyunk, ki veszekedjék kivel?" (...) „Ha voltak Krisztus előtt keresztények: azaz jó, tisztességes, istenfélő emberek; akik tán akkor is lehettek, amikor Darwin ősembere először találkozott Istennel, aki bizonyára éppen olyan hatalmas Világura volt akkor is, mint azóta mindig, mióta lelkes és lelketlen lények vannak: az első keresztények Óbudán telepedtek meg." - írja gyermekora helyszínéről a szerző *Az óbudai utcák* című készülő könyvében.

Óbudán a pestiek voltak idegenek, szinte külföldinek számítottak; Óbudán a sváb és a zsidó a legnagyobb egyetértésben élt együtt, s a magyar nyelv is csak évek múltán vált a vegyes lakosság lingua francajává. „Az órás fiának" Óbuda volt az identitása, gyermekora magyarságát és zsidóságát a hordószónokok adták.

„Én csonka magyar vagyok, én erdélyi magyar vagyok, én svédországi magyar vagyok, hát mutassanak egy magyarabbat nálam!?", írja Gulyás Miklós a Gyűlevész történetek című, megjelenésre váró kötetében. És Isten szemében minden ember óbudai, tudja a szerző, amikor az óbudai önkormányzat falán ma díszelgő

emléktáblát olvassa, amely a „II. világháború alatt Óbudáról vallásuk vagy meggyőződésük miatt elhurcolt magyar állampolgárok emlékére” állítatott, és felmerül benne a kérdés, hogy vallás-e vagy meggyőződés-e a cigány? És mikor készül el a nem magyar állampolgárok emléktáblája? Ki írja majd meg az óbudai cigányokról szóló históriát?

Gulyás Miklós ötven éve él Svédországban. Ez az idő kevés volt ahhoz, hogy svédé váljon, de kevés ahhoz is, hogy igazán magyar lehessen. Itt az új hazában csak új identitásokat kapott. Magyarsága, svédsege és zsidósága szubkultúrák, a helyzettől függenek. A magyar identitása a nyelv folytán nagyon erős.

- Nekem nagyon fontos a magyar nyelv és kultúra; minden nap olvasok magyarul és nézem a Duna-tévé. De az egy másik kérdés, miért hisszük azt, hogy az a boldogság teteje, ha a gyerekeink is megmaradnak magyarnak, amikor mi már sehol sem leszünk... Amikor látom, hogyan tolakodnak az autóbuzsmegállónál Pesten, akkor svéd vagyok; amikor antiszemitéval találkozom, akkor zsidó, és a zsidóra meg úgy bámulok, mint borjú az új kapura.

A csoportokhoz való makacs tartozás rémít. A nagymagyarok is ijesztenek. Az én magyarságomat empátia vezérli. Annyi rosszat hallottam például a románokról, hogy kötelességem szeretni őket. De az identitás komplex dolog, és a situációktól függ. Akinek egyetlen, begyökeresedett identitása van, az nem akarja magát megismerni, mondja Gulyás Miklós.

-Megpróbáltam Kohn bácsi lenni. Az a Kohn bácsi, aki ott áll a bakák között, amikor rájuk szól a katonatiszt, hogy a vallonok álljanak jobbra, a flamandok meg balra, Kohn bácsi pedig megkérdezi: és mi belgák? És mi kárpát-medenceiek? És meséli, mennyire megörült neki és felismerte önmagát benne, amikor Szász János bukaresti író („sajnos ő is zsidó, hát mit csináljunk, pedig jobb lett volna, ha nem az...”) az mondta egyszer, hogy ő nem tartozik a magyar néphez, hanem része annak.

De miért is beszélünk állandóan a zsidóságról meg a magyarságról - kérdez rá hirtelen beszélgetés közben Gulyás Miklós. Hát persze azért, mert az emberek keresik önmagukat. Azt, hogy melyek azok a tényezők, amelyek meghatározzák a nemzeti identitást. Másfajta magyar a tót Petőfi, mint a Vereckénél jött Ady. Trianonkor az ország fele nem tudott magyarul, a 19. században egy millió zsidó magyarosodott el, a nagy magyar ereklyéket elmagyarosodott németek alkották, mint Erkel, Liszt, Gárdonyi, Kós Károly. Vagy Franz Mervel és Franz Purczeld, 84-szeres magyar válogatott.

- Az is nagyon érdekes dolog, ahogy amikor a magyarországi zsidók vagy németek kijutnak nyugatra, magyarabbak lesznek, mint a tősgyökeresek. Tapasztalatból vagy intuícióból tudom ezt, tudományosan lehetetlen alátámasztani. Én is fordítottam, magyarokról írtam.

És valóban, Gulyás Miklós az első Svédországban, aki felveti egy svéd nyelvű József Attila kötet megjelentetésének szükségességét, a Lyrikvänen című folyó-

iratban 1964-ben (ez a kötet pont 40 év múlva jelent meg...). Később színdarabot (Háy Gyula), Füst Milán regényének részleteit és Somogyi Tóth Sándor regényét fordítja svédre. Könyvtárosként egyike a svéd népkönyvtárak megreformálójának. Többek között neki is köszönhető, hogy ma a svéd nagyvárosok könyvtáraiban a bevándorlók saját anyanyelvű könyveket olvashatnak. Könyvtárosi munkájáról könyv is készül (Miklós Gulyás - bibliotekarie mitt i världen, 1999).

Később a reformkorról ír könyvet-regényt, amelynek négy főszereplője négy ismert férfiú: Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Bölöni Farkas Sándor és a svéd újságíró Anders Lindeberg (Találkozások és búcsú, Mentor 2003). A könyv arcképcsarnoka nem csupán a 19. század közepét idézi elénk, de a jelen, illetve a közelmúlt alakjai is ott vannak, amivel talán az is egyértelművé válik, hogy miféle szemüvegeken keresztül szoktunk a múltba meredni.

És ebben a könyvben tér vissza a magyar sokszínűség és a svéd egyszínűség témájához is. Korábban már tárgyalja a kérdést a Hazatérés (Mentor, 1998) című könyvében, amelyet élete első erdélyi látogatása után írt. Itt így ír a svédsegről, illetve magyarságról: „Svédnek lenni mentes a drámaiságtól. Nincs itt balsors, meg hogy hol hibáztuk el. Nincsenek nemzeti ünnepek. Itt tanultam meg, hogy a kollektív emlékek hiánya, a mértéktartó nemzeti érzés, a történelmi tudatlanság a béke garanciája. (...) A svéd számára a svédsege annyira természetes, hogy szóra alig érdemes. Mi más lenne? (..) A svédek Poltavából nem csinálnak esetet. A svéd, ha rosszul megy neki, önmagát vádolja. A magyar a történelmet, vagy valaki mást.”

Persze az a tény, hogy miképpen viszonyul egy nép az identitásához, nem csak hozzáállás kérdése. Minél nagyobb a történelmi trauma, annál nehezebb eljutni a béke állapotába, és a magyar történelemben még sok a beforratlan seb, mint arra az idén 50 éve kitört 1956-os forradalom is emlékeztető.

-1956-ban az egész történelem élt! 1956-ban csak 42 évesek voltak azok, akik akkor születtek, amikor kitört az első világháború, a hatvan éven felüliek még Doberdónál harcoltak, még a monarchiában voltak katonák. Nekem még annyira zavaros volt a fejem, nem is tudtam, hogy Hegyeshalmon túl van egy másik világ; abban a kis világban éltünk, Szentgotthárdhoz közelebb volt Szeged, mint Graz. Ne felejtjük el, akkor az ember nem csak az orosz tankoktól menekült, nem csak azért, mert nem vették fel az egyetemre, mert behívták volna katonának... 1944 csak tizenkét évvel volt 56 előtt; előre nézve talán soknak tűnik az az idő, de visszafelé nagyon közel van az a tizenkét év. Akik akkor velem egyszerre idejöttek ötvenhatosként lehettek nyilasok, lehettek ávosok lehettek demokraták, lehettek üldözöttek...

Talán ezért nem egészen véletlen, hogy első könyvét éppen erdélyieknek írta. „1993-ban jutottam Erdélybe - mondhatnám, véletlenül. (..) Bennem, Ábel élt, meg a félig vagy tán az egészen román József Áron, meg hogy Kolozsváros kapuja kilenc záros.

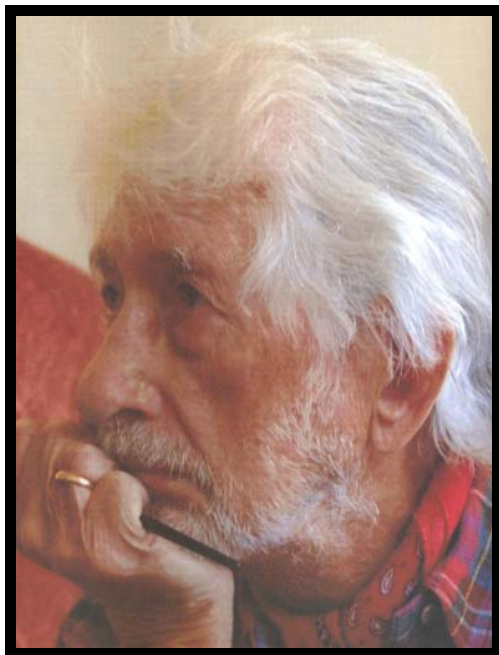
Úgy járkál ott az odaszakadt idegen, mintha egy regény közepébe cseppent volna, aztán lassacskán felébred, hogy ezek se romantikus regényhősök. Gyarló halandók, mint svéd szomszédaim. Megkértek, hogy írjam le, amit láttam. Óbudán erre senki sem kért. Talán könnyebb is volt az erdélyieknek írni. Kívülálló, bár nem annyira rezignáltan azok, mint én” -írja a könyv előszavában. S a kívülállósága az éltető: „Svédországban az idegenségnek volt műértője, kívülállóságából tartotta fenn magát és családját. Elismert (és megtapsolt) hivatásos idegen volt. Abból élt, ami sok külföldit sanyargat. Balsorsát élvezzi, mert gondolkodását segítette a honvágy” - írja magáról *Az óbudai utcákban*.

Honvágy a gyermekkor eltűnt színhelyei után, de honvágy a nyelv után is, hiszen nyelvében él a nemzet. Ám a nemzeteknek is több identitásuk van.

- Egy magyar nacionalista Erdélyben jobban szereti a zsidókat, mint a keresztényeket, ha a zsidó magyar és a keresztény román, de a csonkamagyaroknak nincs szükségük a zsidókra. Az erdélyi magyar azt hiszi, hogy az ő testvérei gondolkodásban a magyarországi magyarok, pedig a magyarországi románok a testvérei; a csonkamagyarok azt hiszik, hogy az erdélyi magyarok a testvéreik, pedig a románok a testvéreik.

Magyarországon még mindig azt gondolják az emberek, hogy van egy magyar nemzet. Erről le kellene szokni. Sok magyar nemzet van.

Sall László
Újvári Tünde

Elment Mikola Nándor

Az elegáns vízfestmények mestere.

Csaknem észrevétlenül távozott közülünk a kilencvenöt éves művész.

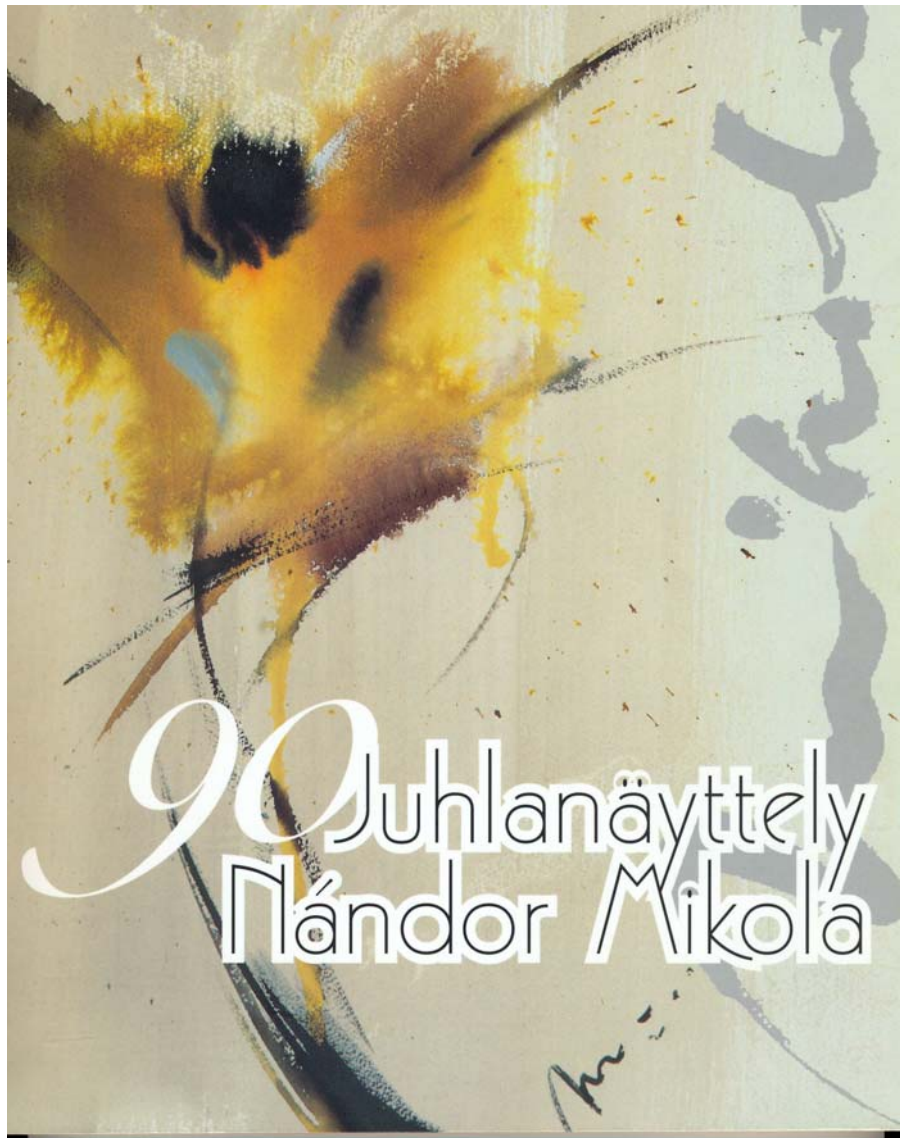
Elképzelem, amint Kháron ladikján, felszerelve mindennel, ami keletiesen letisztult, bölcsekhez méltóan eszköztelen akvarelljeihez szükséges, évtizedek óta megszokott, nyugodt evezősapásaival, lassan tovatűnik valamely sokat látott finn tó, az északi táj lelket borzongató, sejtelmes szépségeinek tükrén.

Az idén éppen hetven esztendeje telepedett meg Finnországban.

És úgy lett észak gyönyörűségeinek kiváló megörökítője, hogy megmaradt magyarnak. Azon szerencsések közé tartozott, akít otthon is számon tartottak, a budapesti Nemzeti Múzeumban különrebben láthatók munkái, kitüntették, értékelték professzori munkásságát, nemrég pedig budapesti retrospektív kiállításán csodálhatták rendkívüli művészetét.

Az Ághegy 10. számában, nagyszerű, százoldalas albuma megjelenésének alkalmából mutattuk be Őt olvasóinknak.

Mikola Nándor munkái a Képtár mellékletben

90 Juhlanäyttely
Nándor Mikola

Mikola Nándor utolsó, Finnországban megjelent, válogatott vízfestményeit tartalmazó kötetének fedőlapja

Popovics Zoltán hazatért

Újkori Odüsszeusként vándorolta végig eddigi életét, mely megállapítás az életútra és művészetére nézve is igaz.

Bejárva több kontinenst az Egyesült Államokban repülőgép tervezést, majd építészetet, végül szobrászatot tanult.

Huszonöt éves korában Fullbright-ösztöndíjjal a Finn Képzőművészeti Főiskolán folytatott tanulmányokat és Helsinkiben telepedett le. Itt két évtized elteltével a finn képző- és iparművészet meghatározó egyéniségei közé emelkedett.

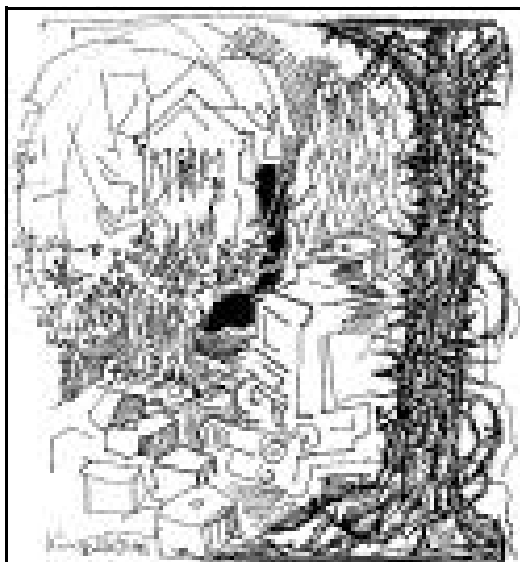
A kilencvenes évek végén tért vissza szülővárosába, Egerbe és Szarvaskőn telepedve le feleségével, Hibay Éva fuvolaművésszel.

Popovics Zoltán végigkalandozta a kortárs izmusokat, majd az alkotói folyamat mélyén a köznapi tárgyokban megtalálta és felmutatta az ősformákat, a tárgyokban rejtőző alapszimbólumokat, és kibontotta az emberi, a természeti és a kozmikus létezésre utaló üzeneteket.

A művész házaspár a közeljövőben finn-magyar művésztelep kialakítását tervezi Szarvaskőn, elsősorban az egriek testvérvárosa, Pori bevonásával.

Popovics Zoltán: Kőbőrönd

Popovics Zoltán grafikája

Popovics Zoltán további munkái a Képtár mellékletben

Égi festmények

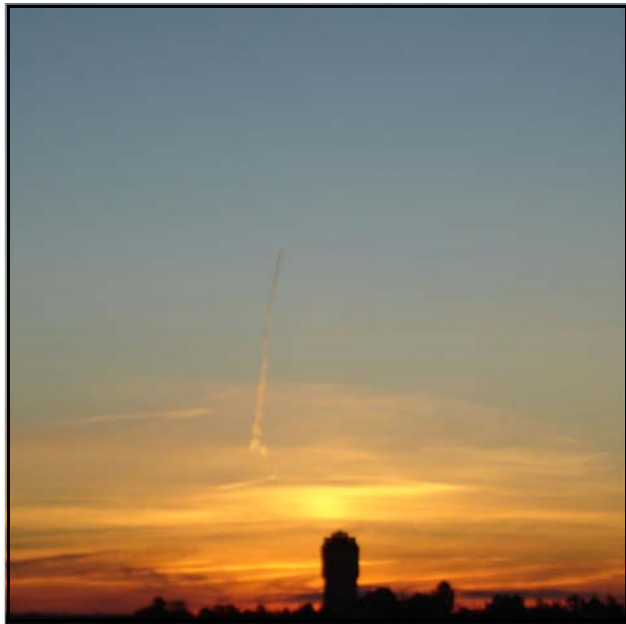
Sokféleképpen nézünk az égre. Ki esőt, ki áldást, ki jobb, szebb időt vár. Svédországban, ha gyors a széljárás és a megengedettnél is nagyobb sebességgel húznak el fejünk fölött a fellegek, többnyire mégis kék az ég. Itt a Gézák valóban előre és visszafelé olvasva is elmondhatják: Géza kék az ég. Minél megnyugtatóbb és mélyen kékebb, annál érdekesebbek rajta a gyakran kirajzolódó fura formák, jelek, rajzolatok. Szél-ecsetet kezel az alkotó, vagy a természet spray-dobozából kerül az égboltra a sokféleképpen fehér, s a fehérből az a sokféle pasztellszín? Képzeletünk szabadon szárnyalhat, nincs határ.

Egyszer Oslóból végigvonatoztam a dél-svédországi tengerparton és az eget bámulva mindenféle emberi, állati és fantasztikus figurát láttam és nevezhettem meg az égen. Mintha valaki ott fenn, a végtelen kék papíron, vízfestményeivel gyönyörködtetni szeretne minket.

Később, akár a szorgalmas halász a tó tükrébe feledkezve, fényképezőgéppel igyekeztem rögzíteni a soha nem ismétlődő, mindig egyedi, „égi” képeket. Szerencse dolga, hogy mikor mi kerül fényképezőlencse-végre. Meggyőződésem, hogy érdemes az égre figyelni.

Ligeti Pál

Ligeti Pál

Felhők (sorozat)

Ecsetvonás

Robbanás

Tűzijáték

**Ligeti Pál
további fotói a
Képtár
mellékletben**

Gáspár György

Kemény Ferenc: Tengertől tengerig

Az utóbbi két-három évszázadra gondolva – Arany Jánostól a Nyugat költőin át az '50-es, '60-as, '70-es éveken keresztül napjainkig – számtalan, nagyszabású életművet teremtő és maga után hagyó írónkat fogott-ragadott meg egy-egy más kultúrában, nyelvben élő, alkotó művésze. A fordításra irányuló készletés „jó befektetés” is volt; egyszersmind saját költői eszközeikre, látásmódjukra is pezsdítően hatott, ugyanakkor gondolataik újra formálására is lehetőséget adott. De persze a költők mellett sokan mások (értem alatta: alapvetően más foglalkozásúak) is fordítottak hobbyból, ügyszeretéből, amatőr és profi módon. Ez utóbbiak közé tartozik Kemény Ferenc. Lenyűgöző teljesítménye, életműve (40 nyelvből fordít) esszenciáját, válogatott darbjait olvashatjuk ebben a mostani kötetben. 1956-ban került Norvégiába. Kötetéből idézünk:

Arnulf Øverland

Mindent túlél a nép

Kardunk nem volt nekünk,
inkább hittük a békét,
munkát, ész bölcseségét,
s hogy szép az életünk.
Nem hittük, hogy tűzvész s gyilok
valaha újra hatni fog.
Azt hittük, végül is győz
az értelem s a jog.

Pajzst sem vettünk elő,
veszélyt seholyse láttunk
(hisz mindenki barátunk -),
s ráunktört a nyers erő.
Egy éj borzalma ránkfagyott,
úgy ébredtünk fel mint rabok.
Barátunk volt mindenki,
s mindenki elhagyott.

Vívott a kis csapat
 a tankdivíziókkal,
 a légi légiókkal,
 míg alul nem maradt.
 Ki ver vasat vagy túr röögöt,
 tudja: ha lelke megtörött,
 nem ér az élet semmit,
 végeknek vége jött.

Korábbi diplomáciai pályáját cserélte fel a fordítóéval. De hazaszeretete töretlenül megmaradt. Olvassuk így Theodor Storm fordításának részletét *A mi városunk* c. versből:

De csügg rajtad egész szívem,
 bús parti városunk.
 Az ifjúság varázsa nem
 törlődik rajtad el sosem,
 bús szürke városunk.

Tizenkét nyelven beszél folyékonyan. Szellemének irányultságát, hitvallását egy Voltaire-idézettel jellemezték: „Azok a kutatók, akik a világszerte élő kincsinyszámú gondolkodóknak a legnagyobb szolgálatot teszik, az elszigetelt, írószobájukba zárkózott valódi tudósok, akik sem az egyetemi tanszéken nem fejtegetnek, sem az akadémiában nem vallanak féligazságokat. S az ilyeneket mindig is üldözik. Nyomorult fajzatunk jellegéből folyik, hogy a kitaposott úton járók követ hajigálnak arra, aki új utat mutat.” Talán erről is szól az 1963-ban elhunyt Franz Karl Ginzkey *A kéregető* c. verse:

Ez számtalan szív ajtaján
 kérőn kopogtata;
 kenyeret vára mindenütt,
 de csak követ kapa.

S ő hazahordá mind a sok
 követ, amit kapa:
 belőle önszive köré
 magas falat raka.

Kemény Ferenc nem csupán idegen nyelvekből fordít magyarra, hanem magyarról idegenre, sőt idegenről idegenre, vagyis nem kevesebb mint 102 viszonylatot tesz ki versfordításainak összessége. A fordítások mellett nyelvészettel, bölcsérettel is foglalkozik. Visszatérő motívum az elsuhanó, pillanatnyi, be nem teljesült vonzódás (keserűen-fájón-édesen, legszebbként megélt szerelem?), miként Octavian Goga villanásnyi életképében:

Egy pillanat

Alig egy percre láttuk egymást,
s az örvény rögtön elsodort már.
Baljós végzet leselkedett ránk
az árnyékból, míg átkaroltál.

Mégis, egy néma szembenézés
elég volt, hogy lobogni lássam
egy teljes életnek varázsát
egy pillanatnyi lángolásban –

az óceánon mintha látnék,
koromsötét, félelmes éjben,
felvillanó villámsugárnál
eltűnni egy hajót a mélyben.

Ha figyelembe vesszük, hogy Pilinszky János összes költeménye milyen, aránylag vékony kötetbe, vagy Füst Miláné kevesebb, mint 250 oldalba „belefért”, a szerkesztés és válogatás imponáló teljesítményének látjuk ezt a karcsú kötetet, ami a műfordító mellett Csicsery-Rónay István munkáját is dicséri. 1944-ben – a diplomata szolgálatba lépő szerző/műfordító, akkori íratlan elvárásoknak megfelelően álnéven, Kolos Marcellként – megjelenő „Arion lantján” c. kötete óta ez a mostani, a második. „Az ifjúkori ’Arion lantján’ kötethez kapcsolódva az Arionnak tulajdonított tengerbevesztéstől-menekülést leíró töredékekkel kezdem e kötetemet, végzem pedig Nazim Hikmet tengerbevesztés után epekedő soraival. Amiből tehát magától is rájön az olvasó a ’Tengertől tengerig’ kötetcím eredetére.”

Nazim Hikmet:

Epekedés

Tengerbe tért kíváncszom!
 Kék víztükörben nagyra nőni látszó
 képemet mérni kíváncszom!
 Tengerbe tért kíváncszom!

Sok hajó jár, messze fénylő szemhatárra jár,
 fehér vitorláját nem is bú duzzasztja bár.
 De a hajós-életnek is egy nap vége már,
 s minthogy a halál egyszer csak énám is vár:

én vízben kihunyó fáklyaként
 végemet érni kíváncszom!
 Tengerbe tért kíváncszom!
 Tengerbe tért kíváncszom!

De ne ezek a lemondó sorok legyenek az utolsók!

Kívánjunk Kemény Ferencnek egyik hellén kedvencével, Alkaiossal jó egészséget, további dolgos éveket

Iddogálj, nosza, fáklyára ne várj, száll az arasznyi nap,
 pajtás; cifra kehelyt és öblöset ám, rajta emelj, üríts,
 mert a bort minékünk Zeus atya és szép Semelé fia
 gondúzónek adá; töltsd a kupát jó tele, benne egy
 s két meszelyt keverőn; serlegeink egyike másikát
 váltsa fel.

(Bordalok I):

Tengertől tengerig

Kemény Ferenc 2500 év európai költészetéből válogatott, 30 nyelvből készített, 150 formahű versfordítása. Kézirat. Kemény Ferenc kiadása, 2005

Az Ághegy-Liget Baráti Társaság

Virtuális egyesület

Céltudatos szervezkedés

Az Ághegy-Liget Baráti Társaság április végén tartotta elnökségi ülését Lundban, amikor rögzítette tagjainak egyöntetű határozatát a Társaság további tevékenységének korszerűsítését illetően. A Társaság honlapjának segítségével lebonyolított virtuális közgyűlésen a véleménycsere és a vezetőségválasztás eredményeit összegezve, az elnökség nyilvánosságra hozta az ALBT szervezeti szabályának módosított változatát, és a három évre megválasztott vezetőség névsorát. Újdonság az is, hogy a Társaság anyagi lehetőségeit tekintve, az elkövetkezőkben a skandináviai fiókszervezetek választmányi tagjainak segítségével bővíti szervezeti tevékenységét, amelynek középpontjában továbbra is „a magyar nyelv és kultúra, az irodalom és képzőművészeti alkotás népszerűsítése” célkitűzés áll.

Az elnökségi határozat értelmében a Társaság a jövőben továbbfolytatja az **Ághegy** című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lap, valamint a **Magyar Liget** című dél-svédországi családi lap népszerűsítését, amelynek támogatására alakult, és e célból igyekszik újabb tagokat toborozni. Svédországi tevékenységi tervében szerepel a lapok bemutatása Stockholmban: a magyarok önképzőkörében, az Idős Magyarok Klubjában, a Sétáló Nők rendezvényén és a Magyar Nagykövetségen. A SZMOSZ segítségével pedig, a meghívott Határon Túli Magyarok Hivatala elnökével, jelen lesz mindazokban a svédországi magyar szervezetekben, amelyek igényt tartanak az anyaországgal közös ügyeinkről szóló kiadós beszélgetésre, és az otthoni segítséggel nyomtatott Ághegy második kötetének bemutatására.

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságával kötött szerződés az Ághegy második kötetének nyomtatására további nehézségbe ütközik, immár több mint fél éve húzódik. A nyomtatás megnövekedett ára miatt, a 2006. május végi határidőt sem sikerült betartani, de további ígéretet kaptunk arra, hogy a kötet hamarosan elkészül.

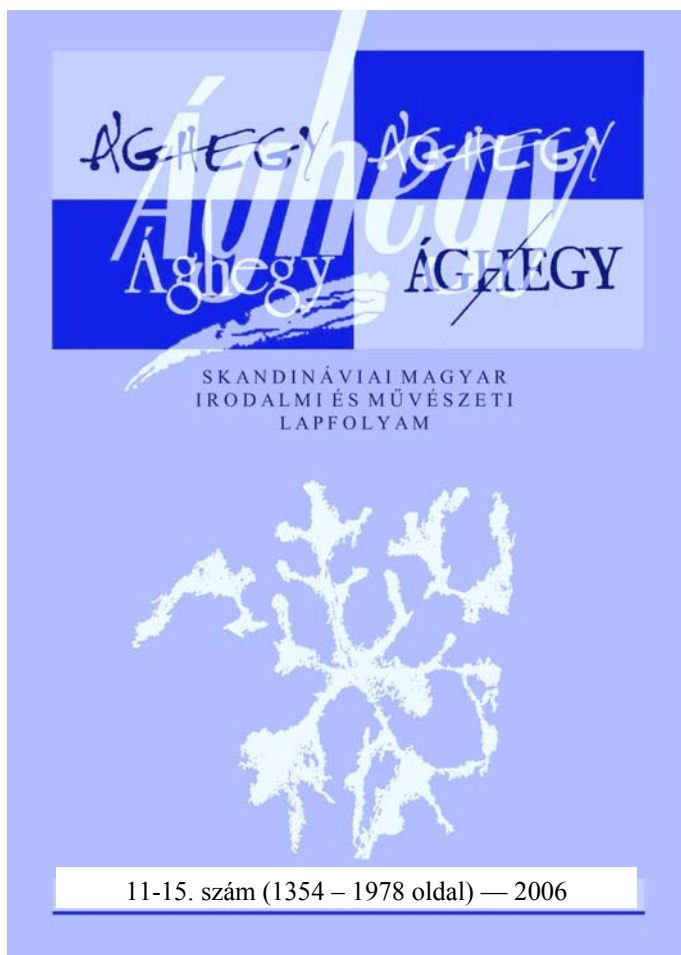
Az elnökség fontolóra vette, hogy minden lehetséges módon elősegíti a skandináviai magyarok számítógépes levelezése magyar helyesírását, folytatja a Magyar Ligetben évekkal ezelőtt meghirdetett *Tudnunk kell egymásról!* akciót, felhívja a figyelmet az északon élő magyarok szükséges összeszámlálására.

A közelmúltban közel négyszáz magyar család kapott a Társaságtól ismertetőlevelet. Folytatva ezt, sziszifuszi munkára vállalkozik a Társaság, amikor elkövetkező években igyekszik minden északon élő magyar családot levélben vagy tele-

fonon megszólítani. Ezért kérem, ne lepődjenek meg, amikor Tanászi Mária, a Társaság titkára, telefonon érdeklődik majd, hogy kívánnak majd nyomtatott tájékoztatót kapni tevékenységünkről, támogatnánk-e az Ághegy nyomtatását befizetésekkel a Plus Girot 404 86 10-2 bankszámlánkra.

A Társaság eddigi bevált gyakorlatát folytatva, a két lap tartalmának gyors ismertetése céljából a világhálón teszi közzé a két lap internetes változatát (www.hhrf.org/aghegy és www.hhrf.org/magyarliget). Összetartozásunkat erősítendő, jelvényt készítettünk, amelynek kialakítására pályázatot hirdetünk.

Mi újság az Ághegy és a Magyar Liget háza táján?

Az újság: a Magyar Liget.

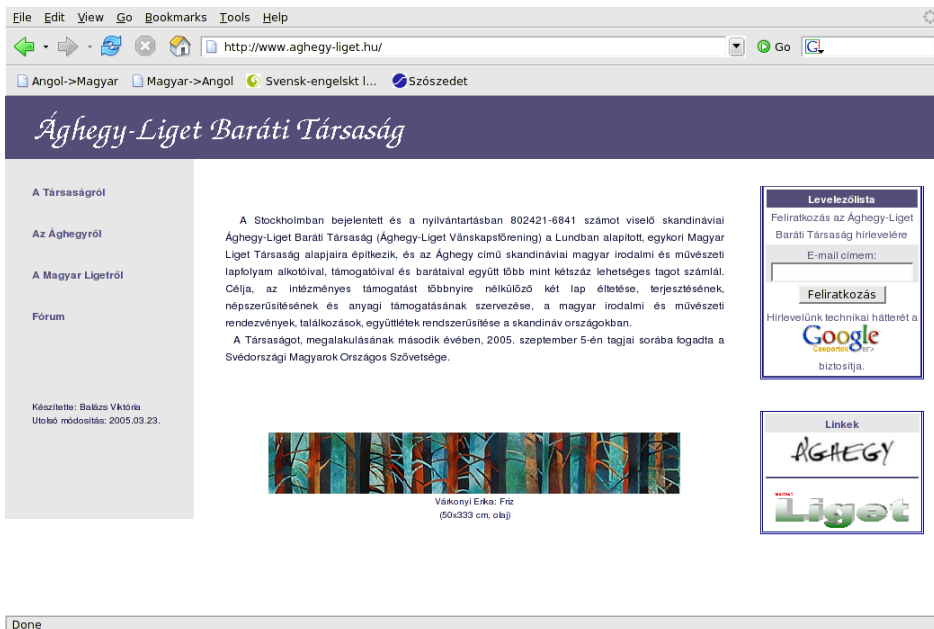
Az Ághegy folyóirat, amelynek internetes változatát lapfolyamnak neveztük.

A Magyar Liget legközelebbi összevont számmal, amelyben ezúttal is nagyobb terjedelemben, gazdagon illusztrált, olvasmányos *Nyári történeteket* közlünk. Várjuk olvasóink írásait. A Magyar Liget továbbra is igyekszik a Dél-Svédországban élő magyarok mindent kibeszélő lapja lenni. Időszerű közügyünkről szóló idén elkezdett sorozatunk az anyanyelvi oktatás

színvonaláról, amelyhez számos, a valóságot feltáró írást és javaslatot remélünk.

Elkészült az Ághegy 11-15. számát tartalmazó III. kötete. Nyomatásához, a társaság tagjain, a magyar egyesületek és ezek szövetségén (SMOSZ) kívül, további segítségét remélünk a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságától és a Határon Túli Magyarok Hivatalától.

A kötet tartalmából kiemelkedő néhány tekintélyes skandináviai magyar alkotó kerek évfordulós köszöntése, Szenté Imre zárt ë-vel átírt, dicséretes Kalevala fordításának, Hegedűs Zsolt olvasmányos *Svédcsavar* című könyvének és Bartha István (és munkatársai) által svédből ordított regény (*Bernhard Nordh: A hódtavi telepések*) folytatása. A Páholy rovatban olvasható a szerkesztő új, *Az ismert katonana* című tragédiája. A Rügyek rovatban többek között bemutatjuk: Csillag János verseit, Tóth Ildikó svéd-magyar témájú rövid írásait, Bartha Magda vízfestményeit és Tóth Tímea festményeit.

Az Ághegy-Liget Baráti Társaság honlapjának első oldala

Alapszabályzat

1.§. A szervezet neve: Ághegy-Liget Baráti Társaság. (Ághegy—Liget Vänskapföreningen)

2.§. A szervezet célja: a magyar nyelv és kultúra, az irodalom és képzőművészeti alkotás népszerűsítése, a skandináv kultúra terjesztése.

3.§. A társaság tagjai tevékenyen részt vállalnak a közösség munkájában, kapcsolattartásuk főként az Internet segítségével történik. A virtuális közgyűlés, illetve a skandináv országokként öt-öt választmányi tag által javasolt és az elnökség által kidolgozott célkitűzések megvalósításában, anyagiakkal és munkával támogatják az egyesületet. A szervezet egész tevékenységét a tagság cselekvő részvételére építi.

4.§. A tagok joga, hogy igényeiknek megfelelően országokként és régiókként kisközösségeket alakítsanak, és ezek élére vezetőket válasszanak. A kisközösségek autonóm tevékenységét a Társaság elnöksége összefogja és irányítja.

5.§. Az egyesület legfőbb határozószerve a virtuális közgyűlés. Évenként legalább egyszer, a három héttel előbb meghirdetett javaslatokról dönt, de legalább tíz tag kérésére, egyszerű szavazattöbbséggel elfogadhat vagy elutasíthat javaslatokat a Társaság tevékenységének tervéből. A vita és a szavazás a társaság honlapjának levelezőlistája segítségével történik.

6.§. A közgyűlés háromévenként választ vezetőséget. A vezetőség: elnökségből és országonként öt választmányi tagból áll. A választmány elnökséget választ. Az elnökség elnököt, ügyvezető elnököt, s a tevékenységi területeknek megfelelően alelnököket valamint titkárt és pénztáros választ. A vezetőség köteles évenként részletes tevékenységi tervet kidolgozni és annak teljesítését nyomon követni.

7.§. A szervezet aláírás jogát az elnök, ügyvezető elnök és a pénztáros gyakorolja.

8.§. A szervezet anyagi alapjait az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam és a Magyar Liget című dél-svédországi magyar családi lap könyv és lemezkiadványainak támogatására érkező, adományokból, saját rendezvényeiből és a tagdíjából biztosítja. A tagdíjat a vezetőség állapítja meg.

9.§. A szervezet könyvvitelét a pénztáros végzi, évenként szakavatott könyvvizsgáló ellenőrzi

Társaság vezetősége:

Tiszteletbeli elnök, ügyintéző: Tar Károly

Elnök: Ungváry Tamás,

Ügyvezető elnök: Dr. Kónya Balázs

Alelnökök: Balázs Viktória (Svédország), Lázár Ervin Járkáló, Dánia), Kovács Ferenc, (Norvégia), Janáky Réka (Finnország)

Titkár: Tanász Mária

Pénztáros: Balogh Ilona

Választmányi tagok**Svédország**

Balázs Viktória, Balogh Ilona, Békássy Albert, Csillag János, Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva, Kónya Balázs, Neufeld Róbert, Sente Imre, Kasza Imre, Moritz László, Sántha Judit, Sall László, Strassburger Ferenc, Szentkirályi Csaga, Tanászi Mária, Tar Károly, Újvári Tünde, Ungváry Tamás.

Norvégia

Buday Márta, Kovács Ferenc, Kunszenti Ágnes, Nádasdy-Farkas Irén, Sulyok Vince.

Dánia

Lázár Ervin Járkáló, Bödös Krisztina, Magyar Melinda, Kiss Ildikó. Vincze Iván Farkas Jenő, Vető János, Pető Tünde, Grigoricza Panna, Hirtling Béla

Finnország

Benedekné Szőke Amália, Janáky Réka, Kiss Ágnes, Kiss Csaba, Nagy Gábor Sevón Liisi, Tanító Béla.

A Magyar Kultúra új Lovagja

A Magyar Kultúra Napján, a skandináviai magyarok közül harmadiknak, lovagga ütötték Kovács Ferencet, író, képzőművészt, egyetemi tanárt, filmest, irodalomszervezőt, az Ághegy-Liget Baráti Társaság norvégiai alelnökét, az Ághegy, skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam főszerkesztő-helyettesét

A X. MAGYAR KULTÚRA NAPJA GÁLA

Kölcsey Ferenc 183. éve, 1823-ban ezen a napon írta a Himnuszot

A budapesti Stefánia palotában a Falvak Kultúrájáért Alapítvány immár tizedik alkalommal rendezi meg ünnepléses keretek közötti Lovagavatását. „*A Falvak Kultúrájáért Alapítvány elsőként 1999-ben avatott lovagokat. Az alapítvány hosszú távú célja, hogy a Kultúra Lovagja cím tudatos menedzseléssel váljék a társadalmi szervezetek legmagasabb*

elismerési formájává. A cím a hazai és a határon túli magyar személyiségek mellett lehetőséget ad külföldi személyek elismerésére, akik a magyar, vagy egyetemes kultúra önzetlen, lovagias művelésében váltak közösségük példaképévé. A cím adományozására nyílt pályázat útján a társadalmi szervezetek és önkormányzatok adhatnak jelölést."

Az idei esemény skandináv vonatkozása, hogy az Ághegy-Liget Baráti Társaság, melynek alapító elnöke Tar Károly, maga is a Magyar Kultúra Lovagja, az oslói Kovács Ferencet jelölte sikeresen e megtisztelő címre.

Az ünnepi rendezvény a Stefánia Palota kertjében kezdődött. A rövid ünnepi beszédek mellett szavalatok, dalok, kórusművek színesítették az eseményt. Majd az idei alkalomra meghívott díszvendég települések képviselői és más szervezetek megkoszorúzták az Alapítvány által felállított Balassi Bálint szobrát és elénekeltek Vörösmarty Szózatát.

A zsúfolásig telt bálterembe a Szentkorona másolatát a történelmi díszörség (avar-, honfoglalás-, kuruckori vitézek, I., II. világháborús és XXI. századi katonák) kísérte. **Nick Ferenc**, a Magyar Kultúra Lovagrend alapítóelnöke megnyitóbeszédében az év folyamán eltávozott lovagtársakról emlékezett, és sorra vette a közelmúltban lezajlott találkozók történetét. A rendező szervezetek bemutatkozása és elismerésének átadása után kezdetét vette a kultúrprogram. Kovácsvágas település művészeti csoportjai adtak ízelítőt egész éves munkájuk terméséből.

Itt érdemes megállni egy percre, s kitérni arra a nagyszerű kezdeményezésre,

ami lehetővé teszi, hogy évente más-más magyar település,- egy határon túli s egy belüli - díszvendégként közönség elé állhat szűkebb pátriája felkutatott, ápolt, továbbörökítendő hagyományaival. A klarinétzenekar két, mai szerző által írt művet mutatott be, majd kísérte a község kórusát. Volt szavalat, cigánytánc, humoros jelenet. A szünet előtt felszólaltak még a megjelent külképviseletek küldöttei, a Minisztériumok munkatársai.

Aztán bevonult a terembe a Lovagrend palástjába öltözött Adományozó Testület, mely az idén pályázott közel másfélszáz jelöltből választotta ki a jelenlévő aspiránsokat. Ez utóbbiak, miközben felolvasták érdemeiket, egyenként vonultak el a felsorakozott Testület előtt. A ceremónia folyamán elsőként **Nick Ferenc** Lovagrendalapító kardrátéttel fogadta lovaggá a jelöltet, aki a következő lovag előtt aláírásával fogadta el a tisztséget. Ezután a 95 éves Búza Barna szobrász akasztotta a maga által készített emlékérmét az immár teljes jogú lovag nyakába, akit a Testület többi tagja kézfogással s pár biztató szó közepette apró ajándékokkal köszöntött. A Himnusz eléneklése és a Szentkorona kivonulása után az új lovagok felsorakoztak a fölépcsőn elkészítendő csoportképhez. Majd kezdetét vette a fogadás, ahol a szponzorok jóvoltából fenséges tokaji bort, pálinkát, tepertős pogácsát és téliszalámis szendvicseket fogyaszthattak. Ez volt a nagy ismerkedési kavalkád ideje is. Kedves szavak, névjegykártyák cseréltek gazdát, s nagy-nagy ígéretek a jövőbeni szoros kapcsolattartásra, programcserékre, találkozókra. Ha-csak töredéke is megvalósul majd terveiknek, máris teljesítik lovagi kötelezettségeiket.

Kovács Ferenc mkl.

Norvégiai hírek

December 10-én, az oslói Magyarok Baráti Köre (MBK) szervezésében Mikulás és karácsonyi ünnepségre került sor. A szórakoztató műsorban szavalatok, hegedűszólók s különböző népek eredeti nyelven tolmácsolt karácsonyi énekei hangzottak el. Majd a gyerekek egybegyűltek a feldíszített karácsonyfa alatt, s ajándékot remélve, kórusban hívták a Mikulást.

* December 11.-én különleges alkalomra jött össze az oslóban élő magyar protestáns gyülekezet. A Karácsonyi istentiszteleten Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház Déli Egyházkerületének püspöke hirdetett ígét. A gyülekezet külön öröme szolgált, hogy katolikusok is eljöttek erre a különös alkalomra. Az istentiszteletet követő szeretetvendégségen sok-sok új információhoz jutottunk a Magyarországon működő evangélikus missziói rádióadásokról s az otthoni gyülekezetek hétköznapijairól. Az oslói evangélikus életről bővebben az alábbi címen olvashatunk: <http://www.lutheran.hu/z/ujsgagok/evelet/archivum/2003/5/41>

* 2006. januárjában új norvég irodalmi lap megszületését üdvözölhettük. Címe szimbolikus, jelzés értékű: KUIPER (a Naprendszerben található kuiper-gyűrűből

szabadulnak ki azok az üstökösök, melyek magányosan, látszólag céltalanul száguldoznak a világegyetemben). Az új lap érdekessége, hogy Kovács Ferenc válogatásában és előszavával négy fiatal, magyar költő mutatkozhatott be. Az érzékeny, remek fordítás és a Nádas Péterről készült tanulmány Ingvild Holvik nevéhez fűződik.

* A január 11.-i Irodalmi Teadélután témája Löffler Ervin Oslóban élő szobrászművész munkássága volt. Az oslói magyar nagykövet rezidenciáján zajló est

első részében levetítésre került az Ervin 80. születésnapja alkalmából készült 12 perces rövidfilm (Kunszenti Ágnes, Bogyá Lujza Emese, Kunszenti-Kovács Dávid és Kovács Ferenc alkotása). Ezt követően Kovács Ferenc kérdezte Löffler Ervin életpályájáról az alkotótárs és barát Lisztes István szobrászművészt. Az esten, baleset miatt, maga a főszereplő nem tudott részt venni. Ezúton kívánunk neki jobbulást, jó egészséget.

* Január 20.-án, a Magyar Kultúra Napja ünnepi rendezvénye keretében, a pesti Stefánia palotában Kovács Ferenc a „Nemzetközi kulturális kapcsolatok ápolásáért” a Magyar Kultúra Lovagja címet kapta. Az Adományozó Testület indoklása: *„Az oslói egyetem tanára, médiamérnöke. Kiemelkedő írói munkássága mellett képzőművész és filmes. Az Aghegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti periodika főszerkesztő helyettese. A Magyar Köztársaság Oslói Nagykö-*

vetsége mellett működő irodalmi kör vezetője. A Magyar Liget című dél-svédországi magyarok lapjának főmunkatársa. Számos skandináv író műveinek magyarra fordítója.”

* A Norvég-Magyar Egyesület január 21.-én tartotta hagyományos újévi, családi estjét. A bevezető vidám program után vacsora, majd tombola következett. A bevételt idén is a Dévai gyermekalapítvány részére ajánlották fel.

* Mészáros Márta filmrendező munkássága lesz a Magyar Filmklub oslói sorozatának egész éves programja. Az első estre 2006. január 28.-án került sor, ahol Mészáros Márta 1960-as évekbeli munkája volt a téma.

* Gerendás Péter adott koncertet február 4.-én az oslói Magyarok Baráti Köre (MBK) rendezésében a Magyar Köztársaság Nagykövetségén. A számos rangos díjjal jutalmazott énekes, gitáros, zeneszerző 1956-ban született Budapesten. Sokoldalú munkásságát bizonyítja, hogy saját zenekara mellett más együttesekkel is turnézott. A 80-as években néhány évig Norvégiában az Oxygen nevű zenekarban játszott. CD-ket ad ki, színdarabokhoz ír zenét, s gyakran tart önálló koncertet.

* A február 8.-i Irodalmi Teadélután vendégei Szöllőssi Adrienne műfordító és Prágai Tamás költő, a Kortárs szerkesztője voltak. Az oslói magyar nagykövet rezidenciáján zajló est első részében megnéztük a Duna TV Cimborá műsorsorozat keretében készült, Bulyovszky Lilla norvégiai útját felidéző kisfilmet.

Ezután beszélgettek az est vendégeivel, és Prágai Tamás felolvasásában megismerkedhettek a jelelvők az író legújabb költeményeivel.

A Magyar Kultúra Hete

rendezvényesorozatot 1995 óta minden évben más finn városban szervezik meg. Az ünnepség 1999 óta többnapos. A2006 márciusi ünnepi hétnek, amelyet a délfinnországi Riihima városában rendeztek, a városban található Finn Üvegműzeumban volt a központja, programjainak kialakításában a helyi önkormányzat kulturális irodája is részt vett. A vendégművészek közül többen Riihimaki magyarországi testvérvárosából, Szolnokról érkeztek. A magyar filmhét mellett Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából koncertet adott a Bartók Vonósnyegyes, és Magyarország és a finnek címmel szemináriumot tartottak, valamint sor került a Rácz István-díjak átadására is.

Villáminterjú

Maros Miklós stockholmi zeneszerzővel

- Tavalyi rendhagyóan sikeres évéd után az idén is mozgalmas az életed. Kérlek tájékoztasd olvasóinkat zenei munkásságodról.

- Idén tavasszal sokat utazom. Kétszer voltam Amerikában, darabjaimat játszották, előadásokat tartottam. Először a Bowling Green egyetemen voltam, (ez Indianapolishoz van közel, nagyon jó zenei oktatásáról neves), koncerten is előadták darabom (Saxazione 12 szaxofonra), és a szemináriumokon is. Egy ismert szaxofonos, aki a washingtoni egyetem tanára, miután megtudta, hogy ott leszek, külön ezért odarepült Washingtonból. Van a repertoárján egy szólódarabom, és azt akarta, hogy hallgassam meg. Lemezfelvételre készülődik és szerette volna, ha felvétel előtt meghallgatom. Mindezt szeminárium formájában az ottani tanárok és növendékek előtt. A következő utam Philadelphiába vezetett, ahol bemutatóm volt, egy művem hangzott el két gitárra. Ezt egy svéd és egy amerikai gitáros játszotta, és ott is volt egy egyetemi kirándulás, ahol eljátszották a darabot növendékek előtt is, ugyancsak szeminárium-szerűen zajlott, kérdésekre kellett válaszolnom.

Legközelebb Genfbe utazunk, ahol két hét múlva Concerto grosso című darabomat adják elő, amelyet négy szaxofonra és zenekarra írtam. Ezt a Concerto grosso-t hallhattuk a rádióban is május közepében. Néhány hete Göteborgban, egy fesztiválon játszották egy másik művet (Slagverksfestival 2006). Ezen a nyáron, az év zeneszerzője a Svéd Gitárákadémia rendezvényének leszek a vendége. Ezt Arvikában rendezik, ahol több művet is előadják. Lesz egy bemutatóm is. Az új darabomat Gulyás Miklós könyvtáros és író fia, az ismert gitáros, Georg Gulyás fogja bemutatni. (tk)

HamvasBéla.org - Philosophia Normalis

A kolozsvári Vivarte Alapítvány kezdeményezésére, a budapesti Ars et Vita Alapítvány és a koppenhágai Hamvas Béla Klub közreműködésével, ez évben elkezdődött a Hamvas Béla névéhez, életművéhez kapcsolódó szervezetek és személyek összefogása az Internet adta lehetőségekkel és a hálózatépítés eszközeivel élve - a nincsenek határok jegyében. Az e-projekt eredményeként az Interneten már elérhető a HamvasBéla.org hon-

lapja (www.hamvasbela.org), valamint április végén sor került az említett szervezetek találkozájára Szentendrén. A találkozó egyébként a Hamvas Béla névéhez kapcsolódó internetes fórum találkozájaként indult.

(A fórum jelenleg is működik és elérhető az Index.hu-n.)

Civil szervezetek közötti együttműködés - a Hamvas Béla Baráti Kör

A szentendrei találkozó Látókörén - melyet a Koppenhágai Hamvas Béla Klub elnöke, Lázár Ervin Járkáló vezetett, a Magyarországról, Romániából, Szlovákiából és Dániából érkező résztvevők *Az öt géniusz* munkanévvél jelölt tábor- és rendezvénysorozatot terveznek, amely Hamvas Béla *Az öt géniusz* című írásának megfelelően, a Kárpát-medence különböző helyszíneire vinné el a résztvevőket.

A Találkozó gazdag programjának színvonalát tovább emelte, hogy azon Dúl Antal, a Hamvas-életmű kiadója-szerkesztője, Margescu Mária, a budapesti Ars et Vita Alapítvány vezetője, valamint Czakó Gábor, a Beavatás c. televíziós esszé-sorozat alkotója is aktívan részt vett.

A posztumusz Kossuth-díjas Hamvas Béla (1897-1968) a magyar kultúra különös, egyedülálló alakja, akinek rendkívül szerteágazó érdeklődési körébe éppúgy beletartozott a klasszika-filológia, a művészettörténet, mint a keleti vallások és a szent nyelvek. Írásai a filozófiához, a kultúrtörténethez és a teológiai értekezésekhez egyaránt közelítenek. Regényei, tanulmányai, esszéi és naplói egyedülálló kifejezőerővel és tisztánlátással mutatják meg, mit kellene átmentenünk a Kelet és a Nyugat kultúrájából a 21. századba - ha emberhez méltó életet akarunk élni. Életművének meghatározó élménye az univerzális orientáció és transzparens egzisztencia, azaz a hiteles lét és a modern világ közötti ellentmondás.

HamvasBéla.org - És a verseket nem írjuk, hanem éljük.

A HamvasBéla.org honlapján található (folyamatosan bővülő) virtuális könyvtárban Hamvas Béla közel 30, fotókkal illusztrált írása olvasható, melyek átfogó képet nyújtanak az író munkásságáról, és mintegy bevezetőül is szolgálnak az életmű megismeréséhez. Olvasható a honlapon továbbá élettörténete, valamint a naplójáról készített felvételek is megtekinthetők. A Média menüpont alatt különböző Hamvas Béla életművéről szóló vagy általa inspirált hang- (Béla Hamvas Group for Intuitive Music, Szemző Tibor) és videóanyagok is elérhetőek (részletek a Farkas Jenő és Lázár Ervin Járkáló által készített *Beszélgétesek Hamvas Béláról* című dokumentumfilmből, Farkas Jenő *Függő - Hamvas Béla nyomában* című játékfilmjéből), valamint a Magyar Rádió *A méhesben* című hangjátéka is.

A honlapon ugyanakkor sajátos képeslap-küldő oldal és (hamarosan működőképes) fórum található, melyek nemcsak a hálózatépítést, az emberek közötti kommunikációt és a különböző alprojekteken (fordítások, kiadványok, tábor) való munkát is megkönnyíti majd.

Sütő Zsolt

További infó: info@hamvasbela.org
Ars et Vita Alapítvány: www.arsetvita.hu
A Koppenhágai Hamvas Béla Klub (archivum):
<http://hjem.get2net.dk/hamv.laz/>
HamvasBéla.org: www.hamvasbela.org

Forrás: info@hamvasbela.org

Járkáló kiegészítése:

A hamvasbela.org - jobb szó híján egyelőre általam *új Hamvas mozgásnak* keresztelt érdeklődés egyik felkeltője, honlapjának szerkesztője, készítője, és webmestere, a marosvásárhelyi Sütő Zsolt által írt fenti hirdáshoz hozzá kell tennem, hogy közben beindult a fórum is, amit máris több, mint ezren látogattak meg, és a különböző témákhoz több száz hozzászólás érkezett. Na és többen komolyan nekifogtak a pályázati lehetőségek latolgatásának is.

A tábor sorozattal kapcsolatban megvizsgáljuk majd az adott helyszín géniuszának jellemzőit, a környezetet és a bennünk megjelenő, érezhető hatásokat tekintve.

A program fontosabbik része: a gyakorlatok (egyéni, páros,

csoporthoz tartozó metakommunikációs felkészülés, művészeti alapgyakorlatok, zenés meditációk, stb.) és konzultációk formája és kerete adott. Ugyanis ott folytatjuk, ahol a ta-ní-tási kísérleteket abbahagytuk, hasznosítva az Ághegy 10. számában megjelent a Haza a MAGosban képzés tanulságait. abban a reményben, hogy öt éven át tartó folyamatban gondolkodva tovább építhetjük a képzést, amennyiben számíthatunk arra, hogy legalább egy *mag* megpróbál majd mind az öt helyszínen jelen lenni, ami a gyakorlatozás öt fokozatának kidolgozására is alkalmat teremt.

Mindezt persze, remek előadókkal, vagyis *látókörinspirátorokkal* együtt, szakrális vidámságok, és játékok közepette.

Mindent jelezzük, elsősorban a hamvasbela.org-on, az összes fogadóképes fórumon és sajtóorgánumban is.

Lázár Ervin Járkáló

A képek a szentendrei találkozón készültek.

Straszer Boglárka levele

Megjelent az Új Kéve folyóirában

Uppsalai Egyetem
2006.03.06.

Február délutáni szürkületben hagyjuk el Jokkmokk nyüzsgő számi vásáranak hangulatát. Buszunk kellemesen döcögött vissza bennünket az északi sarkkör ezen oldalára végtelen erdőn, hófehér tájakon és búcsút intő kedves mécesekkel díszített falucskákon át. Kitekintve buszunk ablakából a néhány nap alatt ismertté vált falvak szélén még utolsó alkalommal örömmel pillanthatunk azokra a táblákra, amelyek mindnyájunk számára igazolják, hogy immár a számi lakosság és nyelvük is elismerésre talált.

Murjek csendes kis falva egyszer egy évben megtelik turistákkal. Ezen az estén idén mi is ott voltunk a -33 fokos hidegben és bár fájó szívvel, mégis türelmetlenül vártuk szorgos hétköznapjainkba visszavezető vonatunkat. Hat személyes kabinunkban Bodenig olvasztgathattuk lábujjainkat a fűtőtesthez simulva. Bodenban két 30 év körüli fiatalember társult hozzánk. Mindnyájan tisztességesen elhelyezkedtünk kabinunkban, majd még a vonat továbbzakatolása után megtörve a csendet beszélgetésbe elegyedtünk. A társalgás pedig a három fiú anyanyelvén, svéd nyelven folyt, amely közben társammal én a mi közös nyelvünkön, finnül váltottam néha egy-egy szót. Egy megfelelő pillanatban az egyik bodeni fiú rákérdezett, hogy ugye finnül beszélünk. S a következő percek már épp az a téma töltötte ki, amely oly közel áll szívemhez és amely néhány évvel ezelőtt egy egészen új pályára sodort: a nyelv és identitás kapcsolata.

Beszélgetésünkből kiderült, hogy ennek a bodeni fiúnak az édesanyja finn, Finnországból, egy finn anyanyelvű családból származik. Már felnőttén telepedett át Finnországból Svédországba és itt egy svéd anyanyelvű férfival kötött házasságot. Gyermeküket svéd nyelven nevelték és bár a Finnországban élő nagyszülőkkel és rokonokkal még tartották a kapcsolatot, a gyerekek őket már csak tolmács segítségével ismerhették meg. Megint elgondolkoztatott, hogy ugyan hogyan lehet egy nagymamával bensőséges kapcsolatot teremteni egy tolmács segítségével; hogyan lehet a nagyihoz elmenni nyaralni... Ez a bodeni fiú nem az első ilyen ismerős, hanem még számtalan hasonló esettel találkoztam mind Finnországban mind Svédországban. Valójában az én kis családomban sem ismeretlen ez a jelenség, viszont hálás lehetek annak, hogy egy felnőttkorban ébredt motiváció visszahozhatta egy részét annak, amelyet a szülők annak idején elmulasztottak. Ennek öröme három országban, három nyelvterületen vannak rokonaink és barátaink, akikkel közvetlenül és rendszeresen tarthatjuk a kapcsolatot és akikkel bármikor meghitten tölthetünk együtt minden percet.

Tisztelt Szerkesztőség!

Straszer Boglárkának hívnak és több évtizedes finnországi tanulmányaim után jelenleg az Uppsalai Egyetemen dolgozom mint PhD-hallgató. Doktori disszertációs munkámban Svéd- és Finnországban élő magyar származású ill. az ún. második generációt képviselő felnőttek nyelvhasználatával és identitásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozom. Munkámban külön vizsgálom, majd összehasonlítom a svédországi és finnországi magyarok helyzetét és azokat az egyéni és társadalmi tényezőket, amelyeknek szerepe van e két csoport identitásában, a nyelvmegőrzésben vagy az esetleges nyelvvesztésben.

Hasonló nyelvészológiai kutatási munka a svédországi és finnországi magyarok körében korábban nem készült, viszont más Svéd- és Finnországban élő etnikumról, valamint Európa más országaiban és távoli kontinenseken élő magyarokról már egyre több tanulmány, szakdolgozat és doktori disszertáció lát napvilágot. Ezért tartom fontosnak munkámat és hálás köszönettel fogadnám, ha minél több második generációs magyar venne részt e kutatómunkában.

Ehhez a doktori disszertációs munkámhoz keresek segítséget olyan vállalkozó kedvű 18. életévét betöltött fiataloktól és felnőttektől, akik Svédországban születtek, vagy még Magyarországon születtek, de iskolakezdés előtt telepédtek le Svédországban és akiknek legalább az egyik szülője magyar származású és Magyarországról egyenesen vagy egy másik országon át érkeztek Svédországba legalább iskolakezdéskor. Ha valaki esetleg még szívesen részt venne egy interjún, azt külön hálával fogadom. **A kutatáshoz való részvételnek nem feltétele a magyar nyelvtudás.**

Szívem szerint kiterjeszteném kutatásomat minden Svéd- illetve Finnországban élő magyarra, de sajnos tudományos és kutatásmódszertani, valamint anyagi okokból kell az informánsok részvételét a fenti meghatározás szerint korlátoznom.

Minden információt bizalmasan kezelek és csak tudományos célokra használlok fel.

Kérem, hogy amennyiben az egyesületen és a vezetőségen belül bárkinek a baráti illetve ismeretségi köréből bárki megfelel a fenti meghatározásnak és szívesen vállalkozna arra, hogy kitöltené kérdőívemet és ezzel hozzájárulna ehhez az egyedülálló kutatási munkához, az alábbi címre jelezze érdeklődését. Minden kedves jelentkezőnek postán küldök el egy kérdőívet válaszbörítékkal

Fil.mag. Boglárka Straszer

Institutionen för moderna språk

Uppsala universitet

Box 636, 751 26 Uppsala

E-mail: boglarka.straszer@moderna.uu.se

Telefon: 073-059 58 18 v. hétfő-péntek 018-471 14 88

Szívélyes köszönettel, **Straszer Boglárka.**

A lundi Burányi Gyula sikere

Szisz Ferenc erdélyi szász származású, a Békés megyei Szeghalmon született magyar gépkocsiversenyző éppen száz esztendővel ezelőtt nyerte a franciaországi Grand Prix versenyt. A világhírű eseményt már negyven évvel ezelőtt számontartotta Burányi Gyula, a motorosportok kiváló lundi ismerője. Most az ő sikerének örvendhetünk, mert évekig kitartó levelezéssel, innen, a svédországi Lundból eljárta, hogy az esemény alkalmából „100 éve nyerte Szisz Ferenc az első autós nagydíjat” felíráttal bélyeget és különpecsétes első napi borítékot adott ki a Magyar Posta. Burányi Gyula alapos gyűjtőmunkájának eredménye lesz az a könyv is, amelyet a legnagyobb győzelemként számontartott magyar versenyző életéről ír.

A Szilvgyi-kettős

A magyar származású karmester-testvérpár, Szilvgyi Géza és Csaba által irányított finn együttes *Schubert c-moll Overture-jét (D 8)*, *A halál és a lányka* vonósnégyes (D 810) Mahler-féle vonózenekari változatát és Joonas Kokkonen 20. századi finn zeneszerző „...durch einen Spiegel...” („...tükör által homályosan...”) c. darabját vette lemezre.

A skandináviai országokban élő magyar alkotók névsora

Írók

(prózaírók, költők, fordítók, tanulmányírók, kritikusok, közírók)

Antal Imre, Arvidson Sára, Balogh Beáta, Bánáti Gabriella, Bartal Klári, Bartha István, Békássy N. Albert, Bendes Rita, Benedekné Szőke Amália, Berg (Böti) Olga, Bíró István, Bitay Zsolt, Blénessy Zoltán, Bodoni-Lindh Anikó, Bodoni János, Bodor Attila, Borka László, Boross Katalin, Boross Kálmán, Bozsodi László, Bruckner Zoltán, Burányi Gyula, Csák János, Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Csillag János, Czibik Gábor, Deák Csaba, Dobos Éva, Dohi Alexandru, Domonkos István, Dőri Tibor, Farkas Jenő, Fáskesti Mária, Fodor Béla, Fodor Imre, Fülöp Éva, Fülöp Géza, Gaál Zoltán, Garam Katalin, Gellért Tamás, Gergely Edit Edo, Gergely Tamás, Gulbransen Weche, Gulyás Miklós, Havasi-Krasznai Erzsébet, Hegedűs Zsolt, Horváth Attila, Homoki Mária, Hunyadi Viktória, Inczédi Gombos András, Járai János, Jankovics Irén, Juhász Gyula, Kádár György, Kemény Ferenc, Kesselbauer Gyöngyvér, Klein Éva, Klein György, Kovács Ferenc, Kulich Károly, Lahovary Pál, Lakatos Júlia, László Patricia, Lázár Ervin, Lázár Oszkár, Lipcsey Andersson Emőke, Lukács Zoltán, Márky Ildikó, Martinovits Katalin, Mihály Ferenc, Molnár Attila, Molnár-Broander Éva, Molnár István, Mórítz László, M. Veress Mária, Molnár Veress Pál, Nalberg Zoltán, Neufeld Róbert, Ortman Mária, Pál Zsolt, Palotai Mária, Perger Dénes, Poeschl Mari, Røkenes K. Erzsébet, Rosenberg Ervin, Rozsnyay Béla, Sall László, Sánta Judit, Schapira Székely Zoltán, Sebestyén Éva, Solymossy Péter, Straszer Boglárka, Strassburger Ferenc, Szalontai Éva, Sulyok Vince, Svéd Frans, Szalay Sándor, Szeles Judit, Szente Imre, Szilágyi László, Szöllösi Antal, Szűcs András, Tanító Béla, Tanító Béláné, Tar Károly, Tatár Mária Magdolna, Thurman Zoltán, Tompa Anna, Tóth Ildikó Irma, Tóth Ilona, Tóth Károly Antal, Újvári Tünde, Veress Biborka, Veress Zoltán, Vető János, Vető Jenő, Vincefi Sándor, Vincze Iván, V. Telegdi Magda, Zsigmond Gyula.

Zeneművészek

(zeneszerzők, zenei előadóművészek, könnyűzenészek)

Bercelly Montág Mária, Bogányi Bence, Bogányi Bernadett, Bogányi Gergely, Bogányi Mária, Bogányi Tibor, Bukovinszky Dávid, Bukovinszky Mariana, Bukovinszky Valéria, Citron Zsuzsa, Csatószegei Judit, Deák Dénes, Deák Csaba, Dénes Elemér, Gaál Zoltán, Grigoricza Panna, Gulyás Georg, Hentz Helga, Hibay Éva, Hirtling Béla, Jónás András, Juhász Gyula, Kádár György, Kerényi János, Kovács Erika, Marina Cristian, Maros Ilona, Maros Miklós, Mocos Imre, Molnár Dávid, Molnár Tibor, Pallay Gizella, Práda Kinga, Rózmán Ákos†, Sinai Pál, Solyom János, Stuber György, Szilvay Csaba, Szilvay Géza, Szilvay Réka, Szirányi László, Szirányi Mária, Szokolay Sándor, Tamás Gábor,

Ungváry Tamás, Urbán Imre, Vas Tamás, Vásárhelyi Melinda, Vető János, Vincze Iván.

Előadóművészek

(rendező, színészek, énekművészek, mozgásművészek)

Balázs Beatrix, Benczédi Zsuzsa, Benyó (Fülöp) Krisztina, Bíró János, Bokány Ferenc, Bödös Krisztina, Dálnoki Dániel, Deák Dénes, Domonkos István, Dusa Ödön, Garlati Lajos, Fábíán Mihály, Eszterhás Péter, Fodor Béla, Hibay Éva, Kis Ildikó, Magyar Melinda, Misurák János, Molavi Mária, Mulvai Márta, Orbán Csaba, Páll Zsolt, Pető Tünde, Publik Antal, Rajta Erzsébet, Schapira Zoltán, Sólyom János, Stuber György, Székely Ágnes, Székely Zoltán, Szokolay Sándor, Szolnoki Zoltán, Tamás Gábor, Tálás Ernő, Wolf Judit, Urbán Csaba.

Film-, videó- és fotóművészek

Balogh Sándor, Bánhegyi László, Bánovits András, Borbás István, Boros Kálmán, Buday Károly, Dombi László, Dusa Ödön, Fagyos István, Farkas István, Farkas Jenő, Herskó Anna, Herskó János, Kemecsi Ferenc, Körmendi Dalma, Márton Zoltán, Mihala Éva, Nádasi Róbert, Páhi István, Szirányi László, Ungváry Ildikó, Vető János.

Képzőművészek

(festőművészek, grafikusok, szobrászok, formatervező, textilművészek, építész, restaurátorok, művészettörténészek, műkedvelő képzőművészek)

Ambrus Lajos, Ács István, Belik Ferenc, Benczédi Ilona, Birinesik József, Bodoni Dénes, Boros Katalin (Catlin K. Schlosser), Boros Kálmán, Citrom Zoltán, Csanádi Ibolya, Csiki Levente, Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva, Dávid Aladár, Dohi Alexandru, Drab Károly, Garami Éva, Gilice Zsuzsanna, Gulyás Balázs, Farkas Ildikó, Farkas Kinga, Fazakas Ildikó, Fazakas Marianne, Jiglund Krisztina, Kasza András, Kasza Ildikó, Kasza Imre, Kertész Gábor, Kiss Pál László, Kormos László, Kovács Anna Mária, Kovács Emese, Kovács Gyula, Kovács Ferenc, Kuk László, Láposi Eszter, Láposi Sylvia, Lénárt István, Liknivist Mária, Lisztes István, Löffler Ervin, Mayer Hella, Mihály Ferenc, Mikudin István, Mikola Nándor, Misky Török Ágnes, Molnár Attila, Mocanu Elena Dorina, Mocos Imola, Mórítz Livia, Némethy Sándor, Olasz József, Patachich Csilla, Pogány Gábor, Poeschl Mari, Popovics Zoltán, Rébner-Widengard Krisztina, Rozsnyay Béla, Solymosi Ágnes, Söshl Mária, Szabó Klára, Szabó Magdolna, Szántó Kinga, Szakács Krisztina, Szilágyi László, Szinnyei Kiss Ildikó, Szirányi László, Tompa Anna, Tóth Tímea, Urbán Attila, Várkonyi Erika, Venczel Árpád, Venczel Gyöngyi, Vető János, Vincefi Sándor,

Támogatóink

Balogh Ilona
Balogh Sándor
Bartha László
Bartha Magda
Bartha Sefan
Bartal Klári
Békássy Akbert
Bíró János
Csillag János
Cs. Szabó Zoltán
Dohi Alex
Fábián Mihály
Fodor Albert
Gaál Zoltán
Gyulai Ferenc
Haraszi Ferenc
Hegedűs Zsolt
Hungaria Klub
Imre Stefan.
Kalocsi Margit
Kalocsi Miklós
Klein Georg
Koós Andrei
Köpeczi Magdalena
Lőrinc Dezső
Maros Ilona
Maros Miklós
Mayer Hella
Mokos Ádám
Neufeld Robert
Sántha Judit
id. Sebestyén Gábor
Sebestyén Mária
Szent István Magyar Egyesület
Szentkirályi Csaga
Tanászi Mária
Tar Károly
Tompá Anna

Tóth Ildikó Irma
Veress Magdalena
Veress Zoltán
Vitályos Ágnes

Ághegy

Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam

III. kötet—11 –15. szám – 1354 –19 oldal.

ISSN 1650 – 8483.

Honlap: www.hhrf.org/aghegy

Honlapszerkesztő: Balázs Viktória

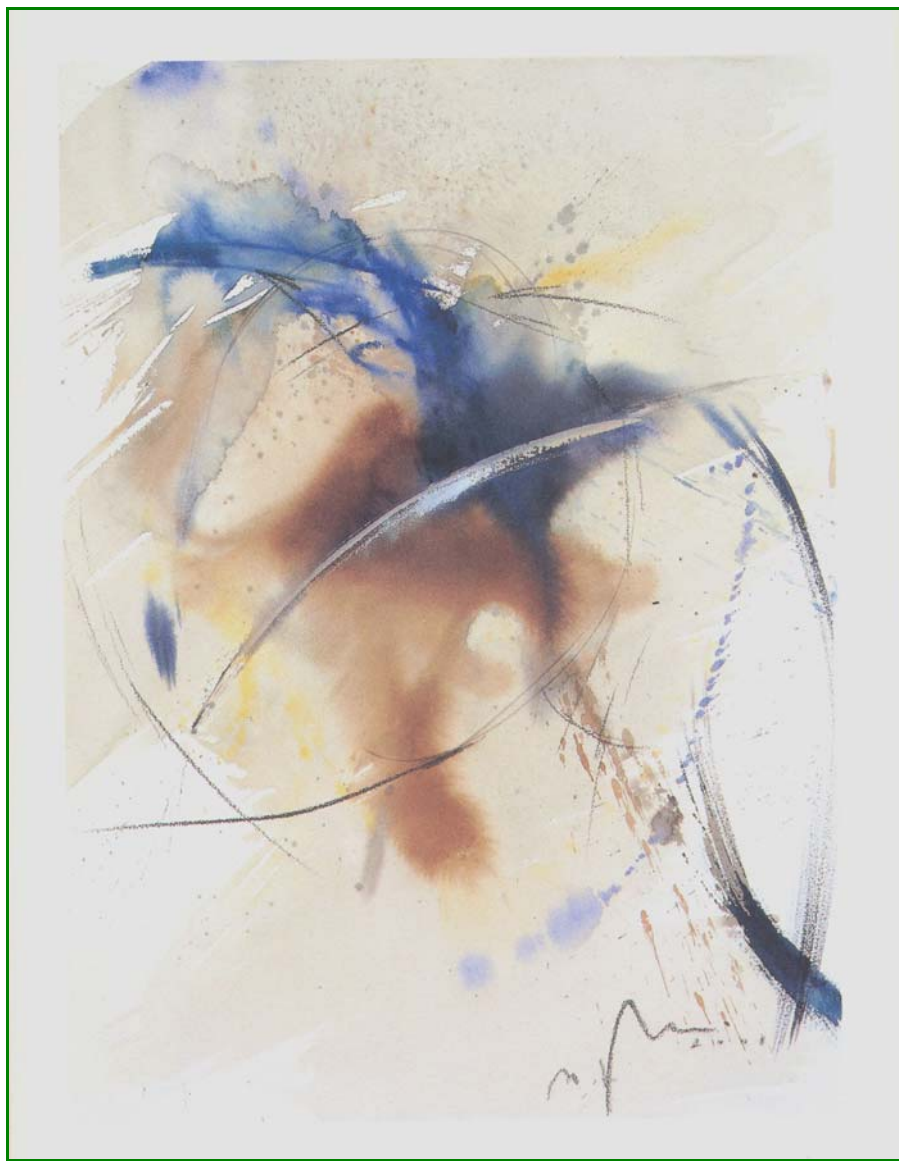
Számítógépes tanácsadó: Kónya Balázs

Szerkesztőség: 222 40 LUND, Landsdomarevägen 1, Svédország

Telefon / fax: 00 4646 145 364, tar.karoly@gmail.com

Készült a

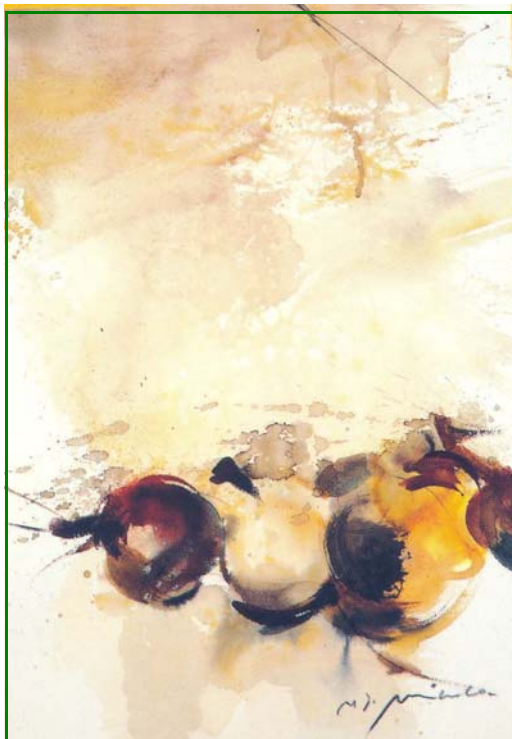
ISBN

Mikola Nándor: Káosz (akvarell 77 x 57 cm) 2001

Mikola Nándor: Alagut(akvarell 100 x 70 cm) 1999

Mikola Nándor: Csillag (akvarell 100 x 70 cm) 2000

Mikola Nándor: Csillag (akvarell 100 x 70 cm) 2000

Képtár melléklet

Kasza Imre — Cím nélkül 1 (vegyes technika)

Kasza Imre — Cím nélkül 2—3 (vegyes technika)

Kasza Imre — Cím nélkül 4—5 (vegyes technika)

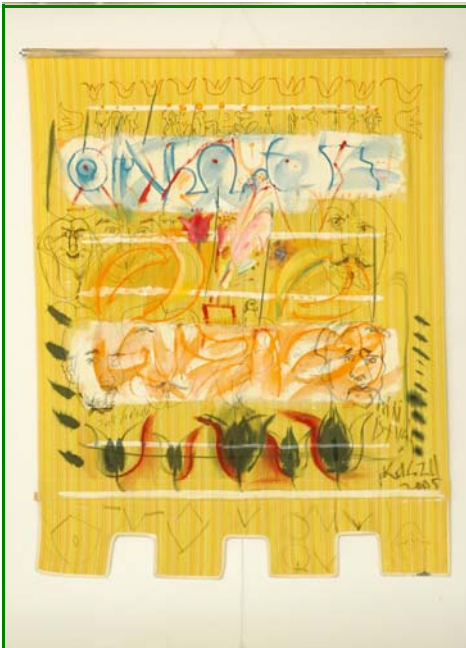

Kasza Imre — Cím nélkül 6 — 7 (vegyes technika)

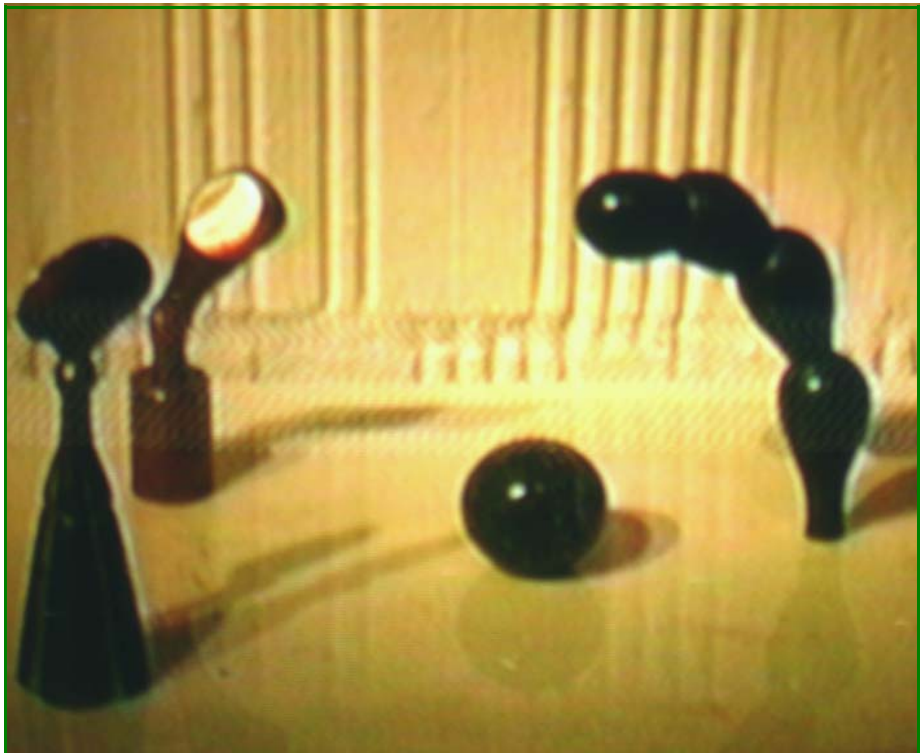

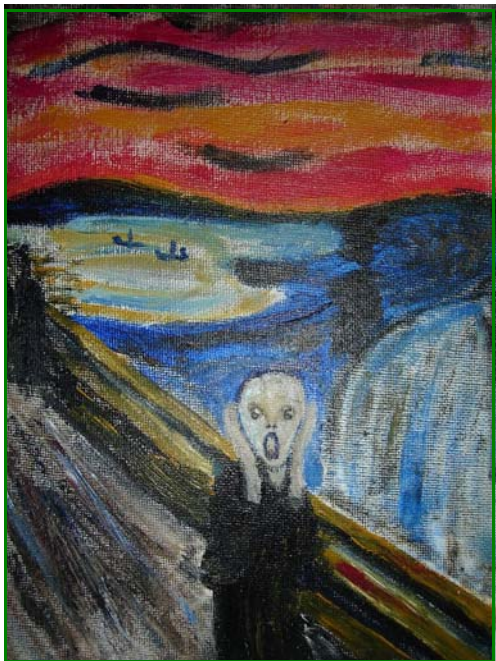
Kasza Imre — Cím nélkül 8 — 9 — 10 (vegyes technika)

**Popovics Zoltán
munkái**

Rügyek

Tóth Tímea

Sikoly (Edvard Munch: Sikoly,
1894. nyomán) akril, 18x24 cm

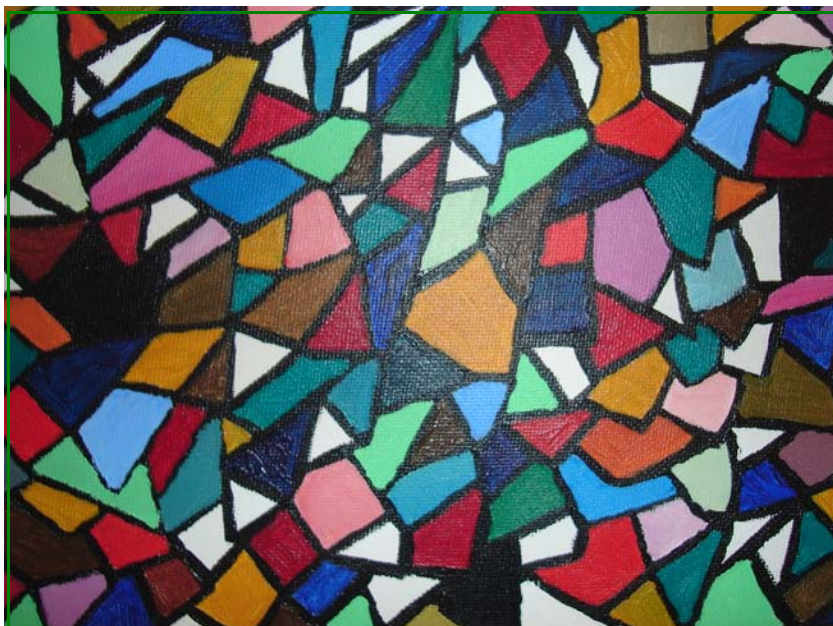
Horgász a hallal
akril, 18x24 cm

Cím nélkül akril, 18x24 cm

Mozaik (változat) akril, 18x24 cm

Ligeti Pál:

**Felhők 1 -
Durbincs,**

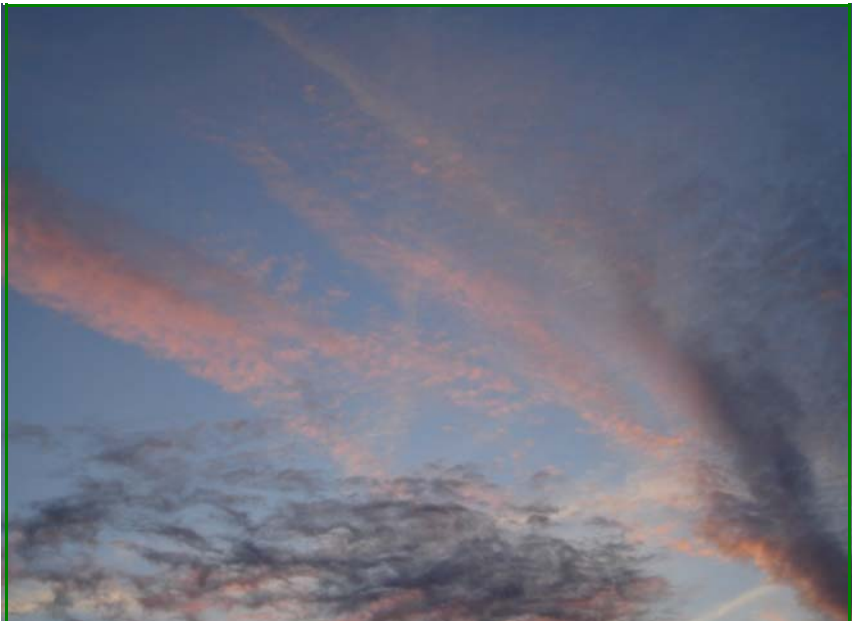
**Felhők
2 —
Kottatar-
tók**

Ligeti Pál: Felhők 3 — Pihenő,

Felhők 4 - Sárkány

Ligeti Pál:

Felhők 5—Vörös-fekete,

Felhők 6 — Svédcsavar

Ligeti Pál: Felhők 7— Égi szörny, Felhők 8 — Égi hegycsúcs

Ligeti Pál: Felhők 9— Tűzmadár

Ligeti Pál: Felhők 10 — Nyuszi

Ligeti Pál: Felhők 11 — Drótposta Felhők 12 — Kereszt

Ligeti Pál: Felhők 13 — Jelek,

Felhők 14 — Füst

Ligeti Pál: Felhők 15— Koordináták, Felhők 16—A fészek fölött

